

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

UNIVERSITATEA HR EXCELLENCE IN RESEARCH
„ALEXANDRU IOAN CUZA”
din IAȘI

Universitatea
„Stefan cel Mare”
din Suceava

Culegere de lucrări științifice

SIMPOZION ȘTIINȚIFIC AL TINERILOR CERCETĂTORI

EDIȚIA A XXI-a

(7-8 aprilie 2023)

Vol. 2

**Republica Moldova
Chișinău, 2023**

CZU 082=135.1=111=161.1

S 58

Lucrări științifice ale simpozionului științific (7-8 aprilie 2023), Volumul 2

Copyright 2023

Editori:

Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova. Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61, MD-2005, Telefon: + 37322224128, Fax: +37322221968, www.ase.md

Print Caro, str. Columna, 170, Republica Moldova

Toate drepturile sunt rezervate

Editorii nu sunt responsabili pentru conținutul lucrărilor științifice publicate și nici de opiniile autorilor prezentate în acest Volum.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: Prof. univ., dr. hab., m.c. al AȘM Alexandru STRATAN

Membri:

Victoria COCIUG, *dr., conf. univ., Prorector pentru Cercetare și Parteneriate, ASEM*

Liliana STAVER, *cercet. șt., Șef Serviciu Știință, ASEM*

Roman LIVANDOVSKI, *dr., conf. univ., Decan al Facultății „Business și Administrarea Afacerilor”, ASEM*

Veaceslav ZAPOROJAN, *dr., conf. univ., Decan al Facultății „Economie Generală și Drept”, ASEM*

Ludmila COBZARI, *dr. hab., prof. univ., Decan al Facultății „Finanțe”, ASEM*

Lilia GRIGOROI, *dr., conf. univ., Decan al Facultății „Contabilitate”, ASEM*

Zinovia TOACĂ, *dr., conf. univ., Decan al Facultății „Tehnologii Informaționale și Statistică Economică”, ASEM*

Larisa DODU-GUGEA, *dr., conf. univ., Decan al Facultății „Relații Economice Internaționale”, ASEM*

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Simpozion Științific al Tinerilor Cercetători : Ediția a 21-a : (7-8 aprilie 2023) : Culegere de lucrări științifice / colegiul de redacție: Alexandru Stratan (redactor-șef) [et al.] ; comitetul științific: Cociug Victoria (președinte) [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2023 (Print-Caro) – . – ISBN 978-9975-180-04-7.

Vol. 2. – 2023 – 280 p. : fig., tab. – Antetit.: Ministerul Educației și Cercetării, Academia de Studii Economice a Moldovei [et al.]. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – În red. aut. – [100] ex. – ISBN 978-9975-180-06-1.

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v2>

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

1. Cociug Victoria, dr., conf. univ., Prorector pentru cercetare și parteneriate – Președinte
2. Staver Liliana, Șef Serviciu Știință
3. Abramihin Cezara, dr., conf. univ.
4. Țurcan Galina, dr., lector univ.
5. Barbăneagră Oxana, dr., conf. univ.
6. Balan Aliona, dr., conf.univ.
7. Grâu-Panțureac Maria, dr., lector.univ.
8. Codreanu Alina, lector univ.
9. Bajan Maia, dr., conf. univ.
10. Caraman Stela, dr., conf. univ.
11. Mistrean Larisa, conf. univ. dr.
12. Cîrlan Ana, dr., conf. univ.,
13. Dodu-Gugea Larisa, dr.,conf. univ.
14. Popa Marina, dr., conf. univ.
15. Cimpoieș Liliana, dr., conf. univ.
16. Ghilețchi Zorina., drd.,
17. Hachi Mihai, dr., conf. univ.
18. Calugăreanu Irina, dr. hab., conf. univ.
19. Țîmbaliuc Natalia, dr., lector univ.
20. Hăbășescu Mariana, lector univ.
21. Fedorciucova Svetlana, dr., conf. univ.
22. Maxim Vasile, dr., conf. univ.
23. Solomatin Ala, dr., conf. univ.
24. Saharneau Liliana, asist. univ.
25. Chicu Olga, asist. univ.
26. Tacu Mariana, asist. univ.
27. Suvorova Iulia, dr., conf. univ.
28. Berghe Nadejda, dr., conf. univ.
29. Prisăcaru Anatolie, dr., conf. univ.
30. Baractari Anatolie, dr., conf. univ.
31. Andronatiev Victor, dr., conf. univ.
32. Bușmachi Eugenia, dr., conf. univ.
33. Șavga Ghenadie, dr., conf. univ.
34. Ignatiuc Diana, dr., conf. univ

Acest Volum include lucrările științifice prezentate la Șimpozionul Științific al Tinerilor Cercetători, 7-8 aprilie 2023, care s-a desfășurat în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei (ASEM), Chișinău, Republica Moldova.

Simpozionul a cuprins următoarele secțiuni:

SECȚIUNILE TEMATICE:

Molulul I. Ciclul I – licență și elevii din colegiile de profil

1. *Managementul și dezvoltarea durabilă a afacerilor în sec. XXI*
2. *Perspective de dezvoltare în sfera serviciilor: comerț, turism și alimentație publică*
3. *Tendențele marketingului modern*
4. *Finanțe și asigurări*
5. *Tehnologii informaționale și securitate cibernetică*
6. *Contabilitate, audit și analiză economică*
7. *Resurse umane, afaceri publice și comunicare*
8. *Aspecte teoretice și practice de promovare a valorilor economice într-o economie națională*
9. *Aspecte teoretice și practice de promovare a valorilor economice la nivel microeconomic*
10. *Probleme actuale de modernizare a dreptului național prin prisma dreptului ue*
11. *Integrarea economică și cooperare internațională*
12. *Negociere și diplomație economică prin prisma valorilor europene*
13. *Econometrie și statistică economică*
14. *Dezvoltarea instrumentelor și instituțiilor financiare la etapa actuală*

Modulul II. Ciclul II - masteranzi

Dimensiuni social-economice și politice ale dezvoltării economiei naționale și mondiale în contextul actualului mix de crize

CUPRINS

SECȚIUNEA 4: FINANȚE ȘI ASIGURĂRI

ANALIZA IMPACTULUI CRIZEI PANDEMICE ASUPRA NIVELULUI DEFICITULUI BUCETAR DIN REPUBLICA MOLDOVA	
<i>GRINCIUC Diana, studentă, Specialitatea FB</i>	13
ANALIZA INDICATORILOR BURSEI DE VALORI DIN REPUBLICA MOLDOVA	
<i>TANASIEV Daniel, student, Specialitatea MKL</i>	17
ANALIZA PIETEI ASIGURĂRILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI PROBLEMELE EXISTENTE ÎN DOMENIU	
<i>APRODU Cătălina, STRĂTILĂ Marina, studente, Specialitatea MKL</i>	20
DIMENSIUNEA PRESIUNII FISCALE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN RAPORT CU PRACTICA UNIUNII EUROPENE	
<i>PREPELIȚĂ Valeria, studentă, Specialitatea FB</i>	25
EVAZIUNEA FISCALĂ - FENOMEN NEGATIV PENTRU ECONOMIA ȚĂRII PE PLAN NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL	
<i>EVTODI Daniela, studentă, Specialitatea FB</i>	30
EVOLUȚIA SISTEMULUI RESURSELOR FINANCIARE PUBLICE A REPUBLICII MOLDOVA	
<i>LUNGU Elvira, studentă, Specialitatea MKL</i>	34
EVOLUȚIA VENITURILOR FISCALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	
<i>COTUN Mihaela, studentă, Specialitatea FB</i>	37
GREEN" ECONOMY: THE TREND OF TIME OR COMPETITIVE TOOL? BASED ON EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF SOUTH KOREA	
<i>PAVELESCU Cezara, studentă, Specialitatea FB</i>	42
IMPACT OF SUSTAINBLE FINANCE AND ESG FACTORS ON THE PERFORMANCE OF ECONOMY	
<i>CIOBANU Daniela, studentă, Specialitatea FB</i>	46
IMPACTUL IMPOZITELOR DIRECTE ASUPRA PROCESELOR SOCIAL- ECONOMICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	
<i>PLĂCINTĂ Nicoleta, studentă, Specialitatea FB</i>	50
IMPACTUL TVA ÎNCASAT LA BPN DIN OPERAȚIUNILE DE IMPORT-EXPORT	
<i>CALARAȘCIUC Ina, studentă, Specialitatea FB</i>	54
IMPLEMENTING THE IDEAS OF GREEN ECONOMY: GOVERNMENT LEVEL AND BUSINESS LEVEL	
<i>EFROS Maria studentă, Specialitatea FB</i>	59
NECESITATEA REFORMELOR FISCALE CONTINUI ÎN RM ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UE	
<i>CHIRIȚA Ariadna, studentă, Specialitatea FB</i>	63
NECESITATEA ȘI OBLIGAȚIA ALINIERII DOMENIULUI FISCAL ÎN PROCESUL DE INTEGRARE A REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ	
<i>MARAȘCOVSCHI Alexandrina, studentă, Specialitatea FB</i>	68

OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE A SISTEMULUI FISCAL DIN REPUBLICA MOLDOVA <i>DARII Cristina, studentă, Specialitatea EGD</i>	73
PROBLEMA PROGNOZĂRII VENITURILOR FISCALE ÎN CONTEXTUL PERIOADEI POST-PANDEMICE ȘI A CRIZEI ENERGETICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA <i>LEAȘOC Olivia, studentă, Specialitatea FB</i>	77
DEZVOLTAREA ECONOMICĂ A REPUBLICII MOLDOVA, PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII <i>RUSSU Ariadna, studentă, Specialitatea MKL</i>	81
RETROSPECTIVA IMPUNERII CU ACCIZ ȘI NECESITATEA ARMONIZĂRII LA ETAPA ACTUALĂ A COTELOR ACCIZELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA CU CELE ALE UE <i>JEMNA Roxana, studentă, Specialitatea FB</i>	85
RETROSPECTIVA ȘI PERSPECTIVA MĂSURILOR FISCALE ÎNTREPRINSE PENTRU REMEDIEREA ECONOMICĂ A REPUBLICII MOLDOVA ȘI A STATELOR MEMBRE A UE, CA REZULTAT AL PANDEMIEI COVID-19 <i>BUGA Ariadna, studentă, Specialitatea FB</i>	89
ROLUL FINANCIAR AL VENITURILOR PERCEPUTE DE SERVICIUL VAMAL DIN REPUBLICA MOLDOVA <i>CEBANU Svetlana, studentă, Specialitatea FB</i>	93
ROLUL IMPOZITELOR ASUPRA DEZVOLTĂRII SECTORULUI SERVICIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA <i>VASILACHI Maxim, student, Specialitatea FB</i>	97
SITUAȚIA FINANCIARĂ A SECTORULUI BANCAR ÎN ANUL 2022 <i>ONOFREICIUC Mihaela, studentă, Specialitatea MKL</i>	101
SOCIAL RESPONSIBILITY AND BANK REPORTING IN REPUBLIC OF MOLDOVA <i>CIOBANU Daniela, MOLDOVANU Anastasia, studente, Specialitatea FB</i>	105
ROLUL RATEI DE ACTUALIZARE SOCIALĂ ÎN PROCESUL DE DECIZIE A PROIECTULUI // THE ROLE OF SOCIAL DISCOUNT RATE IN THE PROJECT DECISION PROCESS <i>GAREA - CIOBANU Vladalina, BODORIN Jaclin, studente, Specialitatea BA</i>	109
SUSTAINABILITY CASH AND VALUE FLOWS IN THE ACTIVITY OF ENTERPRISES <i>PAVELESCU Cezara, PANUȘ Daniela, studente, Specialitatea FB</i>	112
ANALIZA INFLUENȚEI ȘI UTILIZĂRII PÂRGHIILOR ECONOMICO-FINANCIARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA <i>DARIE Tatiana, studentă, Specialitatea MKL</i>	115
EFFECTIVENESS OF OFFICIAL DEVELOPMENT ASSISTANCE RELATIVE TO GDP FOR DEVELOPING COUNTRIES? // CUM INFLUENȚEAZĂ NIVELUL CORUPȚIEI EFICACITATEA ASISTENȚEI OFICIALE DE DEZVOLTARE (AOD) ÎN RAPORT CU PIB-UL PENTRU ȚĂRILE ÎN CURS DE DEZVOLTARE? <i>HADZIYUANNAKI Katerina-Thalia (Kalia), University of Amsterdam, The Netherlands</i>	118

SECȚIUNEA 5

TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE ȘI SECURITATE CIBERNETICĂ

TEHNOLOGIILE INFORMAȚIONALE ȘI LITERATURA <i>BORTĂ Andreea, DABIJA Ion, studenți, Specialitatea CIE</i>	123
IMPACTUL DIGITALIZĂRII ASUPRA BUNĂSTĂII EMOȚIONALE ȘI PSIHOLOGICE <i>GÎNDEA Gabriela, studentă, Specialitatea EG</i>	127

DEZVOLTAREA CARIEREI FETELOR ȘI FEMEILOR ÎN INDUSTRIA IT: OPORTUNITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

IGNATIUC Anastasia, STROIU Adelina, studente, Specialitatea TI..... 131

A MICROCONTROLLER – BASED LPG GAS SENSOR FOR LEAK DETECTION USING ARDUINO

DOLGHIERU Teodora, studentă, Specialitatea CIE..... 135

EVALUAREA TEHNOLOGIILOR DE IMPRIMARE 3D PENTRU PROTOTIPAREA RAPIDĂ ȘI DEZVOLTAREA DE PRODUSE

GHINDĂ Vadim, student, Specialitatea TI..... 139

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ПРОГРАММНЫХ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЙ

NICULIN Egor, student, Specialitatea TI 143

**SECȚIUNEA 6
CONTABILITATE, AUDIT ȘI ANALIZĂ ECONOMICĂ**

ACTIVITĂȚILE DE CERCETARE-DEZVOLTARE: ACTIV SAU CHELTUIEALĂ?

HUZUNU Maria, studentă, Specialitatea CON..... 147

INCURSIUNI PRIVIND IMPOZITUL PE VENIT REȚINUT DIN SALARIU ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CODREAN Violeta, studentă, Specialitatea CON 151

PARTICULARITĂȚI CONTABILITĂȚII ÎN CLUBURILE DE FOTBAL

GROSU Maria, studentă, Specialitatea CON 156

STUDIU PRIVIND EVOLUȚIA COMUNICAȚIILOR ELECTRONICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA COMPETITIVITĂȚII ECONOMIEI NAȚIONALE

CONDRU Crina, FRUNCEAC Alexandra, studente, Specialitatea BA..... 160

TRATAMENTUL CONTABIL AL REZULTATELOR INVENTARIERII ANUALE

DAMEAN Anfișă, studentă, Specialitatea CON..... 164

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИИ В ОТЧЁТЕ О ПРИБЫЛИ ИЛИ УБЫТКЕ И ПРОЧЕМ СОВОКУПНОМ ДОХОДЕ

БАБЮК Снежана, ВЕЛИЧКИНА Ана, studente, Specialitatea CON 169

ПРИМЕНЕНИЕ ФУНКЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

CEAVDARI Ivan, student, Specialitatea CON..... 174

**SECȚIUNEA 7
RESURSE UMANE, AFACERI PUBLICE ȘI COMUNICARE**

ANGAJABILITATEA TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA: ACTUALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

GANENCO Alexandra, studentă, Specialitatea CON..... 178

COMUNICAREA INTERCULTURALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ ÎN AFACERI

BOTNARU Iulian, student, Specialitatea CON..... 182

IMPLICAREA POLITICĂ A TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

AGATHI Corina, studentă, Specialitatea AP..... 186

PROBLEME ACTUALE ALE EGALITĂȚII DE GEN ÎN REPUBLICA MOLDOVA

MEȘINĂ Salomeea, BELESCU Dorina, studente, Specialitatea SHT 190

PSIHOLOGIA BANILOR: ÎNTRE COMPORTAMENT ȘI PERSONALITATE	
<i>DOROGOI Olivia, studentă, Specialitatea CON</i>	194

SECȚIUNEA 8

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE DE PROMOVARE A VALORILOR ECONOMICE ÎNTR-O ECONOMIE NAȚIONALĂ

EFICIENȚA POLITICII BUGETAR FISCALE PRIN ANALIZA COMPARATIVĂ A BUGETULUI DE STAT PENTRU PERIOADA 2022-2023 (ÎN CAZUL REPUBLICII MOLDOVA)	
<i>COVALI Stela, anul II, gr. EGCE, USV, Suceava, România</i>	199

EFICIENȚA PROGRAMELOR DE STAT PENTRU SUSTINEREA ȘI DEZVOLTAREA ANTREPRENORIALITĂȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA	
<i>LAPTEACRU Irina, studentă, Specialitatea FB</i>	202

IMPACTUL CRIZELOR ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMIEI ȘI SOCIETĂȚII	
<i>GÎNDEA Gabriela, studentă, Specialitatea EG</i>	205

VENITUL NAȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA. ANALIZĂ ÎN DINAMICĂ	
<i>PLOPA Silviu, student, Specialitatea EG</i>	210

БЕЗРАБОТИЦА НА РЫНКЕ ТРУДА В РМ И МЕТОДЫ ЕЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ	
<i>CADĂNIUC Arina, studentă, Specialitatea MKL</i>	214

INFLATION AND ITS IMPACT OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES // ИНФЛЯЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА	
<i>COVALENCO Larisa, studentă, Specialitatea MKL</i>	218

THE ROLE OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA // РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА	
<i>OVCEARENCO Elena, studentă, Specialitatea MKL</i>	222

ТЕНДЕНЦИИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА	
<i>CIOBANU Arina, studentă, Specialitatea MKL</i>	226

SECȚIUNEA 9

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE DE PROMOVARE A VALORILOR ECONOMICE LA NIVEL MICROECONOMIC

SMALL BUSINESSES. RISKS AND OPPORTUNITIES	
<i>GÎRBU Ana-Maria, studentă, Specialitatea MKL</i>	232

EVOLUȚIA PIEȚII MUNCII ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19 ÎN REPUBLICA MOLDOVA	
<i>CIOBANU Alina, studentă, Specialitatea FB</i>	236

STUDIU COMPARATIV A SISTEMULUI FISCAL DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ	
<i>REPETUȘ Elena, studentă, Specialitatea MKL</i>	241

SECȚIUNEA 10
PROBLEME ACTUALE DE MODERNIZARE A DREPTULUI NAȚIONAL PRIN
PRISMA DREPTULUI UE

PROTECȚIA CREDITORULUI PRIN ACȚIUNEA OBLICĂ <i>BUGA Anastasia, studentă, Specialitatea DREPT</i>	246
CLAUZA PENALĂ – MIJLOC DE GARANTARE A EXECUTĂRII OBLIGAȚIILOR <i>COSTIN Arina, studentă, Specialitatea DREPT</i>	250
DEZVOLTAREA ANTREPRENORIALITĂȚII SOCIALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA <i>DOROȘ Diana, studentă, Specialitatea DREPT</i>	258
DREPTURILE PERSONALE LEGATE DE IDENTIFICAREA PERSOANEI <i>DOROȘ Diana, studentă, Specialitatea DREPT</i>	262
NATURA JURIDICĂ A ACȚIUNII PAULIENE <i>ȚURCANU Alexandra, studentă, Specialitatea DREPT</i>	267
REINTEGRAREA SOCIALĂ A PERSOANELOR CONDAMNATE LA PED PRIVATIVE DE LIBERTATE <i>ȚURCANU Alexandra, studentă, Specialitatea DREPT</i>	274

VOLUMUL II

CICLUL I – LICENȚĂ ȘI ELEVII DIN
COLEGIILE DE PROFIL

SECȚIUNEA TEMATICĂ:

**SECȚIUNEA 4:
FINANȚE ȘI ASIGURĂRI**

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v2.01>

CZU: 336.143.232:616-036.21(478)

ANALIZA IMPACTULUI CRIZEI PANDEMICE ASUPRA NIVELULUI DIFICITULUI BUGETAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

ANALYSIS OF THE IMPACT OF THE PANDEMIC CRISIS ON THE LEVEL OF THE BUDGET DEFICIT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

GRINCIUC Diana, studentă, Specialitatea: FB,
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil BănulescBodoni, 61
e-mail autor: grinciuc.diana@ase.md

Abstract. *The budget deficit can be interpreted as an indicator of the financial health of a state, but also as a specific objective of the budgetary-fiscal policy. National economies tend towards balancing the state budget. Currently, the budget deficit is an acute problem as a result of phenomena that have manifested themselves globally, for example the COVID-19 pandemic. The Republic of Moldova was significantly affected by this phenomenon, as proof of the budget deficit, which recorded a very critical level in the evolution of the economy. This paper aims to carry out an analysis of the impact of the COVID-19 pandemic crisis on the level of the budget deficit in the Republic of Moldova.*

Keywords: *pandemic crisis, budget deficit, public spending, social protection.*

JEL CLASSIFICATION: H12, H61, H62, H75, I18

INTRODUCERE

Bugetul de stat, în sens îngust, este constituit din venituri și cheltuieli. În sens larg, resursele financiare, din perspectiva modului de administrare, pot fi grupate în venituri curente ce dețin cea mai mare pondere la formarea bugetului public și sunt clasificate în venituri fiscale și nefiscale și venituri din capital ce dețin o pondere ne semnificativă [1]. Cheltuielile publice sunt alocate pentru acțiuni economice, serviciile de stat cu destinație generală, menținerea ordinii publice și securității naționale, ocrotirea sănătății, învățământ etc. Anumite situații excepționale, precum pandemia COVID-19 pot duce la creșterea deficitului bugetar, întrucât au fost necesare resurse suplimentare și în volum mai mare pentru finanțarea cheltuielilor publice pentru sănătate și anume cu un accent sporit asupra finanțării unor acțiuni de prevenire a cazurilor de îmbolnăvire cu COVID-19.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

În lucrarea dată, a fost utilizat un mix de metode de studiere a fenomenului cercetat. *Metodele de tip index* care se bazează pe diagrame, tabele au servit la evidențierea anumitor evoluții și tendințe. *Metodele de tip simbol*, ce presupun aplicarea definițiilor, teoriilor, legi pentru explicarea obiectului investigat. Tot odată, s-a recurs la *metoda analitică, descriptivă, comparativă* etc. La realizarea studiului dat, au fost folosite date și informații din rapoartele anuale elaborate de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, reviste științifice, acte normative și site-uri web din internet.

Deficitul bugetar apare în situația în care veniturile obținute, în mare parte, din impozite, dar și din alte surse nu pot acoperi necesarul de resurse financiare folosite pentru finanțarea cheltuielilor publice. În legislația națională este stipulată noțiunea de „sold bugetar – diferența dintre veniturile și cheltuielile bugetului. Soldul negativ al bugetului reprezintă deficit”[2].

Apariția deficitului bugetar poate avea loc din cauza sporirii considerabile a cheltuielilor guvernamentale, care au ca scop prioritar satisfacerea nevoilor generale ale societății și pot fi orientate spre dezvoltarea infrastructurii, îmbunătățirea calității sistemului de învățământ, oferirea suportului necesar pentru persoanele cu nevoi speciale, creșterea accesibilității la servicii medicale etc.

Deficitul bugetar poate apărea ca răspuns la anumite măsuri pentru impulsivarea economiei, în cazul în care aceasta se află în faza de recesiune, astfel reducerea cotelor la impozite și taxe pentru încurajarea agenților economici va redevine în mare măsură veniturile bugetului de stat.

Impunerea unui cadru legislativ dur poate avea ca efect activizarea economiei tenebre sau negre, care pe lângă faptul că duce la apariția deficitului bugetar, lovește întreaga economie și poate fi calificată ca un rău ascuns.

Identificarea unei cauze anumite sau principale ce generează fenomenul dat este practic imposibil, deoarece influența acestor factori se poate manifesta concomitent[7].

Tabelul 1. Evoluția PIB și a bugetului public național în perioada 2016-2022 (mil.lei)

Denumirea indicatorului	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
PIB	160814	178881	192508	210400	199734	241871	255700
Venituri	45953,9	53377,6	57995,9	62949,2	62650,0	77373,0	80872,9
Cheltuieli	48462,6	54522,4	59608,9	65975,6	73269,8	82013,5	96208,9
Sold bugetar	-2508,7	-1144,8	-1613,0	-3026,4	-10619,8	-4640,5	-15336,0

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Ministerului Finanțelor[3]

Limita deficitului bugetar nu trebuie să treacă pragul de 2-3 % din produsul intern brut (PIB). Însă, anul 2020 a înregistrat un nivel record de -5,32 % sau 10,6 mild lei, astfel putem observa impactul pandemiei asupra economiei naționale. În anul 2022 a avut loc criza energetică și războiul din Ucraina, ca efect Republica Moldova a înregistrat un deficit bugetar de 15,3 mild lei sau 6% din PIB.

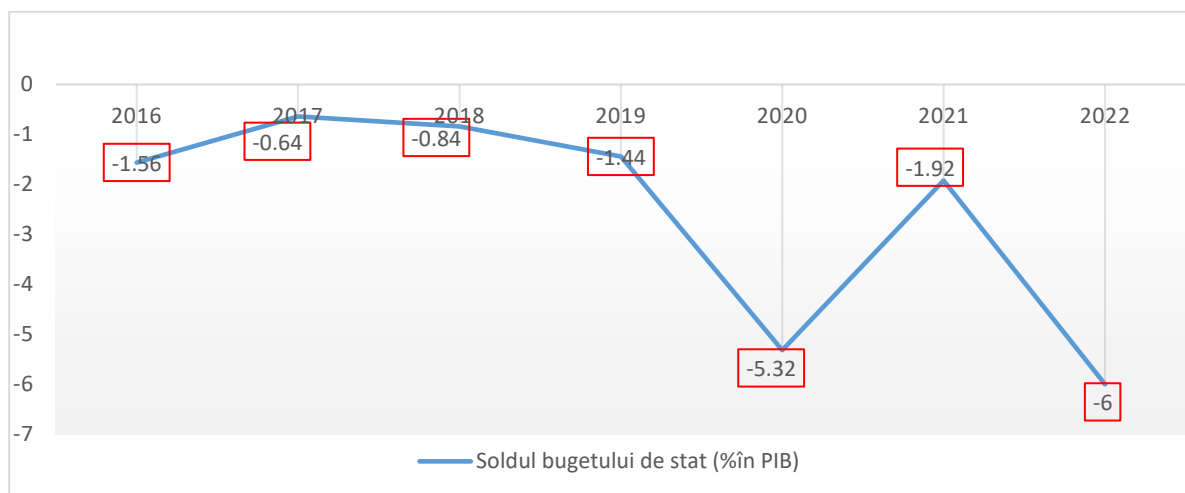

Figura 1. Nivelul soldului bugetar în perioada 2016-2022 (% în PIB)

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Ministerului Finanțelor[3]

Una din cauze care au determinat un astfel de sold negativ sunt restricțiile impuse de autoritățile publice pentru combaterea răspândirii pandemiei COVID-19 care au frânat dezvoltarea economiei, ca rezultat majoritatea companiilor au înregistrat pierderi și nu au putut

să contribuie la formarea veniturilor bugetare. În acest context, au fost afectate relațiile economiile naționale cu restul lumii, deoarece atât exporturile cât și importurile au scăzut foarte mult, iar TVA din import este o sursă importantă pentru veniturile bugetului de stat.

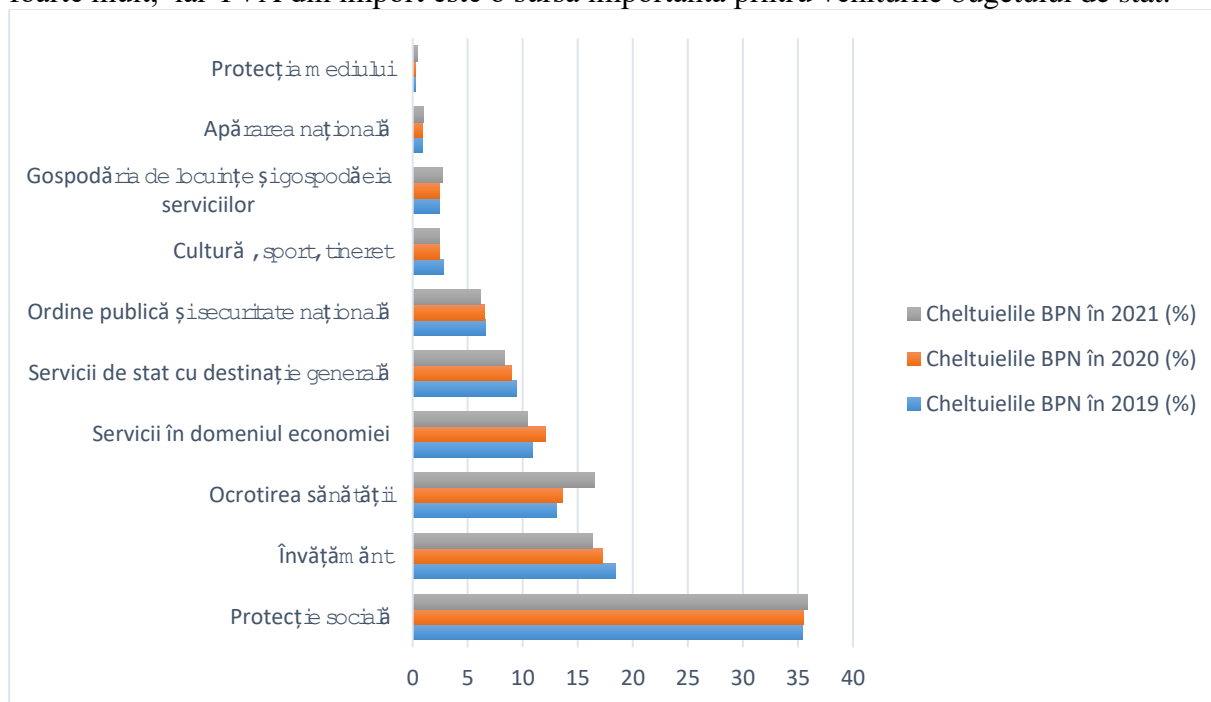

Figura 2. Ponderea cheltuielilor specifice în totalul cheltuielilor BPN (%)

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Ministerului Finanțelor[3]

În anul 2019 s-au alocat cheltuieli suplimentare pentru majorarea salariilor în sectorul bugetar și ca rezultat cheltuielile ce țin de protecția socială au avut un impact mare asupra deficitului bugetare, deși acestea au cea mai mare contribuție de 35,5% în cheltuielile bugetului public național[4].

În totalul cheltuielilor anului 2020, cea mai mare cotă o dețin cheltuielile destinate protecției sociale cu pondere de 35,5%. Ele au fost alocate pentru majorarea cheltuielilor privind ajutorul de șomaj, astfel în anul 2020 numărul beneficiarilor de ajutor de șomaj s-a majorat de circa 2,4 ori. La fel, au fost necesare cheltuieli pentru plata indemnizațiilor unice de 16 mii lei persoanelor ce activează în instituții medico-sanitare publice [5]. Ocrotirea sănătății deține o greutate specifică destul de mare, adică de 13,6% din totalul cheltuielilor care în mare parte se datorează procurării echipamentelor de protecție, dispozitivelor medicale, precum aparate de oxigen pentru pacienții în stare gravă, medicamente etc.

Se observă că măsurile de atenuare a pandemiei în 2021 continuă să producă cheltuieli mari. Rămân prioritare cheltuielile privind ocrotirea sănătății populației în contextul răspândirii pandemiei, care au avut cel mai mare impact asupra cheltuielilor bugetare totale și au generat o pondere de 16,5% cea mai mare comparativ cu perioadele precedente [6].

Finanțarea deficitului bugetar se face pentru realizarea obiectivelor politicii bugetar-fiscale. Metode de finanțare sunt diverse, de exemplu reducerea cheltuielilor bugetare sau din contra creșterea veniturilor bugetare pe seama majorării cotelor la impozite și taxe, emisiunea monetară care generează inflație, contractarea împrumuturilor publice din surse interne și în special din surse externe este cel mai des utilizată de autoritățile publice. Alegerea metodei date este justificată prin termenul de scadență mare, rata dobânzii mică, volum mare de surse bănești ce pot fi procurate. Un avantaj mare este faptul că nu dece la apariția unor fenomene inflaționiste ce agravează și mai mult starea economiei, statul poate realiza proiectele, investițiile pe care și le-a propus și nu împovărează agenții economice sau populația prin aplicare unor noi cote la

impozite și taxe sau chiar aplicarea unor impozite noi, iar astfel de măsuri pot provoca tulburări sociale și crea dezordine în societate[8].

CONCLUZII

Consecințele pandemiei COVID-19 și-au lăsat drastic amprenta asupra situației economice, împiedicând creșterea acesteia. Au fost afectați o serie de indicatori macroeconomici, în special soldul bugetului de stat, deoarece au fost alocate cheltuieli suplimentare ce țin de protecția socială, orcotirea sănătății.

Prognozarea unor astfel de fenomene este practic imposibilă, dar atenuarea impactului lor și pregătirea economiei naționale pentru astfel de situații este posibilă prin asigurarea gestionării eficiente a resurselor bugetului public național, instituirea unei administrări fiscale și vamală responsabilă pentru a stopa evaziunea fiscală și atingerea dezvoltării durabile a tuturor sectoarelor economice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- [1] BAURCIULU, Angela; CASIAN, Angela. *Finanțe publice Manual*. Chișinău: RGP Grup, 2017, p. 83 ISBN 978-9975-4305-8-6
- [2] Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova (2014) nr. 223-230 art. 519.
- [3] Rapoartele Ministerului Finanțelor privind *executarea bugetului de stat pentru perioada 2016-2022* [online]. [cit 20.03.2023]. Disponibil: BPN evoluția 2016-2022 pentru pagina web (1).xls (live.com)
- [4] *Raport privind evoluția social-economică a Republicii Moldova în anul 2019* [online]. [cit 20.03.2023]. Disponibil: https://old.mei.gov.md/sites/default/files/document/attachments/expres_anul_2019.pdf
- [5] *Raport privind evoluția social-economică a Republicii Moldova în anul 2020* [online]. [cit 20.03.2023]. Disponibil: raport_final_anul_2020.pdf
- [6] *Raport privind evoluția social-economică a Republicii Moldova în anul 2021* [online]. [cit 20.03.2023]. Disponibil: https://me.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_lunar_2021-03_1.pdf
- [7] BALAN, Aliona. *Deficitul bugetar: cauze și consecințe* [online]. [cit 20.03.2023]. Disponibil: Balan-Aliona_economica_2020_nr2.pdf
- [8] LITOCENCO, Ana. *Abordări teoretice și analiza realității „deficit begetar-datotie publică” în cazul Republicii Moldova* [online]. [cit 20.03.2023]. Disponibil: 62-75_1.pdf

Coordonator științific: BULGAC Corina, , dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61
e-mail: bulgac.corina@ase.md

ANALIZA INDICATORILOR BURSEI DE VALORI DIN REPUBLICA MOLDOVA

ANALYSIS OF THE STOCK EXCHANGE INDICATORS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

TANASIEV Daniel, student, Specialitatea: MKL,

Academia de Studii Economice a Moldovei,

Republica Moldova, Chișinău, strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail: tanasev.daniel@ase.md

Abstract: *The analysis of the indicators of the stock exchange in the Republic of Moldova is an important topic for investors and policymakers alike. In this paper, we provide a comprehensive overview of the structure and functions of the Moldovan stock exchange (BVRM), and we analyze the most important indicators of the BVRM, including trading volume, market capitalization, benchmark index, and stock returns. We also examine the factors that influence these indicators.*

Keywords: *Stock Exchange, BVRM, Market Indicators, Trading Volume, Market Capitalization, Stock Index, Stock Returns, International Factors, External Factors, Economic Situation, Political Stability.*

JEL CLASSIFICATION: H5

INTRODUCERE

Bursa de Valori din Republica Moldova (BVRM) este o instituție financiară importantă pentru economia țării, care facilitează tranzacțiile cu active financiare și investițiile în companii locale. În această lucrare, ne propunem să analizăm indicatorii cheie ai BVRM și să evaluăm evoluția lor în ultimii ani. Scopul analizei este de a identifica tendințele și factorii care influențează performanța bursei de valori din Republica Moldova.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Mecanismele de cotare și de tranzacționare de pe BVRM sunt similare cu cele de pe alte burse de valori din lume. Acestea includ: sistemul de ordine, care permite cumpărarea și vânzarea de instrumente financiare, sistemul de compensare și decontare, care asigură că tranzacțiile sunt finalizate și plătite în mod corespunzător, și sistemul de supraveghere a pieței, care asigură că tranzacțiile se desfășoară în conformitate cu reglementările și normele de supraveghere.

În ultimii ani, BVRM a cunoscut o creștere semnificativă a volumului de tranzacționare și a numărului de participanți. În anul 2021, volumul total de tranzacționare de pe BVRM a fost de aproximativ 1,3 miliarde de lei moldovenești, în creștere cu 63% față de anul anterior. Numărul total de tranzacții a fost de aproximativ 19 mii, în creștere cu 57% față de anul anterior.

Reglementările și instituțiile care monitorizează și controlează activitatea BVRM includ Comisia Națională a Pieței Financiare, Banca Națională a Moldovei și Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. Aceste instituții sunt responsabile pentru asigurarea stabilității și integrității pieței financiare din Republica Moldova și pentru protejarea intereselor investitorilor.

Unul dintre cei mai importanți indicatori ai BVRM este volumul tranzacțiilor, care măsoară valoarea totală a acțiunilor și a altor instrumente financiare care sunt tranzacționate pe

piață într-un anumit interval de timp, de obicei o zi sau o săptămână. În ultimii ani, volumul tranzacțiilor pe BVRM a fost destul de scăzut. În 2021, de exemplu, volumul tranzacțiilor a fost de doar 116,4 milioane de lei moldovenești, în scădere cu 11,5% față de anul precedent.

Un indicator important este capitalizarea de piață, care reprezintă valoarea totală a acțiunilor unei companii în funcție de prețul pieței. În cazul BVRM, capitalizarea de piață se referă la valoarea totală a tuturor companiilor listate pe piață. În septembrie 2021, capitalizarea de piață a BVRM era de 9,2 miliarde de lei moldovenești, în creștere cu 22,5% față de aceeași perioadă a anului precedent.

Un alt indicator important este indicele de referință, care este un indicator al performanței generale a pieței. În cazul BVRM, indicele de referință este indicele BET, care este un indice ponderat de capitalizare și include cele mai tranzacționate 10 companii listate la BVRM. În septembrie 2021, indicele BET era de 15.205,26 puncte, în creștere cu 17,8% față de aceeași perioadă a anului precedent.

În final, randamentul acțiunilor este un indicator esențial care măsoară cât de mult câștigă investitorii din investițiile lor în acțiunile unei companii. În cazul BVRM, randamentul acțiunilor este în general mai mare decât randamentul depozitelor bancare sau al altor investiții mai sigure, dar și mai puțin riscante. În septembrie 2021, randamentul mediu al acțiunilor listate la BVRM era de 17,3%, în creștere față de aceeași perioadă a anului precedent.

Factorii care influențează evoluția indicatorilor BVRM sunt foarte variabili și pot fi determinați de o serie de factori interni și externi. În ceea ce privește factorii interni, performanța companiilor listate și sentimentul investitorilor sunt factori importanți care influențează indicatorii BVRM.

De exemplu, dacă companiile listate își îndeplinesc obiectivele financiare și sunt percepute ca fiind solide, aceasta poate duce la o creștere a prețului acțiunilor lor, ceea ce duce la o creștere a valorii de piață a companiilor și, prin urmare, la o creștere a capitalizării de piață a bursei de valori.

Pe de altă parte, sentimentul investitorilor poate afecta negativ indicatorii BVRM. Dacă investitorii sunt nesiguri cu privire la economie sau la situația politică și nu sunt dispuși să investească, atunci volumul tranzacțiilor poate scădea, iar prețurile acțiunilor pot scădea, ceea ce poate duce la o scădere a valorii de piață a bursei de valori.

În ceea ce privește factorii externi, situația economică națională și internațională, instabilitatea politică și tendințele globale pot influența evoluția indicatorilor BVRM. De exemplu, o economie națională în creștere poate duce la o creștere a investițiilor și, prin urmare, la o creștere a volumului de tranzacționare și a valorii de piață a bursei de valori.

Pe de altă parte, instabilitatea politică și evenimentele neprevăzute, cum ar fi atacurile teroriste sau pandemiile, pot duce la o scădere a încrederii investitorilor și la o scădere a volumului de tranzacționare și a valorii de piață a bursei de valori.

Un alt factor important care influențează evoluția indicatorilor BVRM este tendințele globale. De exemplu, creșterea economiei dintr-o țară mare poate atrage investiții și poate avea un efect pozitiv asupra bursei de valori a acelei țări, dar poate avea și un efect negativ asupra burselor de valori din alte țări.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În urma analizei noastre, putem trage concluzia că BVRM a înregistrat o creștere semnificativă în ultimii ani, atât în ceea ce privește volumul tranzacțiilor, cât și capitalizarea de piață. Deși există unele fluctuații, trendul general este pozitiv și sugerează că BVRM poate fi o opțiune atractivă pentru investitori.

Recomandăm investitorilor interesați de piața de capital din Republica Moldova să monitorizeze cu atenție indicatorii BVRM și să ia în considerare factorii externi și interni care

pot influența evoluția bursei de valori. Este important să analizați atent companiile listate și să evaluați riscul investițiilor înainte de a lua o decizie de investiții.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Bursa de Valori din Republica Moldova. (2022). Despre BVRM. Disponibil la: <https://bvm.md/about/>
2. Bursa de Valori din Republica Moldova. (2022). Rapoarte lunare. Disponibil la: <https://bvm.md/reports/>
3. Consiliul Concurenței. (2022). Analiza sectorului financiar-bancar în Republica Moldova. Disponibil la: <https://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=85&id=1753&t=/Sectorul-financiar-bancar-in-Republica-Moldova.htm>
4. Băncile din Republica Moldova. (2022). Situația financiară a băncilor în trimestrul IV 2021. Disponibil la: <https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-bancilor-in-trimestrul-iv-2021>
5. FMI. (2022). Republica Moldova: evaluarea riscurilor sistemice și testarea stresului. Disponibil la: <https://www.imf.org/ro/Publications/CR/Issues/2022/03/08/Republic-of-Moldova-Systemic-Risk-Assessment-and-Stress-Testing-507107>
6. Reuters. (2022). Republica Moldova: Sondaj Reuters privind economia. Disponibil la: <https://ro.reuters.com/article/idUSKBN2IX0X9>
7. Trading Economics. (2022). Republica Moldova - Indicele bursier. Disponibil la: <https://tradingeconomics.com/moldova/stock-market>
8. Wall Street Journal. (2022). Moldova's Stock Market Gets a Lift from Increased Confidence. Disponibil la: <https://www.wsj.com/articles/moldovas-stock-market-gets-a-lift-from-increased-confidence-11644829000>
9. Ziua de azi. (2022). Piața de capital din Republica Moldova, o oportunitate pentru investitori. Disponibil la: <https://www.ziuaadeazi.md/2022/02/09/piata-de-capital-din-republica-moldova-o-oportunitate-pentru-investitori/>

Coordonator științific: MĂRGINEANU Aureliu, , dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: margineanuareliu@gmail.com

**ANALYSIS OF THE INSURANCE MARKET IN THE REPUBLIC OF
MOLDOVA AND EXISTING PROBLEMS IN THE FIELD**
**ANALIZA PIETEII ASIGURĂRILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI
PROBLEMELE EXISTENTE ÎN DOMENIU**

**APRODU Cătălina, studentă, Specialitatea: MKL
STRATILĂ Marina, studentă, Specialitatea: MKL**

Academia de Studii economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: aprodu.catalina@ase.md

Abstract. *The insurance industry serves a critical role in offering financial protection and risk mitigation to individuals, businesses, and governments. A well-functioning insurance market ensures that risks are shared among a large pool of policyholders, which promotes economic stability and lessens the impact of financial shocks. Based on the evaluation conducted for the years 2016 to 2020, it was found that insurance companies had revised their asset allocation strategies by increasing investments in eligible assets such as state securities and deposits that represent technical reserves and minimum solvency margins. Moreover, the technical reserves for general insurance were maintained in line with the best practices, as evidenced by the results of market adequacy tests. We will analyse the insurance market from the last years 2019-2022. Therefore it's important to study the insurance market and the problems that it faces, to better understand it's influence on the economic growth of the country.*

Keywords: *insurance industry, market, finance, economy, assets, risk assessment, social insurance*

JEL CLASSIFICATION: G22, G220

INTRODUCERE

În sistemul economic global, asigurările sunt o ramură participantă la oferta de capital de pe piața financiară. În multe țări dezvoltate, asigurările au un rol semnificativ în economie, fiind o resursă importantă în ceea ce privește investițiile și având un efect pozitiv asupra balanței de plăți a țării. De asemenea, asigurările contribuie la extinderea relațiilor economice internaționale prin intermediul operațiunilor de reasigurare efectuate de societățile de asigurare. Acestea aduc o valoare adăugată în economia unei țări și generează locuri de muncă.

Scopul acestei cercetări este de a analiza situația actuală a pieței asigurărilor din Republica Moldova, de a identifica rolul și importanța asigurărilor pentru populație și implicit pentru economia statului.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Comaniile de asigurări sunt una dintre cele mai importante surse de capital de risc pe termen lung pentru economia globală, fiind printre cei mai mari investitori instituționali, cu o valoare totală de aproximativ 24 trilioane USD (12% din activele financiare mondiale). Aceste companii investesc în principal în asigurări de viață, având un orizont de investiții pe termen lung și putând acționa ca jucători importanți și amortizoare de șoc pe piețele financiare. Având acces la un flux continuu de prime, companiile de asigurări pot achiziționa active temporar subevaluate în timpul recesiunilor economice, contribuind la reducerea efectelor crizelor.

În prezent, după pandemie și conflictului militar, multe economii mondiale au înregistrat o creștere a inflației de până la 27% anual. Companiile de asigurări din vecinătatea Republicii

Moldova au avut de suferit, în special după falimentul unei societăți de asigurare din România. În acest context, este important de analizat situația din domeniul asigurărilor din Republica Moldova și de a evalua încrederea pe care o pot avea cetățenii în companiile de asigurări autohtone.

Piața de asigurări din Republica Moldova a consemnat, în primul semestru 2022, o evoluție pozitivă a primelor brute subscrise, care au înregistrat un volum de 1,182 mlrd de lei (circa 50,1 mln de euro), în creștere de 1,32 ori în comparație cu aceeași perioadă a anului trecut. [1]

La data de 30.06.2022 licențe/autorizări pentru a desfășura activitate profesionistă pe piața de asigurări dețineau zece societăți de asigurări, 46 brokeri de asigurare-reasigurare și 66 agenți de asigurare, inclusiv agenți bancassurance licențiați și autorizați de CNPF.[1]

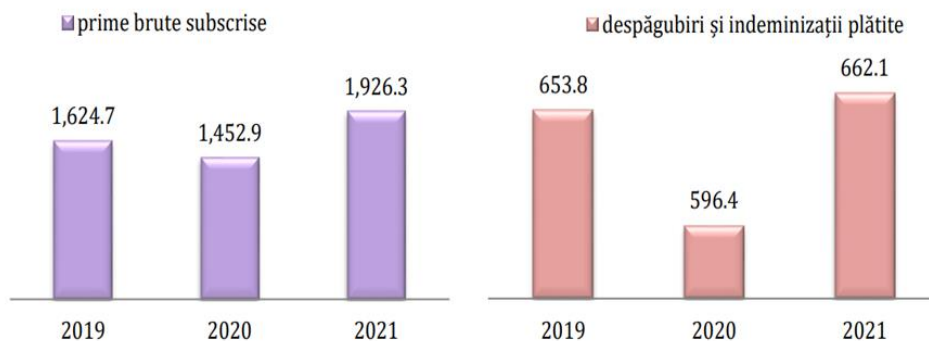
Tabelul 1. Numărul entităților licențiate pe piața de asigurări

Indicatori	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	30.06.2022
Societăți de asigurare	13	11	11	10
Brokeri de asigurare și/sau reasigurare	52	41	44	46
Agenți de asigurare	28	61	64	66
TOTAL	93	113	119	122

Sursa: <https://www.cnpf.md/ro>

În anul 2021, piața de asigurări a înregistrat o creștere semnificativă a primelor brute subscrise, ajungând la o valoare totală de 1.926,3 milioane de lei. Această valoare a crescut cu 32,59% față de anul anterior. În același timp, societățile de asigurare au plătit despăgubiri și indemnizații în valoare de 662,1 milioane de lei, înregistrând o creștere nominală de 11,02% față de anul precedent. Raportul dintre despăgubirile de asigurare și primele subscrise a scăzut cu aproximativ 6,68 puncte procentuale față de nivelul din 2020, ajungând la 34,37%.

Diagrama 1. Evoluția primelor brute subscrise și despăgubirilor și indemnizațiilor plătite, mil.lei

Sursa: <https://www.cnpf.md/ro>

În anul 2021, densitatea primei de asigurare pe cap de locuitor a crescut la 740,88 lei/locuitor, cu 190,54 lei mai mult decât în anul precedent. Acest indicator măsoară nivelul de utilizare a produselor de asigurare de către populație. Gradul de penetrare a asigurărilor, calculat ca raport între primele brute subscrise și PIB, a crescut de asemenea, atingând nivelul de 0,8%, o creștere de 0,1 puncte procentuale față de anul 2020.

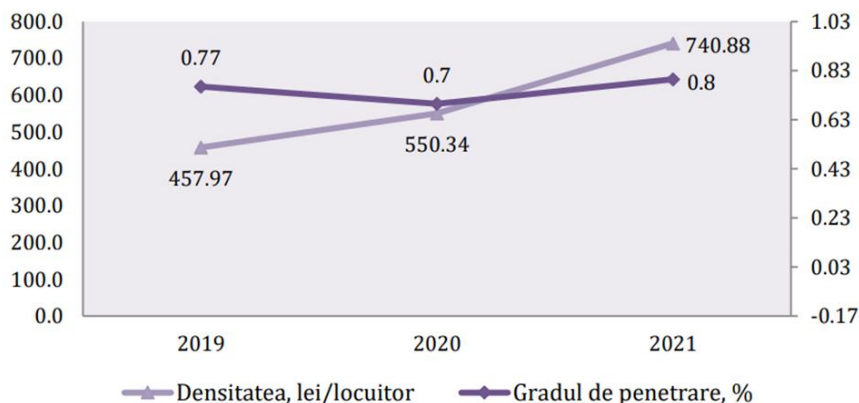

Diagrama 2. Evoluția gradului de penetrare și densității asigurărilor

Sursa: <https://www.cnpf.md/ro>

Ritmuri de creștere au fost înregistrate practic la toate tipurile de asigurări, de accidente (implicit accidente de muncă și boli profesionale) (+86,5%), de sănătate (+13,8%), CASCO (+14,2%), de incendiu și alte calamități naturale (+72,0%), alte asigurări de bunuri, inclusiv a animalelor (44,4%) și culturilor agricole (48,1%), de răspundere civilă auto, inclusiv RCA internă (+17,1%) și Carte Verde (+45,0%), de răspundere civilă avia (de cca 3 ori), de viață (+3,43%) [2]

În același timp, diminuări de prime au înregistrat:

- asigurările de vehicule de cale ferată (-21,3%),
- asigurările de bunuri în tranzit (-26,3%),
- de răspundere civilă generală (-15,5%). „Aproximativ 96% din volumul total de prime brute subscrise au reprezentat asigurările generale, asigurărilor de viață revenindu-le 4,0%”. [2]

În prima jumătate a anului 2022, companiile de asigurări au plătit despăgubiri și indemnizații în valoare de peste 391,3 milioane de lei, înregistrând o creștere de 27,0% față de aceeași perioadă a anului precedent. Suma achitată pentru daunele acoperite de polițele de asigurare generale a fost de 369,6 milioane de lei, reprezentând 94,5% din totalul plăților, iar indemnizațiile plătite în baza polițelor de asigurări de viață au însumat aproximativ 21,6 milioane de lei, în creștere cu 29,2%.

În aceeași perioadă intermediarii în asigurări au distribuit prime în valoare de 653,7 milioane de lei, reprezentând aproximativ 55,3% din totalul primelor brute subscrise. Aceasta reprezintă o creștere de aproximativ 36,8% față de aceeași perioadă a anului 2021, când valoarea primelor distribuite de intermediari a fost de 477,8 milioane de lei. Din totalul primelor subscrise, brokerii de asigurare-reasigurare au intermediat 45,3%, iar agenții de asigurare au intermediat 10,0%. Asigurările obligatorii de răspundere civilă auto (clasa 10) au avut cea mai mare pondere în primele intermediare, reprezentând 38,4% (250,9 milioane de lei) din totalul primelor. Comisioanele calculate pentru intermediari au fost de 222,2 milioane de lei, inclusiv din intermedierea contractelor de asigurare - 215,3 milioane de lei și din asistență și soluționarea dosarelor de daune - 6,9 milioane de lei.

Tabelul 2. Prime brute subscrise, despăgubiri și indemnizații de asigurare plătite în ianuarie-septembrie

	Prime brute subscrise					Despăgubiri și indemnizații de asigurare plătite				
	mil. lei		structura, %		2022 în % față de 2021	mil. lei		structura, %		2022 în % față de 2021
	2021	2022	2021	2022		2021	2022	2021	2022	
Total	1 438,6	1 820,5	100,0	100,0	126,5	474,1	628,3	100,0	100,0	132,5
Asigurări generale	1 369,8	1 747,9	95,2	96,0	127,6	447,0	590,2	94,3	93,9	132,0
asigurări de sănătate	98,5	100,9	6,8	5,5	102,5	26,0	33,5	5,5	5,3	129,1
asigurări de vehicule terestre (altele decât feroviare) (CASCO)	297,6	334,6	20,7	18,4	112,4	163,4	194,6	34,5	31,0	119,1
asigurări de incendiu, alte calamități naturale și alte asigurări de bunuri	187,9	240,6	13,1	13,2	128,1	11,7	26,8	2,5	4,3	229,1
asigurări de răspundere civilă auto	610,5	843,2	42,4	46,3	138,1	235,6	286,7	49,7	45,6	121,7
alte asigurări generale	175,5	228,6	12,2	12,6	130,3	10,3	48,5	2,2	7,7	472,2
Asigurări de viață	68,7	72,6	4,8	4,0	105,6	27,1	38,1	5,7	6,1	140,8
asigurări de viață (fără asigurarea cu pensii și fără anuități)	65,5	69,4	4,6	3,8	105,9	25,2	36,3	5,3	5,8	144,0
alte asigurări de viață	3,2	3,2	0,2	0,2	99,8	1,9	1,9	0,4	0,3	98,1

Sursa: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-asiguratorilor-9551_59682.html

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În 2021, CNPF a realizat un exercițiu de evaluare a capacității de rezistență a pieței de asigurări pentru perioada 2016-2020, atât la nivel de ansamblu al celor 10 asigurători licențiați, cât și la nivel individual pentru fiecare asigurător, fiind primul astfel de exercițiu efectuat de către CNPF.

Evaluarea relevă faptul că, în perioada 2016-2020, societățile de asigurări au alocat mai multe resurse financiare în active eligibile, cum ar fi valori mobiliare de stat și depozite, pentru a reprezenta rezervele tehnice și marja de solvabilitate minimă. Acestea au restructurat, de asemenea, categoriile de active. În plus, acestea au menținut rezervele tehnice pentru asigurările generale în conformitate cu cele mai bune practici, ceea ce a fost confirmat prin testele de

adekvare a rezervelor per piață. Indicatorii de solvabilitate la majoritatea asigurătorilor au depășit limita cerinței normative de 100%.

- Sectorul de asigurări rămâne a fi dominat de asigurările obligatorii de răspundere civilă auto, în virtutea unui grad de educație financiară jos cuplat cu o încredere scăzută din partea societății pentru aceste servicii .[2]
- Conformarea graduală a societăților de asigurări la cerința de capital minim și gradul de diversificare a activelor admise la acoperirea rezervelor tehnice și cerinței de capital minim, în contextul asigurării implementării Legii nr. 92/2022 privind activitatea de asigurare sau de reasigurare, într-o piață ce oferă oportunități investiționale limitate.[2]
- Crearea instrumentelor de garantare a onorării obligațiilor de plată în domeniul asigurărilor în cazuri de rezoluțiune/insolvabilitate a societăților de asigurări - Fondul de rezoluțiune în asigurări, Fondul național de garantare în asigurări Liberalizarea parțială a tarifelor la asigurările obligatorii de răspundere civilă auto (RCA) în scopul neadmiterii unui dezechilibru al pieței asigurărilor și a protejării drepturilor consumatorilor Actualizarea Sistemului informațional RCA-data.[2]

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. https://www.cnpf.md/ro/piata-asigurarilor-din-republica-moldova-in-primul-trimestru-2022-6307_93399.html
2. https://www.cnpf.md/storage/files/files/RA%202021%20final%2031_%2005_2022.pdf
3. https://statistica.gov.md/ro/activitatea-asiguratorilor-9551_59682.html

Coordonator științific: MĂRGINEANU Aureliu, , dr., conf. univ.
Academia de Studii economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
-mail: margineanuaureliu@gmail.com

DIMENSIUNEA PRESIUNII FISCALE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN RAPORT CU PRACTICA UNIUNII EUROPENE

THE SIZE OF TAX PRESSURE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN RELATION TO THE PRACTICE OF THE EUROPEAN UNION

PREPELIȚĂ Valeria, studentă, **Specialitatea: FB**,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova, Chișinău,
str. Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: prepelita.valeria@ase.md

Abstract. The actuality of the subject: Taxation plays a fundamental role in creating a fair society and building a sustainable economy. Through the prism of fiscal objectives, it tends towards the elimination of inequalities, the support of social mobility, the reduction of inequalities in terms of market income. Also, fiscal policy has a great influence on employment decisions, an essential attribution on investment levels, on the willingness of entrepreneurs to expand their activities, all these aspects stimulating more efficient economic growth. Thus, fiscal policies are evaluated by reference to four priorities:

- reducing inequalities;
- increasing investments;
- commitment to tax compliance.
- employment support;

The purpose of the research is to analyze the impact of fiscal policies and their prospective directions through the lens of fiscal pressure. In the research process, a diversity of investigation methods will be used: functional approaches (analysis of functions exercised and effects produced), retrospective analysis (historical approach), diachronic analysis (analysis of changes in the structure of the researched subject over time), research and comparison, abstraction scientific, synthesis, analysis (qualitative, quantitative, historical and systemic), the use of graphic methods, figures and tables in the exposition and representation of the studied economic processes.

The importance of the correct analysis of the purposes of fiscal reforms: The purposes of this paper play the role of a practical tool for improving the state's economic development strategy. Also, the analysis of fiscal pressure and their consequences is a factor for optimizing the activities that constitute the management of the national budget, economic resources and the determination of strategies.

Fiscal policy is the measures used by governments to stabilize the economy, particularly by manipulating the levels and allocations of taxation and government spending. Fiscal measures are frequently used in tandem with monetary policy to achieve certain forward-looking directions. The economic objectives of the fiscal policy are:

- to maintain a high rate of economic growth
- to obtain or maintain full employment,
- to stabilize prices and wages.
- The establishment of these goals as the own objectives of the governmental economic policy and the development of the instruments with which to achieve them are products of the 20th century. Fiscal policy deals with issues that are under the immediate control of the government. Depending on the state of the economy, fiscal pressure can achieve different objectives: its focus can be to restrict economic growth by mediating inflation or, in turn, to increase economic development by lowering taxes, encouraging spending on various projects that act as economic incentives. economic growth and the facilitation of borrowing and spending

Keywords: Fiscal pressure, Fiscal reforms, Budget receipts, Taxes, EA-19, UE-27, Republic of Moldova

JEL CLASSIFICATION: H2, H3, H11, F55

INTRODUCERE

Obiectivele cercetării: Definierea particularităților generale, conceptuale privind presiunea fiscală, prezentarea practicilor internaționale, analiza indicatorilor ce determina eficiența reformelor fiscale.

Subiectul investigat este presiunea fiscală și efectele acesteia în cadrul economiei Republicii Moldova.

Metodologia cercetării în particular pentru studiul reformei administrării fiscale, realizărilor și perspectivei acesteia presupune selectarea ariei de interes (Republica Moldova, Uniunea Europeană), studiul bibliografic și platformelor online al autorităților specializate, conturarea unei plan de lucru, colectarea și analiza datelor experimentale, interpretarea rezultatelor și formularea concluziilor contextuale.

Baza informațională: Organele fiscale reprezintă autorități ale Serviciului Fiscal de Stat, responsabili de identificarea problemelor, analiza ariei problematice, constituirea unor reforme eficiente și implementarea lor sunt: Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, Inspectoratul fiscal de stat teritorial și/sau Inspectoratul fiscal de stat specializat aflate în subordonarea Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor. În cadrul analizei acestui subiect am recurs la paginile oficiale online ale acestor autorități printre care: Ministerul Finanțelor (mf.gov.md), Serviciul Fiscal de stat (sfs.md), Guvernul Republicii Moldova (gov.md), Biroul Național de Statistică (statistica.md), Instrumentul Bibliometric Național (ibn.isdsi.md).

Descrierea tezei: Impactul presiunii fiscale în Republica Moldova - este alcătuit din calcule de bază ce presupun analiza fundamentală a activității economice analiza structurii impozitelor și taxelor pentru anii 2017-2021. Rezultatele analizei sunt sistematizate de către autor în tabele și diagrame.

PRESIUNEA FISCALĂ ÎN RAPORT CU FISCALITATEA INTERNAȚIONALĂ

Presiunea fiscală este exprimată prin raportul dintre mărimea impozitelor încasate și produsul intern brut. În lipsa impozitelor societatea nu poate exista. Impozitele sunt stabilite și obligate prin Constituție și totodată necesitatea lor este definită de paradigma istorică. Indiferent ca se utilizează termenul de impunere, povara fiscală, coeficient fiscal, presiune fiscală, sarcină fiscală, rata prelevărilor obligatorii, contribuțiilor etc., ideea generală este aceea de a majora obligației față de stat cu consecința diminuării veniturilor individuale.

Rata presiunii fiscale sau rata contribuțiilor obligatorii este raportul dintre totalul impozitelor și contribuțiilor sociale efectiv încasate de administrația publică și produsul intern brut. Rata presiunii fiscale evidențiază aspectul confiscătorii al impunerii obligatorii, fără a ține cont de faptul că acestea sunt neincluse în circuitul economic sub forma cheltuielilor publice.

Rata presiunii fiscale este un indicator de măsurare a acelei părți din veniturile provenite din producție care trece printr-un proces obligatoriu de distribuire publică, în loc să fie lasată la liberul arbitru al inițiativei particulare. Cea mai mare parte a resurselor publice sunt povară fiscală și de aceea se impune definirea impozitului și precizarea conținutului său, atât din punct de vedere juridic și economic, cât și tehnic. În continuare se va efectua analiza presiunii fiscale în Republica Moldova în raport cu acest indicator la nivel internațional.

Concluzie în baza datelor: ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en: În urma analizei se atestă că cea mai mare presiune fiscală se este atestată în Danemarca, cu o valoare de 48,1% pentru anul 2021, în creștere cu 2,4 % față de anul 2017. Danemarca este urmată de Franța și Belgia cu o presupune fiscală în anul 2020 de 45,1% și respectiv 43,6 %..

În analiza presiunii Uniunii Europene și Zonei Euro se identifică o povară fiscală de 40,7% și 41,1% pentru anul 2021. Republica Moldova a înregistrat o valoare a presiunii fiscale relativ mică în raport cu țările Uniunii Europene reflectând cota de 31,9% în anul 2021, fiind în creștere cu 2,2% față de anul 2017. Dacă e să includem RM în clasament țărilor UE cu privire la nivelul presiunii fiscale, atunci Republica Moldova se află pe locul 23 depășind Irlanda, România și Malta, Latvia și Bulgaria.

Tabelul 1.1. Dinamica ponderii impozitelor in presiunea fiscal a Republicii Moldova, anul 2017-2021 %(procente)

Indicatori	2017	2018	2019	2020	2021
1.Presiunea fiscală generală ,%	29,84%	30,11%	29,92%	30,50%	31,96%
Veniturile fiscale (mil.lei)	53 379	57 965	62 949	62 655	77 373
PIB (mil.lei)	178 881	192 509	210 378	205 432	242 078
2.1.Impozitele directe,%	6,52%	6,78%	6,85%	6,59%	7,44%
Impozitul pe venitul persoanelor juridice	2,28%	2,78%	2,55%	2,49%	2,48%
Impozitul pe venitul persoanelor fizice	2,04%	2,07%	1,89%	2,03%	2,12%
Impozite pe proprietate	0,31%	0,29%	0,28%	0,28%	0,31%
Alte venituri	1,89%	1,64%	2,13%	1,79%	2,54%
2.2.Impozite indirecte,%	14,65%	14,42%	14,33%	14,55%	15,5%
TVA	10,43%	10,60%	10,51%	10,55%	10,58%
Accize	3,33%	2,95%	2,96%	3,15%	4,12%
Taxe vamale	0,89%	0,87%	0,85%	0,85%	0,93%
3.Presiunea fiscală a contribuțiilor sociale, %	8,67%	8,91%	8,75%	9,36%	9,02%
CAS	6,63%	6,77%	6,48%	6,96%	6,70%
PAM	2,04%	2,14%	2,27%	2,40%	2,32%

Sursa: elaborat de autor in baza datelor: date.gov.md/ckan/ro/dataset/15071-raport-privind-executarea-bugetului-public-national

Concluzie: Tabelul nr 1 reflecta o creștere a presiunii fiscale în Republica Moldova cu 2,12 p.p în anul 2021 raportat la anul 2017. Cea mai mare pondere la presiunea fiscală totală o deține impozitele indirecte în mărime de 15,5% în anul 2021 fiind în creștere cu 0,85 p.p față de anul 2017. Presiunea fiscală formată ca rezultat a încasărilor la buget a impozitelor indirecte este urmată de cea a contribuțiilor sociale care în anul 2021 a atins un nivel de 9,02% fiind în creștere față de anul 2017 cu 0,35p.p. Chiar dacă în 2018 a fost înfăptuită reforma fiscală prin care a fost micșorată cota contribuțiilor sociale de la 23% la 18%, nivelul presiunii fiscale ale contribuțiilor sociale nu a scăzut, majorându-se cu 0,23 p.p până la 9,14% în 2021. Aceasta majorare denota că reforma fiscală și-a atins scopul de a oficializa salariile achitate în plic de către agenții economici din Republica Moldova.

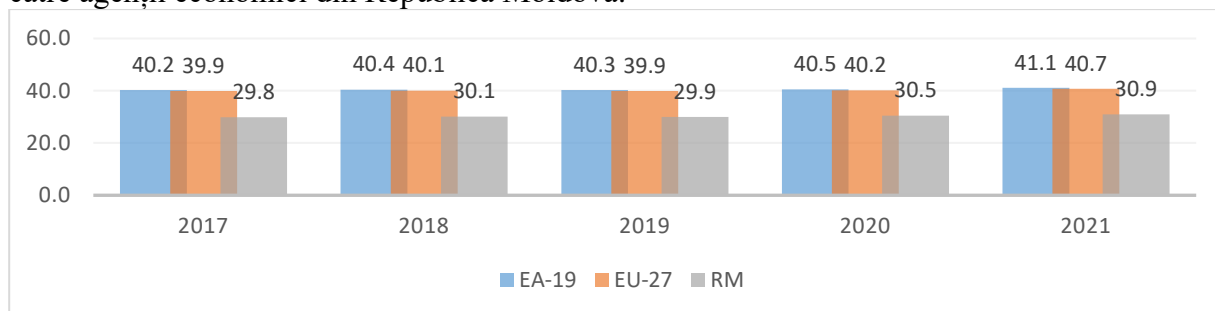

Figura 1: Diagrama nivelului presiunii fiscale în EU-27, EA-19 și RM, an 2017-2021.

Sursa: elaborat de autor in baza datelor: ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en și date.gov.md/ckan/ro/dataset/15071-raport-privind-executarea-bugetului-public-national

Concluzie: În diagrama 1 se ilustrează o creștere ușoară a presiunii fiscale în EU-27 și EA-19 în perioada 2017-2021. Atât în Uniunea Europeană cât și în Zona Euro presiunea fiscală a înregistrat o creștere de 0.8 p.p. în anul 2021 față de anul 2017, de la 39.9% până la 40.7% în UE-27 și de la 40.2% până la 40,7% în EA-19.

Același evoluție este urmat și de Republica Moldova care a mărit presiunea fiscală în 2021 față de 2017 cu 1,1 p.p. de la 29,8% până la 30,9%. Analizând datele obținute se constată

ca nivelul presiunii fiscale este direct proporțional cu nivelul dezvoltării economice, atestându-se o presiune mai mare în țările dezvoltate decât în cele în curs de dezvoltare.

Tabelul 1.2. Analiza nivelului ponderii tipurilor de impozite în presiune fiscală totală, anul 2021 % (procente)

Zona	Indicator	Impozite Directe	Impozite Indirecte	Contribuit sociale	Total
EU-27	Presiune fiscală, % din PIB	13,6	13,8	13,2	40,7
	Pondere, %	33,5	33,9	32,5	100
EA-19	Presiune fiscală, % din PIB	13,6	13,4	14,1	41,1
	Pondere, %	33,0	32,6	34,3	100
RM	Presiune fiscală, % din PIB	7,44	15,5	9,02	31,96
	Pondere, %	23,3	48,4	28,2	100

Sursa: elaborat de autor în baza datelor: https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation en și <https://date.gov.md/ckan/ro/dataset/15071-raport-privind-executarea-bugetului-public-national>

Concluzie: Tabelul de mai sus reflectă imaginea la nivelul UE și EA se atestă egalitate aproximativă între impozite directe, indirecte și contribuțiile sociale, astfel în țările UE presiune fiscală divizată pe tipuri de impozite variază între 13,4% pentru impozite indirecte și 13,6% pentru impozitele directe. Aproximativ aceeași situație se regăsește și în zona euro cu o mică înclinație de la impozite indirecte la contribuții sociale, presiunea impozitelor indirecte fiind 13%, iar a contribuțiilor sociale 14,3%.

În Republica Moldova, chiar dacă presiunea fiscală este mai mică în comparativ cu UE și EA se atestă o discrepanță majoră între contribuția celor 3 tipuri de impozite, astfel din totalul presiunii fiscale pentru anul 2021, cel mai mult îi revine impozitelor indirecte cu o pondere de 48,4%, fiind urmată de contribuțiile sociale cu 28,2% și impozitele directe cu 23,3%.

CONCLUZII

Eficiența reformei sistemului de impunere fiscală, sânt apreciate prin intermediul presiunii fiscale, care are o importanță economică. În mod firesc, orice reformă fiscală promovată tinde spre diminuarea presiunii fiscale ca mijloc de atingere a obiectivelor urmărite prin reformă. Deși au avut loc reforme majore în sistemul fiscal, povara fiscală rămâne a fi ridicată. O analiză mai atentă ne arată că creșterea presiunii se datorează în special creșterii presiunii pe seama impozitelor indirecte, deoarece cele directe au o tendință de diminuare pe parcursul perioadei de la proclamarea independenței până în prezent. Așadar, impunerea fiscală se atribuie în primul rând pe obligațiunea persoanelor fizice și ale consumatorilor. Este necesară un efort asidua de reformare și perfecționare perpetuă a mecanismului de impozit, în concordanță cu obiectivele și necesitățile economiei, prin evaluarea minuțioasă a beneficiilor ce le pot avea adoptarea unei precize direcții a reformei asupra societății. Făcând o totalizare a analizei reformei impozitelor și taxelor locale în Republica Moldova, am ajuns la formularea următoarelor finalități:

Necesitatea implementării reformelor fiscale rezultă din sistemul existent, care nu corespund exact cerințelor actuale și nu asigură în mod strict:

- repartizarea echitabilă a resurselor fiscale
- majorarea cotei de participare a impozitelor directe, ca element esențial în dezvoltarea sistemului fiscal

Asigurarea respectării acestor obligații a fost și rămâne un mecanism esențial pentru majorarea gradului de echitate a sistemelor fiscale. Este vorba despre folosirea pe deplin a puterii de care dispune autoritatea publică pentru a obliga contribuabilii să manifeste în mod corect. Aceasta include cooperarea transfrontalieră, audituri eficiente și accesul la informații și

la date operative, precum și proceduri rapide de recuperare. Mai mult decât atât, este esențial să se promoveze încrederea, transparența și o cultură a respectării obligațiilor fiscale prin diferite mijloace:

- acțiuni eficiente de comunicare destinate contribuabililor privind valoarea serviciilor prestate datorită veniturilor fiscale; monitorizarea și comunicarea rezultatelor activităților derulate de autoritățile fiscale;
- încurajarea contribuabililor să acționeze mai etic plătindu-și impozitele, organizarea de campanii de comunicare și educare pentru a explica de ce este important ca fiecare contribuabil să își plătească partea de impozite care îi revine în mod echitabil. Aceste măsuri ar trebui să aibă drept public-țintă în special tinerii, care sunt viitorii contribuabili;
- cooperarea cu întreprinderile pentru a îmbunătăți conformarea fiscală, utilizând, în același timp, aprecieri bazate pe economia comportamentală pentru a încuraja contribuabilii să acționeze în mod corect și la momentul potrivit.

În concluzie, în conștientizarea evoluțiilor și reformelor realizate, evaziunea fiscală și fraudă fiscală continuă să reprezinte o provocare majoră pentru Europa și pentru Republica Moldova. Prin urmare, combaterea evaziunii fiscale continuă să reprezinte o prioritate pentru Comisie, fapt reflectat în numeroasele inițiative din acest domeniu

BIBLIOGRAFIE

I. Publicații didactice și științifice

1. mf.gov.md/ro/buget/cadrul-bugetar-pe-termen-mediu, accesat 13.03.2023
2. ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/2016-09/fiscal_blueprint_en.pdf accesat 14.03.2023
3. popeyeandcloudy.com/ro/ce-este-o-politica-fiscala-contractanta, accesat 09.03.2023
4. „The Advantages & Disadvantages of an Offshore Company”, Disponibil bizfluent.com/info-8400139-advantages-disadvantages-offshore-company.html, accesat 14.03.2023
5. „Analysts weigh up impact of Kering's Italian tax settlement” Disponibil: in.fashionnetwork.com/news/Analysts-weigh-up-impact-of-kering-s-italian-tax-settlement,1097930.html accesat: 15.03.23

II. Surse statistice

1. HYPERLINK "<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/92/politica-fiscala-general>" www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/92/politica-fiscala-general , accesat 09.03.2023
2. www.sfs.md accesat 16.03.2023
3. www.oecd-ilibrary.org/sites/427d2616-en/1/3/2/index., accesat 14.03.2023
4. www.statistica.md

III. Surse informaționale WEB

1. wikipedia, baza de informații Online.
2. HYPERLINK "https://ro.wikipedia.org/wiki/Politic%C4%83_fiscal%C4%83_expansionist%C4%83" ro.wikipedia.org/wiki/Politic%C4%83_fiscal%C4%83_expansionist%C4%83 , accesat 09.03.2023
3. wikicro.icu/wiki/fiscal_policy, accesat 09.03.2023

Coordonator științific: BERGHE Nadejda, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: berghe.nadejda@ase.md

EVAZIUNEA FISCALĂ- FENOMEN NEGATIV PENTRU ECONOMIA ȚĂRII PE PLAN NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL

L'ÉVASION FISCALE - PHÉNOMÈNE NÉGATIF POUR L'ÉCONOMIE DU PAYS AU NIVEAU NATIONAL ET INTERNATIONAL

EVTODI Daniela, studentă, Specialitatea: FB,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: evtodi.daniela@ase.md

Abstract: *Le phénomène de l'évasion fiscale est un problème grave dans tous les pays du monde, quel que soit le niveau de développement économique d'un pays et doit être analysé dans un contexte plus largement corrélée avec les dimensions économiques, juridiques, éthiques et autres qui affectent l'environnement de travail. L'évasion fiscale est un phénomène qui a des répercussions négatives sur la croissance économique et standard de vie. De nombreux États courent un grand danger - celui d'entrer dans l'insolvabilité, un fait qui détermine les autorités nationales trouver des solutions pour surmonter ces difficultés de financement du secteur public. Dans ce contexte, de plus en plus de pays reconnaissent un problème, qui était jusqu'à présent ignoré maintenant - le problème de l'évasion fiscale.*

Mots clés: *évasion fiscale, fraude fiscale, impôt, contribuable, non-conformité fiscale .*

JEL CLASSIFICATION: H30, H32, H39, H26

INTRODUCERE

Fie că este vorba de o creștere economică sau o criză, evaziunea fiscală stârnește o eroziune a veniturilor fiscale, fiind un impediment pentru guverne în găsirea surselor de finanțare a sectorului public. Suntem martori ai situației actuale când Republica Moldova și alte țări din lume se confruntă cu o criză economică excepțională, circumstanță în care îndatorarea persoanelor fizice și a întreprinderilor a atins cote colosale, dar și deficitul bugetare naționale au ajuns la cote impresionante. Multe țări se află într-un inevitabil pericol, fapt care determină autoritățile naționale să găsească soluții pentru a trece peste aceste obstacole în finanțarea sectorului public. Astfel, tot mai multe state identifică o problemă, cu enorme consecințe asupra economiei naționale și internaționale- problema evaziunii fiscale. Considerăm că tratarea evaziunii fiscale într-un nou context, cel al crizei economice, face posibilă o examinare mai complexă, în comparație cu cercetările deja prezente în literatura economică.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiza surselor bibliografice. Cercetarea efectuată se bazează pe analiza datelor cu privire la economia tenebră, furnizate de Biroul Național de Statistică, a practicilor pe care le au țările în combaterea evaziunii fiscale, dar și a cadrului legal cu privire la sancționarea fraudelor fiscale.

Descrierea metodei de cercetare utilizată. Informația reflectată în acest studiu și modul de abordare a problemei cercetate cuprinde baza metodologică ce constă în utilizarea metodelor tradiționale de analiză și anume logica formală și dialectică: abstracția științifică, analiza și sinteza, inducția și deducția. Subiectul cercetat pretinde în utilizarea metodelor

statistice de investigație științifică, astfel încât asocierea metodelor menționate să permită formarea unor viziuni clare asupra tendințelor fenomenului de evaziune fiscală.

Rezultatele obținute. Fenomenul evaziunii fiscale este la fel de demult precum impozitele, întrucât contribuabilii au perceput și percep până în prezent impozitele drept o povară excesivă asupra umerilor lor. Se observă faptul că fenomenele de evaziune și fraudă fiscală sunt larg răspândite în lume, atât în țările dezvoltate, dar îndeosebi în cele în curs de dezvoltare și sărace.

Putem defini *evaziunea fiscală drept sustragerea prin orice mijloace, de la impunerea sau de la plata impozitelor, taxelor, contribuțiilor și altor sume datorate bugetului de stat, bugetelor locale, bugetului asigurărilor sociale de stat și fondurilor speciale, de către persoanele fizice și juridice, astfel încalcând legea aplicabilă* [1].

La etapa actuală, în întreaga lume contribuabilii aplică un număr mare de scheme atât legale, cât și ilegale, care aduc un prejudiciu enorm atât bugetului național, cât și economiei mondiale. Primul caz se referă la **fenomenul evaziunii fiscale legale**, conform căruia veniturile contribuabililor sunt sustrate de la impozitare prin modul cum se face stabilirea obiectului impozabil în cadrul legislației fiscale, datorită nepriceperii legiuitorului. În acest caz vina absolută îi revine legiuitorului și nu a contribuabilului care exploatează în mod legal scăpările legislative. Ca moduri de evaziune legală putem menționa: abținerea de la exercitarea activității ale cărei rezultate sunt supuse impozitării; utilizarea la maximum a facilităților fiscale prevăzute de legislație; scăderea din veniturile impozabile a cheltuielilor permise spre deducere, însă, într-un quantum mai mare decât cel justificat din punct de vedere economic; cota de 0% TVA la export și restituirea TVA etc. În al doilea caz, este vorba de fenomenul evaziunii fiscale frauduloase, respectiv acțiunea contribuabilului de încălcare directă a prevederilor legale cu scopul principal al sustragerii de la plata tuturor contribuțiilor datorate statului, de exemplu: înregistrări contabile nereale, declarații false, abținerea de la declararea materiei impozabile, declararea unor venituri inferioare celor obținute în realitate și altele [2].

Conform datelor oficiale, în ultimii ani ponderea economiei neobservate în țara noastră a oscilat în jurul pragului de 23%-27% din PIB-ul țării [3]. Evaziunea fiscală, ca componentă a economiei tenebre, a urmat o tendință de creștere și ea, continuând să sărăcească Produsul Intern Brut al țării și să scadă nivelul de trai al populației. Figura 1 reflectă ponderea economiei subterane a anumitor țări, raportată la PIB pentru anul 2021, astfel având posibilitatea de a evalua cât de nesatisfăcătoare este poziția țării noastre la capitolul dat.

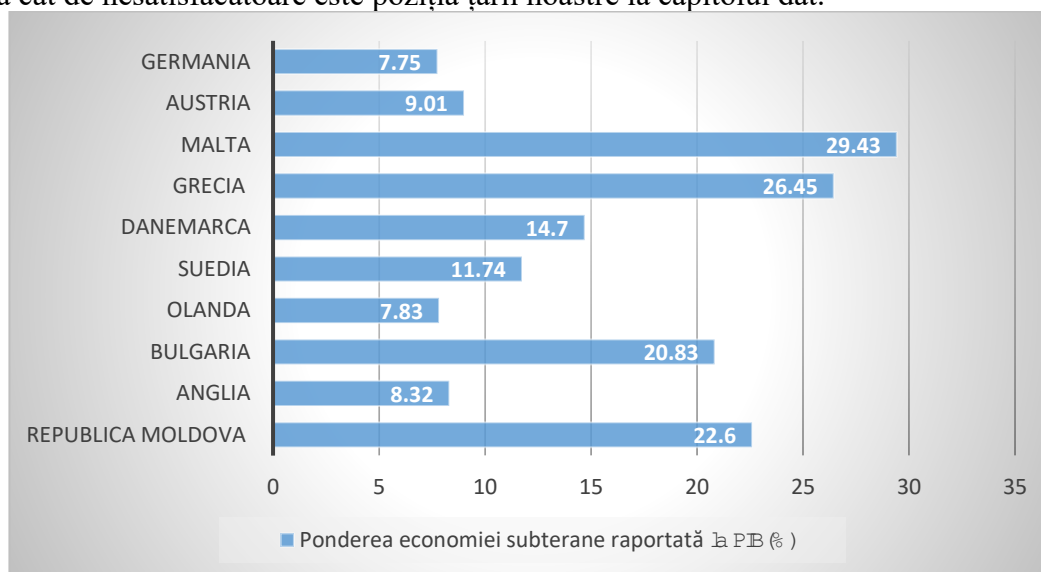

Fig. 1. Ponderea economiei subterane raportată la PIB(%), 2021
Sursa: adaptat după Organizația Globală de experți contabili (ACCA)

Așadar, putem deduce faptul că Republica Moldova se află în topul țărilor cu pondere înaltă a economiei subterane raportată la PIB (22,6%), împreună cu Grecia (26,45%), Malta (29,43%). Deși aceste date statistice creează o oarecare imagine cu referire la situația evaziunii fiscale din țara noastră, totuși ar fi mult mai relevantă informația ce ține nemijlocit de ponderea evaziunii fiscale în Produsul Intern Brut. În Republica Moldova, Biroul Național de Statistică prezintă rapoarte care includ numărul de cazuri de întocmire a proceselor contravenționale, însă această statistică nu semnifică nici pe departe situația reală a evaziunii fiscale din țara noastră. În acest sens, pentru o elaborare eficientă a politicii fiscale, consider necesară estimarea discrepanței fiscale pe economie, pe fiecare impozit și taxă în parte, cunoscând și structura necolectărilor pe fiecare tip de impozit, prin anumite metode specifice bazate pe practicile internaționale. În cadrul cercetării realizate, identificăm faptul că este destul de dificil din punct de vedere metodologic de a calcula mărimea dată, reușind să o estimeze foarte puține instituții fiscale la nivel mondial, cum ar fi Marea Britanie, Suedia, Danemarca-țări, după cum observăm din figura de mai sus, cu cea mai mică pondere a economiei subterane. Majoritatea statelor menționate ajung la rezultatele ținute în urma unor chestionare reprezentative, cu excepția a TVA și accize în care se aplică metode econometrice complexe și necesită o atenție mai sporită în vederea descoperirii acestora.

În cele din urmă, putem concluziona că chiar dacă nu putem compara cu exactitate datele privind evaziunea fiscală, se merită să menționăm că în țara noastră ea are o amploare foarte mare, ceea ce determină necesitatea identificării unor soluții eficiente în acest sens.

Impactul evaziunii fiscale asupra economiei în general, dar și asupra fiecărui individ în parte este unul foarte semnificativ, întrucât sărăcirea Bugetului Public Național înseamnă în modul cel mai direct: o calitate a serviciilor publice foarte redusă din cauza limitării de către stat a resurselor destinate cheltuielilor publice, mărirea nivelului de impozitare asupra contribuabililor pentru a recupera prejudiciile create și ca urmare diminuarea veniturilor consumatorilor, prejudiciu moral pentru contribuabilii cinstiți și în aspect general- scăderea nivelului de trai al populației, întrucât se provoacă o relație în lanț [4].

Specificarea unor contramăsuri privind diminuarea evaziunii fiscale la nivel național și internațional se prezintă a fi foarte importantă, ținând cont de efectele negative ale fraudelor fiscale în urma cărora avem de suferit. Explorând o multitudine de practici internaționale, în tabelul 1 au fost incluse top 5 cele mai eficiente măsuri de combatere a evaziunii fiscale din lume, cu indicarea țărilor în care au fost puse în aplicare și au adus roade bugetului.

Tabelul 1. Măsuri de combatere a evaziunii fiscale în țările lumii

Nr.	Măsuri anti-evaziune fiscală	Țările
1.	Reducerea presiunii fiscale	România, Bulgaria
2.	Diminuarea taxelor indirecte	Muntenegru
3.	Informare publică	Republica Moldova, Franța, Italia etc.
4.	Pedeapsa cu închisoarea	Marea Britanie
5.	Amenzi usturătoare	Republica Moldova, Olanda, Germania etc.

Sursa: realizat de autor în baza sursei [5]

Pentru combaterea evaziunii fiscale nu este obligatoriu de a se impune niște sancțiuni radicale. Uneori cele mai simple metode aplicate sunt și cele mai eficiente, și nu întotdeauna cele mai drastice sunt cele care aduc rezultatele cele mai vizibile. Astfel, o măsură oportună ar fi confiscarea cuantumului materiei impozabile, în așa mod bugetul statului ar avea doar de câștigat, având și un impact puternic asupra moralului contribuabilului. Totodată, pe lângă cele menționate, este strict necesar existența unui control fiscal eficient asupra activităților cu cel mai înalt grad de risc de neconformare fiscală, un sistem legislativ viabil și o educație fiscală a

cetățenilor, întrucât rolul nostru în calitate de contribuabili este de a înțelege adevăratele obiective ale impozitării și impactul pe care-l putem avea printr-o disciplină fiscală corespunzătoare, asupra înfloririi economiei naționale.

Economiile naționale evoluează într-un spațiu tot mai larg în același ritm cu extinderea procesului de globalizare. Amprenta globalizării asupra economiilor naționale este vizibilă, dar totuși trebuie să ținem cont de necesitatea adaptării continue a mecanismelor economice, sociale și politice, la „parcursul” evenimentelor internaționale. Efectele interacțiunilor dintre economiile naționale, în procesul general al globalizării sunt diferite și nu întotdeauna doar pozitive. Totuși, pe lângă toate consecințele sale pozitive și benefice asupra economiei mondiale, afirmăm că globalizarea are și unele urmări negative, printre care se numără și fenomenul de evaziune fiscală. Dacă inițial noțiunea de evaziune fiscală era predominantă la nivelul unei țări, datorită procesului de internaționalizare financiară, evaziunea fiscală de la an la an capătă un caracter global, constituind în jur de 5% din PIB-ul mondial[6].

CONCLUZII

Evaziunea fiscală este unul dintre cele mai dăunătoare fenomene antisociale, întrucât are un impact direct asupra bunei funcționări și dirijării a statului, asupra asigurării funcțiilor sale. În ceea ce privește prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu scopul diminuării acesteia până la un nivel admisibil, sunt necesare măsuri cu caracter legislativ în primul rând. Dacă recunoaștem toate prejudiciile aduse economiei în urma manifestării evaziunii fiscale, dacă sunt prezentate anual informații cu privire la imensul număr de cazuri frauduloase privind neconformarea fiscală a contribuabililor, atunci de ce nu avem suficientă voință de a acorda prioritate acestei probleme, care ar trebui să debuteze cu constituirea instituțiilor puternice, transparente și multifuncționale, capabile să gestioneze corect și eficient acest minus al economiei naționale? Așadar, pentru a combate fenomenul evaziunii fiscale la nivel de țară este necesară o analiză profundă, realizată în permanență concomitent cu educarea și informarea contribuabililor, doar în așa mod se va ajunge la o economie prosperă, cu un grad cât mai mic al evaziunii fiscale și cu un nivel de trai al cetățenilor pe măsură.

Niciun stat nu-și dorește, cel puțin declarativ, să aibă evaziioniști de la plata impozitelor, în schimb, orice stat își dorește un profil al contribuabilului cât mai adecvat intereselor sale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, *Dinamica economiei neobservate*, 2021. https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/12#excel_tables_pages
- [2] Revista Pro Lege, *Diferența dintre evaziunea fiscală legală și cea frauduloasă*, 2016. <http://revistaprolege.ro/diferente-evaziunea-fiscala-legala-tax-avoidance-frauda-fiscala-tax-evasion-incriminata-ca-infractiune/>
- [3] Serviciul Fiscal de Stat al Republicii Moldova, *Combaterea fenomenului de evaziune fiscală*. <https://sfs.md/ro/stiri/conformare-benevola-si-combaterea-fenomenului-de-evaziune-fiscala>
- [4] Articol, *Efectele evaziunii fiscale*. https://www.academia.edu/15061933/EFFECTELE_EVAZIUNII_FISCALE_3_1_Consideratii_generale
- [5] Articol, *Lupta contra evaziunii fiscale*. https://www.vie--publique-fr.translate.google.com/eclairage/271437-la-lutte-contre-levasion-fiscale-internationale?_x_tr_sl=fr&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc
- [6] Publicație, *Cooperarea statelor în lupta contra fraudei fiscale*, <https://www.lgdj-editions.fr/livres/la-cooperation-entre-etats-dans-la-luttecontre-la-fraude-et-levasion-fiscales-internationales/9782275064451>

Coordonator științific: BULGAC Corina, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: bulgac.corina@ase.md

EVOLUȚIA SISTEMULUI RESURSELOR FINANCIARE PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

THE EVOLUTION OF THE PUBLIC FINANCIAL RESOURCES SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

LUNGU Elvira, studentă, Specialitatea: MKL,

Academia de Studii Economice a Moldovei

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61

e-mail autor :lungu.elvira0493@gmail.com

Abstract: *The article presents the evolution of the system of public financial resources in the Republic of Moldova in recent years, examining the current statistical data. The evolution of the public financial resources system in the Republic of Moldova has been influenced by both internal and external factors, including political and economic changes, international relations development, and European integration processes. During the 90s, after the collapse of the Soviet Union, the fiscal system was reformed, and efforts were made to reduce tax evasion and improve tax revenue collection. In recent years, the country has made significant progress in modernizing and consolidating the fiscal system, reducing the number of taxes, and introducing an electronic tax and fee payment system. Public spending has also increased significantly, particularly in infrastructure and economic development. The country has also received financial support from international partners such as the European Union and the World Bank to support economic reforms and improve public financial management. However, challenges still exist, such as reducing tax evasion and consolidating public spending to support sustainable economic and social development.*

Keywords: *economy, public financial resources, fiscal system, evolution, taxes, government spending*

JEL CLASSIFICATION: G0, G3, G30, G31.

INTRODUCERE

Sistemul resurselor financiare publice din Republica Moldova a fost subiectul unor preocupări constante în ultimii ani, în contextul proceselor de modernizare și consolidare a acestuia. Importanța acestui sistem rezidă în capacitatea sa de a susține dezvoltarea economică și socială a țării și de a asigura bunăstarea cetățenilor. Scopul acestui articol este de a analiza evoluția sistemului resurselor financiare publice din Republica Moldova, cu accent pe ultimii ani, și de a identifica provocările și oportunitățile pentru dezvoltarea viitoare a acestui sistem.

CONȚINUT DE BAZĂ

Evoluția sistemului resurselor financiare publice din Republica Moldova a fost influențată de factori interni și externi, cum ar fi schimbările politice și economice, dezvoltarea relațiilor internaționale și procesele de integrare europeană. În anii '90, după căderea Uniunii Sovietice, Republica Moldova a trecut prin o perioadă de tranziție dificilă. În această perioadă, sistemul fiscal a fost reformat și s-a trecut la un sistem de impozitare bazat pe TVA și impozitul pe venitul persoanelor fizice. De asemenea, s-au făcut eforturi pentru a reduce evaziunea fiscală și pentru a îmbunătăți colectarea veniturilor fiscale.

În ultimii ani, Republica Moldova a făcut progrese semnificative în modernizarea și consolidarea sistemului fiscal. În 2018, a fost adoptată o nouă lege privind sistemul fiscal, care a redus numărul de taxe și impozite, a crescut eficiența colectării veniturilor fiscale și a introdus un sistem electronic de declarare și plată a taxelor și impozitelor.

În ceea ce privește cheltuielile publice, Republica Moldova a trecut prin perioade de austeritate, dar și de creștere a cheltuielilor în anumite domenii, cum ar fi educația și sănătatea. În ultimii ani, cheltuielile publice au crescut semnificativ, în special în domeniul investițiilor în infrastructură și dezvoltarea economică.

Pe plan extern, Republica Moldova a beneficiat de sprijin financiar din partea partenerilor internaționali, cum ar fi Uniunea Europeană și Banca Mondială. Acest sprijin a fost acordat pentru a sprijini reformele economice și pentru a îmbunătăți gestionarea finanțelor publice.

Evoluția resurselor financiare publice ale Republicii Moldova poate fi analizată în termeni nominali și relativi, în funcție de inflație și de mărimea economiei. Evoluția nominală a sistemului resurselor financiare publice a Republicii Moldova în date statistice actuale arată o creștere semnificativă în ultimii ani: În 2021, bugetul de stat al Republicii Moldova a fost de 48,4 miliarde lei (aproximativ 2,7 miliarde de dolari), în timp ce în 2019 a fost de 43,4 miliarde lei (aproximativ 2,4 miliarde de dolari). Acest lucru reprezintă o creștere nominală de 11,5%. În ceea ce privește veniturile bugetului de stat, acestea au totalizat 44,7 miliarde lei (aproximativ 2,5 miliarde de dolari) în 2021, comparativ cu 39,8 miliarde lei (aproximativ 2,2 miliarde de dolari) în 2019, o creștere nominală de 12,3%. În ceea ce privește cheltuielile publice, acestea au crescut și ele în perioada analizată, dar nu într-un ritm atât de rapid ca veniturile. În 2021, cheltuielile publice au totalizat 48,3 miliarde lei (aproximativ 2,7 miliarde de dolari), comparativ cu 43,5 miliarde lei (aproximativ 2,4 miliarde de dolari) în 2019.

Evoluția relativă a resurselor financiare publice din Republica Moldova se referă la mărimea acestor resurse în raport cu PIB-ul țării sau cu alte indicatori economici relevanți în ceea ce privește ponderea veniturilor și cheltuielilor publice în PIB, Republica Moldova se situează sub media europeană. Astfel, În 2021, veniturile bugetului de stat al Republicii Moldova au reprezentat aproximativ 28,3% din PIB-ul țării, față de o medie europeană de 45,8%, în timp ce cheltuielile bugetului de stat au fost de aproximativ 30,4% din PIB (sursa: Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova), față de o medie europeană de 47,8%.

Aceste date indică faptul că resursele financiare publice din Republica Moldova în termeni relativi, evoluția acestora a fost influențată de inflație și de mărimea economiei. În timp ce resursele financiare publice ale Republicii Moldova au crescut în termeni nominali, ele au fost mai mici în termeni reali din cauza inflației. În plus, mărimea economiei Republicii Moldova a rămas relativ mică comparativ cu alte țări din regiune, ceea ce a limitat resursele financiare disponibile pentru guvern. De asemenea, aceste date indică faptul că resursele financiare publice din Republica Moldova reprezintă o proporție semnificativă din PIB-ul țării și din economia în ansamblu. Cu toate acestea, există încă provocări legate de eficiența utilizării acestor resurse și de nevoia de a îmbunătăți gestionarea și monitorizarea acestora.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În concluzie, sistemul resurselor financiare publice din Republica Moldova a trecut prin schimbări semnificative în ultimii ani, în sensul modernizării și consolidării.

În general, evoluția resurselor financiare publice ale Republicii Moldova în ultimii ani a fost influențată de reformele fiscale și bugetare, precum și de schimbările în contextul macroeconomic și politic internațional. De asemenea, au existat și anumite factori structurali, cum ar fi dependența de remitențele din străinătate și de sectorul agricol, care au afectat veniturile și cheltuielile guvernamentale. Cu toate acestea, mai sunt încă provocări de abordat, cum ar fi reducerea evaziunii fiscale și consolidarea cheltuielilor publice pentru a sprijini dezvoltarea economică și socială durabilă. Pentru a asigura sustenabilitatea finanțelor publice, este necesară o mai bună gestionare a veniturilor și cheltuielilor publice, precum și o reducere a deficitului bugetar. În acest sens, sunt necesare măsuri care să asigure o mai bună colectare a veniturilor fiscale, precum și o creștere a eficienței cheltuielilor publice. De asemenea, este

important să se pună un accent mai mare pe dezvoltarea economiei și pe îmbunătățirea climatului investițional, pentru a spori veniturile fiscale și a reduce dependența de împrumuturile externe. De aceea, este necesară o politică fiscală responsabilă, care să susțină dezvoltarea economică și să asigure o utilizare eficientă a resurselor publice.

Modernizarea și perfecționarea sistemului resurselor financiare publice din Republica Moldova este o problemă importantă, deoarece acesta reprezintă o componentă esențială a procesului de reformă economică și de dezvoltare a țării. Există mai multe domenii care necesită modernizare și perfecționare în ceea ce privește sistemul resurselor financiare publice din Republica Moldova, inclusiv:

- a. Dezvoltarea și implementarea unei politici fiscale coerente și eficiente, care să asigure o colectare adecvată a veniturilor fiscale și ne-fiscale și o utilizare eficientă a acestora.
- b. Consolidarea sistemului de raportare și audit financiar, pentru a asigura o monitorizare eficientă a veniturilor și cheltuielilor publice și pentru a preveni și detecta abuzurile financiare.
- c. Îmbunătățirea managementului financiar și a bugetului public, pentru a se asigura că cheltuielile publice sunt eficiente și că resursele sunt utilizate în mod corespunzător.
- d. Dezvoltarea unei guvernante corporative adecvate pentru companiile de stat, care să asigure transparența și responsabilitatea în utilizarea fondurilor publice și să prevină corupția.
- e. Dezvoltarea sistemului de achiziții publice, pentru a asigura o utilizare eficientă a resurselor publice în procesul de achiziție de bunuri și servicii necesare pentru implementarea politicilor publice.
- f. Dezvoltarea unei culturi fiscale responsabile și educație financiară adecvată a cetățenilor, pentru a promova respectarea legilor fiscale și pentru a reduce evaziunea fiscală.

Aceste măsuri ar putea contribui la îmbunătățirea transparenței și responsabilității în utilizarea resurselor financiare publice, precum și la îmbunătățirea eficienței și eficacității cheltuielilor publice în Republica Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Gvernul Republicii Moldova. (2021). https://mecc.gov.md/sites/default/files/f.08.o.018_gestiunea_financiara_a_sectorului_public.docx_0.pdf
2. Banca Națională a Moldovei. (2021). <https://www.bnm.md/ro/content/stabilitate-financiara>
3. Biroul Național de Statistică al REPUBLICII MOLDOVA. https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/21
4. Moroziuc, I., 2015. Formarea finanțelor publice în Republica Moldova. Analele INCE, ediția a V-a. Chișinău.
5. Moroziuc, I., 2014. Stabilizarea finanțelor publice –factor important pentru dezvoltarea economiei naționale. Analele INCE. Chișinău.
6. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, 2021. Raport privind executarea bugetului public național pentru anii . <http://mf.gov.md/reports/>.

Coordonator științific: MARGINEANU Aureliu, dr., conf.univ.

Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail : margineanuareliu@gmail.com

EVOLUȚIA VENITURILOR FISCALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

THE EVOLUTION OF TAX REVENUES IN REPUBLIC OF MOLDOVA

COTUN Mihaela, studentă, Specialitatea: FB,

Academia de Studii Economice a Moldovei,

Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

Email: cotun.mihaela@ase.md

Abstract: *In a market economy, the state is the main pillar present in economic, social and political life, having the role of regulation and development, the provision of public goods and services. In order for the state to be able to fulfill its functions and duties in order to satisfy the general requirements of society, the existence of funding sources is necessary. The largest share of the state's financial resources is held by compulsory taxes, which are realized through taxes and fees.*

Key-words: *tax revenues, national public revenue, financial resources, evolution*

JEL CLASIFICATION: H, H2

INTRODUCERE

Principiile impuse de stat fiecărui cetățean reprezintă beneficiul bunăstării unei societăți în viitor. Impozitele fiscale sunt o formă de taxe impuse de Guvern asupra veniturilor, proprietăților și tranzacțiilor care au o importanță semnificativă pentru dezvoltarea social-economică a țării și sunt utilizate pentru a finanța cheltuielile guvernamentale și pentru a susține servicii publice, cum ar fi sistemul de sănătate, educație, infrastructură și apărare, de asemenea poate fi utilizată pentru a finanța proiecte de dezvoltare și programe sociale. Totodată, acestea sunt necesare pentru menținerea echității și justiției fiscale. Sistemul fiscal poate fi utilizat pentru a redistribui veniturile și a reduce inegalitățile economice prin impozitarea celor cu venituri mai mari și oferind beneficii fiscale pentru cei cu venituri mai mici. Numărul și felul impozitelor și taxelor este stabilit prin politica financiară, în așa fel încât să fie alimentate fondurile la dispoziția statului.

În Republica Moldova veniturile fiscale dețin cea mai mare cotă din Veniturile Bugetului Public Național, acestea fiind compuse din:

- Impozite pe venit
- Impozite pe proprietate
- Impozite și taxe pe mărfuri și servicii
- Taxa asupra comerțului exterior și operațiunilor externe.

Sistemul de impozite și taxe reprezintă o componentă a sistemului fiscal al Republicii Moldova, care împreună cu aparatul fiscal și legislația fiscală participă la formarea veniturilor statului. Astfel, Codul Fiscal al Republicii Moldova reprezintă actul ce reglementează principiile generale ale impozitului, principiile, formele, metodele de stabilire, modificare și anulare a acestora, precum și totalitatea măsurilor ce asigură achitarea lor.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Cercetarea efectuată este actuală și relevantă, deoarece anterior nu a fost studiat subiectul menționat cu referire la indicatorii de nivel, structură și dinamica a veniturilor fiscale în Republica Moldova pentru perioada 2017-2021. Scopul lucrării fiind observarea

ascendentului sau descendentului veniturilor fiscale și impactul acestora asupra veniturilor totale ale Bugetului Public Național și a Produsului Intern Brut. Astfel au fost utilizate ca surse bibliografice pentru partea teoretică a cercetării, articole privind rolul impozitelor și taxelor și asigurarea creșterii veniturilor. De asemenea calculele și analiza indicatorilor au fost determinate personal, utilizând sursele Ministerului Finanțelor și www.statistica.gov.md, respectiv executarea Bugetului Public Național și numărul populației active a țării pentru fiecare an cercetat.

REZULTATELE OBTINUTE

La realizarea cercetării, s-a recurs la următoarele metode: analiza datelor și informațiilor dintr-o serie de materiale de specialitate și a informațiilor online oferite de surse oficiale de date. Pentru a determina creșterea sau descreșterea veniturilor fiscale și impactul acestora în concordanță cu alți indicatori macroeconomici, se analizează conform surselor Ministerului Finanțelor și statistica.gov.md. Evoluția veniturilor fiscale, ponderea lor în venituri totale, veniturile fiscale pe cap de locuitor sunt prezentate sub formă de tabele, iar ponderea în PIB și

Nr	Denumirea indicatorului	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Venituri totale Bugetul Public Național, mil.lei	53377,6	57995,9	62949,2	62650,0	77373,0
	Venituri totale medii pe cap de locuitor, lei	19200,58	21322,02	23.488,51	23731,06	29531,68
2.	Venituri fiscale, mil.lei	34475,8	37660,0	40054,2	39747,1	49388,8
	Venituri fiscale medii pe cap de locuitor, lei	12401,37	13845,59	14945,60	15055,72	18850,69

structura veniturilor fiscale sunt prezentate sub formă grafică. Abaterea relativă și abaterea absolută a datelor anului de referință față de cel de bază se calculează și se prezintă în tabele, în final formulându-se concluzii în baza studiului realizat

Tabelul 1. *Aprecierea veniturilor fiscale în Republica Moldova*

Sursa: *Evoluția Bugetului Public Național în anii 2017-2021*, www.mf.gov.md

Conform rezultatelor din Tabelul 1 observăm creșterea veniturilor Bugetului Public Național în fiecare an analizat. Astfel, conform datelor obținute se observă că în anul 2021 veniturile fiscale au constituit 49388,8 mil. lei majorându-se cu 14913 mil.lei față de anul 2017. Iar veniturile fiscale medii pe cap de locuitor au crescut din 2017 până în 2021 cu 6449,32 mil.lei.

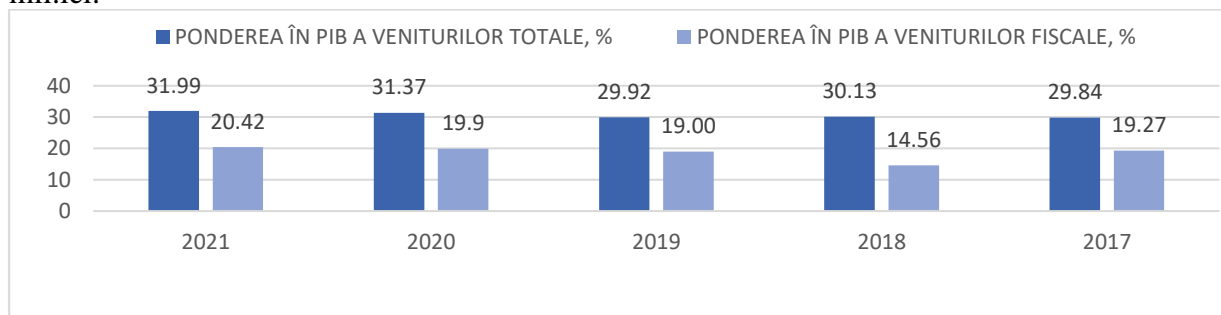

Figura 1. Ponderea veniturilor totale și veniturilor fiscale în PIB pentru perioada 2017-2021 în Republica Moldova

Veniturile administrate de organul fiscal la bugetul public național și la bugetul de stat, ca pondere în Produsul Intern Brut au avut o tendință de creștere. Astfel, nivelul ponderii în PIB a veniturilor administrate de Sistemul Fiscal de Stat la Bugetul Public Național a constituit 31,99 % în anul 2021, majorându-se comparativ cu anul 2017 cu 2,15 %.

Nr.	Denumirea indicatorului	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Venituri totale Bugetul Public Național, mil.lei	53377.6	57995.9	62949.2	62650.0	77373.0
2.	Venituri fiscale, mil.lei	34475.8	37660.0	40054.2	39747.1	49388.8
	Pondereea în Venituri totale, %	64.59	64.94	63.93	63.44	63.83
3.	Impozit pe venit, mil.lei	7722.8	9338.7	9335.3	9288.6	11143.1
	Pondereea în Venituri fiscale, %	22.4	24.8	23.3	23.4	22.6
4.	Impozite pe proprietate, mil.lei	546.2	563.8	579.9	582.4	750.2
	Pondereea în Venituri fiscale, %	1.6	1.5	1.5	1.4	1.5
5.	Impozite și taxe pe marfuri și servicii, mil.lei	24616	26091.7	28340.6	28137.2	35242.5
	Pondereea în Venituri fiscale, %	71.5	69.3	70.8	70.8	71.4
6.	Taxa asupra comerțului exterior și operațiunilor externe, mil.lei	1591.1	1665.8	1798.4	1738.9	2253.0
	Pondereea în Venituri fiscale, %	4.6	4.4	4.5	4.4	4.6

Tabelul 2. Structura veniturilor fiscale pe componente acumulate la nivelul Bugetul Public Național în anii 2017-2021

Sursa: Evoluția Bugetului Public Național în anii 2017-2021, www.mf.gov.md

Se observă că impozitele pe venit au înregistrat o creștere considerabilă în anul 2018 în sumă de 9338,7 mil. lei, majorându-se cu 1615,9 mil. lei față de anul 2017, înregistrând cea mai sporită pondere în venituri totale și venituri fiscale pentru perioada 2017-2021 în valoare de 16,1% și respectiv, 24,8%. De asemenea se înscrie o creștere și în anul 2021 cu 1854,5 mil. lei față de 2019 în sumă de 11143,1 mil. lei.

O altă categorie de impozite ce a înregistrat o creștere esențială în anul 2021 sunt impozitele pe proprietate în valoare de 750,2 mil. lei, care s-au mărit cu 167,8 mil. lei față de anul 2020 și cu 204 mil. lei față de anul 2017.

Impozitele și taxele pe mărfuri și servicii au înscris o majorare de 10326,5 mil. lei în anul 2021 față de anul 2017 fiind în sumă totală de 35242,5 mil. lei. Totodată acestea redau ponderea cea mai mare în venituri fiscale și cele totale în 2021 de 71,4 % și respectiv 45,5 % .

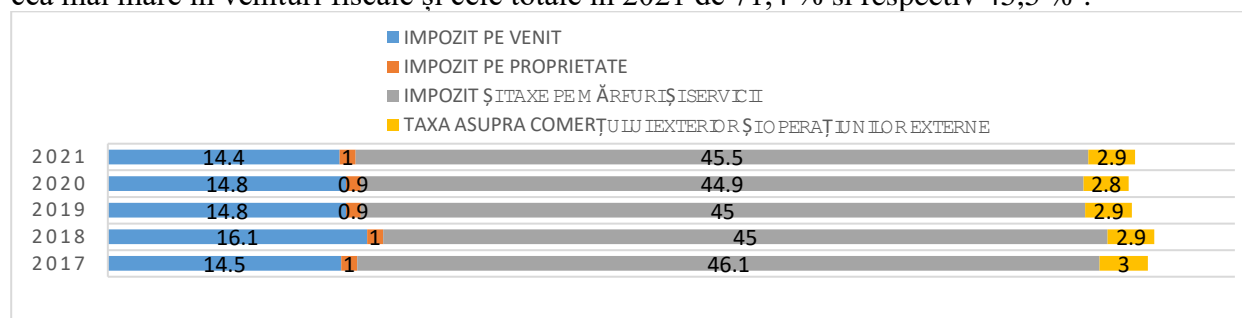

Figura 2. Ponderea componentelor veniturilor fiscale în venituri totale la Bugetul Public Național anii 2017-2021 în Republica Moldova

Taxa asupra comerțului exterior și operațiunilor externe a înregistrat o tendință sporită de creștere, majorându-se cu 661,9 mil. lei în 2021 față de 2017. În anul 2021 suma reprezentată a fost de 2253,0 mil. lei.

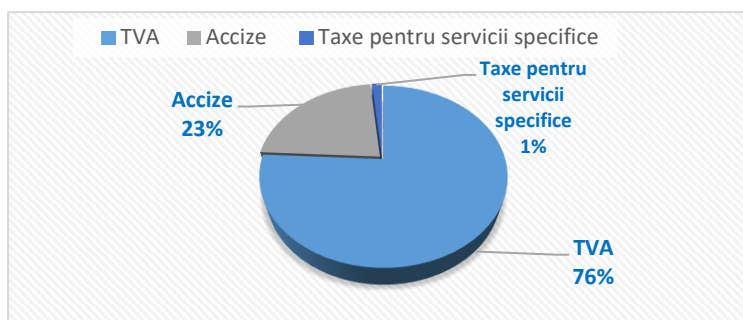

Figura 3. Structura componentelor impozitelor și taxelor pe mărfuri și servicii pentru anul 2021 în Republica Moldova

În conformitate cu rezultatele din Figura 3, observăm că printre componentele impozitelor și taxelor pe mărfuri și servicii cota cea mai majoră în anul 2021 o deține Taxa pe Valoare Adăugată de 76 %, fiind urmată de Accize - 23%, iar cota cea mai mică o dețin Taxele pentru servicii speciale de 1%.

Tabelul nr.3 Dinamica veniturilor fiscale în Republica Moldova pentru anul 2021 comparativ cu anul 2017

Nr.	Denumirea indicatorului	Abaterea absolută, mil. lei	Abaterea relativă, %
1.	Venituri totale Bugetul Public Național	+23995.4	44.95
2.	Venituri fiscale	+14913	43.26
3.	Impozite pe venit	+3420.3	44.29
4.	Impozite pe proprietate	+204	37.35
5.	Impozite și taxe pe mărfuri și servicii	+10326.5	43.12
6.	Taxa asupra comerțului exterior și operațiunilor externe	+661.9	41.60

Sursa: *Evoluția Bugetului Public Național în anii 2017-2021*, www.mf.gov.md

Majorarea veniturilor fiscale este prezentă drept rezultat al creșterii impozitului pe venit cu 3420,3 mil. lei, impozitelor pe proprietate cu 204 mil. lei, impozitelor și taxelor pe mărfuri și servicii cu 10326.5 mil. lei și taxei asupra comerțului exterior și operațiunilor externe cu 661,9 mil. lei.

În rezultatul analizei veniturilor fiscale în Republica Moldova pentru perioada 2017-2021 putem menționa că ponderea cea mai mare în total venituri Bugetului Public Național este deținută de veniturile fiscale, iar dintre acestea o importantă sursă de venituri fiscale sunt impozitele și taxele pe mărfuri și servicii, predominante fiind taxa pe valoare adăugată și accizele, ceea ce reprezintă un suport financiar considerabil în vederea realizării obiectivelor sociale și economice, precum și îndeplinirea funcțiilor statului.

CONCLUZII/ RECOMANDĂRI

Concluzionând se poate menționa faptul că prin intermediul veniturilor fiscale se poate realiza o redistribuire a veniturilor în scopul de a asigura satisfacerea de nevoi a tuturor membrilor societății, nu doar a celor ce dețin bunuri sau realizează venituri. Evoluția impozitelor indirecte în Republica Moldova este considerat un proces complex și de durată, cert fiind faptul că acestea reprezintă o sursă considerabilă de venituri pentru bugetul de stat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Casian, Angela, Baurciulu Angela, Finanțe publice, Chișinău RGP Grup, (2017)
2. Codul Fiscal de Stat al Republicii Moldova, <https://sfs.md/ro/pagina/codul-fiscal>
3. Ministerul Finanțelor a Republicii Moldova, Evoluția bugetului public național,

<https://mf.gov.md/ro/buget/bugetul-public-na%C8%9Bional/bugetul-de-stat>

4. CURJOS, Elena. "Rolul impozitelor și taxelor în activitatea economică a statului." (2017).
5. Cucirevii, Vladimir. "Recomandări în scopul asigurării creșterii veniturilor bugetare și optimizării presiunii fiscale." *Economica* 80.2 (2012): 50-61.

Coordonator științific: MOROI Tatiana, dr., lect. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
E-mail: moroi.tatiana@ase.md

“GREEN” ECONOMY: THE TREND OF TIME OR COMPETITIVE TOOL? BASED ON EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF KOREA

ECONOMIE VERDE: TENDINȚA TIMPULUI SAU INSTRUMENT COMPETITIV? BAZAT PE EXEMPLUL REPUBLICII COREEA

PAVELESCU Cezara, studentă, Specialitatea: FB,

Academia de Studii Economice a Moldova

Str. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail autor: pavelescu.cezara@ase.md

Abstract. În ultimii câțiva ani, cuvântul „Verde” a fost găsit într-o utilizare amplă, de la un pigment biologic la o implicație economică largă. În mod tradițional, verdele este folosit pentru a reprezenta Natura. Având o atenție sporită acordată mediului în ultimii câțiva ani, ca răspuns la amenințarea crescândă a schimbărilor climatice, nu este surprinzător să se solicite o abordare universală orientată spre natură, care ar putea proteja în egală măsură mediul, precum și mijloacele de trai. Cu toate acestea, opinii contra există, de asemenea, un număr mare, care și-au manifestat rezervele în această utilizare pe scară largă a cuvântului „Verde”, bazată pe întrebarea etică învechită dacă va deveni o nouă abordare inteligentă pentru țările industrializate de a acumula bogăție sau este cu adevărat util pentru a ne proteja natura supra-degradată?

Cuvinte cheie: ecologie, economie verde, tehnologii, inovații

JEL CLASSIFICATION: O1, O2, O3, O5

INTRODUCTION

The relevance of research today is increasingly concerned with natural disasters caused by anthropogenic environmental pollution. National pollution leads to global pollution, making environmental protection a worldwide issue. Therefore, the development of a "green" economy is one of the main conditions for preserving the environment for present and future generations. For a long time, nature has been treated as a resource, as humans have mastered the extraction of raw materials, accelerated urbanization, and more, as demonstrated by the trends of the last century. According to various researchers, humanity has either already exceeded the point of no return, or it is expected to do so in the near future. As a result, the international community advocates for "green" reforms that can halt the impending threat. Thus, the "green" economy acts as an objectively determined stage in the development of the world economy, associated with an environmental approach. Many states are already implementing a "green" economic policy at the regional and global levels. The Republic of Korea is becoming one of the leading countries in the world to cope with environmental challenges, following global trends. Having developed the structure of reforms and institutional and legal norms, the Republic of Korea is making a significant contribution to the development of the "green" sector of the economy within the country and the world. Despite some mistakes and overly ambitious goals, the Republic of Korea is trying to maintain a harmonious balance between various aspects of life while ensuring economic growth.

CONTENT

"Green" economy: essence and features

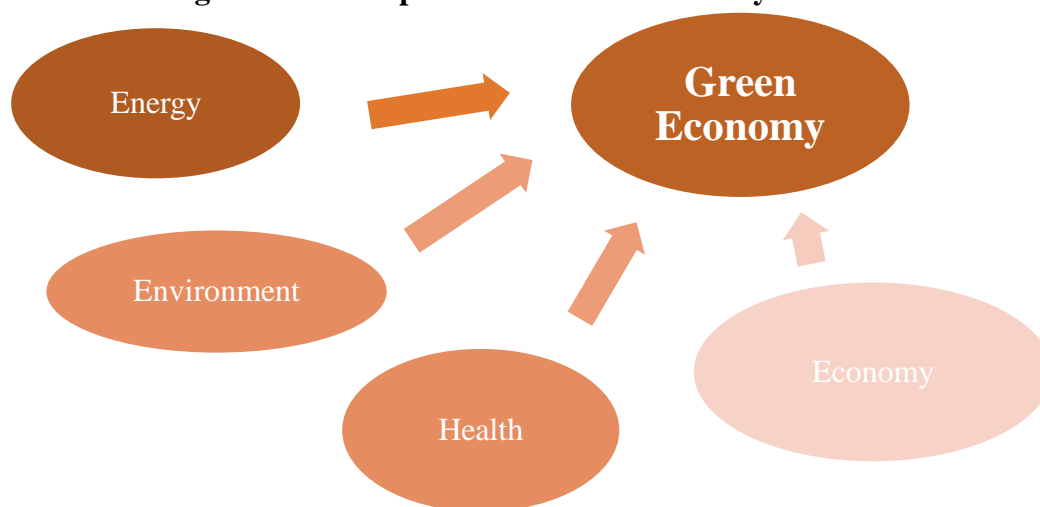
The "green" economy is a planned stage in the evolution of the global economy that is connected with an environmental approach. Now, the world is facing unprecedented levels of pollution in the environment.

According to statistics, Carbon Dioxide emissions are now approaching 35 million tons, the number of countries where air quality and water pollution levels are steadily deteriorating is increasing and a likely increase in the average global temperature by 2-5 ° C is comparable to the difference between the temperatures of the last glacial period and temperature today.

To avoid an anthropogenic environmental disaster, the global society is looking for an economic model that can meet today's difficulties. This is known as the "green" economic model.

A green economy, according to United Nations Environment Programme (UNEP), is one that "improves human well-being and offers social justice while considerably decreasing the environmental risks and preventing its deterioration." The concept of a green economy is an alternative to the current dominant model that increases inequalities, wastes energy and causes resource scarcity, and poses threats to the environment and human health.

Figure no1: Components of Green Economy

Source: Own elaboration

A green economy generates income and employment growth through private and public investment aimed at reducing carbon emissions and pollution, improving energy and resource efficiency, and maintaining biodiversity. The role of such investments is to preserve and, if necessary, restore natural capital, which in turn is an important economic asset and a source of public goods.

Therefore, the importance of state support, political reforms and regulation methods is very high. Thus, over the past decade, the concept of a "green" economy has become a strategic priority for many states.

As a result, it could conclude that the following conditions are required for the emergence of the concept of a "green" economy: an unprecedented increase in environmental pollution, an increase in CO2 emissions, deterioration in air and water quality, changes in average global temperature, and many other anthropogenic factors.

"Green" economy in the Republic of Korea essence, features and evolution of formation

The "green" economy in the Republic of Korea is an emerging concept that has gained considerable momentum in recent years. It refers to the integration of economic development and environmental sustainability, with a focus on reducing greenhouse gas emissions and promoting resource efficiency. The following are some of the essential features and examples of the "green" economy in the Republic of Korea:

1. "Green" policies: The Republic of Korea has implemented a range of policies to promote the "green" economy, including the Green New Deal announced in July 2020. This plan includes

investments in renewable energy, electric vehicles, green buildings, and eco-friendly infrastructure. The government has also implemented policies to promote energy efficiency and conservation, and to reduce greenhouse gas emissions.

2. Renewable energy: The Republic of Korea has set a target to generate 20% of its energy from renewable sources by 2030. As of 2019, renewable energy accounted for 7.6% of the country's total energy consumption. The government has implemented policies such as feed-in tariffs and renewable portfolio standards to promote the use of renewable energy. The country has also invested heavily in offshore wind power, with plans to build 12 GW of offshore wind capacity by 2030.

Figura nr.2: Share of electricity production from renewables

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy (2022); Our World in Data based on Ember's Yearly Electricity Data (2023);

3. Electric vehicles: The Republic of Korea is one of the leading producers of electric vehicles (EVs) in the world, and the government has implemented policies to promote their use. In 2020, the country had over 100,000 registered EVs, and the government aims to increase this to 1.5 million by 2030. The government has also provided financial incentives for the purchase of EVs, such as tax credits and subsidies.

4. Green buildings: The Republic of Korea has implemented policies to promote the construction of green buildings, which are energy-efficient and environmentally friendly. As of 2020, there were over 10,000 certified green buildings in the country. The government has also provided financial incentives for the construction of green buildings, such as tax credits and subsidies.

5. Green jobs: The Republic of Korea has created over 500,000 green jobs as part of its green growth policies. These jobs include roles in renewable energy, waste management, and sustainable transport. The government has also implemented training programs and other initiatives to promote the development of green skills and expertise.

Overall, the "green" economy in the Republic of Korea has evolved over time through the implementation of policies and investments in renewable energy, electric vehicles, green buildings, and other eco-friendly initiatives. The country has set ambitious targets for the development of the "green" economy, and has made significant progress in promoting sustainable economic growth and environmental protection.

CONCLUSION

In conclusion, the development of a "green" economy is not just a trend of the time, but it has become a competitive tool for countries to stay relevant in the global economy while addressing environmental challenges. The Republic of Korea has emerged as a leader in implementing "green" economic policies and has made significant contributions to the development of the "green" sector within the country and worldwide. The Republic of Korea's

commitment to achieving a harmonious balance between economic growth and environmental protection serves as a model for other countries. As the international community continues to advocate for "green" reforms to address environmental issues, it is crucial for countries to embrace the development of a "green" economy as a competitive tool for long-term economic growth and environmental sustainability.

BIBLIOGRAPHY:

1. "The Case for a Green Economy." United Nations Development Programme, 2012, www.undp.org/blog/case-green-economy.
2. "Green Economy." Green Plan, Government of Singapore, www.greenplan.gov.sg/key-focus-areas/green-economy/.
3. "Green Economy." United Nations Economic Commission for Europe, www.unece.org/green-economy-3.
4. "Green Economy." Federal Ministry of Education and Research, Germany, www.bmbf.de/bmbf/en/research/energy-and-economy/green-economy/green-economy_node.html.
5. "Green Economy." Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, www.giz.de/en/worldwide/78187.html.
6. Kim, Eunkyung and Sun-Jin YUN. "Green Growth Policy in Korea: A Critical Review." International Center for Climate Governance, 2015, www.greengrowthknowledge.org/sites/default/files/downloads/resource/GreenGrowthPolicyKorea.ICCG_.pdf.
7. "South Korea's Green New Deal: A Year of Transition." United Nations Development Programme, 2021, www.undp.org/blog/south-koreas-green-new-deal-year-transition.
8. Zhironkin, Sergey, and Michal Cehlar. Green Economy and Sustainable Development.

Coordonator științific: VOSTRICOV Denis, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice a Moldova
Str. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail: vostricov.denis@ase.md

IMPACT OF SUSTAINABLE FINANCE AND ESG FACTORS ON THE PERFORMANCE OF ECONOMY

IMPACTUL SUSTENABILITĂȚII FINANCIARE ȘI A FACTORILOR DE MEDIU, SOCIALI ȘI DE GUVERNANȚĂ ASUPRA PERFORMANȚEI ECONOMICE

CIOBANU Daniela, studentă, Specialitatea: FB,

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: ciobanu.daniela.pbc2@ase.md

Rezumat. *Sustenabilitatea financiară este o metodă actuală de a integra conceptul de dezvoltare durabilă și menținerea în echilibru a factorilor de mediu, sociali și de guvernare, pentru protecția mediului înconjurător pe plan global. Instituțiile financiare au posibilitatea de a crea proiecte și evenimente, în baza cărora își pot propune dezvoltarea sustenabilității financiare. Printre acestea se pot regăsi: legi legate de adoptarea unui comportament responsabil față de mediul înconjurător; utilizarea tehnicilor de finanțare inovatoare, sponsorizări și donații pentru cauze ecologice care pot atrage scutiri de taxe; promovarea trecerii la o economie cu emisii scăzute de carbon, o productivitate mai bună și o mai mare eficiență în utilizarea resurselor în scopul unei economii durabile. Scopul acestei lucrări este de înțelege esența și importanța acestui subiect prin analiza rezultatelor mai performante în cazul implicării economiei durabile. În urma cercetării s-a ajuns la rezultatul următor: datorită legilor adoptate și utilizarea unor tehnici inovative, economia durabilă are un efect pozitiv asupra performanței companiilor, asigurând o situație mai stabilă în perioade de criză, mai mult ca atât, aceasta asigură o scădere a emisiei de dioxid de carbon și a îmbunătățirii mediului înconjurător.*

Cuvinte cheie: *sustenabilitate, finanțe, dezvoltare, investiții, resurse, economie.*

JEL CLASSIFICATION: G20, O10, Q01, Q56

INTRODUCTION

Protecting the standard of living, the variety of life on this planet, and the vitality of the planet's source of energy environments all depend on sustainability. Financial institutions play a crucial importance in increasing and supporting public understanding of issues linked to sustainability, whether through providing support to businesses that promote moral and sustainable workplace environment or by facilitating the creation of alternative energy sources. The objective of the research paper is to get acquainted with the topic of sustainable finance and economic, social and governance (ESG) factors by understanding how these mechanisms operate and how they affect the performance of the economy.

RESEARCH METHODS AND ANALYSIS OF BIBLIOGRAPHIC SOURCES

The following research techniques were applied to complete the research: descriptive, qualitative, observation and secondary data method. The information reflected in the research is based on the qualified sources in the field of finance, the data provided by the European Commission and the World Economic Forum, that contributed to shaping ideas on sustainable economies and ESG.

CONTENT

Sustainable finance: concept and features. In order to increase long-term involvement in sustainable growth projects and events, sustainable finance is the method of integrating

environmental, social, and governance (ESG) factors into account when taking investment choices in the financial sector. The goal is to generate economic development while avoiding pollution, lowering carbon dioxide emissions, and engaging in renewable energy sources that will hasten the shift to a carbon-neutral economy. Also, it gives investors greater transparency and responsibility for the businesses they are investing in, particularly those who have a strong emphasis on sustainable finance or who take ESG considerations into account when making investment choices. The financial sector plays a significant role in helping to achieve this goal. These attempts to support environmental finance and promote sustainable finance principles on a volunteer basis are growing at corporate, national, regional and international level.

All of these efforts are done through such innovative instruments as:

- green bonds (pollution control and prevention; recycling and eco-friendly product; waste reduction)
- transition bonds (efficient improvement of energy and resources; decreasing the emission of carbon)
- sustainable linked-loans and bonds (relying upon if the issuer meets sustainability or ESG metrics in a certain amount of time)
- a range of other products like: green credit cards, sustainable development bonds, renewable energy credits, climate bonds, renewable and sustainable equity, water conservation and infrastructure assets, green mutual funds, green equity funds, solar bonds, green exchange-traded funds, green mortgages, green asset-backed securities, etc.

To ensure the proper functioning of the system and the previously mentioned tools, there are fundamental providers of sustainable finance, such as:

International organizations: even if they only offer a small amount of cash, international organizations like the United Nations (U.N.), The Organization for Economic Cooperation and Development (O.E.C.D.), and Group of Twenty (G20) assist to organize financing options and establish the worldwide priority on sustainability concerns.

1. International financial institutions: looking for new products and implementations, for having better and faster returns. Using innovative financing techniques, such as:

1.1 green bonds - a unique class of fixed-income security designed for generating capital for environmental and ecological programs.

1.2 carbon trading - the trading and purchasing of credits that allow to release a specific quantity of carbon dioxide or even greenhouse gas emissions in the name of an organization or entity.

2. Financial institutions have approved the carbon trade in an effort to progressively lower the carbon pollution and lessen their effect on global warming. These products are regarded as innovative since they meet the most recent standards for sustainable finance and are seen as an extra source of sustainable funding.

3. Banks: the use of green bonds from money utilized in the green sector is a key role for them.

4. Corporations: the majority of funds for addressing climate change come from them, which invest in a variety of fields like infrastructure, sustainable or renewable energy and transportation.

5. Stock exchange: sustainable and environmentally friendly investments. One such venue for ecofriendly, social, and sustainable assets is the Luxembourg Green Exchange, which is a part of the Luxembourg Stock Exchange.

6. National governments: determining the amount of public funds designated for green investments and community support.

European Union (EU) plans on sustainable finance. Sustainable finance is regarded in the regulatory framework of the European Union (EU) as financial assistance for economic progress whilst lowering environmental constraints and having in to the consideration social

and governance factors. The European Union has been on the vanguard of attempts to create a financial system that encourages sustained development and firmly promotes the shift to a low-carbon, better productivity and more efficiency in use of resources, and sustainable economy. In order to accomplish their goals, EU has done and will continue to execute plans such as:

- European Green Deal (by 2050 to eliminate all emissions of greenhouse and create a climate-neutral continent, by 2030 to plant 3 billion supplementary trees, etc.).
- Circular Economy Action Plan (to make a norm the sustainable products).
- 2030 Climate Target Plan.
- Chemicals strategy for sustainability.
- Offshore renewable energy.
- REPowerEU plan: affordable, secure and sustainable energy for Europe.
- Action Plan of European Commission on Sustainability.

To accomplish the aims, the financial sector has a significant contribution. It can fund development in a sustainable way over long run, re-direct investments forward into higher environmentally friendly enterprises and technology, climate-resilient and help build a low-carbon economy. According to EU plans, the main actions and proposals are:

- Taxonomies. The creation of a system that encourages sustainable investment, the establishment of a taxonomy for actions that are ecologically, socially, and climate-smart.
- Benchmark. To encourage consumers in understanding the comparative carbon effect of their investments, the new change will establish a new type of benchmarks that will include minimal and favorable carbon effect benchmarks.
- Credit ratings. Sustainability issues are necessary to be taken into consideration when assessing credit ratings
- Disclosure and duties. It will be required to report how companies incorporate ESG elements into their risk management procedures and incorporate them as standards for integrating ESG aspects into investing choice activities as component of their obligations.

Impact of ESG and sustainable finance

Sustainable institutions provide investors with superior profits, but not only benefit society and the environment. Nowadays, investing in organizations with sustainability solutions is a great approach. According to the analysis done by BlackRock: “the largest asset management organization in the world discovered that more than 80% of sustainable investment funds performed better than share portfolios not based on ESG criteria during the peak of the COVID 19 epidemic in 2020. In 25 OECD nations over the past 40 years, ESG has also contributed to economic expansion by resulting in over 90% lower carbon dioxide emissions per unit GDP than those that had little or no application of ESG principles” [4]. Sustainable businesses are more likely to get revenue, use less materials to cut expenses, are subject towards less supervision, keep their quality workers, and don't lose capital on outdated carbon-intensive procedures.

In a study done by Journal of Sustainable Finance & Investment for asset management fidelity, it was discovered that: “50% of the ESG investments monitored their performance better than the market between 1970 and 2014. Majority percentage, in quantity of 48% recorded a positive performance, also 23% registered a neutral performance, 18% represented mixed performance and just 11% of participants had negative performance” [3] represented in figure 1:

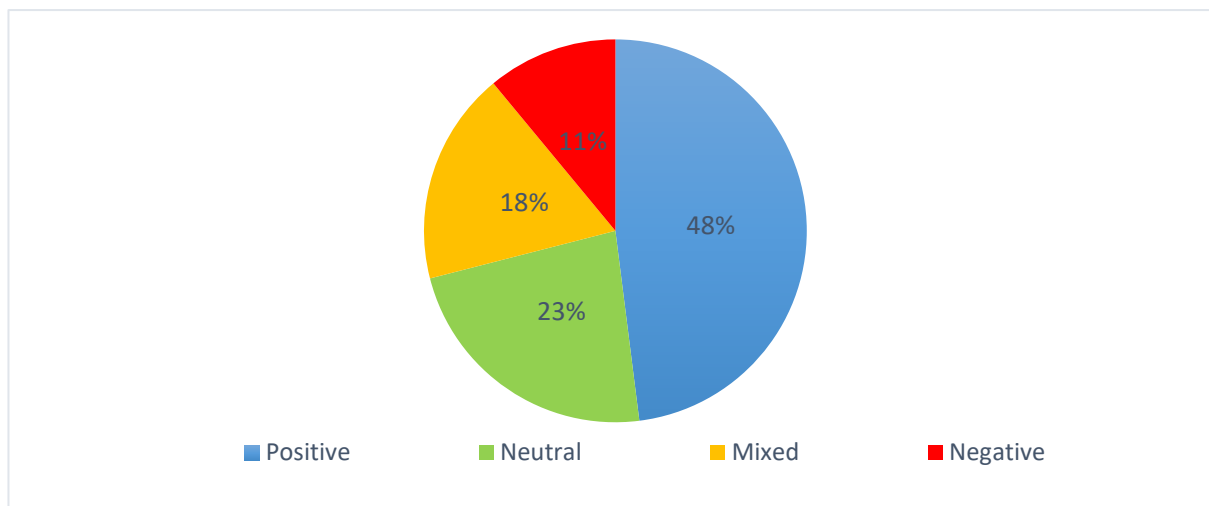

Figure 1. Percentage of studies that find relationships between ESG and corporate financial performance. [3]
Source: Friede, Busch & Bassen (2015), *Journal of Sustainable Finance & Investment*; Fidelity International.

As well as, sustainable financing is really expected to increase. “By 2025, ESG assets will represent more than a 1/3 from all global investments and have an overall profit that will surpass \$53 trillion.” [4]

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATION

The research demonstrated that sustainable finance and ESG factors can increase the performance of the worldwide companies and manage better the crisis situations, such as COVID-19 and being a real way to improve the global warming problem. It is recommended the application of sustainable activities in every country and making others aware about how corporations are performing in relation to ESG concerns, in order to increase the productivity and efficiency of sustainability. These actions are essential, because sustainable finance is a crucial element in the transition from an economy that abuses the environment and society to one that has a regenerative, beneficial and effective impact. Also, the financial sector being the main tool for guiding innovative resources toward the sustainable world.

BIBLIOGRAPHY:

1. European Commission. EU plans for sustainable finance [online] [accessed 17.02.2023] available on: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en#:~:text=Sustainable%20finance%20will%20help%20ensure,of%20the%20COVID%2D19%20pandemic
2. Ming Chun Tang. Fundamental providers of sustainable finance [online] [accessed 18.02.2023] available on: <https://news.globallandscapesforum.org/40996/what-is-sustainable-finance/>
3. Friede, Busch & Bassen. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 2015, page 210-233. [online] [accessed 15.02.2023] available on: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/20430795.2015.1118917?needAccess=true&role=button>
4. Broom, Douglas. World Economic Forum. [online] [accessed 18.02.2023] available on: <https://www.weforum.org/agenda/2022/01/what-is-sustainable-finance/#:~:text=Sustainable%20investing%20covers%20a%20range,more%20women%20on%20their%20boards>

Coordonator științific: VOSTRICOV Denis, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: vostricov.denis@ase.md

**IMPACTUL IMPOZITELOR DIRECTE ASUPRA PROCESELOR
SOCIAL-ECONOMICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA**
***THE IMPACT OF DIRECT TAXES ON SOCIAL-ECONOMIC PROCESSES
IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA***

PLĂCINTĂ Nicoleta, studentă, Specialitatea: FB,
ASEM, Republica Moldova, Chișinău,
Str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
E-mail: placintanicoleta22@gmail.com

Abstract. *The objective of this research is to demonstrate the importance of direct taxes in the Republic of Moldova in the context of social-economic processes. So, the social influence of direct taxes is quite vast, because they are an instrument for redistributing a share of the GDP (Gross Domestic Product) to social classes, provides the state with the necessary resources to carry out its activities, as well as to satisfy public needs. From the economic point of view, direct taxes are the main source of collection of financial resources to the state budget.*

Key words: *tax, direct taxes, economic influence, social influence.*

JEL CLASSIFICATION: H24, H61

INTRODUCERE

Pentru o bună activitate a statului cât și a societății, este nevoie de un ansamblu de resurse financiare, care sunt acumulate prin intermediul organelor competente în domeniu. Acest fapt, asigură legătură esențială între stat și societate, întru-cât statul acumulează și ulterior eșalonează finanțele conform scopurilor stabilite, pe când societatea este sursa de colectare și direcția de distribuire a mijloacelor financiare. Respectiv, impozitele reprezintă nu doar metode de colectare și repartizare a resurselor financiare publice, dar și instrumente aplicate de către organele guvernamentale, pentru a menține cât de cât o stabilitate, și pentru a asigura dezvoltarea țării conform obiectivelor stabilite.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Impozitele sunt considerate a fi un element vital al statului, astfel, originea termenului este destul de amplă, deoarece de-a lungul timpului și-a amplificat valoarea. Termenul „impozit”, își are originea din latină „impositum” și reprezintă o impunere a contribuabililor de a-și onora obligațiile de plată la termenele stabilite. Astfel, impunerea înseși reflectă ideea de a transmite statului o sumă de bani, la o dată stabilită sub formă de impozit. [1]

Conform Codului Fiscal al Republicii Moldova, impozitul este o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu ține de efectuarea unor acțiuni determinate și concrete de către organul împuternicit sau de către persoana cu funcții de răspundere a acestuia pentru sau în raport cu contribuabilul care a achitat această plată. [2]

După principalele trăsături de fond și formă impozitele se împart în impozite directe și indirecte. Iar trăsătură fundamentală a acestei clasificări este înseși posibilitatea de a le transfera către consumator. Deci, impozitele directe sunt percepute în sarcina unor persoane fizice sau juridice, în funcție de veniturile sau averea acestora pe baza cotelor de impozit prevăzute de lege, și se încasează direct de la subiectul impozitului la anumite termene dinainte stabilite.

Sistemul de impozite directe naționale include următoarele categorii de impozite, și anume: impozitul pe venit, printre care impozitul pe venitul persoanelor fizice și juridice și impozitul pe proprietate, dintre care avem impozitele pe imobil sau impozitul funciar.

Impozitele directe reprezintă o latură importantă a fiscalității, astfel, posedă o influență nu doar asupra economiei Republicii Moldova, dar și asupra aspectului social.

În acest fel, sub aspectul social, impozitele directe se caracterizează prin faptul că reprezintă una din formele progresive și social echitabile ale impozitării, întrucât la aplicarea acestora sunt luate în considerație veniturile contribuabilului și starea lui familială. Importanță socială a impozitelor directe este în continuă creștere, fiind influențată de motivația oamenilor de a-și valorifica întregile capacități, de a-și majora nivelul de profesionalism sau de a-și spori bunăstarea. Astfel, mărimea salariului, nivelul ocupării forței de muncă, condițiile de la locul de muncă sau condițiile de trai sunt considerați factorii sociali care generează o creștere economică. [3]

În cadrul tabelului 1.1 vom prezenta indicatorii ce reflectă ponderea ocupării forței de muncă în dinamică.

Tabelul 1.1. Dinamica indicatorilor de ocupare a forței de muncă, mii persoane

	2018	2019	2020	2021	2022
Total populație	2729,6	2684,8	2643,7	2626,6	2603,8
Populație ocupată în economie	1252,2	872,4	834	843,4	862,4
Șomeri conform criteriilor Biroului Internațional al Muncii (BIM)	38,4	46,9	33,1	28,2	41,2
Rata șomajului BIM (%)	3,0	5,1	3,8	3,2	4,6

Sursă: elaborat de autor în baza datelor publicate de Biroul Național de statistică al RM, anii 2018-2022.
Disponibil: <https://statistica.gov.md>

În baza datelor din tabel este evidentă o tendință de diminuare a numărului populației și al nivelului de șomaj în țară. Astfel, diminuarea nivelului de șomaj reprezintă o măsură favorabilă din punct de vedere economic, deoarece pe fonul diminuării numărului de șomeri se majorează nivelul PIB-ului, și astfel se asigură o creștere a stării sociale. Însă, această caracteristică este specifică mai mult pentru statele europene, din motiv că în RM se atestă o diminuare a nivelului de șomaj pentru că migrația în țară a luat o amploare destul de vastă cât și din motiv că cetățenii țării refuză să se înregistreze în calitate de șomeri.

Rolul social al impozitelor directe, poate fi abordat și prin intermediul finanțării cheltuielilor publice, precum învățământul, cultura, arta sau ordine publică. Deci, în Republica Moldova, educația reprezintă o prioritate națională, deoarece constituie factorul primordial în crearea și transmiterea de noi cunoștințe și valori general-umane cât și în dezvoltarea potențialului uman.

În continuare vom ilustra aportul guvernului RM pentru dezvoltarea nivelului educației și a culturii, în baza finanțării cheltuielilor legate de învățământ. Datele sunt prezentate în tabelul 1.2

Tabelul 1.2. Cheltuielile bugetului public național al Republicii Moldova pentru învățământ

	2018	2019	2020	2021	2022
PIB	189 062,60	206 256,20	199 733,70	242 078,60	272 555,90
Total cheltuieli BPN	59 608,9	65 975,6	73 269,8	82013,5	100374,0
Total cheltuieli din BPN pentru învățământ (mil. Lei)	10 462,1	12 121,2	12 583,1	13 398,2	15 844,9
Cota parte în cheltuielile totale bugetare (%)	17,6	18,4	17,2	16,3	15,8
Cota parte în PIB (%)	5,5	5,8	6,1	5,6	5,8

Sursă: Elaborat de autor în baza rapoartelor privind executarea bugetului pentru cetățeni, 2018-2022.
Disponibil: <https://mf.gov.md/>

Datele prezentate în tabel demonstrează cu elocvență, că cheltuielile pentru învățământ sunt prioritare pentru orice economie de piață, deoarece ramura educației, culturii și

învățământului constituie ramura productivă de bază în secolul XXI-lea, iar investițiile efectuate în capitalul uman reprezintă o investiție în viitorul societății. Astfel, în cadrul perioadei analizate, observăm că în Republica Moldova, nivelul cheltuielilor pentru învățământ au o evoluție ascendentă, cu o pondere în medie în totalul cheltuielilor bugetare de 17% și cu o pondere în medie în PIB de 5,5%. Deși, cheltuielile pentru învățământ au tendințe pozitive de creștere, dețin o pondere relativ scăzută din totalul cheltuielilor bugetului public național, comparativ cu ponderea acestora în statele europene.

Sub aspectul economic, impozitele directe exercită un rol primordial în acumularea volumului necesar de resurse financiare ale statului pentru a satisface necesitățile populației.

În continuare, vom analiza evoluția încasărilor din impozite directe la bugetul public național (BPN) în conjunctura proceselor economice din ultima perioadă și efectele acestora asupra populației.

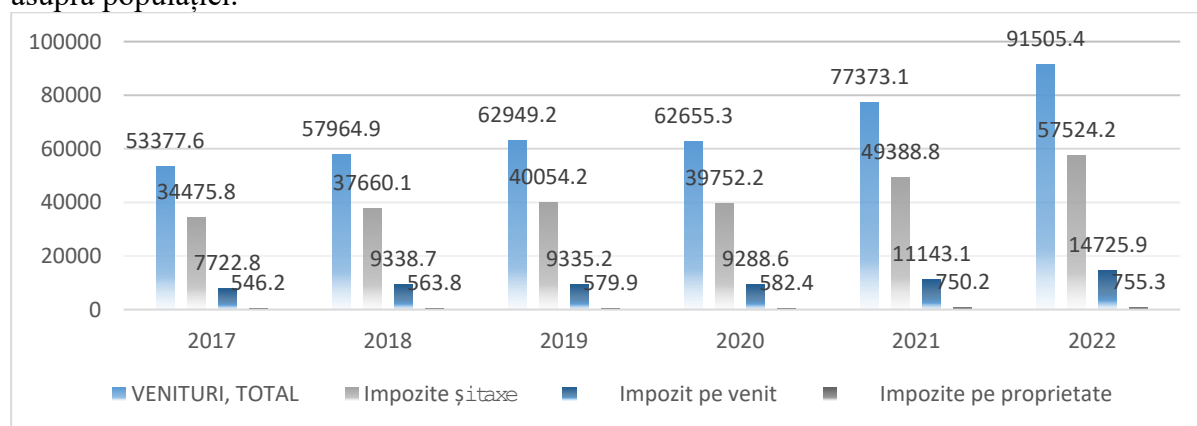

Figura 1.1 Dinamica încasărilor din impozite directe la BPN pentru anii 2018-2022, mil. lei

Sursa: Elaborat de autor în baza catalogului de date deschise al MF pentru anii 2018-2022.

Disponibil: <https://mf.gov.md/>

Evaluarea încasărilor din impozite directe la bugetul public național ne permite să analizăm impactul pe care îl posedă impozitele directe la formarea veniturilor publice. Deci, conform datelor din figura 1.1 este evidentă o tendință de majorare a veniturilor publice în perioada 2018-2022, astfel în anul 2022 veniturile publice au sporit cu 14 132,3 mil. lei, față de perioada precedentă.

În acest mod, este important de specificat că dinamica pozitivă a încasărilor din impozite și taxe se datorează modificărilor care sunt efectuate anual în cadrul legislației fiscale precum modificarea cotelor de impozitare sau a scutiilor, cu scopul de a îmbunătăți anumite aspecte de conformare fiscală, de a majora nivelul încasărilor la buget, dar concomitent și asigurarea unui mediu de afaceri prielnic oamenilor de afaceri, unei echități fiscale contribuabililor și o solidaritate socială.

Principalele surse ale veniturilor înscrise în bugetul de stat sunt veniturile fiscale, încasările nonfiscale și granturile. Astfel, în continuare vom determina structura impozitelor directe în totalul veniturilor fiscale, întru-cât ele reprezintă încasările care provin din impozite, percepute de organele fiscale la termenele și condițiile prevăzute de legislație. Datele vor fi prezentate în figura 1.2.

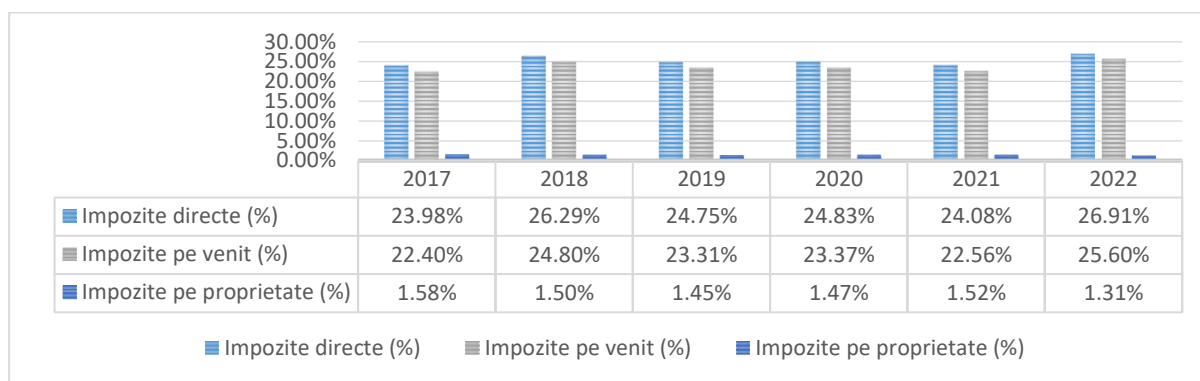

Figura 1.2 Ponderea impozitelor directe în totalul veniturilor fiscale, 2018-2022, %

Sursă: elaborat de autor în baza catalogului de date deschise al MF pentru anii 2018-2022. Disponibil: <https://mf.gov.md/>

Corespunzător figurei 1.2, deducem că ponderea impozitului pe venit în totalul veniturilor fiscale, respectiv bugetare, este mult mai semnificativă comparativ cu ponderea impozitelor pe proprietate. Este de remarcat faptul, că începând cu anul 2019, se înregistrează o scădere, din motivul pandemiei de COVID – 19, care a afectat și populația Republicii Moldova.

Per general, impozitele directe influențează veniturile fiscale în Republica Moldova în mediu cu doar 25 la sută, fapt ce demonstrează că în țară un impact mai mare au impozitele indirecte. În timp ce, în țările dezvoltate ponderea impozitelor directe în volumul total al veniturilor fiscale constituie de la 70% în statele Uniunii Europene până la 84% în SUA, ceea ce indică asupra rolului important pe care-l joacă această grupă de impozite în formarea veniturilor bugetare în diferite state.

CONCLUZII

Impozitele directe se află într-o corelație destul de strânsă față de conjunctura economică și socială. Deci, rolul social al impozitelor directe se manifestă prin faptul că statul redistribuie o parte din produsul intern brut între pături sociale și indivizi. Iar, sub aspectul economic, în urma analizei s-a stabilit că impozitele directe dețin un rol important în acumularea încasărilor la BPN, iar pe parcursul perioadei analizate au fost implementate mai multe măsuri pentru a crea un mediu de impozitare avantajos atât pentru persoanele fizice cât și pentru persoanele juridice.

În corelație cu conjunctura actuală, volumul încasărilor în economie din impozite directe este în medie de 25 la sută din totalul încasărilor din impozite, fapt ce sugerează că un impact mai profund la formarea veniturilor bugetului public național o au impozitele indirecte.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. LAZARI I., VIERU R., „Abordări conceptuale și evoluția impozitului pe venit”. [online]. Chișinău, 2019. Disponibil: <https://irek.ase.md/>.
2. Lege „Codul Fiscal”: nr. 1163-XIII din 24.09.1997. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 1997, 62/522.
3. CHICU, NADEJDA. *Influența impozitelor directe asupra proceselor social-economice în Republica Moldova*: teză de doctor în științe economice. Chișinău, 2003, pag. 85.

Coordonator științific: BOTNARI NADEJDA, , dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
E-mail: botnari.n@ase.md

IMPACTUL TVA ÎNCASAT LA BPN DIN OPERAȚIUNILE DE IMPORT-EXPORT

IMPACT OF VAT RECEIVED AT NPB FROM IMPORT-EXPORT OPERATIONS

CALARAȘCIUC Ina, studentă, Specialitatea: FB,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, Str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: calarasciuc.ina@ase.md

Abstract. *In the 20th century, indirect taxation experienced a new impetus, probed with the appearance of new taxes and indirect taxation techniques, among which the value added tax stands out. The purpose of the research is to study the aspects related to the mechanism of determining the fiscal obligation regarding VAT in the general system of taxation, especially in the application of this tax to the import/export of goods, as well as the collection of taxes by customs units within these two regimes.*

We will be able to observe the impact of the collection of this tax by the Customs Service in the formation of the state budget, as well as its major importance for the entire economy.

Being managed in a good manner can bring positive effects for the Republic of Moldova. One of the advantages of applying VAT is for the country to increase its economic potential as well as to maintain the development of international relations for change, thereby to restore its global reputation as developed country.

Key words: *state budget; financial resources; import duty; export duty; value added tax.*

JEL CLASSIFICATION: H21, H25, H30, H61

INTRODUCERE

Taxa pe valoarea adăugată (TVA) este un impozit indirect observat recent în sistemele fiscale ale diferitelor state. De la apariția acestuia în Franța, în anul 1954, mai multe state au manifestat interes sporit pentru introducerea lui, respectiv acest impozit a căpătat o arie de răspândire destul de largă la nivel global, devenind sursa principală de venit în majoritatea statelor.

Acest instrument fiind reglementat și aplicat corect poate aduce efecte pozitive pentru Republica Moldova. Scopul principal al aplicării acestui tip de instrument constă, în primul rând, ca țara să reziste crizelor economice care intervin, precum și să-și sporească potențialul economic. În al doilea rând, să mențină și să continue dezvoltarea relațiilor internaționale pentru schimbare, astfel pentru a-și restabili reputația globală de țară dezvoltată.

Un subiect important pe care îl vom aborda este aplicarea corectă a cadrului legislativ-normativ în procesul de administrare a taxei pe valoarea adăugată, prin prisma responsabilităților atribuite Serviciului Vamal.

Obiectivul cercetării este analiza aplicării acestei taxe la importul/exportul de mărfuri, colectarea taxelor de către unitățile vamale în cadrul acestor două regimuri și observarea aportului TVA colectat de către Serviciul Vamal la formarea Bugetului Public Național.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Fiind într-o epocă dezvoltată economic, importul și exportul din Republica Moldova este, de asemenea, în continuă creștere. Zilnic apar noi reguli, legi, acte normative, standarde care trebuie cunoscute atât de cetățenii rezidenți, cât și de nerezidenți. Se știe deja că la

introducerea și scoaterea mărfurilor pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice este necesară plata taxelor de import și export, care conțin mai multe taxe. TVA, la importul de mărfuri și servicii, se percepe de subdiviziunile Serviciului Vamal specializate, care îndeplinesc și funcțiile unui organ fiscal specializat. Deci, Serviciul Vamal este cel care asigură respectarea legislației vamale și fiscale și contribuie la măsuri de protecție a securității statului, asigurarea ordinii și bunelor moravuri publice.

Pentru a analiza și a interpreta corect datele privind încasările drepturilor de import și export, în special a taxei pe valoare adăugată au servit următoarele metode de cercetare: sursele de date, analiza economică, metoda observării, metoda tabelor, compararea, procedeele statistice, calculele matematice, etc.

Drepturi de import sunt impozitele, taxele și plățile încasate de organul vamal la importul mărfurilor, și anume:

- taxa vamală;
- taxa pe valoarea adăugată;
- accizele;
- taxa pentru proceduri vamale. [1]

Acest lucru îl putem vizualiza, construind diagrama de structură a veniturilor încasate de Serviciul Vamal în urma percepției drepturilor de import-export.

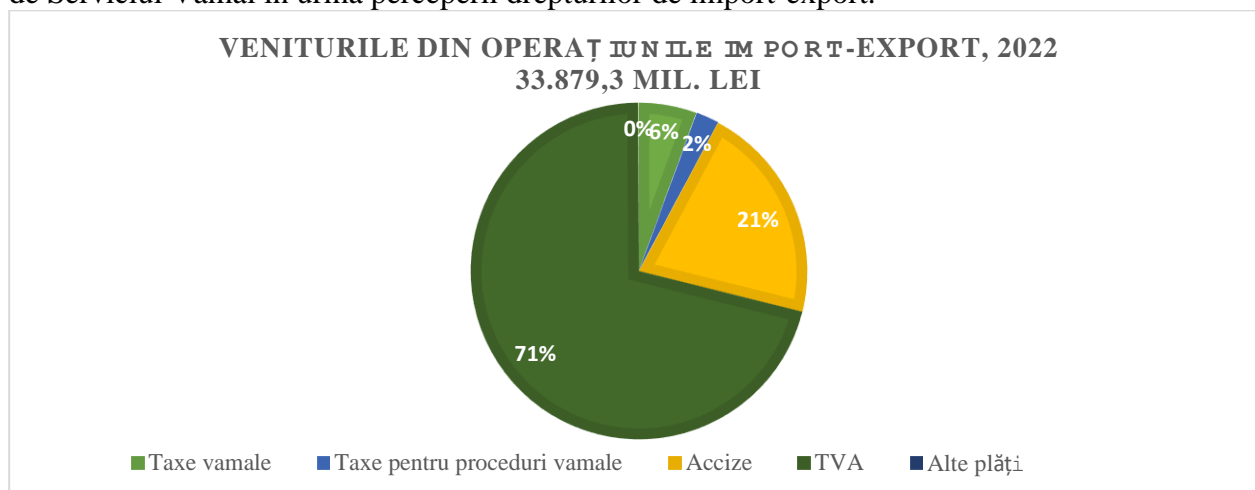

Figura 1. Structura veniturilor încasate de către Serviciul Vamal, anul 2022

Sursa: elaborat de autor în baza informației privind perceperea drepturilor de import-export.

Disponibil: <https://customs.gov.md/ro/articles/date-statistice>

Analizând figura 1, constatăm că Serviciul Vamal în anul 2022 a înregistrat venituri de 33 879,3 mil. lei, dintre care ponderea cea mai mare în veniturile încasate de către organele vamale constituie TVA, aproximativ 71% din total venituri încasate, fiind urmată de accize cu o pondere de 21%, taxe vamale 6% și taxele pentru proceduri vamale care constituie 2% din total venituri.

Se estimează în continuare un nivel al încasărilor TVA ridicat, datorită creșterii volumului comerțului exterior în Republica Moldova, cea mai mare contribuție fiind importul produselor petroliere din România care ulterior sunt exportate Ucrainei.

Potrivit prevederilor art. 95 alin. (1) din Codul fiscal, livrările de mărfuri (inclusiv export) constituie obiect impozabil cu TVA.

Subiecții impozabili de TVA, în cazul trecerii frontierei vamale, sunt:

- a) persoanele juridice și fizice, care importă mărfuri, cu excepția persoanelor fizice care importă mărfuri de uz sau consum personal a căror valoare nu depășește limita stabilită de

legislația în vigoare (300 de euro în cazul transportului terestru sau de 430 de euro în cazul transportului aerian și maritim);

b) persoanele juridice și fizice, cu excepția organizațiilor social-politice, care importă servicii, indiferent de faptul dacă sînt sau nu sînt înregistrați în calitate de plătitori de T.V.A.

La stabilirea valorii impozabile de TVA se cumulează: valoarea mărfurilor în vamă, inclusiv costul transportării, cheltuielile de asigurare și alte cheltuieli aferente aducerii acestor mărfuri pînă în locul efectuării procedurilor vamale, precum și impozitele și taxele care urmează a fi achitate la importul acestor mărfuri, cu excepția TVA. [2]

Persoanele fizice care importă mărfuri, a căror valoare depășește limita stabilită de legislație, achită T.V.A. în momentul controlului vamal al bagajului și numai în măsura în care se depășește limita stabilită.

Cotele la care se achită TVA sunt stabilite de legislația fiscală, în special de Codul fiscal și constituie:

a) cota-standard – în mărime de 20% din valoarea impozabilă a mărfurilor și serviciilor importate și a livrărilor efectuate pe teritoriul Republicii Moldova;

b) cote reduse în mărime de:

8%- la pîinea și produsele de panificație, la laptele și produsele lactate, la medicamentele de la pozițiile tarifare 3001–3004, la mărfurile, importate și/sau livrate pe teritoriul Republicii Moldova, – la gazele naturale și gazele lichefiate de la poziția tarifară 2711, la producția din zootehnie în formă naturală, masă vie, fitotehnie și horticultură, la zahărul din sfeclă de zahăr, la biocombustibilul solid destinat producerii energiei electrice, energiei termice și apei calde livrat pe teritoriul Republicii Moldova.

12%- la serviciile de cazare și la produsele alimentare și/sau băuturi, cu excepția producției alcoolice, preparate sau nepreparate, pentru consumul uman. [3]

În conformitate cu prevederile art. 104 lit. a) din Codul fiscal, exportul de mărfuri și servicii reprezintă livrare scutită de TVA cu drept de deducere.

Analiza în dinamică a prelevărilor la Bugetul Public Național, în urma încasărilor de TVA la trecerea mărfurilor/serviciilor peste frontiera de stat, reflectă o creștere stabilă pe o perioadă de mai mulți ani. În acest context, este de menționat că, în perioada 2017-2022, cuantumul taxei pe valoarea adăugată a înregistrat ritmuri destul de înalte, acest fapt ne este demonstrat și de datele statistice reflectate în figura 2.

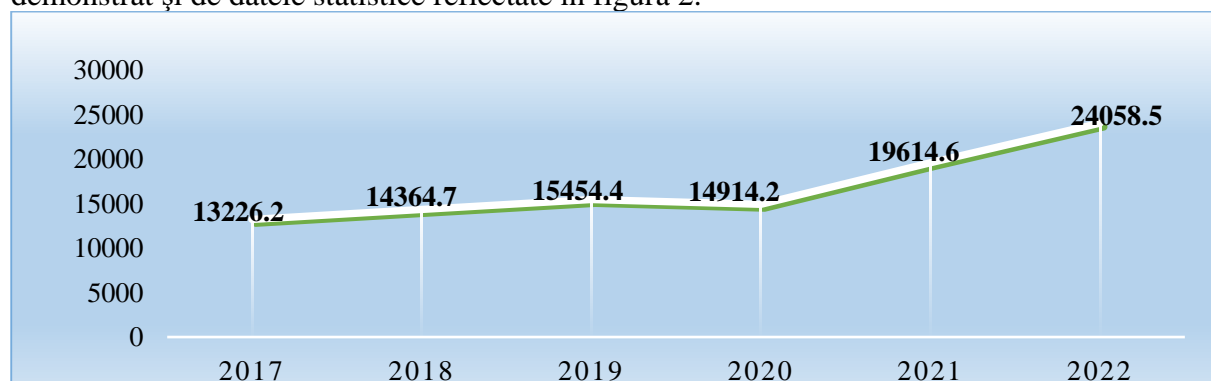

Figura 2. Dinamica încasărilor TVA de către Serviciul Vamal - anii 2017-2022 (mil. lei)

Sursa: elaborat de autor în baza informației privind perceperea drepturilor de import-export.

Disponibil: <https://customs.gov.md/ro/articles/date-statistice>

Examinând figura 2, conchidem că TVA, încasată de către Serviciul Vamal, în anul 2022, a înregistrat cea mai mare contribuție din ultimii 6 ani, constituind 24058,5 mil. lei. În dinamică se observă o creștere a acesteia cu 10 832,3 mil. lei față de anul 2017. Comparând datele înscrise în figura 2, observăm o creștere stabilă de la an la an. În 2018 s-a înregistrat o creștere cu 8,6 p.p. mai mult față de anul precedent, iar în 2019 cu 7,6 p.p. față de anul 2018.

Totuși putem remarca faptul că în 2020, atât comerțul exterior cât și întreaga economie au avut de suferit, respectiv și TVA a înregistrat o descreștere cu 540,2 mil. lei sau 3,5 p.p.. Pe parcursul ultimilor ani, încasările din TVA au crescut considerabil, cu 4 700,4 mil. lei în 2021 față de 2020, apogeul fiind atins în anul 2022, cu o creștere de 22,7 p.p. față de anul 2021.

În tabelul ce urmează vom încerca să evidențiem importanța taxei pe valoare adăugată ca sursă de venit primordială la Bugetul Public Național, și anume din operațiunile de import-export.

Tabelul 1. Ponderea TVA în total Venituri BPN și total Venituri încasate de Serviciul Vamal

Indicatorul	UM	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Total Venituri BPN	mil. lei	53379,4	57964,9	62949,2	62655,3	77373	91505,4
Total Venituri încasate de SV	mil. lei	20372,6	21410,3	22896,7	22526,8	28553,7	33553,7
TVA Încasat de către Serviciul Vamal	mil. lei	13226,2	14364,7	15454,4	14914,2	19614,6	24058,5
Ponderea TVA încasat de SV În total Venituri BPN	%	24,78%	24,78%	24,55%	23,80%	25,35%	26,29%
Ponderea TVA încasat de SV În total Venituri încasate de SV	%	64,92%	67,09%	67,50%	66,21%	68,69%	71,70%

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Serviciului vamal al RM și a rapoartelor privind executarea BPN anii 2017-2022

Conform calculelor din tabelul 1, ponderea taxei pe valoare adăugată încasată din import-export în anul 2022 reprezintă circa 26,3% în veniturile Bugetului Public Național și aproximativ 71,7% din total Venituri încasate de organele vamale. Observăm că această pondere s-a menținut în ultimii 6 ani analizați, dar totuși este vizibilă o creștere destul de semnificativă. Dacă în anul 2017 TVA reprezenta 24,78% din veniturile BPN, în anul 2022 s-a simțit o creștere cu aproximativ 1,51 % sau cu 10 832,3 mil. lei. Totuși, în anul 2020 s-a resimțit o ușoară descreștere în încasările TVA, cu aproximativ 0,75 % față d 2019 datorită pandemiei de Covid-19 asupra economiei. De aici, conchidem că perceperea Taxei pe Valoare Adăugată la introducerea și ieșirea mărfurilor și serviciilor din țară are un rol major la formarea BPN și dezvoltarea economiei.

CONCLUZIE

În urma cercetării putem concluziona că Taxa pe Valoare Adăugată (TVA) este cea mai importantă sursă de venituri fiscale la Bugetul Public Național (BPN) al Republicii Moldova iar Serviciul Vamal este cel care ne vine în ajutor cu rezultate remarcabile în ceea ce privește colectarea acesteia de la cetățenii care importă și exportă mărfuri și servicii pe teritoriul țării, TVA din import fiind sursa principală de venit în bugetul de stat.

Deoarece TVA este examinată prin prisma politicii fiscale și vamale, nu putem neglija faptul că pentru a beneficia de efecte pozitive și o dezvoltare continuă, este nevoie de

permanente îmbunătățiri în reglementarea drepturilor de import și export (inclusiv în perceperea TVA de către Serviciul Vamal). TVA are o mare importanță în procesul de dezvoltare al economiei naționale în general. În dependență de cum este dusă politica fiscală în cadrul statului se stimulează sau invers se stopează interesul cetățenilor de a duce o activitate economică.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Portalul de informații comerciale din Republica Moldova, *Drepturi de import*, Disponibil: <https://trade.gov.md/ro/articles/titulul-ro>, accesat 23.03.2023;
 2. Lege „Cod fiscal” nr. 1163 din 24.04.1997, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.62 art.100 din 18.09.1997, în vigoare 2022, Titlul III [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130659&lang=ro#, accesat 23.03.2023;
 3. Lege „Cod fiscal” nr. 1163 din 24.04.1997, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.62 art.96 din 18.09.1997, în vigoare 2022, Titlul III [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130659&lang=ro#, accesat 23.03.2023;
 4. Catalogul de date deschise al MF. Raport privind executarea bugetului public național. [online]. Disponibil: <https://mf.gov.md/ro/ministerul-finantelor/catalogul-de-date-deschise-al-ministerului-finantelor>, accesat 24.03.2023;
 5. Serviciul Vamal, *Date statistice*, Disponibil: <https://customs.gov.md/ro/articles/date-statistice>, accesat 24.03.2023.
-

Coordonator științific: BERGHE Nadejda, , dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, Str.Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: berghe.nadejda@ase.md

IMPLEMENTING THE IDEAS OF GREEN ECONOMY: GOVERNMENT LEVEL AND BUSINESS LEVEL

IMPLIMENTAREA CONCEPTELOR ECONOMIEI VERZI: LA NIVEL DE GUVERN ȘI LA NIVEL DE ÎNTREPRINDERE

EFROS Maria, studentă, Specialitatea: FB,

Academy of Economic Studies of Moldova,

Republic of Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail: efros.maria@ase.md

Abstract. Întrucât mediul înconjurător și starea acestuia devin teme din ce în ce mai proeminente în ziua de astăzi, e necesar de adoptat un șir de măsuri care să aibă ca scop implementarea economiei verzi – o economie care presupune asigurarea dezvoltării economice a țării în ritm adecvat, în timp ce nivelurile de emisii de substanțe nocive, respectiv - nivelurile de daune aduse mediului sunt minime și nivelul de trai al populației este luat în considerație. Scopul acestei lucrări este de a identifica metodele prin care diferite instituții, anume guvernele și întreprinderile, se pot implica în implementarea economiei verzi și ce acțiuni sunt luate în aplicare la fiecare nivel. După analiza documentară a materialelor care enumeră și descriu particularitățile implementării conceptelor economiei verzi la cele două nivele și a datelor privind contribuția fiecărui tip de instituție la dezvoltarea sustenabilă, am ajuns la concluzia că raza de acțiune a deciziilor fiecărei instituții e diferită, iar dimensiunea impactului unei instituții asupra mediului și a economiei nu depinde în totalitate de categoria instituției, ci și de felul de prioritizare a problemelor ce necesită intervenție, astfel organizațiile non-guvernamentale prezintă o contribuție la progresul evoluției sustenabile în marime de 61%, pe când guvernele naționale – 7%.

Cuvinte-cheie: economie verde, principiile economiei verzi, sustenabilitate, politică guvernamentală, nivel de întreprindere.

JEL CLASSIFICATION: E62, G38, O43, O44

INTRODUCTION

Analysing the evolution of the quality of the environment in the last decades, it is possible to affirm that countries need to design a plan, a strategy for their economies to create as little harm to the environment as possible, while still being able to fully operate, continuously develop, and ensure their citizens with adequate living conditions. The model of such an economy is the green economy.

Currently there is no standard definition to encompass the complete and complex meaning of green economy, however there are multiple sources that describe the content of this notion. The United Nations Environment Programme (UNEP) states that ‘green economy’ describes an economy that emits low levels of carbon, manages its resources efficiently, is socially inclusive, all while preventing the loss of biodiversity and natural ecosystems [1].

Today, there is a great amount of choices to consider when deciding to implement actions aimed at achieving green economy. These choices refer to multiple types of subjects, and further are evaluated by the country governments and businesses. So, while the goal stays the same for all subjects, the process of putting the decisions into action materializes differently for governments and for businesses.

CONTENT

Green economy: notions and principles. In relation with the notion of ‘green economy’ are the terms ‘green growth’ and ‘green transition’. The green transition refers to the social

change strategy that will allow to turn the current unsustainable global situation into a new sustainable model that aims development and peace, trying to improve the living conditions of the society, and involves combating climate change through specific actions, such as the limitation and reduction of greenhouse gas emissions or the amounts of waste that makes its way into the oceans [2].

Green growth means supporting economic growth and development while ensuring that natural assets continue to provide the resources and environmental services that support the life and integrity of the human society [3]. To do this, investment and innovation must be organized, they will establish sustained growth and give rise to new economic opportunities. This theory provides a reasonable path for achieving perceptible progress in the areas of economic and environmental development, while also taking into consideration the social consequences of these processes.

According to the Green Economy Coalition, the efforts focused around the green economy are mainly directed towards 5 principles [4]:

- A green economy enables all people to create and enjoy prosperity.
- A green economy promotes justice within and between generations.
- A green economy safeguards, restores and invests in nature.
- A green economy is geared to support sustainable consumption and production.
- A green economy is guided by integrated, accountable and resilient institutions.

Implementing green economy at the government level. A major driving force in the implementation and promotion of the principles of green economy mentioned above are the governments. They can choose from a wide range of policy interventions and financing measures to participate to the transformation of industrial systems, improve energy efficiency, undertake environmental pollution, and protect and restore natural capital.

First of all, when analysing and promoting green economy at macroeconomic level, usually these main issues should be considered [5]:

- how do the current economic decisions take into account the welfare of future generations;
- what are the effects of environment degradation and environment spending on aggregate supply and demand;
- what significant changes in economic patterns should be put in place in the transition towards the green economy, considering that green growth is a process of structural change;
- and how are the actions concerning this subject going to be financed at the global level.

From the perspective of the direction of government intervention, there can be distinguished two types of actions: restraining and encouraging [6].

Restraining actions can include adopting approaches including green taxes on harmful environmental activities, more strict regulations, and new environmental standards and certification for energy performance, emissions and pollutants.

Encouraging actions can be classified based on the period of implementing into short-term (or relatively short-term) and long-term. The short-term can consist of many examples of loans and grants for green investments in sustainable projects (agriculture, renewable or low-carbon energy sources, public walkways and cycleways and electric vehicle (EV) infrastructure, etc.), subsidies and tax rebates are additional tools to boost demand for green products and services (like EV, solar panels or renewable energy). The long-term actions can be offering subsidies and grant funding to research institutes, academic institutions and private research and development (R&D) firms to create innovation and develop technologies such as renewable energy, carbon capture, waste management, and energy efficiency; so, their effect is to be expected and implemented in the future.

Implementing green economy at the business level. Green economy is generally referred to as a macroeconomic issue, meaning that is the responsibility of the governments to

promote and implement the principles of green economy. Nevertheless, there are possibilities for microeconomic actions and changes, at the business level. Since now there are business trends that emphasize the importance of green economy, social responsibility and sustainability, the process of ‘going green’ is shifting from a non-mandatory option to an opportunity worth considering. Furthermore, now businesses are presented with a set of methods of supporting green economy [7]:

- Embracing technology in order to make the production process more efficient and use less resources; many businesses are already well on their way with this, particularly triggered by the COVID-19 pandemic;
- Reviewing the supply chain, choosing suppliers that prioritize sustainability; this will increase business’ resilience to changes in global politics and reduce reliance on imports;
- Reviewing the carbon footprint of materials and methods of production, maybe replacing some elements of the product with eco-friendly alternatives;
- Using energy and other resources more efficiently, more mindful, thus reducing the quantity of wasted resources (turn appliances off when not in use, recycle more, only print when necessary etc.);
- Hosting virtual meeting in order to reduce the outcomes of travelling; this can also reduce the outgoings and make the business more accessible to all geographic regions and to those with mobility issues;
- Allowing more work from home, thus eliminating commute and fuel consumption;
- When hiring new employees, choosing the candidates that prioritise sustainability, creating opportunity for improvement for both the company and the employee;
- Advocating for causes that value green economy principles, by supporting charities, allowing the staff to engage in volunteering activities, etc.;
- Working on a company policy that emphasizes environmental sustainability, outlines the steps to take as a company to accelerate action, set clear targets and review/update the document regularly, etc.

Statistics on contribution to green economy. Below it is presented Figure 1. containing the statistics of the ‘Contributions to progress on sustainable development by institution’ provided by the GlobeScan / SustainAbility Survey: 2021 Sustainability Leaders’, where the first indicator illustrates poor contribution, while the second – excellent contribution [8].

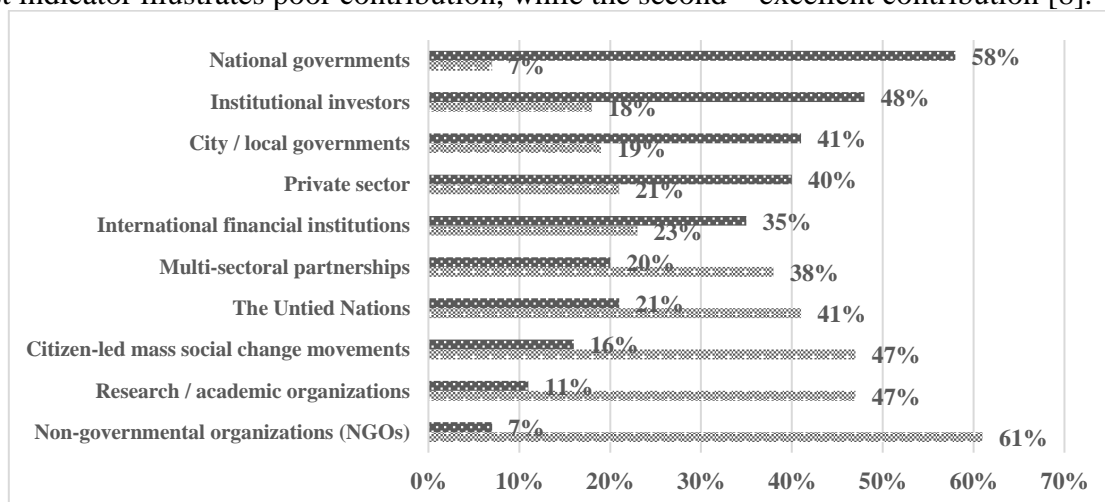

Figure 1. Contributions to progress on sustainable development since the 1992 Earth Summit in Rio, % of experts, 2021

Source: Elaborated by the author based on the data from the ‘‘ The 2021 GlobeScan / SustainAbility Leaders Survey | Report & Webinar. ’’ [8]

Analyzing the data from the graph, it is possible to infer that the top three types of institutions that make up the largest part of the total contribution to progress on sustainable

development are the non-governmental organizations (NGOs), research / academic organizations and citizen-led mass social change movements; on the other side of the spectrum are the institutions that make up the smallest part of the total are: local governments, institutional investors and national governments. So, although the government decisions have the greatest mass impact, only certain organizations generate the most noticeable progress.

A number of factors are preventing governments from realizing their sustainability initiatives [6]: political short-termism (without defined budgets, policies, regulations, etc. to support pledges, it's hard to evaluate progress), competing priorities for policies and funding (eg. the COVID-19 recovery), economic pressures and industry lobbying (many governments are under pressure to preserve industries which are strategically important and account for a significant share of jobs and gross domestic product – GDP).

CONCLUSION

Both governments and individual businesses are capable and responsible to create policies and adopt decisions that correspond with the provisions of green economy. While the targeted principles of green economy are the same for these institutions, the mechanisms, the impact, and the characteristics of the implementation are distinctive. The business decisions affect its production, employees, image, etc. On the other side, government decisions aim for specific companies, sectors, certain means of pollution, etc. But even when the government implementations are at a large scale, a number of organizations are actually accountable for the largest contribution to progress on sustainable development. This is mainly due to governments turning their attention to more prioritized phenomena or lobbying certain industries.

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

- [1] " Green economy. " *United Nations Environment Programme*, 26 Feb. 2023, www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy
- [2] " The Green transition: what is it and how can it be boosted? " *Santander UK*, 16 May 2022, www.becas-santander.com/en/blog/green-transition.html
- [3] " What is green growth and how can it help deliver sustainable development? " *Organisation for Economic Co-operation and Development*, www.oecd.org/greengrowth/whatisgreengrowthandhowcanithelpdeliversustainabledevelopment.htm
- [4] " The 5 Principles of Green Economy. " *Green Economy Coalition*, 7 June 2020, www.greeneconomycoalition.org/news-and-resources/the-5-principles-of-green-economy
- [5] Ocampo, José Antonio. " The Transition to a Green Economy: Benefits, Challenges and Risks from a Sustainable Development Perspective. " *United Nations Environment Programme*, 2021, wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/9310/-Transition%20to%20a%20green%20economy:%20benefits,%20challenges%20and%20risks%20from%20a%20sustainable%20development%20perspective-2012UN-DESA,%20UNCTAD%20Transition%20GE.pdf?sequence=3&BisAllowed=
- [6] Atalla, George, et al. " These six government priorities can help accelerate the evolution to a green, net-zero future. " *Ernst & Young*, 13 May 2022, www.ey.com/en_gl/government-public-sector/six-ways-that-governments-can-drive-the-green-transition
- [7] Robertson, Bryony. " 10 Ways to Support the Green Economy as a Small Business. " *University of Chester*, www1.chester.ac.uk/business-engagement/business-support-services/information-and-resources/top-tips-business-growth-26
- [8] Ghosh, Anirban, et al. " The 2021 GlobeScan / SustainAbility Leaders Survey | Report & Webinar. " *GlobeScan*, 2021, globescan.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2021/07/GlobeScan-SustainAbility-Leaders-Survey-2021-Report.pdf

Scientific Coordinator: VOSTRICOV Denis, assoc. prof., Ph.D.

Academy of Economic Studies of Moldova,
Republic of Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: vostricov.denis@ase.md

NECESITATEA REFORMELOR FISCALE CONTINUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

THE NEED FOR CONTINUED TAX REFORMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF INTEGRATION INTO THE EUROPEAN UNION

CHIRIȚA Ariadna, studentă, Specialitatea: FB,
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, RM
e-mail: chirita.ariadna@ase.md

Abstract. *Integration into the European Union requires a series of reforms, including in the fiscal field, which ensure convergence with European standards and the elimination of discrepancies. The national tax administration is responsible for administering taxes and duties, as well as managing other state budget revenues, including customs duties, property taxes, local taxes, and other taxes and contributions. The *acquis communautaire* represents the entirety of common rights and obligations arising from the status of a member state of the European Union, including those relating to consolidated administrative cooperation in the area of direct taxation, elimination of double taxation (arbitration), measures for anti-tax fraud, aspects of administrative cooperation in the field of excise duties and value-added tax. Based on the analyzed information, the author aimed to analyze the revenues from fiscal revenues to the National Public Budget, in order to determine the impact of the FB12 indicator "Voluntary Compliance".*

Key words: *fiscal system, taxes, fiscal obligation, fiscal revenues, EU, taxpayers, legislation, VAT*

JEL CLASSIFICATION: H2, H7, K34, H3

INTRODUCERE

Reformele fiscale sunt esențiale pentru Republica Moldova în contextul integrării sale în Uniunea Europeană (UE). Aceste reforme sunt necesare pentru a crește eficiența colectării veniturilor statului și pentru a reduce evaziunea fiscală care afectează bugetul național. În acest studiu de caz s-a remarcat care este esența, rolul și importanța reformelor fiscale în RM în contextul integrării în UE. Reformele fiscale sunt importante pentru finanțele publice ale unei țări și pot avea un impact semnificativ asupra economiei. În procesul elaborării acestei cercetări, autorul a utilizat deducția, pornind de la informația generală, teoretică privind veniturile fiscale, ponderea acestora. Filosofia cercetării se întemeiază pe logică, acte legislative și calcule după formule. În partea teoretică autorul a utilizat drept materie bibliografică găsită din literatura de specialitate, iar calculele, precum și studiul s-a făcut pe baza datelor statistice privitor la venituri fiscale în perioada anilor 2019-2022 de pe site-ul mf.gov.md, sfs.md, customs.gov.md.

CONȚINUT DE BAZĂ

Sistemul fiscal reprezintă un sistem complex în care interacționează baza legislativ-normativă de ordin fiscal și administrarea fiscală, care a fost studiat și prezentat în opere valoroase de cercetare economică de către savanți autohtoni și români.

Integrarea în Uniunea Europeană necesită o serie de reforme inclusiv și în domeniul fiscal, care să asigure convergența cu standardele europene și eliminarea discrepanțelor. Printre aceste reforme se numără: simplificarea și armonizarea sistemului fiscal: este necesară o reformă a sistemului fiscal pentru a înlătura diferențele dintre țările UE. Aceasta ar trebui să includă o reevaluare a tuturor impozitelor și taxelor, pentru a elimina suprapunerile și inechitățile și pentru a armoniza categoriile de impozite utilizate în toate țările; consolidarea legislației fiscale: este importantă revizuirea legislației fiscale în conformitate cu standardele UE și consolidarea acestora. De exemplu, este necesară armonizarea reglementărilor privind TVA-ul, în vederea eliminării inechităților și evitării dublei impuneri; politici fiscale progresive: pentru a reduce inegalitățile socio-economice și pentru a crește coeziunea socială, trebuie introduse politici fiscale progresive, prin care se impozitează mai mult veniturile ridicate și mai puțin cele modeste; combaterea fraudei fiscale: combaterea evaziunii fiscale este esențială pentru a asigura echitatea fiscală și a reduce pierderile bugetare. Acest lucru poate fi realizat prin monitorizarea activității economice și luarea de măsuri drastice împotriva celor care încalcă legea; promovarea investițiilor: prin acordarea de stimulente fiscale pentru investitori, se pot crește nivelurile de investiții pe teritoriul național și astfel se pot îmbunătăți perspectivele economice și sociale.

În contextul realizării reformelor necesare a fi întreprinse ne-am propus să analizăm performanța administrării fiscale al RM. Administrația fiscală la nivel național este responsabilă pentru administrarea taxelor și impozitelor, precum și pentru gestionarea altor venituri ale bugetului de stat, inclusiv taxe vamale, impozite pe proprietate, taxe la nivel local și alte taxe și contribuții sociale. Prosperitatea economică a UE este atracția principală pentru statele care vor să adere la UE. Perspectiva de aderarea la UE în același timp oferă motivația și modelul pentru reforme interne, așa cum a demonstrat experiența de aderare la UE a statelor din Europa Centrală și de Est.

Acquis-ul Comunitar reprezintă totalitatea drepturilor și a obligațiilor comune care decurg din statutul de stat membru al Uniunii Europene, inclusiv cele ce vizează cooperarea administrativă consolidată în partea ce ține de impozitarea (directă), eliminarea dublei impuneri (arbitrare), măsurile de anti-fraudă fiscală, aspecte privind cooperarea administrativă în domeniul accizelor și a taxei pe valoare adăugată, prevederile Planului de acțiune pentru lupta împotriva fraudei în domeniul TVA în Uniunea Europeană, recuperarea creanțelor legate de impozite, taxe și alte măsuri, sprijinirea cooperării fiscale în Uniunea Europeană prin intermediul Fiscalis 2020, precum și implementarea planului fiscal european (EU Fiscal Blueprints). [1]

Valoarea medie a indicatorilor EU Fiscal Blueprints pentru Republica Moldova constituie 68 din 100. În linii mari, indicatorii pot fi structurați în 4 blocuri generice, după cum este prezentat în Tabelul 1.

Tabelul 1 Structurarea indicatorilor Eu Fiscal Blueprints pentru Moldova în blocuri generice

Indicatorii	Blocul	Punctaj mediu
FB1, FB2, FB4, FB5, FB13, FB14	Management și suport	68,3
FB11	Evidența veniturilor și contribuabililor	65,0
FB8, FB9, FB10, FB12	Conformarea voluntară	62,5
FB6, FB7	Conformarea forțată	68,5

Sursa: elaborat de autor în baza datelor European Commission. Fiscal Blueprints — A path to a robust, modern and efficient tax administration. Luxembourg, 2007

Astfel, se observă că cel mai înalt scor a fost realizat la indicatorul FB3 "Legislația fiscală" (90 din 100) și FB10 "Drepturile și obligațiile contribuabililor" (89 din 100), iar cele mai proaste rezultate – la indicatorul FB8 "Cooperare administrativă și asistență reciprocă" (50

din 100) și FB12 "Conformare voluntară" (52 din 100). Este de menționat că anume acei doi indicatori la care s-au înregistrat performanțe proaste reprezintă ținta perfecționării continue în cadrul Uniunii Europene pe parcursul ultimilor 20 ani.

Reieșind din informația analizată, autorul și-a pus ca scop să analizeze încasările din veniturile fiscale la Bugetul Public Național, pentru a putea determina impactul indicatorului FB12 "Conformare voluntară", ce se referă la acțiunea prin care o persoană sau o entitate își asumă responsabilitatea de a respecta normele și reglementările legale într-un mod voluntar, înainte ca acestea să fie impuse prin forța legii sau prin sancțiuni.[1]

Deși conformarea voluntară nu este impusă prin lege, este încurajată de autorități și de societatea civilă în Republica Moldova. conformarea voluntară reduce riscul de încălcări ale legii, contribuie la o mai mare transparență și responsabilitate socială și reduce costurile și timpul necesar pentru a soluționa litigiile sau problemele legale.

Tabelul 2 Analiza indicatorilor EU Fiscal Blueprints pentru Republica Moldova

			1	2	3	4	5	6	7	8	
Cadrul global al unei administrații fiscale	FB1	Țintă	100	25	15	5	20	10	10	15	
		De facto	75	20	10	4	15	7	10	9	
Structuri și organizare	FB2	Țintă	100	25	15	15	25	20			
		De facto	63	15	10	8	15	15			
Legislația fiscală	FB3	Țintă	100	25	20	15	20	20			
		De facto	90	20	18	15	20	17			
Aspecte legate de personal și comportamentale	FB4	Țintă	100	40	30	15	15				
		De facto	72	30	15	12	15				
Managementul resurselor umane	FB5	Țintă	100	25	20	15	20	20			
		De facto	62	10	10	10	12	20			
Colectarea veniturilor și executarea silită	FB6	Țintă	100	15	15	20	20	20	10		
		De facto	70	13	12	15	10	10	10		
Auditul (controlul) fiscal	FB7	Țintă	100	30	30	20	20				
		De facto	67	30	20	5	12				
Cooperarea administrativă și asistența reciprocă	FB8	Țintă	100	20	20	15	10	15	10	10	
		De facto	50	17	7	10	5	7	4	0	
Frauda și evaziunea fiscală	FB9	Țintă	100	15	20	10	15	10	10	10	10
		De facto	59	10	5	10	10	5	4	5	10
Drepturile și obligațiile contribuabililor	FB10	Țintă	100	15	10	15	15	15	10	20	
		De facto	89	15	7	15	10	15	10	17	
Sistemul de management al contribuabililor	FB11	Țintă	100	30	25	25	20				
		De facto	65	30	15	10	10				
Conformarea voluntară	FB12	Țintă	100	20	30	20	30				
		De facto	52	5	20	7	20				
Tehnologiile informaționale	FB13	Țintă	100	25	20	20	20	15			
		De facto	76	15	18	16	15	12			
Comunicarea	FB14	Țintă	100	30	10	20	20	10	10		
		De facto	62	25	4	17	10	3	3		

Cele mai puțin performante rezultate pe indicatori Fiscal Blueprints

Cele mai performante rezultate pe indicatori Fiscal Blueprints

Cele mai mari discrepanțe între indicatorul-țintă și situația *de facto*

Coincidențe între indicatorul-țintă și situația *de facto*

Sursa: Elaborat de autor în baza European Commission. Fiscal Blueprints — A path to a robust, modern and efficient tax administration. Luxembourg, 2007[2]

Creșterea coincidențelor între indicatorul-țintă și situația *de facto*, ar duce și la mărirea indicatorului FB9 "Fraudă și evaziune fiscală", adică ar reduce însăși evaziunea fiscală, fiind cauzată de cele mai dese ori de contribuabilii care nu-și asumă responsabilitățile legate de legile fiscale. Atunci când o persoană sau o companie respectă legile fiscale și plătește taxele și impozitele în mod voluntar, veniturile fiscale ale statului vor crește.

Indicatori/perioada analizată	2019	2020	2021	2022
TVA	31.91	32.96	31.08	32.49
Impozite pe venit	15.65	18.51	14.78	15.07
Acciz	10.61	10.10	10.52	9.94
Taxe asupra comerțului exterior	3.01	2.92	3.04	3.05
Total impozite și taxe	64.13	64.48	63.25	64.06

Tabelul 3 Nivelul Veniturilor Fiscale și ale componentelor sale în BPN (%)

Sursa: elaborat de autor în baza datelor de pe mf.gov.md [3]

Începând de la ideea respectiva, în baza Tabelului 3, autorul și-a propus să analizeze impactul și ponderarea veniturilor fiscale în total venituri ale Bugetului Public Național.

Analizând datele din tabel, observăm că cea mai mare pondere din veniturile fiscale în total venituri BPN o are TVA pentru toate perioadele analizate, astfel fiind principala sursă a veniturilor publice. De asemenea, constatăm că veniturile fiscale au cea mai mare pondere în venituri BPN, 64.06 % în 2022.

De asemenea, putem observa importanța impozitelor și taxelor pe lângă alte surse de venituri importante a bugetului public național în Figura 1, atașată mai jos, astfel accentuând relevanța și

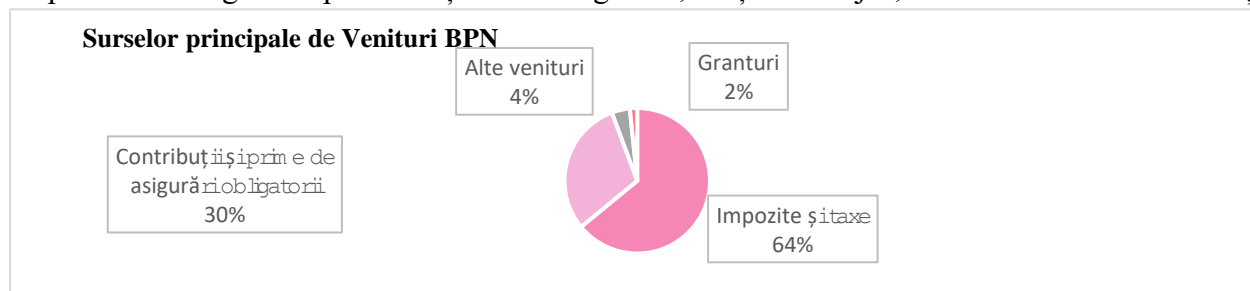

Figura 1. Diagrama Surselor principale de Venituri BPN

Sursa: elaborate de autor în baza datelor de pe mf.gov.md

De asemenea, conformarea voluntară poate ajuta la reducerea costurilor guvernului pentru colectarea impozitelor și taxelor, deoarece în cazul unei conformări voluntare ridicate, contribuabilii respectă în mod voluntar legislația fiscală, iar astfel guvernul nu trebuie să investească resurse suplimentare în colectarea acestor fonduri.

În general, o conformare voluntară mai ridicată poate avea un impact pozitiv asupra economiei, prin generarea de venituri fiscale suplimentare pentru guvern și prin creșterea încrederii contribuabililor în sistemul fiscal. În concluzie, veniturile fiscale reprezintă o sursă importantă de finanțare a infrastructurii în contextul integrării în UE, iar statele membre trebuie să își îmbunătățească sistemele fiscale pentru a putea beneficia de fondurile UE disponibile și pentru a-și finanța propriile proiecte de infrastructură.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Reformele fiscale sunt esențiale pentru integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană și pentru dezvoltarea economică a țării. Prin adoptarea unor politici fiscale responsabile și eficiente, Republica Moldova poate asigura un mediu favorabil pentru afaceri, investiții și creștere economică durabilă. Reformele fiscale ar trebui să se concentreze pe consolidarea sistemului fiscal, prin creșterea colectării veniturilor fiscale, reducerea evaziunii fiscale și sporirea transparenței fiscale. În plus, Republica Moldova ar trebui să încurajeze dezvoltarea sectoarelor economice cu potențial ridicat de creștere, precum sectorul agricol, turismul și sectorul tehnologic. O altă prioritate ar trebui să fie reducerea povățuirii fiscale și a birocrăției, astfel încât să se încurajeze dezvoltarea sectorului privat și a antreprenoriatului, precum și să se crească gradul de conformare fiscală. În concluzie, reformele fiscale sunt esențiale pentru integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană și pentru

dezvoltarea economică a țării. Aceste reforme ar trebui să fie direcționate către consolidarea sistemului fiscal, reducerea evaziunii fiscale, creșterea transparenței fiscale și încurajarea dezvoltării sectoarelor economice cu potențial ridicat de creștere.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- [1] Vragaleva, V. Perfecționarea administrării fiscale în Republica Moldova în contextul armonizării cu standardele uniunii europene. Institutul Național de Cercetări Economice [accesat 18 martie 2023]. Disponibil: https://ince.md/uploads/files/1548329978_autoreferat-teza-doctor-veronica-sireteanu-vragaleva-cu-semnaturi.pdf
- [2] European Commission. Fiscal Blueprints, Luxembourg, 2007. Disponibil: https://taxation-customs.ec.europa.eu/sites/default/files/docs/body/fiscal_blueprint_en.pdf
- [3] www.mf.gov.md

Coordonator științific: BULGAC Corina, dr., conf.univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, RM
e-mail: bulgac.corina@ase.md

NECESITATEA ȘI OBLIGAȚIA ALINIERII DOMENIULUI FISCAL ÎN PROCESUL DE INTEGRARE A REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ

THE NEED AND OBLIGATION TO ALIGN THE FISCAL FIELD IN THE PROCESS OF INTEGRATING THE REPUBLIC OF MOLDOVA INTO THE EUROPEAN UNION

MARAȘCOVSCHI Alexandrina, studentă, Specialitatea: FB,

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str.Mistropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail: marascovschi.alexandrina@ase.md

Abstract. *The fiscal system represents one of the most important elements for the realization of the state's economic policy. The prosperity and functioning of the state depends on the existing tax system. The fiscal system of the Republic of Moldova is still changing in order to create and ensure the fiscal revenues of the state. The European Union draws attention to the transformations that have taken place following the creation of the single space and the advantages that derive from EU membership. Given the fact that the Republic of Moldova has signed the Association Agreement with the European Union, it follows the necessity of aligning the legislation in the fiscal field. The reform of the national tax system is aimed at implementing own tax policies as well as some elements of European tax policy, namely those related to indirect taxes (VAT and excises).*

Key words: *fiscal alignment, fiscal policy, value added tax, excise duties, national fiscal system, association agreement*

JEL CLASSIFICATION: H2, H3, H7, K34.

INTRODUCERE

Prosperitatea statului și funcționalitatea lui depind de sistemul fiscal existent. În acest sens, asigurarea unui cadru fiscal optim contribuie atât la crearea unui mediu stabil și transparent, cât și la creșterea gradului de suportabilitate a contribuabilului. [2]

În ultimele decenii, mulți cercetători și-au îndreptat atenția către schimbările care au avut loc în țările europene după crearea spațiului unic. Beneficiile aderării la Uniunea Europeană au fost unul dintre cele mai puternice stimulente pentru reformele pe care țările candidate au fost forțate să le întreprindă. Dat fiind faptul că Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană după care a depus o cerere de aderare la UE fiind-ui acordat statutul de țară candidată (iunie 2022), această situație presupune modificarea legislației naționale în domeniul fiscal.

Alinierea domeniului fiscal a Moldovei cu cel al Uniunii Europene este un proces complex și important pentru dezvoltarea economică a țării. Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu UE în 2014, ceea ce a determinat necesitatea implementării unor reforme fiscale majore pentru a se conforma standardelor europene. Această aliniere implică armonizarea legislației fiscale, a procedurilor de taxare și a politicii fiscale în general, astfel încât Republica Moldova să poată beneficia de avantajele pieței unice europene. Scopul este de a crea un mediu favorabil pentru investiții și creștere economică, prin îmbunătățirea administrării fiscale și combaterea evaziunii fiscale.

Obiectivele cercetării:

- Evaluarea impactului alinierii la standardele Uniunii Europene în domeniul fiscal asupra economiei și a societății Republicii Moldova, inclusiv asupra creșterii economice, dezvoltării sectorului privat, angajării și echității sociale;
- Identificarea obstacolelor și problemelor în alinierea la standardele fiscale al Uniunii Europene, astfel încât să poată fi luate măsuri eficiente pentru a le depăși;
- Evaluarea impactului alinierii domeniului fiscal al Republicii Moldova cu cel al Uniunii Europene asupra cetățenilor, inclusiv asupra nivelului de trai.

Metode aplicate: Pentru a efectua cercetarea, s-au utilizat diverse metode, inclusiv analiza informațiilor și datelor din mai multe surse, cum ar fi lucrări și documente legislative, directive europene. De asemenea, s-a realizat o comparație a situației subiectului cercetat într-un anumit interval de timp și s-a realizat o sinteză a acestor informații, extrăgând concluzii și previziuni cu privire la evoluția subiectului cercetat. De asemenea, s-a folosit metoda istorică pentru a examina istoria și evoluția domeniului de cercetare și s-au realizat deducții bazate pe studiul efectuat.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Uniunea Europeană nu joacă un rol direct în colectarea impozitelor sau în stabilirea cotelor de impozitare. Valoarea taxelor și impozitelor pe care trebuie să le plătească fiecare cetățean este stabilită de guvernul țării sale. La fel este și modalitatea de cheltuire a sumelor colectate de stat. UE supraveghează totuși normele fiscale naționale în anumite domenii, în special atunci când sunt implicate politicile UE vizând companiile și consumatorii. Politica fiscală în cadrul Uniunii Europene constă din două componente: impozitarea directă, care rămâne de competența exclusivă a statelor membre, și impozitarea indirectă, care influențează libera circulație a mărfurilor și libera prestare a serviciilor pe piața unică. În ceea ce privește impozitarea directă, UE a stabilit însă standarde armonizate privind impozitarea companiilor și a persoanelor fizice, iar statele membre au luat măsuri comune pentru a preveni evaziunea fiscală și dubla impozitare. În domeniul impozitării indirecte, UE coordonează și armonizează legislația privind taxa pe valoarea adăugată (TVA) și accizele. Se evită astfel distorsionarea concurenței pe piața internă ca urmare a unor variații ale ratelor de impozitare indirectă și a unor sisteme care le-ar oferi firmelor dintr-o anumită țară un avantaj inechitabil față de altele.

În ceea ce privește Republica Moldova, legislația fiscală este formată din Codul fiscal, Legile pentru punerea în aplicare a titlurilor Codului fiscal, alte acte legislative și normative elaborate întru executarea codului menționat și o serie de acte legislative sau normative de specialitate ce conțin, de asemenea, norme ce țin de legislația fiscală. În prezent, sistemul fiscal al Republicii Moldova este caracterizat de o complexitate crescută. Într-un sens, acesta nu favorizează procesul de înregistrare a afacerilor. Pe de altă parte, de multe ori, această situație poate reprezenta un obstacol în calea atractivității țării pentru investiții străine, în special pe piața europeană. Obiectivul reformei sistemului fiscal național constă în alternarea între implementarea propriilor politici fiscale, cum ar fi cele referitoare la impozitele directe, precum impozitul pe venit sau impozitul pe proprietate, și aplicarea unor elemente ale politicii fiscale europene, care sunt conforme cu normele juridice ale Uniunii Europene, în special cele referitoare la impozitele indirecte, precum TVA-ul și accizele.

Deci, concluzionând cele spuse anterior, o importanță deosebită în atenția Republicii Moldova devin impozitele indirecte și modificările acestora în ceea ce ține alinierea la directivele fiscale ale Uniunii europene.

În rezultatul implementării reformei fiscale, prin prisma armonizării legislației fiscale, aceasta va contribui la:

- eliminarea discriminării și a dublei impuneri;
- prevenirea cazurilor de evaziune fiscală;
- precum și va veni în întâmpinarea mediului de afaceri, ce activează pe plan internațional, cu o claritate și compatibilitate mai mare între legislația fiscală și vama națională și legislația UE.

Așadar, eforturile Republicii Moldova urmează a fi orientate spre:

- Armonizarea actelor legislative fiscale naționale, în partea ce ține de TVA și accize, la prevederile legislației Uniunii Europene, în conformitate cu calendarul stabilit în Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat de Republica Moldova prin Legea nr.112 din 02.07.2014;
- Eficientizarea, sistematizarea și consolidarea legislației fiscale și vamale cu păstrarea celor mai bune practici existente la moment, în vederea dezvoltării durabile a economiei naționale.

Rescrierea Codului fiscal reprezintă calea spre fundamentarea unei economii competitive, cu un grad înalt de productivitate. La rândul său, productivitatea economiei va condiționa creșterea nivelului veniturilor bugetare. Toate acestea, luate împreună, reprezintă calea spre asigurarea prosperității vieții cetățenilor Republicii Moldova.

Republica Moldova se află în situația când reformarea sistemului fiscal este într-un proces permanent, iar armonizarea legislației naționale la cea europeană reprezintă un obiectiv primordial.

Titlurile IV aferent taxei pe valoarea adăugată și Titlul V ce ține de accize vor fi armonizate gradual la prevederile Directivelor Uniunii Europene, luând în considerație termenii de armonizare prevăzute în Acordul de Asociere RM-UE:

- pînă la 01.09.2017 - se propune de a revizui și examina norme ce țin de obiectul și sfera de aplicare a TVA, persoanele impozabile, precum și operațiunile care cad sub incidența TVA (baza impozabilă), faptul generator și exigibilitatea TVA, revizuirea și introducerea noțiunilor și a unităților de măsură pentru produsele alcoolice supuse accizelor (grade Plato, hectolitri), corelarea și integrarea modului de calcul a accizei pentru țigarete etc.;
- pînă la 01.09.2019 - urmează a fi analizate scutirilor de TVA și accize aferente importului/livrărilor de mărfuri și servicii; - pînă la 2024
- examinarea, determinarea impactului și aplicarea cotelor accizelor în conformitate cu prevederile Directivelor UE. [3]

Conform Recomandării nr.1/2022 a consiliului de asociere UE-Republica Moldova din 22 august 2022 privind Programul de asociere UE-RM [2022/1997] p.12 anexă, părțile vor continua să coopereze în domeniul vamal și fiscal. Cooperarea va include activități pe termen scurt și mediu în vederea îndeplinirii următoarelor obiective: continuarea apropierei legislative în domeniul vamal, a Codului vamal cu cel al UE; continuarea procesului de asigurare a recunoașterii reciproce a operatorilor economici autorizați (AEO); punerea în aplicare a unui sistem eficient de monitorizare a importurilor de produse accizabile scutite de plata taxelor vamale, a accizelor și a TVA; îmbunătățirea capacității administrației fiscale în scopul evitării acumulării arrieratelor, asigurării colectării eficiente a impozitelor și combaterii fraudei fiscale; continuarea cooperării cu Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) prin schimbul de noi experiențe în domeniul fiscalității; precum și alinierea legislației naționale la dispozițiile legislației UE și anume privind TVA-ul și accizele (tutun, alcool, produse energetice și a electricității), asigurând alinierea la pragul minim al UE, în conformitate cu acordul de asociere. [1]

În continuare, pentru a arăta cât de important este rescrierea Codul Fiscal, am efectuat o analiză S.W.O.T., care a evidențiat faptul că una dintre problemele principale este de a asigura o legislație fiscală clară, accesibilă și simplă, care să fie în conformitate cu criteriile de armonizare ale Uniunii Europene.

Tabel 1. Analiza S.W.O.T a rescrierii Codului Fiscal

Punctele tari	Punctele slabe
<ul style="list-style-type: none">• Armonizarea legislației fiscale în conformitate cu AA UE-RM;• Luarea în considerare a intereselor ambelor părți;• Deschiderea către mass-media și societatea civilă;• Reducerea birocrăției prin stipularea unor prevederi bine definite, simplificare și accesibile;• Nivelul general de calificare ridicat a resurselor umane implicate în proces;• Disponibilitatea p/u colaborare a partenerilor interni și externi;	<ul style="list-style-type: none">• Legislația imperfectă, incompletă, prezența lacunelor și tratărilor neclare;• Personal insuficient comparativ cu volumul de muncă;• Necesitatea informării rapide aferente modificărilor efectuate într-un termen limitat, p/u perceperea corectă a informației prezentate în Codul fiscal;
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none">• Asigurarea competitivității pe plan internațional;• Susținerea de către partenerii externi;• Creșterea nivelului de conștientizare a societății civile vis-a-vis de îmbunătățirea legislației fiscale;	<ul style="list-style-type: none">• Existența fraudelor fiscale;• Economia tenebră;• Diminuarea încrederii societății civile în instituțiile statului;• Gradul de complexitate al schemelor de evaziune fiscală este în creștere;

Sursa: elaborat de autor în baza informației preluate de pe <https://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/Concept%20de%20rescriere%20a%20Codului%20fiscal%20%C8%99i%20a%20Codului%20vamal.pdf>

În urma analizei efectuate, vedem că rescrierea Codului fiscal va avea un impact semnificativ asupra economiei Moldovei, în special prin atragerea de investiții străine, crearea de noi locuri de muncă și creșterea competitivității. În plus, această aliniere va spori transparența și predictibilitatea în domeniul fiscal, reducând riscul de corupție și îmbunătățind relațiile cu partenerii comerciali europeni. Însă observăm că dispunem și de puncte slabe. În ciuda beneficiilor potențiale, alinierea cu UE va fi un proces dificil și va implica o reformă profundă și cuprinzătoare a sistemului fiscal din Moldova.

CONCLUZII

- Republica Moldova a făcut progrese semnificative în ceea ce privește alinierea sa fiscală cu Uniunea Europeană, dar încă există probleme și lacune în implementarea acquis-ului comunitar în acest domeniu.
- Progresele înregistrate până acum sunt în mare parte rezultatul angajamentului guvernului și a cooperării cu partenerii externi, dar mai sunt necesare eforturi continue pentru a asigura o implementare eficientă și completă a legislației fiscale europene.
- Combaterea evaziunii fiscale și a corupției în domeniul fiscal rămân provocări majore pentru Republica Moldova.

RECOMANDĂRI

- Continuarea eforturilor pentru a îmbunătăți eficiența și transparența sistemului fiscal prin simplificarea procedurilor fiscale și îmbunătățirea cooperării dintre autoritățile fiscale și contribuabili.
- Adoptarea unor măsuri suplimentare pentru a combate evaziunea fiscală și corupția, inclusiv prin introducerea unor mecanisme de monitorizare și raportare a tranzacțiilor financiare suspecte.
- Consolidarea capacității instituționale a autorităților fiscale și îmbunătățirea resurselor umane pentru a asigura o implementare eficientă și completă a legislației fiscale europene.
- Dezvoltarea unor politici fiscale care să stimuleze creșterea economică și să încurajeze investițiile în Republica Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] RECOMANDAREA nr. 1/2022 A CONSILIULUI DE ASOCIERE UE-REPUBLICA MOLDOVA din 22 august 2022 privind Programul de asociere UE-Republica Moldova [2022/1997] [online] [citat 04.03.2023] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:22022D1997&qid=1678044073495&from=RO#d1e128-103-1>
- [2] BULGAC, CORINA. *Relaționarea între presiunea fiscală și performanța financiară a entității din sectorul vitivinicol : monografie* / Corina Bulgac, Vitalii Bulgac. - Iași: Tipo Moldova, 2020, ISBN 978-606-42-0763-0
- [3] Concept de rescriere a codului fiscal și codului vamal [online] [citat 05.03.2023] Disponibil: <https://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/Concept%20de%20rescriere%20a%20Codului%20fiscal%20%C8%99i%20a%20Codului%20vamal.pdf>

Coordonator științific: BULGAC Corina, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str.Mistropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: bulgac.corina@ase.md

OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE A SISTEMULUI FISCAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF THE TAX SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

DARII Cristina, studentă, Specialitatea: EGD,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Chișinău, Str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: cristinadarii693@gmail.com

Abstract. *The Republic of Moldova has a complex tax system that includes a series of laws, regulations, and procedures that govern the taxes and fees collected by the government. The tax system is criticized for its complexity and high levels of taxes and fees. In this context, an analysis of the tax system and national public budget revenues could provide a clear and balanced perspective, so that readers can make informed decisions and better understand the role of taxation payments. As such, a set of concrete solutions has been proposed for the development and improvement of the tax system.*

Keywords: *tax system, taxation system, national public budget revenue, economic growth.*

JEL CLASSIFICATION: H71, H79;

INTRODUCERE

Republica Moldova are un sistem fiscal complex, care include o serie de legi, reglementări și proceduri care guvernează impozitele și taxele colectate de guvern. Scopul principal al sistemului fiscal este de a strânge venituri suficiente pentru a finanța cheltuielile publice și de a promova dezvoltarea economică a țării.

Cu toate acestea, sistemul fiscal din Republica Moldova este criticat pentru complexitatea sa și pentru nivelul ridicat al impozitelor și taxelor.

Scopul lucrării: Scopul acestui studiu este de a oferi o perspectivă clară și echilibrată asupra veniturilor bugetului public național, astfel încât cititorii să poată lua decizii corecte și să înțeleagă mai bine rolul plăților sistemului de impunere.

Obiectivele lucrării: Analiza sistemului fiscal din Republica Moldova și propunerea unui set de soluții concrete pentru îmbunătățirea și dezvoltarea acestuia .

METODE DE CERCETARE UTILIZATE

Sistemul fiscal al Republicii Moldova reprezintă totalitatea impozitelor și taxelor, a principiilor, formelor și metodelor de stabilire, modificare și anulare a acestora, prevăzute de prezentul cod, precum și totalitatea măsurilor ce asigură achitarea lor. (Codul Fiscal al Republicii Moldova, Legea Nr.1163/1997, Titlul I, Articolul 2, 2023)

Sistemul fiscal reprezintă o strategie unică în sistemul financiar al Republicii Moldova și include următoarele elemente:

- sistemul de impozite;
- legislația fiscală;
- aparatul fiscal. (Botnari N., 2010)

Pentru a evalua sistemul de impozitare și sursele de venit în bugetul public național, am făcut o analiză cantitativă a datelor selectate din rapoartele privind executarea bugetului public național.

Sistemul de impozite al Republicii Moldova

Sistemul de impunere reprezintă totalitatea impozitelor, taxelor și altor plăți, concepute în conformitate cu legislația fiscală în vigoare. Impozitele și taxele reprezintă unele dintre sursele veniturilor bugetului public național. (Botnari N., 2010) Astfel, conform figurii 1, veniturile bugetului public național în anul 2022 au constituit 91505.4 miliarde de lei, dintre care cea mai mare parte din venituri o constituie impozitele și taxele în valoare de 57,524.2 miliarde de lei.

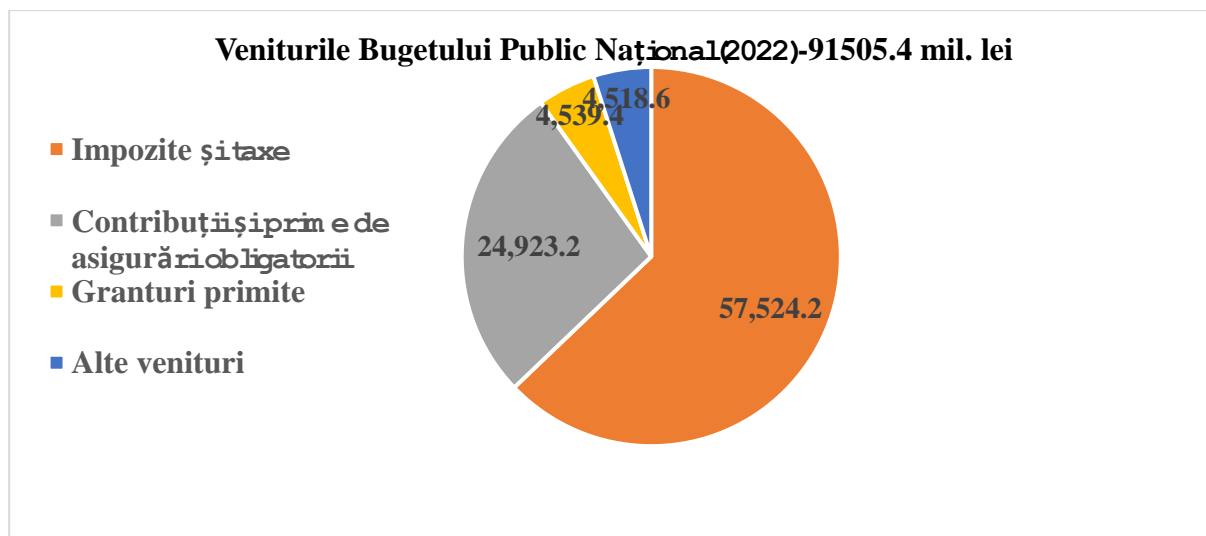

Figura 1. Executat conform datelor din sursa: (Raport privind executarea bugetului public național, 2022)

Impozite și taxe (2022), mil. lei

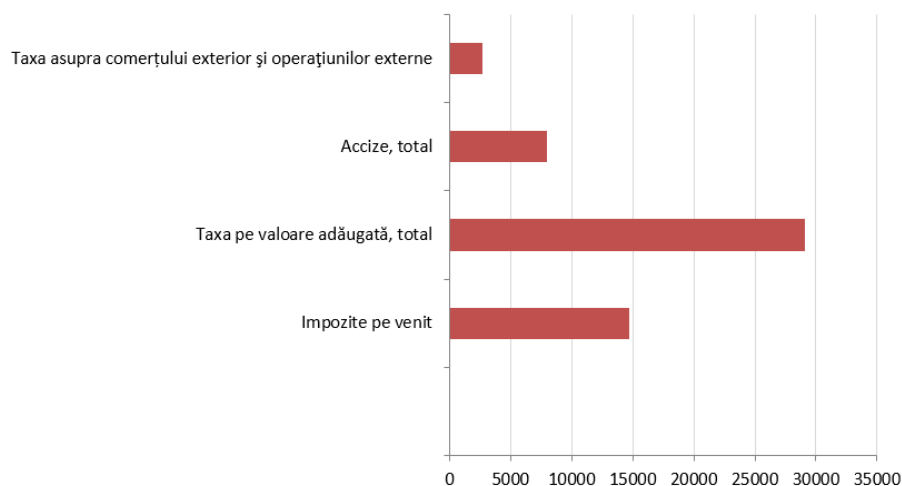

Figura 2. Executat conform datelor din sursa: (Raport privind executarea bugetului public național, 2022)

În figura 2 sunt prezentate încasările din impozitele și taxele generale de stat în anul 2022, iar ponderea cea mai mare îi revine impozitelor indirecte, în special taxei pe valoarea adăugată.

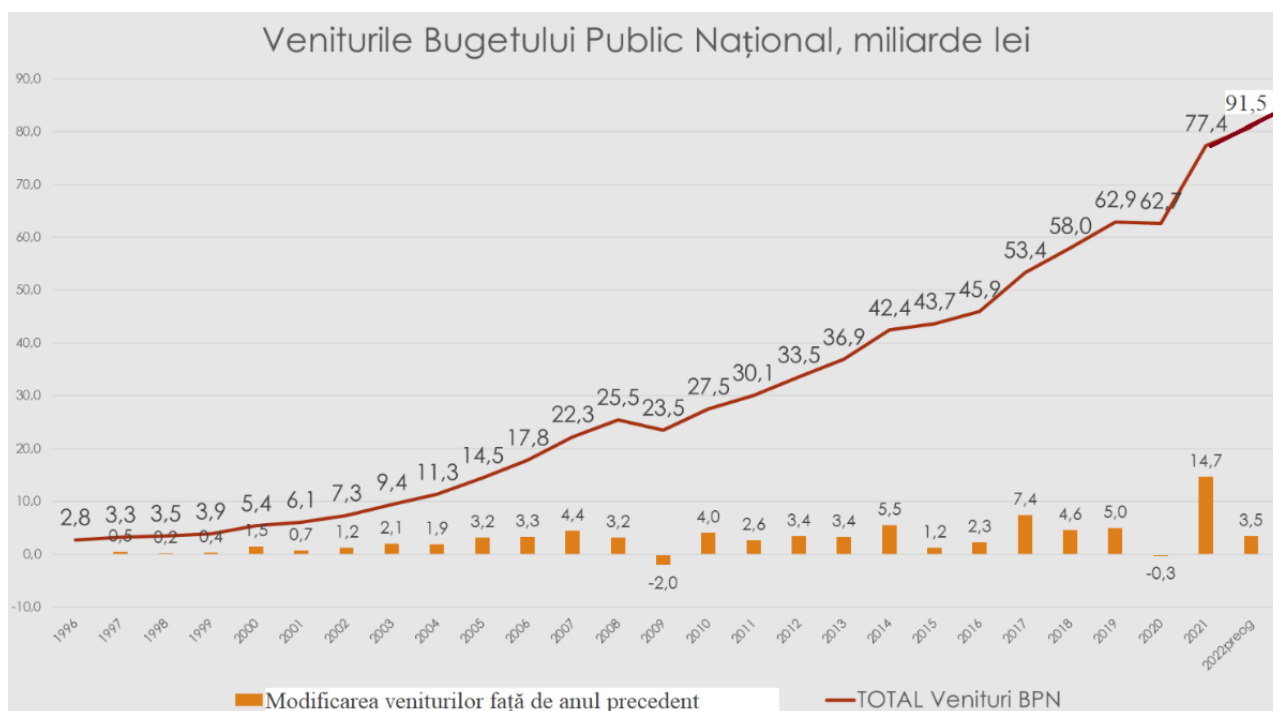

Figura 3

Sursa: <https://ionita.md/2022/02/07/041-analize-economice-bugetul-public-national/>

Conform figurii 6, în anii 1996-2008, veniturile bugetare au crescut treptat, datorită unei administrări fiscale mai bune și a creșterii economice. În anii 2008-2010, ca urmare a crizei economice globale, veniturile bugetare au înregistrat o scădere semnificativă de 2 miliarde de lei, după care au crescut din nou. În anul 2020, din cauza pandemiei de COVID-19 și a măsurilor restrictive impuse, veniturile bugetare au înregistrat o scădere de 0.3 miliarde de lei, iar în 2021, veniturile au crescut cu 14,7 miliarde de lei față de anul precedent, datorindu-se creșterii consumului populației. (#041 Analize Economice: Bugetul Public Național, 2022)

REZULTATELE OBȚINUTE

În urma analizei cantitative a veniturilor bugetului public național, am constatat că cea mai mare parte din venituri o constituie impozitele și taxele, iar ponderea cea mai mare îi revine impozitelor indirecte, în special taxei pe valoarea adăugată. Oamenii se plâng pentru nivelul ridicat al impozitelor și taxelor, și pentru complexitatea procesului de plată a acestora, de aceea unii din ei încearcă să evite plata impozitelor.

Pentru aceasta propun câteva **oportunități importante de dezvoltare a sistemului fiscal:**

- Simplificarea și modernizarea procesului de declarare și plată a impozitelor** prin reducerea numărului de taxe și impozite și prin simplificarea procedurilor de plată a acestora, care ar putea reduce încălcările fiscale. În acest sens, se pot implementa soluții digitale, cum ar fi un sistem electronic de declarare și plată a impozitelor sau îmbunătățirea sistemelor de colectare a veniturilor online.
- Combaterea evaziunii fiscale:** Evaziunea fiscală este unul dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă sistemul fiscal din Moldova. Guvernul ar putea să ia măsuri pentru a intensifica controalele fiscale și pentru a încuraja conformitatea fiscală prin stimulente fiscale, precum reducerea impozitelor pentru cei care își plătesc impozitele la timp.
- Creșterea gradului de transparență a sistemului fiscal:** Îmbunătățirea transparenței în ceea ce privește taxele și impozitele ar putea contribui la creșterea încrederii contribuabililor în sistemul fiscal. Guvernul ar putea publica mai multe informații despre impozite și taxe, astfel încât contribuabilii să aibă o mai mare înțelegere a modului în care sunt colectate și utilizate veniturile fiscale.

4. Dezvoltarea unui sistem fiscal pro-inovare și pro-creștere:

Guvernul ar putea să creeze un mediu fiscal favorabil pentru inovare și creștere, prin acordarea de stimulente fiscale pentru companiile care investesc în cercetare și dezvoltare, precum și prin promovarea antreprenoriatului și a dezvoltării economice în regiunile mai puțin dezvoltate din Moldova.

Guvernul ar mai putea să ofere facilități fiscale și finanțare pentru sectorul micilor întreprinderi, care ar putea contribui la creșterea economică a țării. Aceste facilități ar putea include, de exemplu, reduceri ale impozitelor pentru start-up-uri și companii mici, împrumuturi la dobânzi reduse sau programe de mentorat pentru antreprenori.

5. Îmbunătățirea coordonării între organismele fiscale

În Republica Moldova, există mai multe organisme fiscale implicate în colectarea impozitelor, cum ar fi Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF), Serviciul Vamal, Inspectoratul Fiscal de Stat, etc. O coordonare mai bună între aceste organisme poate ajuta la evitarea dublării eforturilor, la reducerea costurilor administrative și la îmbunătățirea eficienței colectării impozitelor.

CONCLUZIE

În general, sistemul fiscal al Republicii Moldova reprezintă o componentă importantă a economiei naționale, care trebuie să fie gestionată cu atenție și eficiență pentru a sprijini dezvoltarea economică a țării. În ultimii ani, guvernul moldovean a făcut eforturi pentru a simplifica și a reduce impozitele și taxele, în special pentru a sprijini investițiile străine și a încuraja dezvoltarea sectorului privat.

Cu toate acestea, există încă provocări și probleme asociate cu sistemul fiscal din Republica Moldova, inclusiv complexitatea sa și nivelul ridicat al impozitelor și taxelor. Prin urmare, este important ca guvernul moldovean să continue să lucreze pentru a îmbunătăți și a simplifica sistemul fiscal, pentru a stimula creșterea economică și a sprijini dezvoltarea sustenabilă a țării.

REFERINTE BIBLIOGRAFICE:

1. #041 *Analize Economice: Bugetul Public Național*. (2022, 02 07). Preluat de pe VEACESLAV IONIȚĂ, Analize, Comentarii, Opinii: <https://ionita.md/2022/02/07/041-analize-economice-bugetul-public-national/>
2. Botnari N., B. A. (2010). *FINANȚE*. Chișinău.
3. *Codul Fiscal al Republicii Moldova, Legea Nr.1163/1997, Titlul I, Articolul 2*. (2023, 09 07). Preluat de pe Codul Fiscal al Republicii Moldova: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132821&lang=ro#
4. *Raport privind executarea bugetului public național*. (2022). Preluat de pe Ministerul Finanțelor: <https://mf.gov.md/ro/content/catalogul-de-date-deschise-al-mf-pentru-anul-2022>

Coordonator științific: MĂRGINEANU Aureliu, , dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,

Chișinău, Str. Bănulescu-Bodoni 61

e-mail: margineanuaureliu@gmail.com

PROBLEMA PROGNOZĂRII VENITURILOR FISCALE ÎN CONTEXTUL PERIOADEI POSTPANDEMICE ȘI A CRIZEI ENERGETICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

THE PROBLEM OF FORECASTING TAX REVENUES IN THE CONTEXT OF THE POST-PANDEMIC PERIOD AND THE ENERGY CRISIS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

LEAȘOC Olivia, studentă, Specialitatea: FB,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail autor: leasoc.olivia@ase.md

Abstract: *The energy crisis represents the situation in which the energy needs cannot be covered due to the decrease in the resources of oil, coal, electricity. It is very important to forecast from the start the revenues arising from this crisis in the context of the post-pandemic period in order to make an analysis and a statistic for the future in the economy of the Republic of Moldova.*

This crisis leads to an increase in the price of energy resources and implicitly an increase in the price of products, due to additional expenses. The current energy crisis has multiple causes: the lack of resources, the increase in consumption in developing countries, economic conflicts, but also the neglect of the environment by some large companies. Consequently, all countries in the world are affected to a lesser or greater extent.

Keywords: *The energy crisis, tax revenues, VAT, tax, forecast*

JEL CLASSIFICATION: H12; F38; H2; H23; H24.

INTRODUCERE

După cum putem stabili, politica în domeniul veniturilor, de rând cu prognoza indicatorilor macroeconomici, stă la baza evaluării cadrului general de resurse ale bugetului public național. Politica în domeniul veniturilor se realizează având la bază analiza tendințelor și performanțelor recente ca urmare a integrării politicii fiscale și vamale și a politicii de administrare fiscală și vamală pentru ultimii doi ani și cuprinde obiectivele politicii fiscale și vamale, politicii de administrare fiscală și vamală pe termen mediu, inclusiv modificările preconizate ale impozitelor și taxelor, precum și impactul bugetar, economic și social al acestora. Putem observa că această politică cuprinde și evoluția cadrului normativ ce reglementează veniturile colectate de autoritățile/instituțiile bugetare.

CONȚINUT DE BAZĂ

Tipurile și cotele impozitelor, taxelor și altor venituri bugetare, modul de administrare a acestora, precum și limitarea veniturilor între componentele bugetului public național, se reglementează de Codul Fiscal și de alte acte legislative. [2]

Prognoza veniturilor bugetului public național și a componentelor acestuia se elaborează având la bază:

- a) prognoza indicatorilor macroeconomici;
- b) analiza tendințelor recente a încasărilor de venituri
- c) volumul aprobat de venituri pe anul bugetar în curs și analiza realizării scontate a bugetului până la finele anului;

- d) obiectivele politicii fiscale și vamale, precum și obiectivele politicii de administrare fiscală și vamală;
- e) estimările privind granturile pentru susținerea bugetului și pentru proiectele finanțate din surse externe.

Presupunerile privind sursele de finanțare, de asemenea, sunt fixate în model. Astfel, volumul total al resurselor disponibile este calculat prin însumarea veniturilor estimate și a surselor de finanțare, posibil a fi atrase, ținând cont de nivelul soldului bugetar admisibil.

Modelul pentru următoarele scopuri este utilizat: [2]

- a) Estimarea veniturilor pe tipuri. Veniturile aparțin presupunerilor introduse în model și sunt calculate automat în baza ecuațiilor, care stau la baza funcționării modelului.
- b) Elaborarea scenariilor. De regulă, în procesul de elaborare a Cadrului Bugetar pe Termen Mediu se examinează câteva scenarii alternative de prognoză macrofinanciară (cel puțin două), cu asumări diferite pentru a analiza sensibilitatea acestora și a evalua riscurile aferente. Primul scenariu trebuie să înglobeze presupunerile de bază despre performanța economică și financiară, în baza cărora se fundamentează estimările Cadrului Bugetar pe Termen Mediu.
- c) Divizarea veniturilor între componentele bugetului public național. Odată ce sunt estimate veniturile bugetului public național, acestea sunt segmentate pe componentele sale: bugetul de stat, bugetele unităților administrativ-teritoriale, Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat și Fondurile Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală.
- d) Producerea tabelelor, graficelor și diagramei, acestea fiind automat generate de model.

Prognoza Impozitului pe venitul persoanelor juridice poate fi bazată pe oricare din metode, cu excepția metodei trendurilor, deoarece încasările nu sunt stabile, ca urmare a mai multor schimbări în sistemul de impozitare aferent acestui impozit, ce s-au petrecut în ultimii ani. Metoda opiniei de expert, de asemenea, poate fi aprobată numai în combinație cu alte metode de prognozare. Ca bază economică pentru estimarea impozitului pe venitul persoanelor juridice se utilizează creșterea prognozată a PIB nominal, deoarece există o legătură directă dintre veniturile agenților economici și creșterea PIB nominal.

Modificarea cotelor de impozitare și impactul corespunzător asupra veniturilor respective este calculat separat pentru a include impactul acestor schimbări în estimarea finală a veniturilor bugetare. Acest impact se estimează prin înmulțirea veniturilor din acest impozit cu modificarea procentuală a cotei impozitului.

Impozitul pe venitul persoanelor fizice se prognozează în mod asemănător celui pe venitul persoanelor juridice. Discrepanța majoră se găsește în baza de calcul pentru impozitul pe venitul persoanelor fizice, care este creșterea fondului de remunerare a muncii. Modificarea cotelor de impozitare și impactul corespunzător asupra veniturilor respective se calculează separat pentru a include impactul acestor schimbări în estimarea veniturilor.

Prognoza pentru Taxa pe valoare adăugată poate fi bazată pe oricare din metode sau o combinație a acestora. Prognoza veniturilor din Taxa pe valoare adăugată se estimează separat pentru taxa colectată pe teritoriul republicii, taxa colectată la vamă și restituirea Taxei pe valoare adăugată. Ca bază economică pentru estimarea veniturilor încasate pe teritoriul republicii este reprezentat consumul. Se presupune că există o relație proporțională între creșterea încasărilor taxei pe valoare adăugată, ca urmare a creșterii consumului. Veniturile colectate la mărfurile importate se evaluează în funcție de creșterea volumului importurilor de mărfuri exprimate în dolari SUA și impactul aprecierii/deprecierii monedei naționale. Impactul de la schimbarea cotei de impozitare (dacă există) este calculat separat pentru a fi inclus în estimarea finală a veniturilor. Pentru prognoza restituirii taxei este utilizată metoda cotei efective sau metoda trendurilor baza economică fiind PIB nominal.

Accizele se calculează separat: pentru produsele importate și pentru mărfurile produse pe teritoriul Republicii Moldova. Ca și în cazul TVA, pentru accizele la produsele importate bază economică servește importul de mărfuri, exprimat în dolari SUA, și aprecierea dar și deprecierea monedei naționale. Pentru prognoza accizelor, încasate de la mărfurile produse în Republica

Moldova, bază economică servește creșterea consumului. Pentru prognoza restituirii accizelor este utilizată o metoda a trendurilor sau metoda cotei efective.

La prognozarea impozitului funciar și impozitului pe bunurile imobiliare este întrebuițată metoda trendurilor ce ține cont de impactul schimbărilor planificate în cotele de impozitare.

Autoritățile reprezentative și deliberative locale pot să aplice toate taxele locale sau numai o parte din ele, care sunt prevăzute de legislație, în funcție de posibilitățile și necesitățile unității administrativ-teritoriale. La estimarea taxelor locale se i-a în considerare completările la legislație la fel și cotele concrete aprobate de către autoritățile reprezentative și deliberative locale. [2]

Alte impozite și taxe se prognozează în baza metodei trendurilor în asamblare cu metoda opiniei de expert. Granturile externe predestinate susținerii bugetului, cât și pentru proiecte finanțate din surse externe, se estimează în conformitate cu acordurile încheiate sau care se află la etapa de negociere cu donatorii, care duc evidența termenilor de debursare ale acestora.

CBTM (2023-2025) a fost realizat în condițiile unor situații fără precedent, cum ar fi, criza energetică dar și criza refugiaților, precum și în condițiile accelerării inflaționiste, acutizând vulnerabilitățile deja existente. În condițiile schimbării frecvente a previziunilor macroeconomice și bugetare pe termen mediu, conținutul documentului au fost ajustate la realități. Crizele cu care se confruntă Republica Moldova pot fi potolite prin aplicarea măsurilor economice punctuale, atât pentru entitățile economice, cât și pentru cetățeni. După faza de stabilizare, măsurile urmează a fi concentrate preponderent pe regenerarea creșterii economice, fiind implementate concomitent cu consolidarea finanțelor publice. [4]

Criza energetică din anul 2021 a stârnit noi provocări pentru guvernare și mediul de afaceri. Totodată, a produs o creștere în lanț a prețurilor atât la resursele energetice pe piața regională, cât și a prețurilor la produsele alimentare pe piața internă. În primele luni ale anului 2022 creșterea prețurilor la produsele alimentare și la resursele energetice au condus la scumpirea pe piața internă atât a bunurilor, cât și a serviciilor. Reducerea activității economice a fost determinată de cererea internă mai redusă (ca urmare a scăderii veniturilor reale ale populației și a unor condiții mai restrictive pentru creditare) și de apariția barierelor pentru comerțul extern. Investițiile s-au redus, iar consumul populației a rămas aproape neschimbat.

Tabelul 1. Evoluția veniturilor în perioada 2020-2025 în Republica Moldova, mil lei

	2020 Efectiv	2021 Efectiv	2022 Aprobat	2023 Prognozat	2024 Prognozat	2025 Prognozat
<i>Total venituri și granturi</i>	62650	77373	89610	100535	107243	115545
Impozite și taxe	39747	49389	56848	64193	70139	76111
Impozitul pe venitul persoanelor fizice	4166	5134	5885	6859	7695	8531
Impozitul pe venitul persoanelor juridice	5123	6009	7800	8527	9083	9457
TVA	19770	25509	29591	33948	37250	40777
Accize	6469	7608	8206	9090	9914	10847
Taxe asupra comerțului exterior	1739	2253	2465	2801	3163	3420
Impozite pe proprietate	582	750	756	776	799	813
Alte impozite și taxe	1898	2126	2145	2192	2235	2266
Contribuții de asigurări sociale de stat	14295	16224	18553	21314	23791	26185
Prime de asigurări obligatorii de asistență medicală	4940	5615	6295	7146	7910	8595
Alte venituri	3018	3698	3988	3599	3646	3718
Granturi	650	2447	3926	4283	1757	936

Sursa: Cadrul bugetar pe termen mediu 2023-2025

<https://www.mf.gov.md/ro/buget/cadrul-bugetar-pe-termen-mediu>

În contextul provocărilor curente, pentru edificarea unor constrângeri economice Guvernul urmează să își concentreze eforturile pe promovarea unor politici macroeconomice orientate spre

imobilitate și reforme care să favorizeze relansarea și creșterea economică. Referitor la venituri se urmărește consolidarea veniturilor prin extinderea bazei fiscale, adoptarea măsurilor pentru combaterea economiei tenebre și avansarea în implementarea reformei administrării și conformării fiscale.

Această analiză(tabelul 1) are drept scop susținerea ideii că pe termen mediu se estimează că veniturile bugetare vor crește în valori nominale de la 100 535,0 mil. lei în 2023 la 115 545,0 mil. lei în 2025, sau cu 14,9 %. Deci, majorarea veniturilor va fi susținută de creșterea nominală a PIB-ului, de intensificarea comerțului exterior, totodată de majorarea cotelor accizelor, precum și de măsurile luate pentru consolidarea administrării fiscale. Estimările CBTM (2023-2025) la partea de venituri sunt prezentate în condițiile lipsei unor măsuri noi de politică fiscală și au la bază estimările pentru anul 2022.

CONCLUZII

Luând în considerație toate cele menționate anterior, pot deduce faptul că prognozarea este mult mai îngrețată deoarece se reduce baza fiscală, adică erodează. Mai cu seamă odată cu globalizarea economică statul speră ca să acumuleze venituri din accize sau Taxa Pe Valoarea Adăugată dar pentru faptul că multă populație pleacă, își stabilesc domiciliul în alte țări, veniturile Republicii Moldova sunt extrem de mici, acestea duc și la o scădere considerabilă a consumurilor, atunci ceea ce am prognozat nu se adevărește și statul este nevoit să întocmească și să aplice măsuri pentru diminuarea riscurilor și pentru sporirea veniturilor. Prognozarea fiscală, în cazul dat, se bazează pe rezultatele cercetărilor științifice, pe datele dărilor de seamă analitice, obținute în procesul îndeplinirii obligațiilor fiscale curente pentru a se putea realiza cu succes prognozarea veniturilor fiscale. Aceasta va duce la posibilitatea de a remedia situația cauzată de criza pandemică și cea energetică care a avut loc în Republica Moldova. Planificarea și prognozarea fiscală sunt elementele principale ale fiscalității. Problema de bază a planificării și prognozării fiscale este asigurarea, economic fundamentată, a parametrilor calitativi și cantitativi a bugetului și a programelor de perspectivă privind dezvoltarea social-economică a țării, reieșind din concepția fiscală elaborată ceea ce duce implicit la formarea eficientă a bugetului de stat care va servi drept stabilitate în cazul unor obstacole ce pot apărea pe viitor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului. Anexă la ordinul Ministrului Finanțelor nr.209 din 24.12.2015 (modificat prin Ordinul MF 98 din 20.06.2017). [online], (citat la 17.03.2023). Disponibil: <https://mf.gov.md/sites/default/files/Setul%20metodologic%20ajustat%20cu%20Ordinul%2098%20raport%20de%20perform%20rom%2015.09.pdf>.
- [2] Măsurile de politică fiscală și vamală pentru anul 2021. [online], (citat la 18.03.2023). Disponibil :<https://www.mf.gov.md/sites/default/files/sites/default/files/atasamente/comunicate/Politica%20fiscal%C4%83%20%C8%99i%20vamal%C4%83%202021%2005.10.2020.pdf>
- [3] Programul de dezvoltare strategică al Serviciului Fiscal de Stat pentru anii 2021 – 2023. [online], (citat 19.03.2023). Disponibil: <https://sfs.md/uploads/files/strategia%20de%20deservire/Programul%20de%20dezvoltare%20strategic%C4%83%20a%20SFS%20pentru%20anii%202021%20-%202023%20aprobat%20prin%20Decizia%20CE%20nr-11%20din%2030-06-2021.pdf>
- [4] Cadrul bugetar pe termen mediu 2023-2025. [online], (citat la 27.03.2023). Disponibil: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-08-nu-731-mf-2022.pdf>

Coordonator științific: BULGAC Corina, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: bulgac.corina@ase.md

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ A REPUBLICII MOLDOVA, PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII

DÉVELOPPEMENT ÉCONOMIQUE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA, DÉFIS ET SOLUTIONS

RUSSU Ariadna, studentă, Specialitatea: MKL,
Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: ariadna.russu@gmail.com

Abstract: *Malgré des performances économiques considérables au cours des deux dernières décennies, la Moldavie reste l'un des pays les plus pauvres d'Europe. Bien que la croissance tirée par la consommation et alimentée par les envois de fonds ait généré une croissance considérable et réduit la pauvreté, elle est devenue moins durable bien avant la pandémie de COVID-19. La baisse des envois de fonds, conjuguée à la baisse de la population et au vieillissement, a entraîné une baisse de la croissance de la productivité et un nombre important de personnes à faible revenu sont devenues dépendantes des pensions et des prestations sociales.*

Mots clés : *économie, valeur, déficit, réformes, développement, budget, crise, finance.*

JEL CLASSIFICATION: M5

INTRODUCERE

Evoluția economiei Republicii Moldova poate fi caracterizată printr-un continuu proces de reformare, însă din păcate unul defectuos, care a generat acumularea dezechilibrelor de ordin structural și funcțional. Astfel, după 30 de ani de independență, Republica Moldova la capitolul performanță economică se poate bucura de reușite modeste. Deficitul de reforme a agravat problemele existente în toate sectoarele economiei naționale, grăbind transformarea acestora în constrângeri iminente pentru creșterea economică. Noul Guvern, pare să fi conștientizat pericolozitatea situației economice a Republicii Moldova. Programul de activitate a guvernului, denotă interesul sporit pentru domeniul economic din partea autorităților publice. Pe de o parte, componenta startegică a programului e relativ bine definită prin trasarea obiectivelor finale, care urmează a fi atinse pe termen mediu, iar pe de altă parte, este descris detaliat instrumentariul pe care-l va utiliza Guvernul în realizarea sarcinilor asumate. Trebuie de menționat că acțiunile cuprinse în program au un caracter general, care chiar dacă reduc din valoarea documentului, nu privează semnificativ calitatea acestuia. Totuși, adevărata utilitate a acestui document poate fi apreciată doar în cazul promovării autentice a măsurilor incluse în program, în caz contrar acesta va rămâne un produs steril al activității intelectuale.

CONȚINUT DE BAZĂ

Analiza mai detaliată a creșterii dezvoltării din secolul XXI reliefează nu atât aspectele favorabile dezvoltării, ci denotă existența unor dezechilibre. Actualul model de creștere – unul bazat pe consum, finanțat în mare parte din remiteri, reprezintă, mai degrabă, o provocare pe termen lung, pentru economia națională. Este improbabil ca creșterea remiterilor, să poată fi menținută pe un termen lung. Odată cu absorbția migrantilor de către țările gazdă și reuniunea peste hotare cu familiile sale, volumul remiterilor direcționate spre Republica Moldova se va reduce mult. Totuși, pe termen mediu, Republica Moldova va rămâne dependentă de remiteri, iar creșterea economică va fi susținută de consum. În contextul acestor tendințe economice pe termen mediu, se impune schimbarea ”modelului” de funcționare a economiei naționale. Sursele ce ar putea asigura dezvoltarea

economică durabilă rămân a fi investițiile și exportul. În același timp remodelarea economiei naționale impune realizarea unor schimbări structurale profunde.

O primă problemă legată de modificarea structurală a economiei naționale ține de reformarea instituțiilor. Republica Moldova are reușite modeste la capitolul crearea unui cadru instituțional solid, ce ar eficientiza creșterea economică. Fiind o economie bazată pe utilizarea factorilor de producție, rolul central în asigurarea competitivității economiei naționale le revine la așa factori ca: instituțiile, mediul macroeconomic, infrastructura, sănătatea și educația primară. Ținând cont de deficiențele persistente în aspect de competențe, Guvernul trebuie să păstreze reforma instituțiilor publice drept prioritate a sa în materie de politici.

La fel, trebuie de menționat că succesul reformării instituțiilor publice este tratat ca unul dintre principalele criterii de apreciere al pregătirii țării pentru integrarea europeană. Pe de altă parte, pentru impulsivitatea activității investiționale e nevoie de o ameliorare continuă a mediului de afaceri. În pofida eforturilor de reformare a cadrului de reglementare, poziția Republicii Moldova în clasamentul Mediul de afaceri al Băncii Mondiale rămâne a fi în continuare mică comparativ cu vecinii săi din Europa Centrală și de Est. Comerțul transfrontalier, protecția investitorilor și accesul la credite au fost identificate ca cele mai problematice aspecte cu care se confruntă agenții economici. Ca urmare a reformelor structurale incomplete, producția industrială și exporturile Republicii Moldova sunt dominate în continuare de produsele tradiționale, cu valoare adăugată scăzută, iar contul său curent este cronic în deficit.

Crearea unor condiții favorabile pentru activitatea mediului de afaceri, trebuie să fie o prioritate majoră pentru activitatea Guvernului.

Un pas favorabil, atât pentru reformarea instituțiilor, cât și pentru îmbunătățirea generală a mediului de afaceri este inițierea negocierilor privind semnarea Acordului de Liber Schimb (ALS) aprofundat și comprehensiv cu Uniunea Europeană (UE). Pe lângă reducerea bilaterală a tarifelor vamale pentru asigurarea liberei circulații a mărfurilor între Republica Moldova și UE, acordul presupune și ajustarea standardelor naționale la cele europene pe mai multe segmente, ca: cerințele fito-sanitare pentru mărfuri, servicii și investiții, aspecte legate de concurență, achiziții publice, etc. Pe termen scurt, ALS prezintă un risc pentru anumite sectoare ale economiei, de exemplu, sectorul agro-alimentar, însă, pe termen lung, efectele pozitive asociate ALS, privind necesitatea de a promova reforme structurale, vor prevala asupra influențelor nefaste. La moment, Republica Moldova este slab pregătită pentru semnarea unui astfel de acord, multe domenii nu ar putea face față stringențelor și concurenței pe piața europeană. În acest sens, Republica Moldova, în cadrul negocierilor, ar trebui să insiste asupra unei treceri graduale la un regim liberalizat de comerț, ceea ce ar permite amortizarea posibilelor efecte negative. De altfel, nici Uniunea Europeană nu va cădea de acord să semneze un Acord de Comerț Liber aprofundat și comprehensiv până nu vor fi efectuate reformele de bună guvernare prevăzute în Planul de acțiuni privind implementarea recomandărilor Comisiei Europene pentru instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și UE.

Pe termen mediu problema gestionării finanțelor publice rămâne deschisă. O problemă majoră ține de eficiența cheltuielilor bugetare. Dimensiunea relativ mare a Guvernului nu contribuie la asigurarea creșterii și ar fi oportună reducerea acesteia. Sporirea eficienței cheltuielilor publice ar permite Guvernului să reducă treptat dimensiunea sa și să majorareze alocările pentru investițiile publice, în special în infrastructură, care promovează creșterea economică.

Degradarea capitalului uman, deja are efecte nefaste asupra economiei naționale. Republica Moldova, practic, și-a pierdut avantajul pe care-l avea în faza inițială a tranziției privind nivelul înalt de educației și calificare al populației. Calitatea educației continuă să se deminueze. Cel mai mult s-a deteriorat educația profesională și a cea superioară. În foarte multe școli profesionale, curriculumul de studii nu corespunde necesităților pieței forței de muncă. În instituțiile de învățământ superior, creșterea numărului studenților în domenii precum economia, dreptul și științele sociale a fost însoțită de o degradare a calității studiilor cauzată de cerințele reduse la înmatricularea studenților, dar și de nivelul predării. Pentru a susține pilonul cunoștințelor se recomandă următoarele măsuri:

- stabilirea parteneriatelor între mediul academic și cel de business;
- creșterea oportunităților de angajare pentru absolvenții instituțiilor de învățământ, prin alinierea universităților la mediul de business.

Colaborarea între mediul de business și instituțiile de învățământ în vederea asigurării, la o primă etapă, a stagiilor de practică și ulterior a angajării tinerilor;

- îmbunătățirea sistemului de învățământ. Lipsa încrederii angajatorilor în sistemul de învățământ stîngherează decizia de a angaja tineri absolvenți. În acest sens este necesar selectarea cadrelor didactice conform unei evaluări riguroase.

Tabelul 1. Probleme și soluții în sistemul de pensionare

Problema	Soluționarea
<p>Un risc major pentru finanțele publice vine din partea sistemului de pensionare. Sunt câteva motive, care crează dubii privind viitorul sistemului național de pensionare:</p> <ul style="list-style-type: none"> - procesul de îmbătrânire a populației; - gradul înalt de evaziune fiscală, privind plenitudinea impozitării sumelor salariale achitate angajaților, prin practicarea „salarizării în plic”, în felul acesta diminuându-se baza pentru încasările la bugetul public național (inclusiv bugetul asigurărilor sociale); - dezvoltarea lentă a fondurilor private de pensii. 	<p>Reformarea sistemului de pensionare devine un imperativ pentru Republica Moldova. Amânarea unei transformări profunde a sistemului de pensionare poate genera constrângeri serioase atât pentru sistemul finanțelor publice, cât și pentru sectorul social. În acest sens, pentru perfecționarea funcționării sistemului asigurării cu pensii se impune examinarea următoarelor posibilități:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reexaminarea modelului în vigoare de asigurare cu pensii; - ridicarea vârstei de pensionare și unificarea ei pentru bărbați și femei; - modernizarea mecanismului de organizare și finanțare a asigurării cu pensii; <p>Măsuri ce ar putea contribui la îmbunătățirea sistemului de protecție socială, țin de inițierea adresabilității efectuării asistenței sociale a populației sărace:</p> <ul style="list-style-type: none"> - îmbunătățirea condițiilor și a ordinii acordării ajutorului social; - sporirea eficienței măsurilor de asistență socială al familiilor sărace cu copii

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor oferite de www.ince.md

EVOLUȚIILE ECONOMICE RECENTE

În trimestrul II al anului 2021 activitatea economică s-a redresat, aducând prognoza creșterii economice care va atinge aproape 7% în acest an. O creștere semnificativă a salariilor, remitențelor și transferurilor sociale a contribuit la creșterea robustă a consumului privat. O cerere puternică domestică și redresarea după lockdown a cauzat o încetinire a creșterii din exporturile nete, dar toate sectoarele economiei au înregistrat schimbări pozitive după diminuările acute din anul 2020.

Totuși, în prima jumătate a anului 2021 situația în sectorul agricol era destul de gravă din cauza ploilor și a sezonului amânat de recoltare. Recolta joasă, o majorare a prețurilor de energie la nivel global și o cerere puternică domestică - toate acestea au majorat presiunile inflaționiste, inflația înregistrând un nivel de 4,6 la sută în august 2021.

Din motiv că exporturile s-au extins rapid, în prima jumătate a anului 2021 deficitul contului curent a ajuns la aproximativ 15% din PIB. În primele șapte luni ale anului asigurarea medicală și cea socială au fost principalul motiv al majorării cheltuielilor (+16,4 la sută, an de an). Cu toate acestea, colectarea de venituri a crescut puternic după înlesnirea măsurilor de restricție. Totuși, deficitul fiscal a ajuns la 2,8% din PIB preconizat; datoria publică și datoria publică garantată au crescut cu 8 puncte procentuale din PIB până la 35,2% din PIB.

CONCLUZII

În concluzii, putem afirma că fără o implicare masivă a statului în economie, speranțele realizării unei schimbări calitative în țară, dat fiind nivelul rudimentar de dezvoltare a economiei țării, prin simpla acțiune a forțelor pieței sunt năprasnice, rata rentabilității fiind un argument insuficient în acest sens, or, dezvoltarea poate fi doar o consecință a devotamentului și dedicației din partea întregii societăți, implicit, și în mod primordial, a elitei politice. Evoluția economiei Republicii Moldova în perioada vizată ne permite să concluzionăm că în Moldova nu se aplică abordările teoretizate creșterii echilibrate versus dezechilibrate prin influxuri masive de capital la o etapă inițială, sau investiții în măsură să catalizeze investițiile sectorului privat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. IACOB, C., IONESCU, I. Controlul de gestiune la nivelul firmei. București: Ed. Tribuna economică, 1999, 303 p.
2. GĂRBU V. Evaluarea abordărilor în economia națională prin prisma teoriilor de creștere economică pentru economiile aflate în tranziție. Disponibil [online]: <http://moldova.fes.de/>
3. Viitorul economic al Republicii Moldova: provocări și soluții. Disponibil [online]: https://ince.md/uploads/files/1297948516_viitorul-economic-al-republicii-moldova.pdf
4. Banca Mondială în Moldova. Disponibil [online]: <https://www.worldbank.org/>
5. Cum a evoluat economia Republicii Moldova în 2021: Creștere economică de 10%, inflație de 12,4% Disponibil [online]: <https://www.g4media.ro/cum-a-evoluat-economia-republicii-moldova-in-2021-crestere-economica-de-10-inflatie-de-124-salariile-si-pensiile-au-crescut.html>

Coordonator științific: COBAN Marina, dr., conf.univ.

Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: mcoban.mcoban@gmail.com

RETROSPECTIVA IMPUNERII CU ACCIZ ȘI NECESITATEA ARMONIZĂRII LA ETAPA ACTUALĂ A COTELOR ACCIZELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA CU CELE ALE UNIUNII EUROPENE

THE RETROSPECTIVE OF EXCISE TAXATION AND THE NEED FOR HARMONIZATION AT THE CURRENT STAGE OF EXCISE DUTY RATES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITH THOSE OF THE EUROPEAN UNION

JEMNA Roxana, studentă, Specialitatea: FB,

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,

e-mail autor: jemna.roxana@ase.md

Abstract: *The excise tax is a consumption tax that is applied to goods with an inelastic demand, so that the increase in the prices of these products does not significantly influence consumption. In this way, the state not only ensures a stable and relatively predictable source of tax revenues, but also limits the consumption of products harmful to health. The European integration of the Republic of Moldova has become the priority of the country's internal and external policy, thus there is a need to carry out a series of reforms in all areas, but of special importance are the reforms related to the harmonization of legislation and fiscal systems. As a result of the importance of excise duties in the structure of indirect taxes collected by the Republic of Moldova, but also the difference between the excise duty rates applied by our country and the EU member countries, the problem of their harmonization obviously arises.*

Keywords: *excise tax, excise duty, European integration, harmonization of excise duty rates*

JEL CLASSIFICATION: H25

INTRODUCERE

Accizul este un impozit pe consum ce se aplică asupra bunurilor cu o cerere inelastică, astfel încât, majorarea prețurilor la aceste produse să nu influențeze considerabil consumul. Prin acest mod, statul, nu numai că își asigură o sursă stabilă și relativ previzibilă a veniturilor fiscale, ci și limitează consumul produselor dăunătoare sănătății. Așadar putem afirma că, în funcție de intențiile și scopurile de ordin economic, politic și social ale statului, reprezentat de Guvern, se practică o politică fiscală concretă, stabilindu-se accize pe anumite categorii de bunuri și anumite cote la aceste produse.

În ultimii ani, integrarea Europeană a Republicii Moldova a devenit prioritatea politicii interne și externe a țării. Mai cu seamă, în 2022, la 23 iunie, Consiliul European a recunoscut perspectiva europeană a Republicii Moldova și a decis să-i acorde statutul de țară candidată pentru aderare la Uniunea Europeană. În acest context sunt necesare a fi îndeplinite un șir de reforme în toate domeniile, dar de o importanță specială sunt reformele ce țin de armonizarea legislației și a sistemelor fiscale. Politică fiscală a statelor membre a rămas în zona de autonomie națională, dar, reieșind din faptul că aceasta exercită o puternică influență asupra multiplelor procese economice nu numai a țării membre, ci a tuturor țărilor învecinate este necesară acceptarea și respectarea recomandărilor și îndrumărilor UE.

Pornind de la importanța pe care o au accizele în structura impozitelor indirecte încasate de Republica Moldova, dar și diferența dintre cotele accizelor aplicate de țara noastră și țările membre UE apare, evident, problema armonizării acestora. Scopul cercetării constă în efectuarea unui studiu asupra importanței și rolului impunerii cu acciz pentru Republica Moldova și UE, dar și necesitatea ajustării cotelor accizelor în RM în contextul integrării europene.

CONȚINUT DE BAZĂ

Cheltuielile publice sunt finanțate în marea lor majoritate din impozite și taxe. De aici reiese că statul trebuie să fie foarte atent atunci când stabilește cotele de impozitare, pentru a evita evaziunea fiscală a contribuabililor. Făcând referire la încasările din accize, pe perioada ultimilor 7 ani pentru care avem date relevante, putem observa că acestea sunt într-o evoluție ascendentă, ce se datorează majorării considerabile din ultimii ani a cotei pentru produsele accizabile, îndeosebi cota accizului la produsele din tutun, produsele petroliere, băuturile alcoolice ș.a., dar și datorită extinderii listei produselor supuse accizării. Reieșind din datele expuse în figura 1, observăm o creștere impresionantă de 97,93% în anul 2021 față de 2015, de la 3 843,9 mil. lei în 2015 la 7 608,3 mil. lei în 2021.

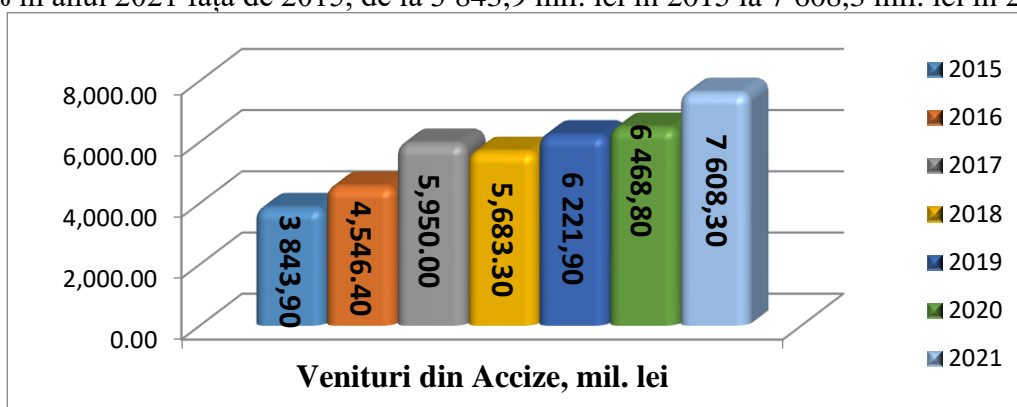

Figura 1. Diagrama evoluției Veniturilor din accize, în perioada 2015-2021, milioane lei

Sursa: elaborat de autor conform Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea Bugetului Public Național [online] [cit 09.03.2023]. Disponibil: <https://www.mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale>

Conform rezultatelor prezentate în tabelul 1, cea mai spectaculoasă creștere se înregistrează în 2017, veniturile din accize ajungând la cifra de 5 950,00 mil. lei. Cu toate că anul 2018 este marcat ca începutul celei de-a treia etape de majorare a cotelor accizelor, în acest an se înregistrează o diminuare a veniturilor din accize de 4,48% față de 2017, de unde putem trage concluzia că: sau puterea de cumpărare a populației s-a micșorat, ceea ce a defavorizat consumul de produse accizabile, sau agenții economici și-au comercializat ilegal produsele (spre exemplu țigările). Tot o creștere majoră, de 17,62%, se înregistrează în anul 2021, adică perioada post-covid, cauzată de slăbirea restricțiilor impuse în 2020, ceea ce a impulsionat atât consumul cât și comerțul bunurilor accizabile.

Tabelul 1. Ritmul de dinamică a veniturilor din accize, în perioada 2015-2021

Anul	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bază fixă		18,28	54,79	47,85	61,86	68,29	97,93
Bază în lanț		18,28	30,87	-4,48	9,48	3,97	17,62

Sursa: calculat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea Bugetului Public Național [online] [accesat 09.03.2023]. Disponibil: <https://www.mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale>

Datele din tabelul 2 demonstrează valoarea accizelor pentru veniturile publice. Așadar, veniturile din accize reprezintă în medie 10% din veniturile BPN. Raportate la PIB, acestea înregistrează în ultimii 7 ani, o pondere de peste 3%. Trebuie subliniat faptul că aceste date nu oscilează prea mult, ceea ce dovedește că, accizele sunt venituri stabile ale statului chiar și în perioadele de criză.

Tabelul 2. Ponderea veniturilor din accize în total venituri ale Bugetului Public Național și în PIB, Procente, %

Anul	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Venituri din Accize/ Total Venituri	8,80	9,89	11,15	9,80	9,88	10,33	9,83
Venituri din Accize / PIB	2,62	2,86	3,38	3,01	3,02	3,24	3,14

Sursa: calculat de autor în baza Rapoartelor Ministerului Finanțelor privind executarea Bugetului Public Național [online] [accesat 09.03.2023]. Disponibil: <https://www.mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale>

Stabilind deja importanța accizelor pentru economia Republicii Moldova, putem efectua o analiză comparativă a acestora cu Uniunea Europeană. Unul dintre obiectivele UE este de a menține o concurență sănătoasă în cadrul unei uniuni economice, ce s-ar asemăna cu o piață internă, astfel se simte absolut necesară aplicarea unor taxe pentru consum ce nu ar denatura concurența între țări și ar permite, totodată, libera circulație a mărfurilor. Inițial trebuie să fixăm ideea că nu UE stabilește cotele accizelor. Aceasta oferă doar niște recomandări, adică stabilește niște cote minime pentru fiecare produs accizabil. Fiecare țară, ulterior, în dependență de politica sa și de necesitățile proprii, impune anumite cote ale accizului. Drept criteriu de comparație vom lua cota accizelor la produsele din tutun. Cotele minime recomandate de UE pentru produsele din tutun sunt enunțate în *Directiva 2011/64/UE a CONSILIULUI din 21 iunie 2011 privind structura și ratele accizelor aplicate tutunului prelucrat* [1].

Tabelul 3. Cota accizelor la produsele din tutun în Republica Moldova și UE pentru anul 2023

Țara	Țigarete (1000buc/Venitul din Vânzări)	Țigări de foi (1000buc/Venitul din Vânzări)	Trabucuri (1000buc/Venitul din Vânzări)	Tutunul pentru fumat (1 kg)
Republica Moldova	822 lei +13%, dar nu mai puțin de 1103 lei (≈ 55,15 €)	41%	41%	174 lei (8,7€)
Franța	63,5 €	48,7 €	83,5 €	31,3 €
Austria	73 €	13%, dar nu mai puțin de 100 €	13%, dar nu mai puțin de 100 €	149 €
Croația	53,10 €	114,15 €	114,15 €	114,15 €
Cehia	80,32 €	93,37 €	93,37 €	122,31 €
Belgia	114,21 €	109,7 €	93,43 €	93,43 €
Finlanda	90,6 €	105,6 €	73,5 €	99,5 €
Italia	156,7 €	175 €	140 €	98 €
Estonia	96,3 €	151 €	107 €	107 €
Spania	140 €	41,5 €	23,5 €	22 €
Germania	111,5 €	14 €	54,39 €	26 €
România	92,84 €	70,03 €	110,88 €	110,88 €
Media pe UE	97,46 €	93,00 €	90,34 €	88,51 €
Cota minimă în UE	57% /Venitul din Vânzări Sau 90 €	5% /Venitul din Vânzări Sau 12 €	5% /Venitul din Vânzări Sau 12 €	60 €

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Comisiei Europene privind cotele accizelor în UE în 2023 [online] [accesat 20.03.2023]. Disponibil: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/advSearchForm.html?taxType=EDU_TOBACCO

Reieșind din datele prezentate în tabelul 3, putem remarca, în primul rând că cotele accizelor pentru țagările din foi și pentru trabucuri în RM diferă de cele impuse în cele 10 țări analizate. Pentru această categorie de produse, în Republica Moldova sunt stabilite cote procentuale, iar în țările membre UE – cote fixe. Acest fapt s-ar putea explica prin libera circulație a mărfurilor în UE (pentru țările membre), ca urmare a eliminării taxelor vamale. Din câte știm, pentru mărfurile din import, baza de calcul a accizului (în cote procentuale) o constituie valoarea în vamă a acestor mărfuri, taxa vamală și taxa pentru procedurile vamale. Reieșind din aceste considerente, putem intui că, pentru a

mări veniturile fiscale, dar și pentru a reduce consumul acestor produse nocive, în UE s-au stabilit cote fixe, iar la noi cote procentuale.

Analizând valoarea accizei pentru 1000 de țigarete în Republica Moldova și cota minimă stabilită pentru UE, constatăm că avem nevoie de o creștere enormă, de 38% , sau 35 €, iar pentru a atinge media pe țările UE, trebuie să mărim cota accizului cu cel puțin 43 %, adică 42 €. Practic dublu trebuie majorată cota accizului la tutunul pentru fumat, de la 31,3 € la 60 € pentru a ne conforma cu cerințele UE. Cu toate că RM și-a propus până în 2030 să adapteze cota accizelor la cele din UE, aceste modificări ar putea avea un efect distrugător asupra pieței, dar și asupra veniturilor bugetare, provocând o creștere devastatoare a comerțului ilicit, care, ulterior va dăuna sănătății populației, pentru că aceste produse nu sunt verificate să corespundă standardelor.

Precum am spus și mai sus, accizele sunt o importantă sursă de venit a statului. Însă, această pârgie trebuie folosită foarte atent, pentru că majorarea cotelor la acciz, poate avea consecințe foarte negative. Produsele accizabile, în special produsele din tutun, băuturile alcoolice, carburanții și mijloacele de transport sunt unele dintre cele mai importante componente din cadrul IPC, acestea dețin ponderea de tocmai 9%. Așadar, în procesul de aliniere a cotelor accizelor Republicii Moldova cu cele ale UE, adică revizuirea lor în direcția majorării, ne putem ciocni cu majorarea ratei inflației, pe seama majorării prețurilor. Aceasta va duce la reducerea puterii de cumpărare a populației și, respectiv aceștia vor apela la produse de o mai proastă calitate din comerțul ilegal. Așadar, obiectivul moral al statului ia o altă întorsătură, obținând un efect contrar opus celui așteptat.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

La baza apariției accizelor, evident, stau obiectivele de ordin financiar ale statului. Totodată, accizul este singurul impozit cu caracter social, acesta vine să reducă consumul produselor nocive, așadar, prin intermediul acestui impozit statul urmărește să ocrotească și să protejeze sănătatea oamenilor. Reieșind din datele prezentate mai sus, putem afirma că accizele reprezintă unul dintre cele mai importante și stabile impozite. Interesul statului de a majora cota accizului este, respectiv, unul vădit. Totuși, o simplă majorare a accizelor nu asigură atingerea niciunuia dintre cele 2 scopuri majore urmărite de stat, pentru că consumatorii mai degrabă se vor abține din consumul altor produse, decât vor renunța la cele accizabile, sau, mai rău, își vor îndrepta preferințele spre produsele de o mai rea calitate ce au un preț mai redus sau vor contribui la înflorirea contrabandei, procurând produse din surse ilegale și incerte. În contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, problema cotelor la acciz devine una și mai acută. Apare necesitatea majorării accizelor, pentru că țările membre UE, nu vor fi de acord să importe produsele accizabile, din motiv că acestea vor perturba piața internă, produsele exportate de RM devinind obiect a unui dumping. Pentru a accelera procesul de adaptare a sistemului fiscal de la noi din țară cu cel al UE, Guvernul stabilește un ritm destul de rapid al majorării accizelor, ceea ce perturbează piața legală și provoacă o creștere majoră a pieței negre, de aceea armonizarea cotelor accizelor din Republica Moldova cu cele ale UE trebuie să fie una graduală.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- [1] Directiva 2011/64/UE a CONSILIULUI din 21 iunie 2011 privind structura și ratele accizelor aplicate tutunului prelucrat. Eur-Lex [online][accesat 24.03.2023]. Disponibil : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32011L0064>
- [2] Rapoartele Ministerului Finanțelor privind executarea Bugetului Public Național [online] [citat 09.03.2023] . Disponibil: <https://www.mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale>
- [3] Comisia Europeană. Cotele accizelor în UE în 2023 [online] [accesat 20.03.2023]. Disponibil:https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/advSearchForm.html?taxType=EDU_TOBACCO

Coordonator științific: BULGAC Corina, , dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: bulgac.corina@ase.md

**RETROSPECTIVA ȘI PERSPECTIVA MĂSURILOR FISCALE
ÎNTRINSE PENTRU REMEDIEREA ECONOMICĂ A REPUBLICII
MOLDOVA ȘI A STATELOR MEMBRE A UNIUNII EUROPENE, CA
REZULTAT AL PANDEMIEI COVID-19**

***THE RETROSPECTIVE AND PERSPECTIVE OF THE TAX MEASURES
TAKEN FOR THE ECONOMIC REMEDY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA
AND THE MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION, AS A RESULT
OF THE COVID-19 PANDEMIC***

BUGA Ariadna, studentă, Specialitatea: FB

Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail autor: buga.ariadna@ase.md

Abstract: *The COVID-19 pandemic in the Republic of Moldova is an ongoing pandemic in the territory of the Republic of Moldova caused by the new coronavirus 2019-nCoV (SARS-CoV-2), a virus that causes an infection called COVID-19. This pandemic was the cause of an amalgam of changes in all sectors of a country, including it had a major impact on the tax system. It also generated new challenges for the economic recovery of all the states of the world and led to the need to carry out reforms related to tax systems. The Republic of Moldova was subjected to a double blow (double shock): first of all there are internal restrictions and then another serious blow is the unfavorable external environment. re-exports of processed goods fell even more than domestic exports, around 25 percent. The fiscal measures undertaken during this pandemic focused on the development of economic activity, but also on the well-being of the population, which was quite affected. They have the main purpose of adjusting funding priorities, thus changes were made in the legislation.*

Keywords: *fiscal measures, covid-19 pandemic, economic development, finance, support, fiscal policy.*

JEL CLASSIFICATION: E62; H30; H87; F63; P24.

INTRODUCERE

Pandemia COVID-19 și impactul extern negativ al acesteia s-a accelerat, determinat de acest fapt, Guvernul a declarat o urgență națională în martie 2020, cu unele restricții asupra operațiunilor economice și sociale.

În 2020, prioritatea Guvernului a fost consolidarea managementului financiar prin centralizarea funcțiilor pentru: a îmbunătăți nivelul de performanță, a reduce costurile administrative. Gestionarea delicvenței în cadrul Serviciului Fiscal de Stat va fi centralizată începând cu 1 iulie 2020. În plus, în 2020 au fost luate măsurile necesare pentru centralizarea funcțiilor operaționale și post-operaționale de administrare fiscală.

Pandemia cauzată de virusul SARS-CoV-2 necesită un răspuns rapid al guvernului care a elaborat diverse măsuri pentru îmbunătățirea situației și prevenirea impacturilor negative asupra stabilității financiare a oamenilor și pentru a sprijini mediul de afaceri. Pentru a sprijini operațiunile de afaceri și mediul de afaceri au fost adoptate/modificate o serie de acte normative.

CONȚINUT DE BAZĂ

În cadrul cercetării autorul a utilizat bibliografia altor specialiști atât de nivel național cât și internațional reflectate în mare parte în articole periodice bazate pe legislație precum sunt măsurile de politică fiscală și vamală pentru anii 2021.

Utilizarea surselor web au contribuit semnificativ la conturarea ideii de bază a lucrării, deoarece această modalitate de a căuta informația necesară este cea mai utilă și ușoară cale în prezent.

Măsurile fără precedent luate pentru a combate răspândirea pandemiei și pentru a consolida sistemele de sănătate în majoritatea țărilor afectate au consecințe economice grave. Republica Moldova, la fel ca și multe țări din Europa și din întreaga lume, folosește toate resursele disponibile pentru a limita răspândirea infecției COVID-19 și pentru a reduce impactul acesteia asupra sănătății și a bunăstării oamenilor, asupra populației, asupra vieții sociale și a economiei în general.

De la declanșarea pandemiei COVID-19 și de la declararea stării de urgență, după consultarea asociațiilor profesionale și a autorităților publice centrale relevante, Ministerul Economiei și Infrastructurii a propus o serie de măsuri fiscale și financiar-bancare pentru susținerea mediului de afaceri, afectat de criza epidemică, precum și un mecanism de subvenționare pentru ca întreprinderile să își mențină locurile de muncă și să limiteze disponibilizările. Aceste măsuri includ subvenții, amânări de taxe și impozite, reducerea dobânzilor la împrumuturi ș.a., printre care:

- reducerea de la 20% la 15 % a TVA pentru sectorul HoReCa începând cu 1 mai 2020, iar începând cu 01.01.2021, reducerea cotei TVA de la 15% la 12%;
- amânarea plății impozitului pe venit provenit din activitatea de întreprinzător cu 3 luni;
- amânarea, până la 25 aprilie, a declarării și achitării impozitului pe venit pentru anul 2019 de către întreprinzătorii individuali, gospodăriile țărănești (fermieri) neplătitori de TVA.
- restituirea contribuțiilor de asigurări sociale pentru titularii de patentă, persoanelor care practică activitate independentă, întreprinzători individuali care și-au sistat activitatea în perioada stării de urgență;
- asigurarea oportunității băncilor și organizațiilor de creditare nebancaară pentru amânarea ratelor la credite, aferente persoanelor fizice și juridice;
- instituirea „Programului de rambursare a TVA”, care vizează oferirea contribuabililor de TVA a dreptului de a solicita o rambursare a TVA pentru o perioadă ulterioară, ceea ce permite o creștere considerabilă a lichidității întreprinderilor;
- anularea obligației de a efectua auditul obligatoriu al situațiilor financiare individuale pentru anul 2019;
- Comisia Națională a Pieței Financiare a reeșalonat toate taxele de supraveghere pentru asigurători, organizații de creditare nebancaară și asociații de economii și împrumuturi. [1]

Suportul pentru restructurarea și achitarea restanțelor fiscale a fost exprimat prin:

-Acordarea creditelor fiscale prin elaborarea mecanismului de achitare a obligațiilor fiscale în rate. Criza pandemică a redus din capacitatea companiilor de a-și îndeplini obligațiile fiscale, unele fiind în pragul falimentului. Majoritatea țărilor au planificat măsuri pentru a stabili mecanisme uimitoare de eșalonare a plăților fiscale (Austria, România, Slovenia, Georgia, Estonia, Republica Cehă etc) în scopul oferirii contribuabililor a unui program mai convenabil de achitări și evitarea insolvenței. Creșterea cu 1% a conformării fiscale a contribuabililor ar avea un impact de circa 400 milioane lei (1% din suma totală a încasărilor din impozite și taxe înregistrate în anul 2019);

-Definirea unor reguli speciale privind tratamentul fiscal al datoriilor compromise acumulate în rezultatul imposibilității onorării obligațiilor contractuale din cauza situației epidemiologice și a altor situații excepționale. [7]

Măsurile de politică fiscală și vamală pentru anul 2021, în vederea soluționării constrângerilor economice și asigurării dezvoltării durabile a Republicii Moldova, urmăresc să atingă următoarele obiective:

- 1) o legislație fiscală și vamală favorabilă dezvoltării economice;

2) consolidarea veniturilor bugetare în vederea finanțării cheltuielilor publice;

3) susținerea mediului de afaceri. [1]

Virusul COVID-19 a fost depistat pentru prima dată în Europa la începutul anului 2020, primele cazuri fiind identificate în Franța la 24 ianuarie 2020. Ulterior, acesta s-a răspândit și s-a extins pe tot continentul. Până la jumătatea lunii martie 2020, fuseseră raportate cazuri în toate statele membre ale UE, iar Organizația Mondială a Sănătății declarase Europa epicentrul pandemiei globale. Pandemia cauzată de virus și măsurile de sănătate publică luate pentru limitarea răspândirii sale au cauzat perturbări sociale și economice fără precedent. Multe companii s-au confruntat cu lipsuri de lichiditate și cu riscul de insolvabilitate. Economia UE s-a contractat cu 6 % în 2020. La nivel internațional, criza a condus la cea mai mare recesiune de la Al Doilea Război Mondial.

De la începutul anului 2020, statele membre au lansat o serie de măsuri economice și fiscale pentru a atenua impactul acestui mare șoc asupra cetățenilor și a întreprinderilor. În ceea ce o privește, UE a facilitat utilizarea unor politici fiscale naționale expansive, prin relaxarea normelor sale bugetare privind ajutoarele de stat și prin furnizarea unui sprijin financiar direct statelor membre. Comisia Europeană ajută statele membre UE să își reformeze politicile financiare și bugetare, să colecteze taxe într-un mod corect și eficient. Susține sprijinirea statelor membre UE în procesul de reformare a politicilor lor de cheltuieli și gestionarea finanțelor publice și a cheltuielilor.

De asemenea, comisia ajută autoritățile publice din statele membre ale UE să efectueze și să implementeze reforme fiscale de tip instituțional. Autoritățile publice includ ministerele de finanțe, autoritățile fiscale, administrațiile fiscale și vamale, consiliile financiare, organul suprem de audit și alte organisme autorizate și independente.

Autoritățile fiscale ale statelor membre ale UE sunt supuse unor presiuni să ofere rezultate mai bune cu mai puține resurse. În același timp, ele trebuie să acționeze ca un factor de descurajare eficient în caz de încălcare a obligației. Comisia ajută autoritățile fiscale să se îmbunătățească pe baza funcțiilor de bază și pe baza proceselor de reglementare. Prin îmbunătățirea eficienței și eficacității acestora administrația financiară poate oferi statului o sursă durabilă de venit.

Exemple de sprijin pentru gestionarea veniturilor:

- Perfecționarea serviciilor pentru contribuabili;
- Modernizarea proceselor, a fluxurilor de lucru și instrumentele de colectare a creanțelor;
- Dezvoltarea și implementarea unui plan strategic și a unui cadru de management;
- Promovarea controalelor interne, a managementului riscurilor organizaționale și securitatea informației;
- Operațiuni îmbunătățite și perfectarea managementului de proiect.

Creșterea conformității fiscale este o componentă esențială a mobilizării eficiente a resurselor. Autoritățile fiscale dezvoltă noi metode pentru a crește conformitatea voluntară, a gestiona neconformitatea, a reduce costurile de conformitate și a crește încrederea generală în sistemul fiscal. Comisia oferă asistență tehnică pentru proiectarea și punerea în aplicare a sistemului de management al conformității.

Măsuri de sprijin în administrarea veniturilor sunt:

- Îmbunătățirea gestionării riscurilor legate de conformare și a strategiilor în acest sens;
- Instituirea unor programe de conformare bazate pe cooperare;
- Facilitarea punerii în aplicare a unor abordări de tip comportamental;
- Realizarea de campanii de comunicare și de sensibilizare. [6]

Comisia sprijină Belgia în faza-pilot a programului cooperativ de conformitate fiscală. Scutirea fiscală activă și evaziunea fiscală reprezintă o prioritate a UE. Acest lucru este esențial pentru a asigura mobilizarea veniturilor, pentru a asigura o distribuție echitabilă a sarcinii fiscale și pentru a evita denaturarea concurenței. Comisia sprijină instituirea unor mecanisme pentru a evita erodarea bazei de impozitare din cauza transferurilor transfrontaliere de profituri. De asemenea, se acordă sprijin pentru proiectarea și implementarea strategiilor antifraudă.

Dezvoltarea rapidă a tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) creează provocări pentru autoritățile fiscale pentru a ține pasul cu cele mai recente evoluții și tendințe. Digitalizarea este esențială pentru a oferi servicii mai bune contribuabililor, pentru a gestiona volume mari de date și pentru a identifica riscurile. Este important și din punctul de vedere al colectării veniturilor ce trebuie să fie mai eficiente. Comisia oferă asistență tehnică pentru proiectarea și punerea în aplicare a reformelor IT în cadrul autorității fiscale.

CONCLUZII

O politică fiscală adecvată contribuie la atingerea țintelor de venituri și asigură prin sistemul fiscal o creștere echitabilă, incluzivă și durabilă. În același timp, acestea oferă securitate juridică și reduc sarcina administrativă. Comisia oferă asistență tehnică pentru conceperea și dezvoltarea legislației fiscale și analizează costurile și beneficiile modificărilor politicii fiscale. Sprijinul Comisiei poate contribui, de asemenea, la dezvoltarea metodelor de prognozare, simulare și analiză a veniturilor.

De asemenea, organele de stat împuternicite și specializate în domeniu au stabilit unele provocări și constrângeri care au survenit ca rezultat al respectivei pandemii, printre care se numără:

1. Dificultăți în respectarea calendarul bugetar în lumina mai multor factori, inclusiv situații imprevizibile precum dezastru naturale, pandemii epidemiologice;
2. Volumul cheltuielilor pentru investiții este încă scăzut și rezultatele obținute nu sunt satisfăcătoare mai multe domenii, indicând existența unor ineficiențe majore în cheltuirea banilor.

Evident, au fost stabilite și priorități pentru perioadele viitoare:

1. Trezirea spiritului antreprenorial al cetățenilor care doresc să înceapă o afacere pentru dezvoltarea unui sistem fiscal simplificat care să nu implice înregistrări și rapoarte fiscale;
2. Efectuarea anchetei contribuabililor prin sistemul electronic de investigare a contribuabililor;
3. Elaborarea și aprobarea Strategiei de servicii pentru contribuabili pentru perioada 2021 - 2026.

Toate aceste priorități menționate anterior vor permite stabilitatea în domeniul resurselor financiare, publice, dar și în oricare alt domeniu prezent într-un stat sau altul.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] Măsurile de Politică Fiscală și Vamală pentru anii 2021. (online) [cit 13.03.2023]
Disponibil: <https://www.mf.gov.md/sites/default/files/sites/default/files/atasamente/comunicate/Politica%20fiscal%C4%83%20%C8%99i%20vama%C4%83%202021%2005.10.2020.pdf>
- [2] Administrarea veniturilor și gestionarea finanțelor publice. (online) [cit 13.03.2023]
Disponibil: https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/revenue-administration-and-public-financial-management_ro
- [3] Republica Moldova: Retrospectiva anului economic 2020. (online) [cit 15.03.2023]
Disponibil: <https://www.dw.com/ro/republica-moldova-retrospectiva-anului-economic-2020/a-56062521>
- [4] Guvernul Republicii Moldova: Raportul anual consolidat. (online) [cit 16.03.2023]
Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_consolidat_pag_2020.pdf
- [5] Programul de conformare a contribuabililor 2023. (online) [cit 13.03.2023]
Disponibil: <https://sfs.md/uploads/files/Docs/planuri-programe/programe-conformare/Program%20conformare%202023.pdf>
- [6] Matricea COVID Raport elaborat de Consiliul Economic pe lângă Prim-Ministru. (online) [cit 15.03.2023]
Disponibil: <https://consecon.gov.md/wp-content/uploads/2020/10/Studiul-de-Impact-al-Pandemie-COVID-19-asupra-sectoarelor-economice-%C8%99i-Matricea-cu-politici.pdf>
- [7] Propuneri de măsuri economice în contextul COVID-19. (online) [cit 17.03.2023]
Disponibil: https://me.gov.md/sites/default/files/propuneri_de_masuri_economice_in_contextul_covid-19.pdf

Coordonator științific: BULGAC Corina, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: bulgac.corina@ase.md

ROLUL FINANCIAR AL VENITURILOR PERCEPUTE DE SERVICIUL VAMAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

THE FINANCIAL ROLE OF THE REVENUES COLLECTED BY THE CUSTOMS SERVICE FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CEBANU Svetlana, studentă, Specialitatea: FB,

Academia de Studii Economice a Moldovei

Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail autor: svetlanacebanu4@gmail.com

Abstract. *The revenues collected by the Customs Service of the Republic of Moldova belong to the category of indirect taxes and contribute significantly to the procurement of the necessary budget revenues. In this regard, the research aims to analyze the role of customs duties in the process of accumulating state budget revenues. Therefore, the financial role of the revenues collected by the Customs Service is freely perceivable, namely by the fact that these revenues contribute to an extent of more than 50% to the generation of State Budget resources.*

Keywords: *indirect taxes, revenue, customs duties, excise taxes, financial role, value added tax, state budget.*

JEL CLASSIFICATION: H2, F13, H6

INTRODUCERE

Unul dintre cele mai importante roluri ale impozitelor indirecte este cel financiar, care presupune că acestea reprezintă considerabile surse de venit pentru bugetul de stat. Veniturile percepute de către Serviciul Vamal al Republicii Moldova, fac parte din categoria impozitelor indirecte și contribuie într-o măsură extrem de semnificativă la procurarea necesarului de venituri bugetare. În acest sens, cercetarea are drept scop analiza rolului impozitelor vamale în procesul de acumulare a veniturilor bugetului de stat. Astfel, au fost stabilite următoarele obiective: abordarea teoretică a veniturilor vamale; analiza evoluției structurii veniturilor vamale; analiza ponderii veniturilor vamale în totalul veniturilor bugetului de stat.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

În scopul elaborării cercetării, au fost utilizate ca bază informațională, lucrări din literatura de specialitate, acte normative, rapoarte și statistici publicate de către Ministerul Finanțelor și Serviciul Vamal al Republicii Moldova.

În procesul de cercetare, am utilizat deducția, pornind de la informația teoretică, privind veniturile vamale, componentele și evoluția acestora, trecând ulterior la analiza practică a rolului financiar pe care îl au veniturile percepute de organele vamale asupra bugetului de stat, pe parcursul unei perioade determinate de timp.

Serviciul Vamal din Republica Moldova este responsabil de reglementarea comerțului exterior al țării și deține și un rol important în generarea veniturilor pentru bugetul de stat. Acesta este responsabil pentru colectarea taxelor și impozitelor de import, export și tranzit. În scopul asigurării veniturilor la bugetul de stat, în momentul trecerii mărfurilor peste frontiera vamală, și în alte situații prevăzute de legislație, autoritățile vamale încasează următoarele taxe și impozite: taxa vamală, taxa pentru proceduri vamale, accize, TVA și alte plăți. În tabelul de mai jos, este prezentată evoluția veniturilor încasate de către Serviciul Vamal, atât pe componente cât și în valoare totală, pentru ultimii șase ani.

Tabelul 1. Evoluția veniturilor percepute de către Serviciul Vamal în perioada 2017-2022
mil. lei

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Taxe vamale	1068,1	1110	1197,1	1191,5	1539,1	1890,8
Taxa pentru proceduri vamale	458	487,3	525,8	489,4	635,9	751,9
Accize	5585,8	5407,2	5693,2	5909,8	6731,5	7144,7
TVA	13226,2	14364,7	15454,4	14914,2	19614,6	24058,5
Alte plăți	34,5	41,1	26,2	22	32,7	33,4
Total Venituri Vamale	20372,6	21410,3	22896,7	22526,9	28553,8	33879,3

Sursa: Serviciul Vamal al Republicii Moldova, Informația privind perceperea Drepturilor de Import-Export pentru anii 1998-2022. Disponibil: <https://customs.gov.md/ro/articles/date-statistice> (accesat 28.03.2023)

Analizând **Tabelul 1**, putem observa că în perioada 2017-2022, veniturile colectate de către organele vamale au fost într-o continuă creștere, excepție făcând anul 2020, în care din cauza apariției pandemiei COVID-19, relațiile comerciale externe au încetinit, importurile scăzând considerabil și respectiv și veniturile vamale au înregistrat o scădere de 369,8 mil. lei.

Pentru a observa mai detaliat evoluția structurii veniturilor percepute de către Serviciul Vamal al Republicii Moldova, am elaborat Figura 1.

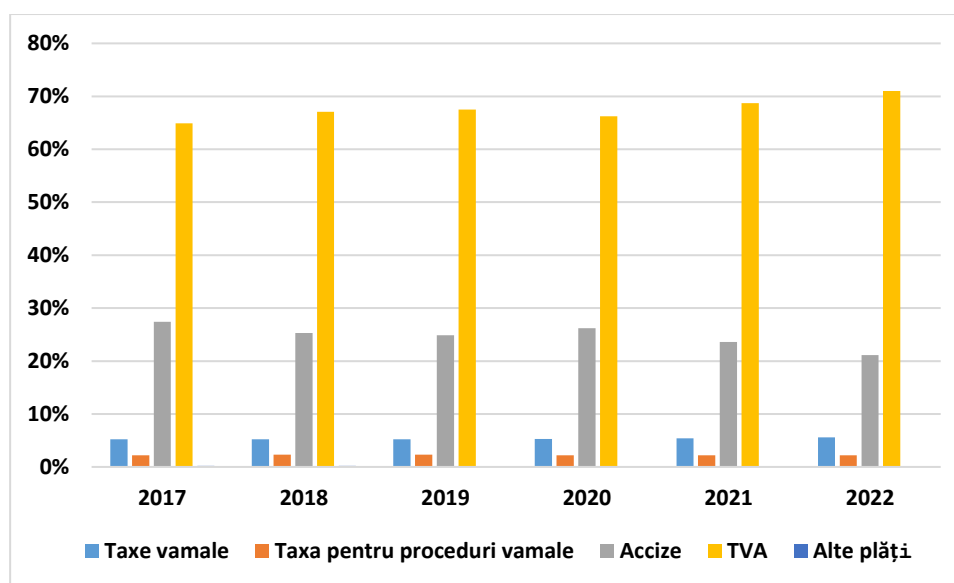

Figura 1. Evoluția structurii veniturilor vamale în perioada 2017-2022

Sursa: Elaborat de autor în baza Tabelului 1

În baza figurii de mai sus, putem deduce că Taxa pe Valoarea Adăugată percepută la importul mărfurilor, deține ponderea cea mai importantă în totalul veniturilor vamale. Astfel pe parcursul perioadei analizate, ponderea acestei taxe a oscilat între 65-71% , atingând punctul de maxim de 71% în anul 2022. Accizele, contribuie în mediu cu 25% la acumularea veniturilor vamale. Ponderea acestora, cunoaște o tendință descendentă, scăzând de la 27% în 2017 la 21% în 2022. În ceea ce privește taxele vamale, pe parcursul perioadei analizate acestea au înregistrat ponderi constante de 5%, iar taxele pentru proceduri vamale contribuie la totalul veniturilor încasate de organele vamale într-o măsură de 2%. Pe lângă taxele menționate, mai sunt înregistrate și alte plăți reglementate de Codul Vamal, însă rolul acestora este practic neînsemnat, ponderea lor fiind de maxim 0,2% în perioada 2017-2022.

Pentru a determina rolul financiar al veniturilor percepute de către Serviciul Vamal al Republicii Moldova, vom calcula în ce măsură veniturile vamale contribuie la formarea veniturilor Bugetului de Stat.

Tabelul 2. Evoluția veniturilor percepute de către Serviciul Vamal în perioada 2017-2022
mil. lei

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Veniturile vamale	20372,6	21410,3	22896,7	22526,9	28553,8	33879,3
Veniturile Bugetului de Stat	33947,6	36410,4	39967,9	38505,7	49383,8	59248
Pondere veniturilor vamale în veniturile Bugetului de Stat	60%	58,8%	57,3%	58,5%	57,8%	57,2%

Sursa: Elaborat de autor în baza "Informația privind perceperea Drepturilor de Import-Export pentru anii 1998-2022".
Disponibil: <https://customs.gov.md/ro/articles/date-statistice> (accesat 28.03.2023)

Pe parcursul perioadei analizate, atât veniturile vamale cât și resursele Bugetului de Stat sunt într-o continuă creștere, însă aceste majorări sunt neproporționale, fapt cauzat de creșterea într-un ritm mai rapid a veniturilor bugetare. Acest fenomen, creează impresia de descreștere a veniturilor vamale, ca pondere în totalul veniturilor Bugetului de Stat. În Figura 2, este prezentată evoluția ponderii încasărilor vamale în totalul veniturilor bugetare.

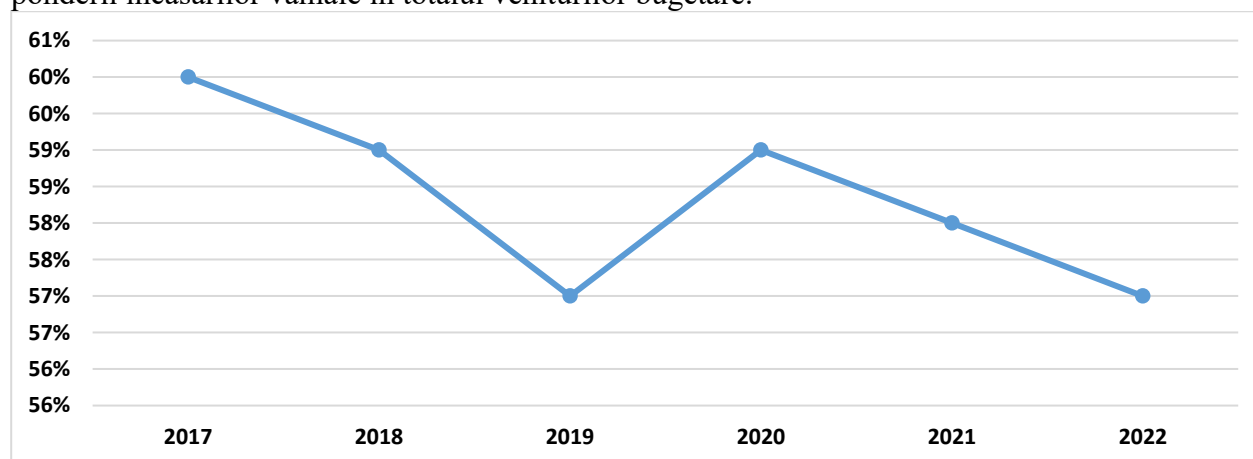

Figura 2. Evoluția ponderii Veniturilor Vamale în veniturile Bugetului de Stat în perioada 2017-2022

Sursa: Elaborat de autor în baza Tabelului 2

În perioada 2017-2022, veniturile vamale înregistrează o tendință descrescătoare ca pondere în totalul veniturilor Bugetului de Stat, excepție fiind anul 2020 în care aceasta a cunoscut o creștere de 1,2% comparativ cu anul precedent. Deși au loc scăderi, acestea nu sunt prea semnificative, deoarece în perioada analizată impozitele vamale au contribuit cu o pondere situată între 57-60%, la totalul veniturilor bugetare. Aceste date destul de mari, denotă dependența extrem de mare a veniturilor bugetului de stat, față de rezultatele activității economice externe. Această situație poate fi justificată prin faptul că economia Republicii Moldova, are o structură care nu permite o altă proporție a acumulărilor la buget, din cauza că sectorul productiv nu satisface cererea internă. Prin urmare, este necesar importul cantităților mari de produse, iar acest lucru se reflectă în faptul că veniturile vamale sunt cel mai important element în structura veniturilor bugetare.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În perioada analizată, veniturile percepute de către Serviciul Vamal al Republicii Moldova, au contribuit cu peste 57% în cadrul veniturilor Bugetului de Stat, iar acest fapt ne demonstrează că aceste venituri sunt principalele surse de acumulare a resurselor bugetare, destinate acoperirii cheltuielilor publice. Din totalul veniturilor vamale, cea mai importantă contribuție o are Taxa pe Valoarea Adăugată, care a deținut o pondere situată în intervalul 65-71%, urmată de Accize care a înregistrat o tendință descendentă ca pondere din total, însă contribuind în toți anii cu peste 21%. Prin urmare, rolul financiar al veniturilor încasate de Serviciul Vamal este liber de sesizat anume prin faptul că aceste venituri contribuie în cea mai mare măsură la acumularea resurselor la Bugetul Statului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. HÎNCU R., CHICU N., KUZMINA O., COVALI R., DANDARA M., BĂCIOI L. *Metode și tehnici fiscale*, Chișinău: ASEM, 2005
2. Informația privind perceperea drepturilor de import-export pentru anii 1998-2020 . Disponibil: <http://www.customs.gov.md> (accesat 28.03.2022)
3. Rapoarte privind executarea Bugetului de Stat pentru anii 2017-2022. Disponibil: <https://www.mf.gov.md/ro> (accesat 28.03.2022)

Coordonator științific: BERGHE Nadejda, , dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: berghe.nadejda@ase.md

ROLUL IMPOZITELOR ASUPRA DEZVOLTĂRII SECTORULUI SERVICIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

THE ROLE OF TAXES ON THE DEVELOPMENT OF THE SERVICES SECTOR IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

VASILACHI Maxim, student, Specialitatea: FB,
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
mun. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: vasilachi.maxim@ase.md

Abstract: *The identification of current trends regarding the development of the service sector is important because it includes the basic objectives in the entrepreneurial activity in the Republic of Moldova, and these objectives are reflected by understanding the indicators that allow us to study these trends. Therefore, in the framework of the research, through the prism of economic-mathematical and statistical analysis, the indicators regarding the absolute dynamics, the share and the dynamic rate of turnover in the services sector were analyzed, highlighting their evolution during the years 2018-2022. In the end, the factors that influenced this dynamic, as well as the impact of the fiscal factor in the development of the service sector in the Republic of Moldova, were determined.*

Keywords: *services, turnover, influence, trends, tax.*

JEL CLASSIFICATION: H21, H25, H32

INTRODUCERE

Deoarece există o anumită interdependență dintre politica fiscală și cea de stimulare a economiei din cadrul unui stat, putem vorbi și despre influența impozitelor asupra sectorului serviciilor, care indiscutabil are un rol destul de mare în analiza politicii de stimulare a activității antreprenoriale asupra diferitor sectoare ale economiei. Așadar, tendința de bază în dezvoltarea unui stat este crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea activității de întreprinzător, inclusiv în sectorul serviciilor.

În cadrul acestui studiu, este urmărit scopul de accentuare a influenței politicii fiscale prin prisma impozitelor asupra sectorului serviciilor din Republica Moldova.

Obiectivele intermediare se evidențiază prin reliefaarea tendinței activității antreprenoriale în sectorul serviciilor, punând accent pe evoluția cifrei de afaceri în perioada anilor 2018-2022. În cadrul acestei cercetări analizăm dinamica cifrei de afaceri în sectorul serviciilor din Republica Moldova.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Pentru explicarea conținutului teoretic al lucrării autorul a utilizat mai multe surse de informare din literatura de specialitate. În ceea ce ține de accentuarea aspectului analitic și pentru a putea calcula indicatorii de dinamică, s-au aplicat datele statistice privind activitatea agenților economici prestatori de servicii Republica Moldova de pe pagina oficială a Biroului Național de Statistică din Moldova www.bns.md și www.statistica.gov.md.

În procesul de cercetare am utilizat informația teoretică și practică privind activitatea sectorului serviciilor, remarcând structura acesteia dar și evoluția prin prisma analizei statistice aplicând modelul economico-matematic în prim-plan explicând astfel întreaga investigație științifică.

În Republica Moldova, serviciile constituie domeniul care oferă cele mai multe locuri de muncă în raport cu alte ramuri ale economiei, dat fiind faptul că sectorului servicii îi revin cca 60 %

din PIB. Iată de ce dezvoltarea competitivității și a unui sector modern de servicii are un rol-cheie în modernizarea întregii economii. Europa este blocul economic cu cea mai mare preponderență a serviciilor în economie. Într-o țară precum Franța, aproape 80% din populația activă lucrează în servicii. Media europeană depășește 70% din oameni lucrând în servicii, mai degrabă decât în industrie, construcții sau agricultura. După Europa, cele mai ridicate procente se întâlnesc în Statele Unite (70%), Japonia (60%) și Taiwan (50%) [4]. Alte economii în constantă expansiune, precum India și Brazilia, își extind de asemenea rapid sectorul serviciilor. Una din marile binefaceri incontestabile ale Uniunii Europene este faptul că a adus libera circulație a serviciilor. Aceasta face ca astăzi, deși unele restricții rămân, practic orice firmă de servicii e liberă să le ofere în orice stat a UE.

Având în vedere contextul internațional în care sectorul serviciilor de afaceri înregistrează evoluții impresionante, dar și potențialul acestui sector în Republica Moldova, este necesar să fie create condiții care să faciliteze activitatea companiilor din acest sector, astfel se remarcă sectorul IT, care potrivit legislației fiscale, achită impozitul unic de 7 %, respectiv nu trebuie să achite impozitul pe venit din activitatea de întreprinzător, impozitul pe venit din salariu, contribuțiile de asigurări sociale, primele de asigurare medicală, taxele locale, impozitul pe bunurile imobiliare și taxa pentru folosirea drumurilor, care la fel prezintă o stimulare fiscală a prestării serviciilor în tehnologia informației pe plan național și internațional. Pentru domeniul HORECA, în scopul atenuării influenței restricțiilor impuse în timpul pandemiei au fost aplicate reducerea de la 20% la 15 % a TVA începând cu 1 mai 2020; amânarea plății impozitului pe venit; subvenționarea întreprinderilor și organizațiile necomerciale, care au instituit șomaj ethnic și/sau staționare a activității, prin returnarea impozitelor și contribuțiilor aferente salariilor achitate; instituirea „Programului de rambursare a TVA”, care vizează oferirea contribuabililor de TVA a dreptului de a solicita o rambursare a TVA pentru o perioadă ulterioară, ceea ce permite o creștere considerabilă a lichidității întreprinderilor [5].

Tabel 1. Dinamica absolută a cifrei de afaceri în sectorul serviciilor (2018-2022)
mil. lei

Indicator	Dinamica absolută				
	2018	2019	2020	2021	2022
Anul					
Bază fixă	4868,8	11685,3	1696,4	27225,7	51044,5
Bază în lanț	4868,8	6816,5	-9988,9	25529,3	23818,8

Sursa: calculat de autor în baza datelor din [1].

Analizând datele din tabelul 1, observăm o creștere semnificativă a dinamicii absolute a cifrei de afaceri în sectorul serviciilor pentru anul 2019, comparativ cu anul precedent, ajungând la 11 685,3 mil. lei. Totuși, în anul 2020, tendința de majorare a cifrei de afaceri a scăzut semnificativ până la 1 696,4 mil. lei pentru dinamica absolută cu bază fixă, la fel se accentuează și o scădere a dinamicii cu bază în lanț pentru anul 2020, până la - 9 988,9 mil. lei probabil ca urmare a efectelor pandemiei COVID-19, care a avut un impact puternic asupra economiei și asupra activității sectorului serviciilor în particular. În anul 2021, cifra de afaceri în sectorul serviciilor a revenit la tendința de creștere puternică, ajungând la 27 225,7 mil. lei, ceea ce indică asupra recuperării activității sectorului serviciilor după declinul din anul anterior. Pentru anul 2022 se păstrează aceeași tendință de creștere semnificativă a dinamicii absolute, ceea ce denotă o dezvoltare mai accentuată a sectorului serviciilor pentru perioada actuală.

Tabel 2. Ponderea cifrei de afaceri în dependență de destinația serviciilor prestate (2018-2022)

Indicator	Ponderea cifrei de afaceri în dependență de destinația serviciilor %				
	2018	2019	2020	2021	2022
Întreprinderilor	70,043	68,281	67,660	60,233	60,095
Populației	29,957	31,719	32,340	39,767	39,905

Sursa: calculat de autor în baza datelor din [2].

Studiind Tabelul 2, se reliefează ideea că în fiecare an, majoritatea serviciilor prestate de companii sunt destinate altor întreprinderi, dat fiind faptul că ponderea serviciilor prestate întreprinderilor este mai mare decât ponderea serviciilor prestate populației, astfel pentru anul 2018, ponderea serviciilor prestate întreprinderilor este de 70,04 %, iar pentru anul 2022 deja se diminuează ajungând la 60,09 %, în timp ce serviciile prestate populației au crescut de la 29,95 % pentru anul 2018 la 39,90 % pentru anul 2022, cu toate că în esență întreprinderile își mențin poziția de lider. Aceste date sugerează că entitățile se concentrează mai mult pe afaceri B2B (business-to-business), oferind servicii și produse altor companii, în loc să se accentueze pe piața consumatorilor finali (B2C - business-to-consumer).

Tabel 3. Ritmul de dinamică a cifrei de afaceri a sectorului serviciilor (2018-2022)

Indicator	Ritmul de dinamică %				
	2018	2019	2020	2021	2022
Bază fixă	8,629	20,710	3,006	48,253	90,467
Bază în lanț	8,629	11,122	-14,666	43,925	28,474

Sursa: calculat de autor în baza datelor din [1].

Tabel 4. Dinamica volumului veniturilor din impozite în Republica Moldova (2022)

mil. lei

Indicator	Executat	Executat anul precedent	Executat anul curent față de anul precedent	
			devieri (+,-)	în %
Venituri	5867,1	5080,1	787	115,492
Impozite și taxe	3836,5	3156,3	680,2	121,551
Impozite pe venit	741,7	593,7	148	124,9284
Taxa pe valoare adăugată, total	2094,1	1719	375,1	121,8208
Accize, total	602,5	481,7	120,8	125,0778

Sursa: „Raport privind executarea bugetului public național” [3].

Cercetând Tabelul 3, se evidențiază ideea că ritmul de dinamică al cifrei de afaceri cu baza fixă a crescut semnificativ în 2019 și 2021, ajungând la 20,71% și, respectiv, 48,25 %. În schimb, în anul 2020, acest ritm a scăzut la 3,06 %, astfel se accentuează o tendință de scădere a tempoului de majorare a cifrei de afaceri pentru anul pandemic. În ceea ce privește ritmul de bază în lanț, acesta a crescut semnificativ în 2019, ajungând la 11,12 %, dar a scăzut puternic în 2020, cu -14,66 %. În anul 2021, se înregistrează o creștere semnificativă a ritmului de dinamică în baza în lanț, ajungând la 43,92 %, aceeași tendință fiind păstrată și pentru anul 2022, doar că deja remarcându-se un tempou mai diminuat de creștere comparativ cu anul 2021, acesta fiind de 28,47 %. În general, aceste date sugerează că sectorul serviciilor a înregistrat o creștere semnificativă a cifrei de afaceri în ultimii ani, cu creșteri semnificative în 2019 și 2021, în timp ce 2020 a fost un an mai dificil pentru sector.

Analizând Tabelul 4, se observă o creștere a nivelului veniturilor executate pentru anul 2022 comparativ cu anul 2021, respectiv ajungând de la 5 080,1 mil. lei, la 5 867,1 mil. lei, astfel fiind evidențiată o creștere a veniturilor cu 787 mil. lei, respectiv aceeași situație se poate accentua și în cazul impozitului pe venit care a crescut până la 741,7 mil. lei, adică cu 148 mil. lei față de anul precedent, în același timp veniturile din taxa pe valoare adăugată crescând cu 375,1 mil. lei față de anul 2021, adică de 121,82 %, ceea ce denotă ideea că per general, Republica Moldova în anul 2022 s-a încadrat într-o ascensiune din punct de vedere al veniturilor bugetului public național, care în esență a fost reflectată și de creșterea cifrei de afaceri în sectorul serviciilor.

CONCLUZII

La etapa actuală, sectorul serviciilor din Republica Moldova se află într-o ascensiune accentuată care este reflectată prin tendința de creștere semnificativă a dinamicii absolute, adică 23 818,8 mil. lei, ceea ce prezintă un ritm de creștere de 28,47 %. O creștere mai semnificativă a avut loc în anul 2021, care a fost perioada de revenire de după pandemie, iar cel mai problematic an fiind 2020, datorită interdicțiilor de desfășurare a activității de afaceri din cauza restricțiilor pandemice impuse de stat, având loc o descreștere cifrei de afaceri în sectorul serviciilor până la -9 988,9 mil. lei, adică un ritm de descreștere de -14,66 % față de anul 2019.

În ceea ce ține de analiza datelor privind ponderea cifrei de afaceri în funcție de destinația serviciilor poate oferi o perspectivă utilă asupra pieței și strategiei de afaceri a companiilor, precum și poate fi folosită pentru a identifica oportunități de creștere și îmbunătățire a afacerii. În același timp, ponderea serviciilor prestate populației pare să crească ușor de la an la an, cu toate că poziția de lider e menținută de întreprinderi, ceea ce poate indica o schimbare a strategiei de afaceri a companiilor în direcția pieței de consumatori.

Studiind raportul privind executarea bugetului public național pentru anii 2021-2022 se poate remarca existența unei anumite corelări dintre dezvoltarea economică a Republicii Moldova și creșterea veniturilor bugetului public național. În prim-plan se observă că odată cu dezvoltarea sectorului serviciilor dar și creșterea venitului din vânzări a avut loc și majorarea veniturilor bugetului public național, primordiale fiind taxa pe valoare adăugată și impozitul pe venit, respectiv odată cu creșterea venitului din vânzări în sectorul serviciilor are loc majorarea prelevărilor la stat sub formă de impozite și taxe achitate de agenții economici.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- [1] Evoluția cifrei de afaceri în sectorul serviciilor: baza de date interactivă [online]. [citată 24 martie 2023]. Disponibil: statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/20.
- [2] Ponderea cifrei de afaceri în dependență de destinația serviciilor prestate: baza de date interactivă [online]. [citată 24 martie 2023]. Disponibil: statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/20
- [3], „Raport privind executarea bugetului public național” [online]. [citată 24 martie 2023] <https://mf.gov.md/ro/ministerul-finan%C8%9Belor/catalogul-de-date-deschise-al-ministerului-finan%C8%9Belor> (citată 24.03.2023).
- [4] Ponderea populației care activează în sectorul serviciilor: [online]. [citată 24 martie 2023]. Disponibil: <https://moldova.europalibera.org/a/24949101.html>.
- [5] Impactul pandemiei Covid-19 asupra sectorului HORECA: [online]. [citată 24 martie 2023]. Disponibil: <https://anticoruptie.md/ro/stiri/doc-impactul-pandemiei-de-covid-19-asupra-sectorului-horeca-activitatea-intreprinderilor-din-sector-s-a-redus-cu-pestre-80-la-suta>.

Coordonator științific: BULGAC Corina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: bulgac.corina@ase.md

SITUAȚIA FINANCIARĂ A SECTORULUI BANCAR AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN ANUL 2022

ONOFREICIUC Mihaela, studentă, Specialitatea: MKL

Academia de Studii economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: onofreiciuc.mihaela@ase.md

Abstract. *In the context of the national economy, the banking system of the Republic of Moldova occupies a particularly important place, being considered one of its essential pillars. In the context of integration into the European Union and other international agreements, Moldova is required to maintain an efficient and stable banking system that meets international requirements and standards. In recent years, the Moldovan banking system has undergone many changes, influenced by both external and internal factors, such as the global financial crisis and internal political instability. Thus, in this article, we will analyze the data recorded by the banking system in 2022 and its current trends, highlighting the positive and negative developments in this vital sector of the Moldovan economy.*

Cuvinte cheie: *banking system, political instability, analysis, developments.*

JEL CLASSIFICATION: G20, G21

INTRODUCERE

În cadrul economiei naționale, sistemul bancar al Republicii Moldova ocupă un loc deosebit de important, fiind considerat unul dintre pilonii esențiali ai acesteia. În contextul integrării în Uniunea Europeană și a altor acorduri internaționale, Republica Moldova este nevoită să mențină un sistem bancar eficient și stabil, care să răspundă cerințelor și standardelor internaționale. În ultimii ani, sistemul bancar moldovenesc a trecut prin multe schimbări, fiind influențat de factori externi și interni, precum criza financiară globală și instabilitatea politică internă. Astfel, în acest articol vom analiza datele înregistrate de către sistemul bancar în 2022 și tendințe acestuia în momentul actual, evidențiind evoluțiile pozitive și negative din acest sector vital al economiei moldovenești.

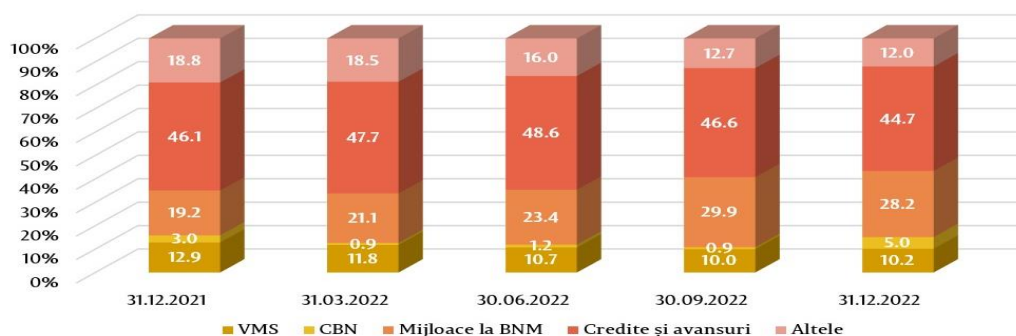
CONȚINUTUL DE BAZĂ

În 2022, sectorul bancar din Republica Moldova a răspuns cu succes provocărilor externe, iar Banca Națională a Moldovei a continuat să supravegheze băncile pentru a asigura stabilitatea și viabilitatea sistemului bancar. Datele prezentate de bănci au arătat că activele, creditele, fondurile proprii, depozitele și profitul au crescut, dar și că au crescut creditele expirate și neperformante, iar indicatorii calității portofoliului de credite s-au înrăutățit. La sfârșitul anului 2022, existau 11 bănci licențiate de Banca Națională a Moldovei.

La finele anului 2022, conform rapoartelor prezentate de către bănci, sectorul bancar a înregistrat următoarele tendințe:

Activele totale au crescut cu 10,9% (12,9 miliarde lei), ajungând la 131,4 miliarde lei. Creditele și avansurile la cost amortizat au reprezentat 44,7% (58,7 miliarde lei) din totalul activelor, în scădere cu 1,4 puncte procentuale față de anul precedent. Ponderea mijloacelor plasate la BNM a crescut cu 9,0 p.p. la 28,2% (37,1 miliarde lei), iar investițiile în valori mobiliare de stat și certificatele BNM au scăzut cu 0,7 p.p. la 15,2% (19,9 miliarde lei). Celelalte active au reprezentat 12,0% (15,7 miliarde lei), în scădere cu 6,8 p.p. față de finele anului 2021.

Diagrama 1. Structura activelor

Sursa: <https://www.bnm.md/>

Totodată, anul 2022 a fost marcat de un val inflaționist, care începuse în toamna anului precedent ca efect al crizei pandemice și fiind amplificată de invazia rusă în Ucraina. Prin urmare, Banca Națională a Moldovei a majora rata de bază aplicată la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt, ratelor de dobândă la creditele și depozitele overnight, stimulând economisirea în defavoarea consumului și intermedierea financiară în moneda națională, echilibrarea comercială și ancorarea așteptărilor inflaționiste.

Banca Națională a impus politici restrictive, majorând treptat rata de bază până la 21,5% în luna august 2022.

Tabel 1. Ratele dobânzilor perioada 30.07.2021-20.03.2023

Valabile din:	Depozite overnight	Rata de bază (rata aplicată la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt)	Credite overnight
20.03.2023	12.00	14.00	16.00
07.02.2023	15.00	17.00	19.00
05.12.2022	18.00	20.00	22.00
04.08.2022	19.50	21.50	23.50
05.06.2022	16.50	18.50	20.50
05.05.2022	13.50	15.50	17.50
16.03.2022	10.50	12.50	14.50
15.02.2022	8.50	10.50	12.50
13.01.2022	6.50	8.50	10.50
03.12.2021	4.50	6.50	8.50
05.10.2021	3.50	5.50	7.50
06.09.2021	2.15	4.65	7.15

Sursa: <https://www.bnm.md/>

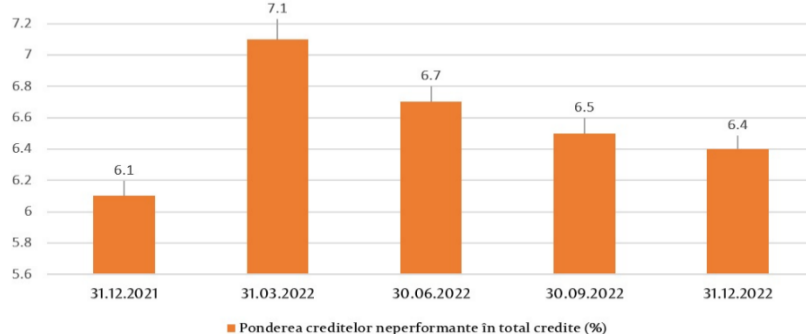
În anul 2022, s-au înregistrat creșteri semnificative la nivelul creditelor acordate în anumite sectoare economice. Astfel, cel mai mare avans în valoare absolută s-a observat la creditele acordate comerțului, care au crescut cu 1 743,7 milioane lei (14,4%) până la 13,9 miliarde lei. De asemenea, s-a înregistrat o creștere semnificativă la creditele acordate industriei alimentare, care au crescut cu 978,9 milioane lei (26,6%) până la 4,4 miliarde lei, precum și la creditele acordate pentru procurarea / construcția imobilului, care au crescut cu 865,7 milioane lei (7,6%) până la 12,3 miliarde lei. În plus, s-a observat o creștere semnificativă la creditele acordate mediului financiar nebanca, care au crescut cu 665,0 milioane lei (36,9%) până la 2,5 miliarde lei.

Totodată, s-a înregistrat o scădere semnificativă la creditele de consum, care au înregistrat cea mai mare descreștere în valoare absolută, de 474,4 milioane lei (4,5%), ajungând la un sold de 10,0 miliarde lei.

În perioada analizată, ponderea creditelor neperformante (substandard, dubioase și compromise) în totalul creditelor a crescut cu 0,3 puncte procentuale, ajungând la 6,4% la data de 31.12.2022. Valoarea acestor credite a variat între 1,8% și 9,2%, în funcție de bancă.

În același timp, creditele neperformante au înregistrat o creștere semnificativă în valoare absolută, cu 14,7% (510,0 milioane lei), ajungând la un sold total de 4,0 miliarde lei.

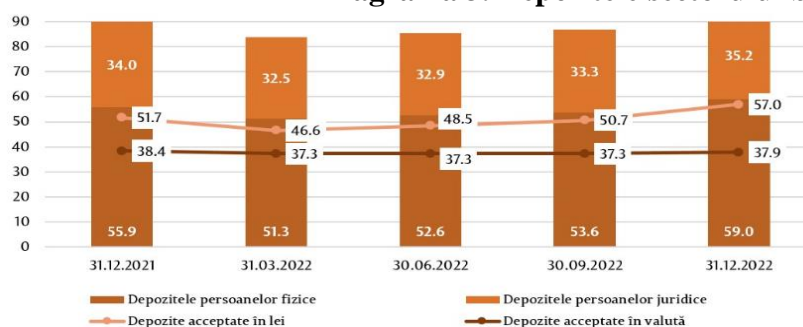
Diagrama 2. Dinamica ponderii neperformante în total credite pe sector(%)

Sursa: <https://www.bnm.md/>

În perioada de referință s-a înregistrat o majorare a soldului total al depozitelor cu 4,9 miliarde lei (5,4%), ajungând la 95,0 miliarde lei. Depozitele persoanelor fizice au reprezentat 62,1% din totalul depozitelor, cele ale persoanelor juridice - 37,1%, iar cele ale băncilor - 0,8%. Soldul depozitelor în lei a crescut cu 10,3% până la 57,0 miliarde lei, în timp ce depozitele în valută au scăzut cu 1,1% ajungând la 37,9 miliarde lei.

Diagrama 3. Depozitele sectorului bancar, miliarde lei

Sursa: <https://www.bnm.md/>

La finele anului 2022, sectorul bancar a înregistrat un profit însemnat, cu o creștere impresionantă de 58,6% față de anul precedent, ajungând la 3,6 miliarde lei. Această creștere substanțială a fost cauzată de o majorare semnificativă a veniturilor, cu o creștere de 88,5% (4,5 miliarde lei) în ceea ce privește veniturile din dobânzi, 46,7% (547,6 milioane lei) în cazul veniturilor din diferențele de curs valutar și 19,1% (480,1 milioane lei) în ceea ce privește veniturile din onorarii și comisioane.

Pe de altă parte, cheltuielile neafere dobânzilor, cheltuielile administrative, provizioanele, deprecierea activelor financiare și nefinanciare și cheltuielile cu dobânzile au crescut cu 2,9 miliarde lei (53,8%) și respectiv cu 1,3 miliarde lei (103,3%). În total, veniturile totale au fost de 14,5 miliarde lei, o creștere semnificativă de 61,9% față de anul precedent. În cadrul acestora, veniturile din dobânzi au fost de 9,6 miliarde lei (66,2%) și veniturile neafere dobânzilor au fost de 4,9 miliarde lei (33,8%).

În timp ce veniturile au crescut semnificativ, cheltuielile totale au crescut la fel de mult, cu o creștere de 63,0% față de anul precedent, ajungând la 10,9 miliarde lei. Cheltuielile cu dobânzile au fost de 2,5 miliarde lei (23,2%), iar cheltuielile neafere dobânzilor au fost de 8,4 miliarde lei (76,8%).

Rentabilitatea activelor a crescut, ajungând la 2,9%, o creștere de 0,9 puncte procentuale față de anul precedent, în timp ce rentabilitatea capitalului a fost de 16,9%, o creștere de 4,6 puncte procentuale față de anul precedent.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Chiar dacă inflația în Republica Moldova a crescut semnificativ în anul 2022, expertul Veceslav Ioniță a anticipat că inflația în Republica Moldova se temperează rapi. În martie 2023, inflația anuală a ajuns la 25,91%, ceea ce a permis BNM să înceapă relaxarea politicii monetare și să scadă dobânzile pentru credite. Această ieftinire a creditelor va determina o creștere a împrumuturilor, în special a celor de consum și ipotecare. În timp ce împrumuturile ipotecare au încetinit în 2022, reducerea creditelor de consum împreună cu scăderea puterii de cumpărare a populației au dus la încasări mai slabe în bugetul public.

Cu toate acestea, ieftinirea creditelor poate servi drept imbold pentru agenții economici să relanseze proiectele investiționale, care au fost diminuate puternic în 2022. În general, situația economică din Republica Moldova se îndreaptă către o îmbunătățire, iar schimbările pozitive vor fi resimțite cel mai bine în a doua jumătate a anului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. <https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-pentru-anul-2022>
2. <https://www.bnm.md/ro/content/rata-inflatiei-0>
3. <https://www.bnm.md/ro/content/ratele-dobanzilor>
4. <https://ionita.md/2023/02/13/dupa-cum-am-anticipat-si-anterior-inflatia-in-republica-moldova-se-tempereaza-rapid-inregistrand-in-ianuarie-2023-o-rata-anuala-de-273/>

Coordonator științific: MĂRGINEANU Aureliu, , dr., conf. univ.
Academia de Studii economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: margineanuaureliu@gmail.com

SOCIAL RESPONSIBILITY AND BANK REPORTING IN REPUBLIC OF MOLDOVA

RESPONSABILITATEA SOCIALĂ ȘI RAPORTAREA BANCARĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CIOBANU Daniela, studentă, Specialitatea: FB
MOLDOVANU Anastasia, studentă, Specialitatea: FB

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61

e-mail autor: ciobanu.daniela.pbc2@ase.md

moldovanu.anastasia@ase.md

Rezumat. *Responsabilitatea socială corporativă (RSC) este un concept relativ nou pentru Moldova, dar cu tradiții în Uniunea Europeană, unde a fost introdusă în legislație și este obligatorie pentru fiecare companie. Astăzi, pentru majoritatea companiilor din Moldova, RSC a devenit o carte de vizită care vorbește despre atitudinea față de societate și provocările cu care acestea se confruntă. Responsabilitatea socială este o teorie etică conform căreia o entitate, fie ea o organizație sau un individ, are obligația de acțiune în beneficiul societăților în general. Aceasta exprimă o datorie pe care fiecare individ sau organizație trebuie să o îndeplinească pentru a menține un echilibru între economie și ecosistem. Exista patru tipuri de responsabilitate socială corporativă pe care bancile le pot practica: RSC de mediu, etic, filantropic și economic.*

Obiectivul acestei lucrări este familiarizarea cu conceptul de responsabilitate socială, analizarea caracteristicilor acestuia și implicarea băncilor din Republica Moldova. Responsabilitatea socială a băncilor în Republica Moldova a devenit mai dezvoltată, având ca scop participarea la diferite probleme sociale, protecția mediului, educația financiară, creșterea nivelului de trai al persoanelor, promovarea și implementarea programelor umanitare. „Caritate VB”, organizația de caritate fondată pe ideea personalului Victoriabank, se numără printre cele mai bune organizații filantropice din țară, participând la nenumărate acțiuni caritabile și susținând proiecte sociale esențiale. În 2021, s-a clasat pe locul 38 din 665 de ONG-uri care au beneficiat de desemnarea procentuală, persoanele fizice redirecționând 45.890 de lei în contul companiei. Al doilea exemplu este BC „ProCredit Bank” SA, care a reușit să-și reducă emisiile de gaze cu 56% în ultimii 4 ani. În plus, banca și-a scăzut consumul anual de energie cu 76%, consumul de apă cu 79% și consumul de hârtie cu 94%. Acest lucru demonstrează angajamentul băncii față de responsabilitatea de mediu, care este o parte integrantă a modului în care își desfășoară activitatea.

Cuvinte cheie: *responsabilitate, bancă, acțiuni, societate, caritate, sustenabilitate, voluntariat.*

JEL CLASSIFICATION: A13, Q20, Q40, Q50

INTRODUCTION

Importance. The value placed on corporate ethics correlates directly with how developed a nation is. Businesses are paying more attention to social responsibility, if it's advancing equality between men and women, preserving the environment, or working to end poverty at all levels. A company's reputation is affected by an array of factors, including how it conducts its business, how it uses natural resources, how its employees are used, and how it affects the growth of the community. These factors include not only economic and financial indicators, but also customer satisfaction, new locations formed, and how the organization is perceived by the societal structure, which shapes specific standards.

The objective of the research paper. The objective of this paper is to get familiar with the concept of social responsibility, analyse its features and the involvement of banks from Republic of Moldova.

Research methods and analysis of bibliographic sources. The research was conducted using the qualitative, logical, descriptive, observational data methods, among others. The research's findings are based on information from credible sources, including data from Victoria bank and Procredit bank.

CONTENT

To preserve an equilibrium among the economy and the environment, it is everyone's responsibility to engage in social responsibility. According to an ethical philosophy, every person or organization has a responsibility to behave in the best interests of the community as a whole. The morality serves as the foundation for social responsibility, requiring that choices and course of action be honestly justifiable prior to getting taken. It would be regarded as socially irresponsible if the activity done or choice that was made harmed society or the ecosystem. A self-policing corporate strategy that enables an organization to be ethically responsible is known as corporate social responsibility (CSR). Companies can enhance their branding whilst helping society via corporate social responsibility activities, charity, and voluntary activities. A firm must first be honest to itself and its stockholders before it can be socially responsible. Organisations that implement CSR initiatives frequently expand to the stage that they're able to support the community. Thus, CSR is often a technique that big businesses use. After all, a company has a greater need to provide an example of moral conduct for its associates, rivals, and industry the more prominent and powerful it becomes.

According to International Standards Organization (ISO), was establishes an international standard for social responsibility, which consists of the six core subjects:

- Community Involvement and Development
- The Environment
- Fair Operating Practices
- Labor Practices
- Consumer Issues
- Human Rights

Generally, there are four types of corporate social responsibility that banks can practice:

1) Environmental CSR practices- Environmental CSR can be demonstrated by socially responsible banks being environmentally friendly as feasible through all aspects of their company. This is one of the most significant ways in which non-traditional banks are embracing CSR policies today.

Banks can begin to be more environmentally conscious by decreasing waste in their daily operations. This includes things like decreasing paper waste by giving paperless statements and invoices, not to use single-use plastic and other wasteful products in their workplaces, and managing energy-efficient facilities. True socially conscious banks also aim to offset the negative environmental impacts of other large corporations by allocating deposits in green projects like clean energy, sustainability analysis, and reforestation.

2) Ethical CSR- Ethical CSR entails incorporating ethical labor standards and treating all stakeholders equally, from leaders and employees to consumers and shareholders.

For example, a bank that practices this sort of CSR may opt to pay all of its employees much more than the minimum wage, especially if it works in multiple regions with differing labor and wage laws. By doing so, the commercial bank assures that each of its workers are paid a living wage rather than simply the minimum.

3) Philanthropic CSR - A financial company can participate in philanthropic CSR by funding to charity organizations or NGO's and offering back to communities in other relevant ways that help society as a whole.

A bank, for example, could be philanthropic by assisting community members seeking to enhance low cost housing. Alternatively, they could provide free financial advise to schools and universities, people, or non-profit organizations. A bank can also be more charitable by creating volunteer opportunities for its staff. They could, for example, meet once a month to build new houses for poor families or to tidy up city parks.

4) Economic CSR- Economic CSR is the final category of corporate social responsibility on our list. This essentially means that all financial decisions taken by a bank must support its goal to positively influence population. In other words, instead of making financial choices based on profit maximization, the bank must guarantee that it does not invest in or lend cash to programs that cause environmental damage, encourage unethical business practices, or harm society. This could involve implementing the three Ps by attempting to provide a good return for People, Planet, and Profit.

Talking about the bank's social responsibility in the Republic of Moldova it started to get more developed as it used to be before, B.C. „VICTORIABANK” S.A. is a perfect example in this case. The goal of the bank is participation in different social problems, environmental protection, financial education, increasing the standard of living for individuals, and promoting and implementing humanitarian programs. "Caritate VB," a charity organization founded on the idea of Victoriabank personnel - Banca Transilvania Group, is among the best philanthropic organizations in the country. Throughout its three years of operation, the non-profit association has participated to innumerable charitable actions and supported essential social projects, and in 2021 it ranked among the organizations to whom most individuals would choose to give the 2% of their own taxes. During 2019 - 2020, the "Caritate VB" organization was funded entirely by donations from the bank and its employees. However, the fact that the association gained beneficiary status within the percentage designation (Law 2%) in 2020 permitted Victoriabank workers, as well as any other employees, to donate the 2% of their pay. As a result: "In 2021, the "Caritate VB" Association scored 38th out of 665 NGOs that benefited from the percentage designation, with individuals redirecting 45,890 lei to the company's account." [3]

Second example to be analyzed is BC "ProCredit Bank" SA. The company seeks to make the most sustainable contribution to the nation's economic growth. Throughout this context, green credits are used to finance initiatives that promote ecological sustainability, alternative resources, and energy eco-consumption. The loan, which is designed for very-small, small, and medium-sized businesses, will provide business owners with a number of advantages over their competitors, as well as lower operating costs, more productivity, more efficient technology, and responsible for the utilization of environmental assets. The purpose of the bank is continuing to be the raising of the awareness of the environmental impact and seeking methods to lessen it, which includes creating appropriate strategies to cut back on resource and energy waste as much as possible. ProCredit Bank is regarded as a fundamental and trustworthy partnership for "green" financing because of the knowledgeable experts in the sector. The "green" loan portfolio currently makes up 16.8%, or EUR 28.8 million, of the Bank's overall loan portfolio, showing a growth constituted approximately 9% at the ending of the calendar year. "Energy efficiency investments account for the largest portion of the "green" portfolio, representing 83.1%, preceded by investing in ecologically responsible initiatives and renewable energy showing an indicator of 16.9% overall. The corporation has been successful in reducing its emissions of greenhouse gases by 56% over the last 4 years due to efforts implemented. As a result of this measures, ProCredit Bank Moldova decreased its yearly energy use by 76% / 2.5 million kWh, water consumption by 79% / 3.4 thousand m³, and paper consumption by 94% / 16.4 tons" [4], data being represented below (Fig.1):

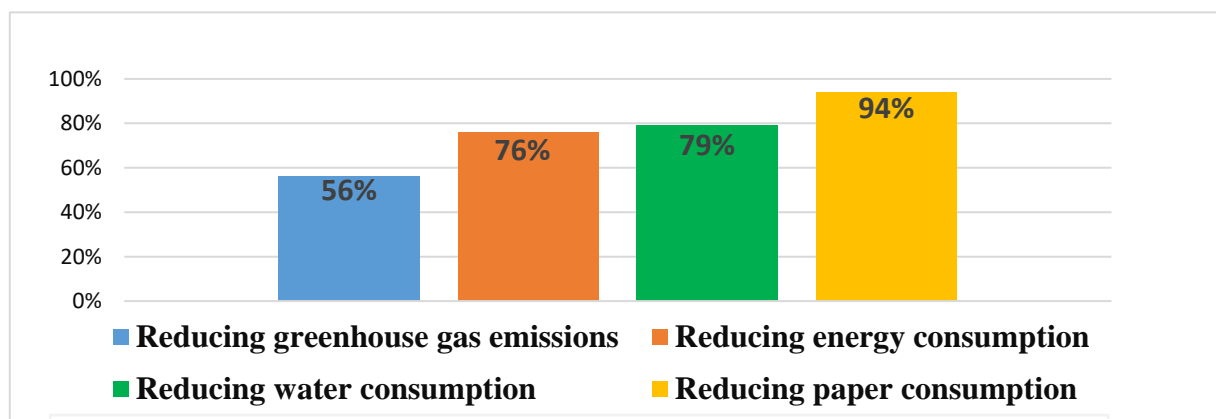

Figure 1. Results of ProCreditBank regarding social responsibility, expressed in percentage.

Source: Management Report B.C. "ProCredit Bank" J.S. (2021)

Due to this result, it can be confirmed the ProCredit Bank's commitment to environmental responsibility and that is an integral part of how company conduct business rather than merely a trend. Also, bank made another current step in the social responsibility, by organizing "Green Saturday". At the village of Mardareuca in the Boscana commune, Procredit Bank made its initial move in converting a territory of land on an eroding hill into something like a forest with several species of trees in 2022. "A number of 100 bank staff and their kids participated in the event, planting 2,000 different tree species, including walnut trees, ash, maple, acacia, different bushes and elm." [4] For the villagers, the improving of the environment is really significant.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATION

Due to its role in ensuring the stability of the economy and its systems, the banking industry as a whole has a fundamental obligation for social responsibility. By CSR, charitable giving, and volunteer work, businesses can improve their reputation while also benefiting society. The initiatives can be done through different method, such as: environmental practice, philanthropic practice, ethical practice and economic practice. The research was done for two banks from the Republic of Moldova: ProCredit Bank and Victoria bank. Both banks demonstrated the increase in their initiatives and results in the last years, by implication in volunteering, charity, decreasing the waste of natural resources and promoting green economy. Per general, all banking sector should imply in their strategy for next years such actions and to put a strong focus on this matter. Social responsibility being a mechanism for both: increasing the productivity of the bank and keeping safe the environment.

BIBLIOGRAPHY:

1. Social responsibility and features of corporate social responsibility. [online] [accessed 19.03.2023] available on: <https://asq.org/quality-resources/social-responsibility#Core>
2. Types of corporate social responsibility that banks can practice. [online] [accessed 21.03.2023] available on: <https://www.joinatmos.com/blog/corporate-social-responsibility-of-banks#:~:text=Philanthropic%20CSR%20activities&text=For%20example%2C%20a%20bank%20might.institutions%2C%20individuals%20or%20nonprofit%20companies>
3. Social responsibility of Victoriabank. [online] [accessed 22.03.2023] available on: <https://www.victoriabank.md/despre-noi/csr>
4. Social responsibility of Procreditbank. [online] [accessed 22.03.2023] available on: <https://www.procreditbank.md/ro/content/principiile-de-responsabilitate-sociala-ale-procredit>

Coordonator științific: BUȘMACHIU Eugenia, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: eu_busmachiu@ase.md

ROLUL RATEI DE ACTUALIZARE SOCIALĂ ÎN PROCESUL DE DECIZIE A PROIECTULUI

THE ROLE OF SOCIAL DISCOUNT RATE IN THE PROJECT DECISION PROCESS

GAREA-CIOBANU Vladalina, studentă, Specialitatea: BA
BODORIN Jaclin, studentă, Specialitatea: BA

Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
E-mail: garea_ciobanu.vladalina@ase.md
bodorin.jaclin@ase.md

Abstract. *The selection and implementation of projects is a complex process that involves various stakeholders and factors. One of the critical elements in this process is the evaluation of costs and benefits associated with the project. Cost-benefit analysis is a widely used method for evaluating the feasibility of projects. A crucial component of cost-benefit analysis is the discount rate, which is used to calculate the present value of future costs and benefits. However, the traditional discount rate approach does not account for the social impacts of a project, which can lead to inequitable outcomes. The social discount rate is an alternative method that incorporates social considerations into the decision-making process. This paper explores the role of social discount rate in the project decision-making process. We examine the concept of social discount rate, its application in cost-benefit analysis, and its implications for project evaluation. We argue that the use of social discount rate is critical in promoting sustainable development, ensuring equity, and enhancing the welfare of society. Our findings suggest that incorporating social considerations into project evaluation can lead to more informed and socially responsible decision-making.*

Key Words: *social discount rate, project decision-making process, cost-benefit analysis, economic analysis, sustainable development, social return on investment, risk analysis, project management, public policy, public investments, project financing.*

JEL CLASSIFICATION: G0

INTRODUCERE

Procesul decizional în ceea ce privește selecția și implementarea proiectelor este un proces complex și dificil care implică mai mulți factori și părți interesate. Printre factorii cheie care influențează deciziile în acest proces se numără analiza cost-beneficiu. În această analiză, este esențial să se calculeze valoarea actuală a costurilor și beneficiilor viitoare ale proiectului, ceea ce se face cu ajutorul ratei de reducere. Cu toate acestea, utilizarea ratei de actualizare sociale tradiționale poate duce la rezultate inechitabile și poate neglija impactul social al proiectului. În acest context, rata de reducere socială apare ca o alternativă viabilă, care are în vedere aspectele sociale în evaluarea costurilor și beneficiilor viitoare ale proiectului. Această lucrare are ca obiectiv principal examinarea rolului ratei de reducere socială în procesul de decizie a proiectului și a implicațiilor sale pentru dezvoltarea durabilă, echitatea și bunăstarea socială. Prin urmare, lucrarea analizează conceptul de rată de reducere socială, modalitățile sale de aplicare în analiza cost-beneficiu și argumentele în favoarea utilizării sale pentru evaluarea proiectelor. Concluziile noastre sugerează că integrarea aspectelor sociale în procesul de evaluare a proiectelor poate conduce la o mai bună informare și la decizii mai responsabile social.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiza cost-beneficiu (ACB) este o metodă utilizată pentru a evalua avantajele și costurile unui proiect în termeni monetari, astfel încât decidenții să poată lua decizii informate. În general, în analiza cost-beneficiu, sunt calculate valoarea actuală a costurilor și beneficiilor viitoare ale proiectului, utilizând o rată de reducere. Această rată de reducere este o măsură a timpului și a riscului, reflectând faptul că un dolar cheltuit sau câștigat în viitor valorează mai puțin decât un dolar cheltuit sau câștigat în prezent. În general, ratele de reducere tradiționale sunt determinate de guvern sau de bănci și sunt utilizate în mod obișnuit în ACB.

Cu toate acestea, ratele de reducere tradiționale sunt adesea criticate pentru că nu iau în considerare impactul social al proiectelor și se concentrează doar asupra aspectelor economice. Acest lucru poate duce la evaluări inechitabile și poate subestima impactul social al proiectelor. Pentru a aborda această problemă, s-a dezvoltat conceptul de rată de reducere socială. Rata de reducere socială ia în considerare factori sociali, precum distribuția veniturilor, echitatea și impactul asupra grupurilor vulnerabile. Această rată de reducere reflectă o preocupare mai mare pentru consecințele sociale ale proiectului, în loc de concentrarea strictă asupra aspectelor economice.

În practică, utilizarea ratei de reducere socială în ACB poate duce la o mai bună evaluare a impactului social al proiectului. Aceasta poate include beneficii precum îmbunătățirea accesului la servicii de sănătate sau educație pentru grupuri defavorizate sau reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră care afectează sănătatea și calitatea vieții oamenilor. Implicațiile utilizării ratei de reducere socială în analiza cost-beneficiu includ o evaluare mai precisă a costurilor și beneficiilor viitoare ale proiectului și o decizie mai bună informată. Această abordare poate duce la dezvoltare durabilă, echitate și bunăstare socială și poate ajuta la abordarea inegalităților sociale și a sărăciei.

Pentru a evalua impactul social al proiectului, sunt utilizate anumite metode și tehnici, precum și criterii și indicatori specifici. Metodele și tehnici utilizate în ACB includ analiza cost-eficacitate, analiza cost-utilitate și analiza cost-efectivitate. Analiza cost-eficacitate se concentrează pe costurile și rezultatele fizice ale proiectului, cum ar fi numărul de cazuri de boală tratate sau numărul de elevi care își îmbunătățesc performanța școlară. Analiza cost-utilitate ia în considerare impactul social al proiectului și se concentrează pe evaluarea beneficiilor în termeni de utilitate, cum ar fi anii de viață câștigați sau reducerea ratei de mortalitate. Analiza cost-efectivitate este o combinație a celor două metode și ia în considerare costurile și efectele fizice și sociale ale proiectului.

Pentru a evalua impactul social al proiectului, se utilizează criterii și indicatori specifici. Aceștia includ criterii economice, cum ar fi producția, veniturile sau costurile, dar și criterii sociale, cum ar fi sănătatea, educația, calitatea mediului sau incluziunea socială. Indicatorii utilizați includ numărul de locuri de muncă create, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră sau reducerea sărăciei și inegalităților sociale. Un exemplu de analiză cost-beneficiu care utilizează rate de reducere sociale și criterii și indicatori specifici este proiectul de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră într-o zonă urbană. În cadrul acestui proiect, s-au calculat costurile și beneficiile viitoare ale proiectului utilizând o rată de reducere socială, care a reflectat distribuția veniturilor și echitatea socială. Criteriile și indicatorii folosiți pentru evaluarea impactului social au inclus reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, îmbunătățirea calității aerului și reducerea bolilor respiratorii. Evaluarea impactului social a arătat că proiectul a avut un impact pozitiv asupra calității vieții oamenilor, în special a celor din grupurile vulnerabile.

Argumentarea beneficiilor utilizării ratei de reducere socială în cadrul procesului de decizie a proiectului este esențială pentru dezvoltarea durabilă, echitatea și bunăstarea socială. Prin utilizarea ratei de reducere socială, se poate obține o perspectivă mai largă asupra impactului proiectului asupra societății, ceea ce poate duce la decizii mai informate și mai juste.

Un beneficiu major al utilizării ratei de reducere socială este că aceasta poate ajuta la identificarea și evaluarea impactului proiectului asupra celor mai vulnerabile și marginalizate grupuri sociale. Astfel, se pot lua măsuri adecvate pentru a minimiza efectele negative ale proiectului asupra acestor grupuri și pentru a le asigura accesul la beneficiile proiectului.

De asemenea, utilizarea ratei de reducere socială poate contribui la promovarea dezvoltării durabile prin asigurarea că proiectele sunt durabile din punct de vedere economic, social și de mediu pe termen lung. Prin evaluarea costurilor și beneficiilor pe termen lung, se poate evita adoptarea deciziilor care ar putea avea consecințe negative pe termen lung, cum ar fi distrugerea resurselor naturale sau creșterea inegalității sociale.

Un altă beneficiu al utilizării ratei de reducere socială în cadrul procesului de decizie a proiectului este că poate promova echitatea socială prin asigurarea că beneficiile proiectului sunt distribuite în mod egal între toate grupurile sociale și nu doar între cele mai privilegiate.

CONCLUZII

În concluzie, rata de reducere socială are un rol important în procesul de decizie a proiectului, având în vedere impactul acestuia asupra societății. Utilizarea ratei de reducere sociale în analiza cost-beneficiu poate ajuta la identificarea și evaluarea impactului proiectului asupra celor mai vulnerabile și marginalizate grupuri sociale și poate contribui la promovarea dezvoltării durabile, echitatea socială și bunăstarea socială.

Prin utilizarea criteriilor și indicatorilor adecvați pentru evaluarea impactului social, se poate lua în considerare perspectivele multiple ale societății și se pot lua decizii mai bune în ceea ce privește proiectele.

Studiile de caz sau exemplele practice pot fi utile pentru a ilustra beneficiile și limitările utilizării ratei de reducere sociale în cadrul procesului de decizie a proiectului.

În final, utilizarea ratei de reducere sociale în cadrul procesului de decizie a proiectului poate duce la decizii mai informate și mai juste, care să maximizeze beneficiile și să minimizeze efectele negative asupra societății și să promoveze dezvoltarea durabilă, echitatea socială și bunăstarea socială.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. MINISTERUL DEZVOLTĂRII REGIONALE ȘI ADMINISTRAȚIEI PUBLICE, *Ghid de bune practici în management de proiecte*, Ed. Universitara, 2015, 90 p.

Disponibil la: https://www.mdlpa.ro/userfiles/ghid_MP.pdf

2. ROBU V., GEORGESCU N., *Analiza economico-financiară*, Academia de Studii Economice București, 253 p.

Disponibil la: <http://www.amac.md/Biblioteca/data/22/8/VI/13.pdf>

3. BNM, *Strategia politicii monetare a Băncii Naționale a Moldovei pe termen mediu*.

Disponibil la: <https://www.bnm.md/ro/content/strategia-politiciei-monetare-bancii-nationale-moldovei-pe-termen-mediu>

4. <https://www.mercatus.org/research/policy-briefs/social-discount-rate-primer-policymakers>

5. <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/social-discount-rate>

6. <https://cals.arizona.edu/classes/rnr485/ch6.htm>

Coordonator științific: BUȘMACHIU Eugenia, lector universitar

Academia de Studii Economice a Moldovei,

Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

E-mail: eu_busmachiou@ase.md

SUSTAINABILITY CASH AND VALUE FLOWS IN THE ACTIVITY OF ENTERPRISES

FLUXURI DE NUMERAR ȘI VALOARI DURABILE ÎN ACTIVITATEA ÎNTREPRINDERILOR SUSTENABILE

PAVELESCU Cezara, studentă, Specialitatea: FB,
PANUȘ Daniela, studentă, Specialitatea: FB,

Academia de Studii Economice a Moldova

Str. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail autor: pavelescu.cezara@ase.md

panus.daniela@ase.md

Rezumat. În această lucrare științifică este prezentată semnificația principiilor durabile și a fluxurilor de numerar în operațiunile afacerilor durabile. Eficiența economică și sustenabilitatea sunt idei interdependente și complementare pe care întreprinderile ar trebui să le ia în considerare. Cercetarea sugerează o colecție de valori legate de numerar și fluxuri de valoare care pot fi utilizate pentru a evalua sustenabilitatea unei companii. În plus, se propun ca principiile ecologice să dirijeze procesele decizionale ale întreprinderilor. Lucrarea sugerează că prin încorporarea durabilității în strategiile fundamentale de afaceri și luând în considerare efectul lor asupra societății și asupra mediului, întreprinderile durabile pot obține succes pe termen lung.

Cuvinte cheie: *Sustenabilitatea afacerilor, eficiența economică, adaptabilitatea, indicatori legați de fluxul de numerar și de valoare, principii de ecologie*

JEL CLASSIFICATION: Q56, G32, O16, O5

INTRODUCTION

Businesses have recently begun to place more emphasis on sustainability as they realize how essential it is to conduct themselves in an ethical and responsible way on both a social and environmental level. The administration of revenue and value flows, which can aid businesses in achieving long-term profitability and encouraging sustainable practices, is a crucial component of sustainability. In this context, this study seeks to investigate how sustainable businesses handle their revenue and value flows, with an emphasis on how sustainable ideals influence these strategies.

In order to improve sustainability and success for companies over the long term, this research looks to find the best practices for handling revenue and value transfers in a sustainable way. It accomplishes this by carrying out a careful study of relevant literature and actual data. In the end, this research aims to contribute to a better understanding of the connection between sustainability, revenue and value transfers, and company success as well as to offer a road map for companies seeking to run more responsibly.

CONTENT

It is a need to start the development of this research by mentioning the reference of sustainability as a condition in which both the economic activity and business meet in order to fulfill the present urges by giving the opportunity to future generations to accomplish it on their own. Various business entities as well as government recognize the concept of sustainability as a tool of efficiency based on five main principles:

- Firstly, the balance of stakeholder does make business a possibility to develop their condition and overall, life. Stakeholders' ability to provide tightly depends on the strength between them,

mainly under a relationship. To add to this idea, they embrace the customers, environment, investors, employees, suppliers and others. This interconnection is key for a business to be sustainable.

- Second of all, a transparent business and its harmony grasp such problems as integrity and openness. Transparency is the tool to rich a free-flowing business style by simultaneously increasing harmony. A sustainable value is provided through open communication.
- Next, a change in the business is essential in order to make sure that it will function efficiently and that it will generate opportunities
- Fourth, the creativity and innovation in relation to systems, management, approaches and products ensure the sustainability of it. Moreover, creativity is the one to progress as a contribution to a particular sector.
- Lastly, it is required cooperation between all stakeholders for an efficient sustainable business, as well as following the general movement of nature. Corporate decision-making should be guided by environmental ideals to guarantee sustainable practices that help both the ecosystem and the company's long-term viability. The preventative principle exhorts companies to approach environmental dangers cautiously and stop potential harm before it happens. Another crucial concept is pollution avoidance, which requires companies to cut back on or completely eradicate pollutants from their operations. The idea of sustainable development places a focus on the necessity of long-term planning in business to satisfy current requirements without endangering the capacity of future generations to satisfy their own needs. Businesses can support sustainability and have a beneficial effect on the environment by incorporating environmental principles into decision-making processes.

The capability of an enterprise to transform inputs into productive outputs in a cost effective manner is called operating efficiency. Basically this refers to the actuality as an indicator of a company's health by being measured in two ways: minimizing costs and maximizing resource productivity. Revenue is seen as an entry point of money and its value in business cycle.

The following cash and value-flow indicators indicate company sustainability:

1. Revenue sources from environmentally friendly goods or services
2. Expenses have been reduced as a result of resource economy and waste reduction initiatives.
3. Investing in environmentally friendly tools and behaviors
4. Employee participation in environmental projects has increased.
5. Based on sustainability initiatives, brand image and consumer loyalty
6. Environmental compliance regulation and legal threats have been reduced.
7. Improved capital and financial availability based on sustainability success
8. Increased market dominance as a result of product or service distinction based on sustainability
9. Sustainable purchasing and procurement methods have reduced supply chain risks.
10. Improved capacity to recruit and retain talent based on environmental principles and practices.

These indicators demonstrate how environmentally and socially responsible business practices can improve a company's financial success while also supporting environmental and social sustainability.

Operational efficiency based on cash/value flow related indicators embrace the following:

- Value costs/benefits of external impacts;
- Gross margin analysis;
- Operating margin analysis;
- Degree of compromise to stakeholders;
- Limitation assessment;
- Flow dynamic assessment.

Cash management based on cash/value flow related indicators embrace:

- accounts receivable period;
- accounts payable period;

- inventory turnover period;
- collected sales;
- profit after tax;
- cash flow from operations (before deducting dividends) / collected sales.

CONCLUSION

Concluding, in order to give rise to such indicators as those related to cash and value flow it is required a deep concept of understanding business sustainability. Moreover, business is a curator of that body that ensures the flow of bona fide value to stakeholders who contribute to personal welfare. By being sustainable, it comprises transparency, economic efficiency, creativity, ability to change and balanced stakeholder engagement. Moreover, a business sustainability provides better brand image as well as better employee recruiting, it reduces business costs, increases productivity, reduces the wastes, complies with regulations and very important, enriches the number of profit. Our analysis proved the key concept of all theories mentioned in this research by bringing up details about a collection of cash and flow values. It has proved that an interconnection between them is utilized to evaluate overall the sustainability of the entity. Overall, all these benefits distinguish sustainable businesses from competitors and ecological principles guide upon the enterprises' decisions.

REFERENCES:

1. Kolk, A. (2010). Trajectories of Sustainability Reporting by German Companies. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 17(3), 149-163.
2. World Business Council for Sustainable Development (WBCSD). (2002). *Eco-Efficiency: The Business Link to Sustainable Development*. MIT Press.
3. Levy, S. (2017). *The Role of Corporate Sustainability in Cash Flow Management. Sustainable Brands*. Retrieved from https://www.sustainablebrands.com/news_and_views/finance_investment/simon_levy/role_corporate_sustainability_cash_flow_management
4. "Sustainable Business Practices." *Business News Daily*, 12 Dec. 2019, <https://www.businessnewsdaily.com/4686-sustainable-business-practices.html>.
5. "Triple Bottom Line." Investopedia, 16 Nov. 2021, <https://www.investopedia.com/terms/t/triple-bottom-line.asp>.
6. Perrini, F. & Tencati, A. (2006). Sustainability and stakeholder management: the need for new corporate performance evaluation and reporting systems. *Business Strategy and the Environment*, 15, pp. 296-308.

Coordonator științific: BUȘMACHIU Eugenia, dr., conf. Univ.
Academia de Studii Economice a Moldova
Str. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: busmachiueugenia@ase.md

ANALIZA INFLUENȚEI ȘI UTILIZĂRII PÂRGHIILOR ECONOMICO-FINANCIARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

ANALYSIS OF THE INFLUENCE AND USE OF ECONOMIC-FINANCIAL LEVERS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

DARIE Tatiana, studentă, Specialitatea: MKL

Academia de studii economice a Moldovei,

Republica Moldova, Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail: darie.tatiana@ase.md

Abstract: *The analysis of the influence of economic-financial levers in the Republic of Moldova aims to describe the economic phenomena that have taken place or how future events will unfold. Levers are tools, which the state uses for the period of decline, as well as for the period of growth of the economy to establish a balance.*

Cuvinte cheie: *economic-financial levers, economy, economic processes, crisis, monetary tools*

JEL CLASSIFICATION: E43, E52, E63

INTRODUCERE

Pârghiile economico-financiare reprezintă totalitatea instrumentelor de natură economică sau financiară, cu ajutorul cărora statul acționează pentru stimularea interesului economic al unei colectivități determinate sau al membrilor acesteia, luați în mod individual pentru realizarea unui obiectiv anumit sau stimulând evoluția în direcțiile dorite. [1, p. 32]

Acestea sunt instrumente care influențează economia Republicii Moldova. De aceea pârghiile economico-financiare trebuie folosite cu prudență și cu un echilibru adecvat între politica fiscală și cea monetară, astfel încât să se atingă obiectivele economice pe termen lung.

Pârghiile economico-financiare trebuie utilizate în cazul crizelor pentru a stabiliza economia țării și a investi în proiecte de lungă durată pentru o dezvoltare ulterioară.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Deoarece pârghiile economico-financiare acționează automat la producerea fenomenelor economice, acestea trebuie analizate, pentru a evidenția influența acestora asupra economiei și a încerca de a preveni anumite schimbări în economia națională.

Impozitul ca pârghie financiară, reprezintă o resursă financiară publică, și totodată un mijloc de stimulare a investițiilor, de orientare a consumului, de extindere a schimburilor externe, de corectare a unor tendințe negative în evoluția proceselor economice și sociale. [9] Dacă impozitele sunt prea ridicate, atunci consumatorii pot avea mai puțini bani pentru a cheltui, ceea ce poate duce la o încetinire a economiei. Pe de altă parte, o reducere a impozitelor poate stimula consumul și investițiile, ceea ce poate duce la o creștere a economiei. O astfel de pârghie a fost utilizată în anul 2020, când Guvernul Republicii Moldova a adoptat politica privind impozitul pe venit, care a redus impozitul pe venit de la 18% la 12%. Această reducere a impozitului a fost făcută pentru a stimula consumul și investițiile în economie. [2, p. 41]

Taxele, la fel sunt niște pârghii economico-financiare. Guvernul poate utiliza taxele ca un instrument de politică monetară pentru a stimula sau a reduce economia. De exemplu, reducerea taxelor poate determina consumatorii să cheltuiască mai mult, iar afacerile să investească mai mult în producție și dezvoltare. În schimb, creșterea taxelor poate reduce cheltuielile consumatorilor și poate

încetini economia. Prin stabilirea nivelului potrivit de taxare și structurare a acestora în mod corespunzător, guvernul poate ajuta la stabilizarea economiei și la îmbunătățirea bunăstării cetățenilor.

Nivelul pârghiei economico-financiare, ratei dobânzii, poate influența atât cheltuielile consumatorilor, cât și investițiile companiilor. Scăderea ratei dobânzii stimulează investițiile și creșterea ocupației forței de muncă, pe fondul unei anumite tendințe de creștere a prețurilor, iar creșterea ratei dobânzii conduce la diminuarea investițiilor și apariția tendinței de creștere a șomajului. [1, p. 47] Conform datelor Băncii Naționale a Moldovei, din data de 07.02.2023 până astăzi, rata este de 17 %, care este mai mică cu 3% decât rata de bază la data de 05.12.2022. [5]

Subvențiile sunt pârghii economice sub formă de sprijin financiar acordat de guvern sau alte organizații pentru a stimula creșterea economică, promovarea inovației, reducerea inegalității economice și sociale pentru a ajuta grupurile vulnerabile sau regiunile mai sărace să-și îmbunătățească situația economică, reducerea sărăciei și protejarea mediului. Un exemplu de politică de subvenționare adoptată de guvernul Republicii Moldova este Programul Național de Subvenționare a Producătorilor Agricoli, care a fost lansat în anul 2021. Programul oferea subvenții producătorilor agricoli pentru achiziționarea de inputuri agricole, precum semințe, îngrășăminte și pesticide, cu scopul de a sprijini producția agricolă și de a crește competitivitatea sectorului agricol. Pentru anul 2021, conform Legii bugetului de stat mărimea Fondul național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural a constituit 1,1 miliard de lei. [6]

O altă pârghie economico-financiară este cursul valutei naționale. Dacă acesta scade, Banca Națională intervine prin operațiuni de vânzare a valutei străine, pentru a contribui la creșterea cererii de monedă națională și la creșterea puterii ei de cumpărare, iar dacă cursul valutei naționale crește, banca din contra începe activ să vândă moneda pentru a crește oferta de monedă proprie. Toate aceste acțiuni au ca scop stabilizarea cursului valutar. [1, p. 48]

Accizele sunt un impozit general de stat și reprezintă taxele de consumație pe produs, având rolul primordial de a asigura acumularea veniturilor la bugetul de stat, iar suma lor este inclusă în prețul produselor, pe lângă toate celelalte componente ale structurii prețului de comercializare, cum ar fi: prețul materiei prime, costurile de prelucrare, costurile logistice etc. Modificarea valorii accizelor la alcool sau tutun au drept scop descurajarea consumului acestor produse pe piața Republicii Moldova pentru a proteja sănătatea consumatorilor. [3, p. 1] De exemplu, Parlamentul a votat, în prima lectură, proiectul Politicii fiscale pentru anul 2023, în care se prevede majorarea accizelor la produsele de tutun cu 25%, iar la alcool cu 15%. Această majorare are ca scop încasarea suplimentară de venituri la bugetul de stat de circa 618 milioane de lei din acciza la produsele de tutun, de către Ministerul Finanțelor. [10]

O altă pârghie economico-financiară ține de volumul masei monetare. Astfel, în condițiile în care Banca Națională a Moldovei diminuează *rata de bază* (rata de referință pentru principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt, un instrument al politicii monetare care reflectă de fapt costul banilor) este susținut procesul de creditare, astfel masa monetară crește și, respectiv, inflația prin monedă sporește. Și situație inversă, odată cu majorarea ratei de bază, Banca Națională a Moldovei urmărește diminuarea inflației ca consecință a temperării procesului de creditare prin diminuarea masei monetare în economie. [4, p. 105]

Indemnizațiile sunt pârghii prin care Guvernul acordă facilități diferitor categorii de persoane. Pe data de 7 decembrie 2022, Guvernul a aprobat proiectul de lege pentru modificarea Articolului 11 din Legea ocrotirii sănătății. Acest proiect conține modificări cu privire la acordarea facilităților tinerilor specialiști cu studii medicale și farmaceutice. Aceste indemnizații se vor acorda medicilor și farmaciștilor, după șase luni de activitate. Valoarea indemnizației a fost de 120 de mii de lei, iar asistenților medicali, moașelor, asistenților farmaciști, tehnicienilor dentari, asistenților medicali în diagnostic de laborator – de 96 de mii de lei. [11]

Prețul hârtiilor de valoare, în special a acțiunilor, poate fi utilizat ca o pârghie economico-financiară în Republica Moldova. Prin emisiunea și vânzarea de acțiuni, companiile moldovenești pot

obține finanțare pentru investiții și dezvoltare. Un exemplu recent de utilizare a hârtiilor de valoare în Republica Moldova este emisiunea de obligațiuni în valoare de 200 milioane lei (aproximativ 10 milioane dolari SUA) de către Mobiasbanca - OTP Group. Aceste obligațiuni sunt destinate investitorilor instituționali, care au o maturitate de 5 ani, cu o dobândă anuală fixă de 6,5%. [12]

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Rolul pârghiilor economico-financiare constă în a suplini prin funcționarea lor imperfecțiunile mecanismului economic și în atenuarea disfuncționalităților acestuia. În Republica Moldova, pârghiile economico-financiare sunt instrumente cu care se dirijează economia țării, ce includ politici fiscale, cum ar fi taxele și impozitele, și politici monetare, cum ar fi controlul asupra ratei dobânzii și reglementarea băncilor. Guvernul Moldovei utilizează aceste pârghii pentru a controla inflația, pentru a promova creșterea economică și pentru a reduce șomajul.

REFERINȚELE BIBLIOGRAFICE:

1. Botnari N., Baurciulu A., *Finanțe (manual)*. Chișinău: ASEM, 2010, 418 pag.
2. Codul fiscal al Republicii Moldova, nr. 1163-XIII din 24.04.1997 (în vigoare 01.01.1998), TITLUL II IMPOZITUL PE VENIT, art. 15, 357 pag.
Disponibil: <https://sfs.md/uploads/files/codul%20fiscal/CF.pdf>
3. CAZACU Angela, LEVINTE Daniela, BULGAC Corina, *INFLUENȚA ACCIZELOR ASUPRA FORMĂRII PREȚURILOR*, ASEM, 2017, 2 pag.
Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/158-159.pdf
4. HINEV Olga, *Optimizarea politicii monetare prin gestiunea așteptărilor inflaționiste*, Chișinău, ASEM, 2022, 171 pag. Disponibil:
https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/2302/Thesis_Hinev_Olga.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. <https://www.bnm.md/>
6. <http://aipa.gov.md/ro/content/aipa-lansat-campania-de-informare-pentru-anul-2021>
7. <https://administrare.info/domenii/economie/7070-p%C3%A2rghiile-economico-financiare>
8. <https://www.stiucum.com/finante/finante-publice/Parghii-economicofinanciare31556.php>
9. <https://www.scribub.com/economie/finante/Parghiile-financiare-si-rolul-15241199.php>
10. <https://www.infotag.md/populis-ru/303554/>
11. <https://ms.gov.md/comunicare/comunicate/indemnizatii-unice-intr-o-singura-transa-pentru-tinerii-specialisti-cu-studii-medicale-si-farmaceutice/>
12. <https://www.mold-street.com/>; <https://www.finmedia.ro/>

Coordonator științific: MĂRGINEANU Aureliu, conf. univ., dr.
Academia de studii economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: margineanuaureliu@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v2.27>

CZU: 343.352:338(1-773)

HOW DOES THE LEVEL OF CORRUPTION INFLUENCE THE EFFECTIVENESS OF OFFICIAL DEVELOPMENT ASSISTANCE RELATIVE TO GDP FOR DEVELOPING COUNTRIES?

CUM INFLUENȚEAZĂ NIVELUL CORUPȚIEI EFICACITATEA ASISTENȚEI OFICIALE DE DEZVOLTARE (AOD) ÎN RAPORT CU PIB-UL PENTRU ȚĂRILE ÎN CURS DE DEZVOLTARE?

KATERINA-THALIA (KALIA) HADZIYIANNAKI,

University of Amsterdam, The Netherlands,

Waterlooplein 185 1011PG, Amsterdam

e-mail: kaliahadz@outlook.com

Abstract: *Comparing the effect of Official Development Assistance (ODA) in high-corrupt and low-corrupt recipient countries, the impact of development aid in terms of per capita GDP growth is significantly higher in low-corrupt countries and insignificant in high-corrupt countries in generating economic growth.*

Key words: *aid effectiveness, development assistance, corruption*

JEL CLASSIFICATION CODE: O1, O17

INTRODUCTION

According to the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ODA is the foreign (or development) aid provided to developing countries by governments with the objective of promoting economic development and welfare.

The High-Level Fora on Aid Effectiveness in Rome, Paris, Accra and Busan in 2003, 2005, 2008 and 2011 respectively established the foundational principles of effective aid that led to the Busan Partnership Agreement 2011 endorsed by over 100 countries that set the roadmap of maximising effective development aid (The High-Level Fora on Aid Effectiveness, OECD). These initiatives were borne from the concern surrounding the ineffectiveness of development aid due to the unproductive results of ODA on developing countries.

The debate over the effectiveness of development aid has two opposing views: The optimistic view of Jeffrey Sachs who argues that developing countries are stuck in a vicious poverty cycle reinforced within the economic system. Development aid could be beneficial if it is targeted at public necessities such as infrastructure attracting firms who will invest in that country (Sachs et al., 2004). On the other hand, Easterly argues that the assumptions made by global institutions such as the World Bank on the benefits of development aid are inherently flawed (Easterly, 2007). Moreover, Burnside and Dollar (2000) argue that development aid is conditional to a number of macroeconomic factors that determine the impact of ODA relative to GDP. In this research paper, the effectiveness of ODA relative to GDP will be conditioned on a corruption perception index (CPI) constructed by Transparency International to determine whether the empirical designs of each of the above papers yield similar results under the same conditions. A DiD design will be used to test this hypothesis empirically using official World Bank data from two data sets on average per capita GDP and ODA percentage over two 10-year periods; 1995-2004 and 2005-2014 for 179 countries tested against the CPI.

The rest of the paper is structured in seven sections: Theoretical Framework, Methodology, Results, Discussion, Conclusion, Reference List and Appendix. In the Theoretical Framework the theory presented in Burnside and Dollar, 2000, on the effectiveness of development aid on developing countries is introduced and the hypothesis to be tested is presented. In the Methodology, the type of empirical design, the variables used and the method of research is further explained to understand the possible correlation to the hypothesis. The Results, demonstrates the final regressions of the test and

the Discussion section will prove or disprove the hypothesis. In the Conclusion, the limitations of the paper's findings are raised.

THEORETICAL FRAMEWORK

Burnside and Dollar, 2000, analyses development aid with a focus on the interrelationships among bilateral aid, macroeconomic policies and growth of per capita GDP, to determine the effect of aid on growth. Two equations were used to test these relationships; the growth equation and the aid equation. The growth equation includes measures of aid and policy, as well as their interaction. The aid equation tries to determine how policies that affect growth essentially determine the effectiveness of aid. The central hypothesis tested is the extent to which a good policy environment of an aid recipient country increases the effectiveness of aid relative to GDP (Burnside and Dollar, 2000).

According to Burnside and Dollar, 2000, the policies that affect growth and thereby determine the effectiveness of aid include: trade openness, inflation as a measure of monetary policy, budget surplus as a measure of fiscal policy, as well as variables that captured institutional and political factors. The policy index was constructed to weigh the correlation between such policies and their effect on growth as the exogenous (independent) variable in both equations. The higher the policy coefficient, the better the policies that are in place. The endogenous (dependent) variables were the real growth rate, aid relative to GDP (aid/GDP) and the interaction term between aid/GDP and policy. The results of the regressions showed a significantly positive coefficient with the interaction term. With 95% confidence in the regressions with simple interaction terms, at a policy coefficient of 2.4, aid was more than twice as effective than at a policy coefficient of 1.2. Therefore, the results showed that indeed in a good policy environment, aid relative to GDP had a greater impact on growth.

This research paper tests the effectiveness of ODA relative to GDP against the level of corruption to determine whether there is a strong correlation between corruption and ODA effectiveness relative to GDP. According to the theory of Burnside and Dollar, 2000, a good policy environment is inversely correlated with corruption. Therefore, it is expected that recipient countries with high levels of corruption will obstruct the effectiveness of ODA on growth in GDP per capita.

METHODOLOGY

To test this hypothesis, a Difference-in-Difference design (DiD) was used to evaluate the effect of corruption between ODA receiving countries on GDP per capita, using non-recipient countries of ODA as the control group of this design. The treatment in this design is ODA and the measure of this treatment is its effect on GDP per capita growth in the after period. The dummy variable 'after' was developed to distinguish the time period, where before is 0 and after is 1. The independent variable in this empirical design is ODA recipients and the dependent variable is GDP per capita growth. As mentioned above, the data used to investigate the hypothesis empirically includes two data sets on average per capita GDP and ODA percentage over two time periods before and after, 1995-2004, 2005-2014 respectively for 179 countries and their CPI. The database consists of 35 non-recipient countries and 144 recipient countries of ODA at two time periods. Table 1 displays the summary statistics of the variables used in the design.

Table 1: Summary statistics; raw data

Variable	Obs	Mean	Std. dev.	Min	Max
country	0				
after	358	.5	.5006998	0	1
gdp_capita	358	11800.8	17026.34	197.606	104390.9
oda	358	5.220422	8.718237	-.054378	76.1578
oda_recipient	358	.8044693	.3971638	0	1
oda_rise	358	.4022346	.4910351	0	1
oda_drop	358	.7932961	.405508	0	1
cpi2004	280	4.193571	2.243883	1.5	9.7

The mean GDP per capita for 179 countries over two time periods is 11800.8\$. The average level of ODA as a percentage of GNI is 5.2%. The mean number of ODA recipients is 0.8. There are more ODA recipient countries than non-recipients of ODA. According to the number of observations, only 140 countries have a CPI for two 10-year periods in the database.

Conditioning for the level of corruption, the CPI developed is scaled so that a low CPI indicates a high level of corruption and vice versa. The CPI is low if the value is above the median. For ODA recipient countries a low CPI thereby high levels of corruption is above 2.85. For non-recipients of ODA, a high CPI and thereby low levels of corruption is above 7.3. Here we see that non-recipient countries of ODA are less corrupt according to the CPI. The purpose of this distinction is to recognize high levels of corruption in recipient countries and test to see whether this impacts the effectiveness of ODA in developing countries.

A variable ‘X’ was developed to define the interaction between ODA recipient’s variable and the after variable. The coefficient of the interaction term ‘X’ indicates the effectiveness of the development aid to recipient countries in the after period. The variable ODA recipients is a negatively defined as the amount of aid given to these countries drops over time and therefore expect a decrease in GDP per capita subsequently. This can be seen in Table 2. ODA dropped from 7.08% to 5.89% of GDP for recipient countries; a decrease of 1.2%.

Table 2: ODA drop for recipient countries

after	N	Mean	SD
0	144.00	7.08	8.73
1	144.00	5.89	9.81
Total	288.00	6.49	9.29

4. RESULTS

Table 3: Regressions

	(1) c	(2) d	(3) e
X	4.14*** (1.14)	1.63 (1.47)	5.48*** (0.88)
oda_recipient	-28.1*** (3.52)	-17.7*** (3.94)	-38.2*** (3.94)
after	5.65*** (1.10)	2.34 (1.46)	7.74*** (0.81)
_cons	33.2*** (3.47)	19.5*** (3.93)	46.8*** (3.75)
N	358	140	140

Standard errors in parenthesis; * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

To compare the control group to the treatment group in the DiD design, we analyse the effect of the treatment ‘X’; the effect of ODA, controlling for the level of corruption. Table 3 illustrates three different regressions; c, d and e. Regression c is a simple regression without controlling for corruption. The CPI control variable was added in regressions d and e. Regression d displays the beta coefficients for high-corrupt countries and regression e displays the beta coefficients for low-corrupt countries. The variable ‘_cons’ describes the average GDP per capita of the countries in each regression.

For regression c, the average GDP per capita is 33.2 (k\$). High-corrupt countries; regression d, have a 19.5 (k\$) per capita GDP. Low-corrupt countries have the highest GDP per capita average of 46.8 (k\$). Without controlling for corruption, the effect of ODA has a significant coefficient of 4.1 (k\$) per capita GDP at a 1% significance level. This suggests that had ODA increased by 1.2% of GNI, GDP per capita would increase by 4000\$ per capita. When controlling for corruption, regressions d and e show different results. For high-corrupt countries the effect of ODA (X) is insignificant with a small coefficient of 1.63 (k\$). This indicates that ODA is not effective in countries with high levels of corruption. Conversely, regression e; the beta coefficients of low-corrupt countries, displays a larger and significant coefficient of 5.48 (k\$) at a 1% significance level. This demonstrates

a causal relationship between high levels of corruption ODA ineffectiveness relative to per capita GDP growth. ODA effect on GDP per capita is significantly higher in low- than in high-corrupt countries.

DISCUSSION

Based on Burnside and Dollar (2000) low levels of corruption are highly correlated with good policy environments. Where good policies are in place, ODA is significantly more effective. Such policies include trade openness, low inflation, a low government budget deficit, democratic institutions and other political factors that are conducive to low levels of corruption.

Thus, it was expected that in high-corrupt countries the effectiveness of ODA relative to per capita GDP growth would be obstructed. The results of this paper's empirical design are in line with its hypothesis. There is a significant coefficient of 5.48 (k\$) showing that low-corrupt countries make good use of development aid as compared to the insignificant coefficient for high-corrupt countries of 1.63 (k\$) which shows that aid is obstructed. Therefore, the research demonstrates a high correlation between low-corrupt countries and the effectiveness of ODA relative to per capita GDP growth.

At the same time however, it is assumed that high-corrupt recipient countries and non-recipient countries both would follow the same trend line relative to GDP per capita when controlling for corruption. This would lead to an 'apples to oranges' comparison if non-recipient and recipient countries would be compared, due to evident differences in welfare levels. A non-recipient country of ODA is assumed to have a higher GDP.

CONCLUSION

Based on the official data derived from the World Bank and the results produced using a DiD empirical design, the impact of development aid in terms of per capita GDP growth is significantly higher in low-corrupt countries and insignificant in high-corrupt countries in generating economic growth. This is a robust conclusion, in line with Burnside and Dollar, 2000, as good policies and corruption are inversely correlated. It is important to note however, that there are limitations present in method of research conducted. The CPI constructed by Transparency International, is a ranking based on the perceived levels of public sector corruption sourced from global economic institutions including the World Bank and Transparency International. In recent years, the integrity of such institutions has been called to question, and it is therefore reasonable to doubt the credibility of such a complex measurement of corruption. Moreover, it is fundamental to understand the underlying reason for which countries with a low CPI are corrupt. Corruption is not an inherent factor in countries' political and economic institutions. Further research should be made to quantify and explain how so called "bad policies" are conducive to corruption.

REFERENCE LIST:

1. OECD, *Development* <https://www.oecd.org/development/>
2. OECD, *The High-Level Fora on Aid Effectiveness*
<https://www.oecd.org/dac/effectiveness/thehighlevelforaonaideffectivenessahistory.htm>
3. Burnside, C. and D. Dollar (2000). Aid, Policies, and Growth. *American Economic Review*, 90(4): 847-868
4. Easterly, W. (2007). Was Development Assistance a Mistake? *American Economic Review*, 97(2): 328-332
5. Sachs, J., McArthur, J.W., Schmidt-Traub, G., Kruk, M., Bahadur, C., Faye, M., and G. McCord (2004). Ending Africa's Poverty Trap. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1: 117-144

Coordonator științific: BUȘMACHIU Eugenia, dr., conf. Univ.
Academia de Studii Economice a Moldova
Str. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: busmachiu.eugenia@ase.md

SECȚIUNEA 5:
**TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE ȘI SECURITATE
CIBERNETICĂ**

TEHNOLOGIILE INFORMAȚIONALE ȘI LITERATURA INFORMATION TECHNOLOGIES AND LITERATURE

BORTĂ Andreea, studentă, Specialitatea: CIE,
DABIJA Ion, student, Specialitatea: CIE
ASEM, Republica Moldova, Chișinău,
Str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61
e-mail: borta.andreea@ase.md
dabija.ion@ase.md

Abstract: *Information technologies have invaded both private life and science. Today nothing is done without a computer. There has been a gradual shift from simply representing information in digital format to thinking with technology. It is no news to anyone that technology is making its way into absolutely all sciences. What's more, it is present in the life of every teenager. The aim of this research is to present ways of approaching literary text with the help of technologies. We used methods of analysis of non-literary text: analysis of informational elements of the text; research methods: concept analysis, comparison, generalization, ICT experimentation. The theoretical results obtained are: presentation of concepts that unite literature and technologies, analysis of the possibilities of using technologies to render an artistic message.*

Cuvinte cheie: *hypertext, hyperlink, blog, videopoetry.*

JEL Classification: O33, Z11

INTRODUCERE

Tehnologiile informaționale au invadat atât viața privată, cât și știința. Azi nu se mai face nimic fără calculator. S-a trecut treptat de la simpla reprezentare a informației în format digital la cea de a gândi cu ajutorul tehnologiilor. Pentru nimeni nu este o noutate că tehnologia se face prezentă în absolut toate științele. Ba mai mult, este prezentă în viața fiecărui adolescent. La disciplina limba și literatura română, dacă nu se îmbină tehnologia cu opera literară, atunci se riscă de a scoate opera literară la periferiile interesului elevului. Soluția ar fi de a găsi modalități interesante de a implica mijloacele TIC nu doar pentru redarea sau prezentarea informației, dar și la receptarea textului, la redarea semnificațiilor, emoțiilor, imaginilor artistice.

Ipoteza cercetării este că dacă vom utiliza tehnologiile pentru a reda mesajul unui text poetic, atunci textul va deveni mai atractiv și mai ușor de înțeles.

Obiectul cercetării îl reprezintă textul literar exprimat cu ajutorul tehnologiilor.

Scopul cercetării este de a prezenta modalități de abordare a textului literar cu ajutorul tehnologiilor.

Obiectivele proiectului:

- 1) a prezenta terminologia și conceptele din literatura de specialitate, care desemnează acel tip de literatură creat cu ajutorul tehnologiilor;
- 2) a analiza modalitățile de formare a unui text literar cu ajutorul tehnologiilor;
- 3) a elabora un algoritm pentru crearea unui text artistic digital;
- 4) a realiza un produs care să reprezinte conceptele analizate (videopoezie).

Am utilizat *metode* de analiză a textului nonliterar: analiza elementelor informaționale ale textului; metode de cercetare: analiza conceptelor, comparația, generalizarea, experimentarea TIC. *Noutatea științifică* a lucrării constă în a propune un model de creare sau abordare a textelor literare cu implicarea tehnologiilor informaționale.

Rezultatele teoretice obținute sunt: prezentarea conceptelor ce unesc literatura și tehnologiile, analiza posibilităților de utilizare a tehnologiilor pentru redarea unui mesaj artistic.

În literatura de specialitate au apărut termeni precum: literatura digitală, hypertext, hyperlink, videopoezia, cyberpoetica, blogtext, iar despre aceste concepte au scris: E. Ungureanu (hypertext / hyperlink), R. Gotca (videopoezia, cyberpoetica), L. Șimanschi (literatură digitală).

Literatura digitală – poate fi definită ca literatură fiind folosite instrumente informatice, dar poate fi considerat de asemenea și un fenomen cultural al sec. XXI. Nu fiecare operă pur și simplu rescrisă în format electronic poate fi numită drept o operă digitală. Pentru aceasta trebuie să corespundă designului grafic, dar și unor proprietăți specifice digitalizării (Rusu).

Textul / intertextul e considerat obiect de studiu al textologiei / intertextologiei, al teoriei discursului, semioticii, pragmaticii, culturologiei etc. Între intertext și hypertext există o legătură atât de puternică, încât ne întrebăm dacă nu cumva aceste două concepte reprezintă în esența lor același concept, doar că din perspective diferite: intertextul din perspectiva exclusiv a științelor socioumane, în timp ce hypertextul – dintr-o perspectivă dublă: științe socioumane plus tehnologii informaționale (Ungureanu, Intertext și hypertext).

Hypertextul – „termen din domeniul informaticii introdus în circuit de către Ted Nelson, având scopul să desemneze textul ramificat, și care răspunde la anumite opțiuni de căutare și legare.” Cel mai popular exemplu de hypertext sunt paginile web, unde, de obicei, sunt folosite trimiteri spre alte texte (hyperlink), care pot fi accesate imediat (Ungureanu, Elena Ungureanu: Textul și -textele).

O altă definiție a hypertextului este drept metodă de realizare a unui text, ideală pentru utilizarea pe calculator, care permite cititorului să parcurgă materialul în maniera aleasă de el [DEX].

Hypertextul este utilizat ca text și ca tehnologie în noile spații de comunicare, este el însuși semn nou al comunicării online, generând, la rândul său, alte semne de comunicare, este element și trăsătură determinantă a noilor genuri și specii generate de online, este spațiul unde se nasc noile limbaje și slanguri (Ungureanu, Intertext și hypertext).

În societatea informațională hypertextul ocupă locul principal în comunicarea scrisă, iar sistemele acestuia au o influență majoră asupra culturii, economiei, limbajului și, în general, în toate domeniile posibile. Secolul XXI este și va fi unul electronic, sau nu va fi deloc.

Hyperlink – sau link, este o referință, un element de navigație într-un document electronic către alte părți ale documentului, sau alt document. Tehnic este o referință într-un hipertext care dă posibilitatea executării unui salt către alt document, sau altă poziție a respectivului document, conform Wikipediei (Wikipedia - The free encyclopedia).

Dictionarul definește hyperlinkul ca un cuvânt sau o propoziție subliniată (sau evidențiată în alt fel) într-un sistem de hipertext, care, atunci când se execută acolo clic cu mouse-ul, afișează alt document (Dexonline - dicționare ale limbii române).

Blog este o publicație web (un text scris) care conține articole periodice sau actualizate neîntrerupt, ce au de obicei un caracter personal. Ca regulă, actualizarea blog-urilor constă în adăugiri de texte noi, asemenea unui jurnal, toate contribuțiile fiind afișate în ordine cronologică inversă (cele mai noi apar imediat, sus, la vedere). Acest gen de publicații web sunt în principiu accesibile publicului larg (Wikipedia - The free encyclopedia).

O altă tehnică/ modalitate de manifestare a cybertextului este *happeningul*, care reprezintă „o fluidizare a tuturor componentelor unui spectacol tradițional; happeningul se naște sub un anumit impuls, dar crește, se dezvoltă și se termină sub presiuni socio-culturale de naturi, intensități și complexități dintre cele mai diverse (...) după „moartea autorului”, proclamată de Roland Barthes cu decenii în urmă, iată și moartea cititorului, regizată în acest tip de happening textual” (Gotca, Cyberpoetica - un nou mod de a gândi literatura).

Poezia digitală / videopoezia - textul este deschis către multimedia, permițând în același timp ca sensul său să relaționeze cu suportul sau cu mediul său, poemul devenind dinamic vizual, textual și formal (Rusu). Videopoezia este o nouă metodă de a atrage atenția cititorilor și, astfel, devine mai ușor faptul de a preda sau chiar și a memora o poezie, pentru că atenția toată e evidențiată pe ea și pe imagini ce au legătură cu versurile. Videopoezia - cu toate că se referă la poezie realizată cu mijloace

audio-video, expresia poate să reprezinte și prelucrare video a poemelor cum a făcut Ricardo Araújo cu cațiva poeți brazilieni (Jorge).

Dacă identificarea elementelor care determină o poezie digitală a fost mereu o problemă, găsirea unei denumiri pentru acest gen a fost la fel de grea. Iată o lista a termenilor care au fost folosiți în diferite momente: *Cin(E)Poezie* (lucrări în care se utilizează video, film, animație, sunet și tehnici computaționale, limbaje non-verbale care aveau în comun cu poezia scrisă sau vorbită pretenția de parte relevantă pentru întreg); *Autopoeme* (experimente poetice cu un computer care generează poezie prin permutare, combinare), *Click-poezie* (cuvinte, legături și cuvinte silabisite (sunete), de ex. Knoebel înlocuiește foșnetul paginii cu un click), *Cuvânt electric* – (legat de folosirea cuvântului poetic în mediul electronic și digital); *Hypercard* (text vizual și alfabetic aranjat pe o serie de planșe digitale legate unele de altele); *Poezie Cinetica* (gen poetic în care animația este introdusă în poezie prin diferite mijloace tehnice); *Poezie experimentală* (poezie vizuală, poezie gestuală, videopoezie, poezie virtuală, digitală sau multimedia, holopoezie și poezie sonoră); *Videotext* (limbaj și mijloc de distribuție a informației prin intermediul telefonului; o combinație de poezii vizuale și verbale cu utilizarea computerului și a lucrului în echipă cu hipertextualitatea) (Jorge).

Fiecare produs, chiar și cel mai ușor de realizat, are un oarecare plan, ce trebuie să conțină, și proprietăți.

Feedback-ul imediat al cititorului din rețelele de internet face posibilă participarea la scrierea și rescrierea textului. Un exemplu foarte interesant de acest tip de interactivitate este romanul *Interface* de Markku Eskelinen (1997), o lucrare care are, prin feedback-ul cititorilor, propria viață în internet. Din cauza hyperlink-urilor, cititorul poate citi fragmente din mai multe trasee într-o ordine complet independentă de orice căi recomandate, fiecare acțiune cauzează diferite alternative, marcând clar două lumi narative (Șimanschi).

Dacă textul ales a fost o poezie, atunci în baza versurilor se aleg imagini, ce reflectă modul de înțelegere a celui care creează/recrează.

Un alt pas important e alegerea sunetului, sau a melodiei, care va fi pe fundal, sau dacă versurile se recită, atunci se ajustează recitalul și imaginile. Și nu în ultimul rând, se aranjează imaginile racordate la versuri, ca să nu fie confuzie.

Apoi se decide dacă se subtitrează sau nu, în așa fel se va dubla textul (cel recitat și cel scris). Dar acest lucru depinde de preferințele fiecăruia sau de necesitățile publicului.

În **concluzie**, pot să afirm că tehnologiile informaționale au dat un impuls serios în dezvoltarea tuturor domeniilor, de asemenea și în literatură. Tehnologia a provocat o schimbare a percepției cu privire la statutul literaturii în era digitală. Astfel, textul suferă numeroase modificări, pierde din rigiditatea lexical-sintactică și structurală, își modifică direcțiile, multiplică planurile și organizările și nu mai poate încăpea în tradiționala pagină tipărită, deoarece este însoțit de imagine, de sunete, de mișcare.

BIBLIOGRAFIE

1. *Dexonline - dicționare ale limbii române*. fără an. 15 Martie 2023. <<https://dexonline.ro/>>.
2. Gotca, Rodica. „Cyberpoetica - un nou mod de a gândi literatura.” *Dialogica*, nr.3 (2019).
3. —. *Cyberpoetica - un nou mod de a gândi literatura*, În: *Dialogica*, nr. 3. Vol. III. Chișinău, 2019.
4. Jorge, Luiz Antonio. *POEZIA DIGITALA, UN ESEU DE JORGE LUIZ ANTONIO*. fără an. 18 Martie 2023. <<https://www.poetic.ro/22-04-2010-poezia-digitala-un-eseu-de-jorge-luiz-antonio/>>.
5. Rusu, Mirela. „O nouă literatură, literatura digitală.” 8 Februarie 2020. 19 Martie 2023. <<https://edict.ro/o-noua-literatura-literatura-digitala/>>.
6. Șimanschi, Ludmila. „Metalimbajul și extinderea textuală blogosferică și digitală.” *Metaliteratură* 2014: 75-83.
7. Ungureanu, Elena. *Dincolo de text: Hypertextul*. Chișinău: Editura Arc, 2014.
8. —. „Elena Ungureanu: Textul și -textele.” fără an. 15 Martie 2023. <<https://idsi.md/textul-si-textele/>>.
9. —. „Intertext și hypertext.” 2017. <https://www.academia.edu/37107907/Intertext_si_hypertext/>.
10. *Wikipedia - The free encyclopedia*. fără an. 15 Martie 2023. <<https://www.wikipedia.org/>>.

Coordonator științific: CHICU Olga, lect. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, Str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61
e-mail: chicu.olga@ase.md

IMPACTUL DIGITALIZĂRII ASUPRA BUNĂSTĂRI EMOTIONALE ȘI PSIHOLOGICE

THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON EMOTIONAL AND PSYCHOLOGICAL WELL-BEING

GÂNDEA Gabriela, studentă, anul I, gr. EG - 221,
Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM), Republica Moldova, Chișinău,
MD – 2005, str. Bănulescu - Bodoni 61
e-mail autor: gindeagabriela04@gmail.com

Abstract. *The aim of this paper is to analyse the impact of technologies in society, what are the positive and negative aspects of technological progress and how we should use technologies to have only positive consequences. In order to determine what is proposed, a number of research methods have been used, which, have shown that technologies have integrated into our lives, influencing all areas of society. Education, commerce, media, services, all are growing rapidly thanks to the implementation of technologies. Thus, it is important to be able to adapt to the changes in digitization in order to continue living a peaceful, fulfilled and successful life.*

Key words: *Technology, Innovation, Technological Impact, Technological Change, Well-being*

JEL CLASSIFICATION: O3, O330. O4

INTRODUCERE

În ultima perioadă, dezvoltarea tehnologică a înregistrat o creștere considerabilă, fiind caracterizată de lansarea și utilizarea pe scară largă a gadgeturilor de ultima generație. Apariția 5G și a inteligenței artificiale este o situație care evoluează pas cu pas și se integrează în societate fără să ne dăm seama. Astfel, tehnologia a ajuns să devină o parte componentă a vieții noastre. Multe munci repetitive au fost înlocuite de roboți și o marte din magazine și-au orientat activitatea către sfera online [1]. Din aceasta deducem că, pentru a avea o viață împlinită și a fi în pas cu societatea, utilizarea tehnologiilor este practic indispensabilă.

În acest context, **scopul lucrării** este de a evidenția rolul utilizării tehnologiilor în viața noastră, precum și efectele pozitive și negative pe care le au tehnologiile în raport cu bunăstarea emoțională a persoanelor.

Metodele utilizate în cercetare sunt: sondajul (realizat pe un grup de 100 de persoane), metoda deducției, analizei, sintezei și documentarea cu privire la tema abordată.

CONȚINUTUL DE BAZĂ.

Analiză surselor bibliografice

În primul rând, pentru a avea o imagine clară despre rolul tehnologiilor în raport cu bunăstarea, a fost realizată o analiză a literaturii de specialitate, atât în domeniul inteligenței emoționale, cât și cel al tehnologiilor. În continuare, au fost studiate opiniile experților cu privire la impactul digitalizării, ceea ce a facilitat sistematizarea planului lucrării de cercetare. Toate informațiile relevante au fost structurate conform criteriilor necesare pentru a obține un produs eficient.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

Inițial, a fost utilizată metoda documentării, cu scopul de a obține cât mai multe informații

necesare cercetării. De asemenea, prin intermediul metodei analizei și deducției au fost determinate efectele digitalizării precum și natura acestora (pozitive și negative). Totodată, au fost stabiliți pilonii bunăstării emoționale, fiind astfel realizată legătura între bunăstare și digitalizare. Metoda sondajului a demonstrat gradul de utilizare a tehnologiilor în societate și importanța acestora pentru o viață împlinită și de succes.

Rezultatele obținute

Extinderea TIC (Tehnologiile Informației și a Comunicațiilor) în toate domeniile și la toate nivelurile societății noastre de câteva decenii are loc cu mare viteză și este un proces de neoprit. Pe măsură ce apar noi elemente și aplicații tehnologice care îi motivează pe utilizatori, pe companii și instituții să le utilizeze, renunțând la cele anterioare - chiar dacă acestea coexistă de ceva timp - fie din cauza obsolescenței lor, fie din cauza lipsei de caracteristici care le fac inadecvate, pentru a răspunde cerințelor mai mari de astăzi. În timp ce majoritatea utilizatorilor acceptă aceste noi dezvoltări ca fiind benefice și utile pentru a le facilita munca de zi cu zi, petrecerea timpului liber și comunicarea, există alții care sunt reticenți în adoptarea lor, din cauza lipsei de cunoștințe sau a lipsei unei oferte comerciale atractive, pentru că se confruntă cu ceva nou și necunoscut sau li se cere să achiziționeze echipamente noi și uneori costisitoare, ceea ce nu sunt întotdeauna dispuși să facă. În aceste cazuri, există ceea ce se poate numi "decalajul digital", care marchează o diferențiere între unii utilizatori și ceilalți [1]. În acest context, se determină cum efectele tehnologiei sunt abordate atât din aspect pozitiv cât și negativ.

Un exemplu relevant și cel mai important este facilitarea accesului la informație, într-un mod eficient și imediat, prin utilizarea infrastructurilor dezvoltate și implementate de operatorii de telecomunicații, prin intermediul unor dispozitive avansate, cu hardware și software foarte performante și interfețe ușor de utilizat, care permit accesul la o multitudine de aplicații și conținuturi dezvoltate de ei înșiși sau de terți [1]. Astfel, în zilele noastre este foarte ușor să obții răspuns la orice întrebare. Multitudinea de articole științifice, biblioteci online, dicționare online, precum și alte resurse educaționale online reprezintă un suport esențial în educația și procesul de studii ale persoanelor. Tot datorită tehnologiilor, a fost posibilă implementarea educației online în perioada pandemiei, această metodă de studiere fiind unica posibilitate de a învăța. Totuși, în mediul online există un exces de informație, care nu mereu este verificată, iar unele articole, publicații, sau opinii scrise pot fi provenite din surse neveridice, ceea ce poate avea consecințe destul de grave asupra persoanelor, care decid să urmeze sfaturile din sursele false. De asemenea, uneori, prin răspândirea știrilor false are loc dezinformarea în masă a populației, fapt care are un impact negativ în primul rând asupra psihicului [4]. Așadar, putem observa cum facilitarea accesului la informație presupune atât un beneficiu, cât și un pericol pentru întreaga societate.

Un alt aspect al digitalizării, la fel de esențial este comunicarea la distanță prin utilizarea diferitor metode. Ceea ce cu 30 de ani în urmă era imposibil, acum face parte din viața noastră zilnică. Actualmente se comunică online cu persoanele din toată lumea, inclusiv prin întâlniri video, ceea ce devine o metodă tot mai des folosită de către persoanele de afaceri. Posibilitatea de a discuta prin intermediul rețelelor ajută persoanele aflate la distanțe mari să interacționeze și să se simtă mai aproape. Pentru a starea de bine și sentimentul de fericire este foarte importantă comunicarea și crearea conexiunilor puternice și frumoase cu persoanele din jur. [2] Tot prin intermediul comunicării există posibilitatea de a face cunoștință cu diferite persoane conform intereselor. Însă, totuși, dezvoltarea comunicării la distanță întrunește aspecte negative. Unele persoane nu sunt capabile de a utiliza gadgeturile, astfel se pot simți izolate atunci când toți cei din jur discută și relaționează, iar ei nu au această posibilitate. De asemenea, un moment destul de riscant este, că uneori nu există siguranța cu privire la ce persoană se află în spatele ecranului, și care sunt intențiile acesteia față de noi. Respectiv, se întâmplă cazuri de șantaj, manipulare, agresiune online precum și fenomenul de cyberbullying, care a luat amploare în urma dezvoltării avansate a tehnologiilor și este destul de

răspândit, mai ales în rândul adolescenților. În acest caz, se observă partea negativă a digitalizării și impactul nefavorabil asupra bunăstării emoționale a persoanelor.

Următorul efect al tehnologizării îl reprezintă dezvoltarea comerțului online. Acest moment a luat amploare în perioada pandemiei, când toate magazinele fizice erau închise, majoritatea persoanelor s-au reorientat spre mediul online. Astfel, este destul de comod să faci cumpărături la un click distanță, în orice moment al zilei, să ai o varietate mare de magazine și în plus să beneficiezi de posibilitatea livrării. Însă, este amenințătoare prezența comerțului produselor neautorizate, incapacitatea de a verifica valabilitatea produselor, caracteristicile acestuia, iar, cu părere de rău, există cazuri în care vânzătorii nu poartă răspundere pentru marfa comercializată, aceasta fiind de o calitate destul de rea. În așa mod, deducem că, și acest aspect deține atât un rol pozitiv, cât și unul negativ în societate.

Un alt moment important, reprezintă influența tehnologiilor asupra modului de viață a persoanelor, a activităților practicate, și a obiceiurilor. Astfel, cu părere de rău, tehnologiile promovează involuntar sedentarismul. Multitudinea de posibilități pe care le oferă gadgeturile, scade necesitatea oamenilor de a se deplasa. Prin intermediul tehnologiilor avansate se poate comanda mâncare, discuta cu persoane, privi filme, și toate acestea fără nici un efort fizic. După o perioadă, inactivitatea va marca viața și sănătatea tuturor, prin apariția unor boli sau afecțiuni care vor scădea din calitatea vieții.

O consecință pozitivă a digitalizării este determinată de posibilitatea de a găsi în mediul virtual diferite metode de relaxare și de combatere a stresului sau a efectelor acestuia. În situațiile, când apare nevoia de recreere, se ascultă o melodie relaxantă, se privesc imagini care au indirect un efect calmant, sau se vizionează un film ce ajută la detașarea de realitate, însă important este sesizarea limitei și rămânerea în lumea reală. Deseori, multe persoane încep să trăiască conform stereotipurilor din mediul online, încearcă să corespundă cerințelor și caracteristicilor de acolo, dar, acest tip de comportament este dăunător și duce la multe probleme pe termen lung precum afecțiunile psihice.

Ultimul aspect este relaționat cu impactul tehnologiilor asupra sănătății ochilor. Tabletele, telefoanele, laptop-urile și orice alte tipuri de gadgeturi atrag cu ușurință atenția unei persoane pe perioade lungi de timp, ceea ce duce la obosirea ochilor, de asemenea, la dureri în alte zone ale corpului, cum ar fi gât, spate și umeri. Printre factorii, care duc la iritarea ochilor sunt: timpul petrecut în fața ecranelor, lumina puternică emanată de acestea, vizualizarea prea aproape sau departe, precum și poziția greșită a persoanei care utilizează gadgeturile [3].

În scopul consultării opiniei persoanelor, precum și compararea părerii acestora cu rezultatele studiilor efectuate, am realizat un chestionar, în care am inclus întrebări ce valorifică importanța tehnologiilor și gradul de utilizare a acestora în societate. În tabelul 1 putem observa care au fost întrebările adresate și răspunsurile primite. Grupul de respondenți, format din 100 de persoane este unul eterogen, cu vârste cuprinse între 20-80 ani, care au diferite ocupații și statut social diferit.

Tabelul 1. Chestionar. Influența tehnologiilor în viața de zi cu zi

N.o	Întrebări	Răspunsuri
1.	Cât de des utilizați diferite tehnologii moderne (telefon mobil, laptop, tabletă)	80% - zilnic 15% - la necesitate 5% -nu le utilizez
2.	Ați putea trăi și lucra fără a folosi oricare gadget din cele enumerate?	85 % - Nu 10 % - Posibil 5 % - Da
3.	Care este cel mai frecvent scop al utilizării? (comunicare; cunoaștere; informare (mass-media); divertisment.)	65 % - comunicare și divertisment 20 % - informare 15 % - cunoaștere
4.	În ce măsură tehnologiile facilitează job-ul dvs.?	50 % - Foarte mult 30 % - Depinde de situație 20 % - Nu facilitează

5.	Atunci când citiți o știre în mediul online, verificați dacă provine dintr-o sursă sigură?	45 % - Da 30 % - Uneori 25 % - Nu
6.	Care domenii din societate considerați că ar activa mult mai lent dacă nu ar fi tehnologiile? (mass-media; comerțul; sectorul serviciilor)	50 % - Comerțul 40 % - Mass-media 10 % - Sectorul serviciilor

Conform datelor din tabel, deducem că, într-adevăr, tehnologiile sunt utilizate pe scară largă de către persoanele de diferite vârste, mai ales de tineri și adulți. De asemenea, majoritatea respondenților folosesc tehnologiile în cadrul job-ului, ceea ce demonstrează că digitalizarea a reușit să pătrundă și să influențeze toate ramurile societății. În mare parte, oamenii afirmă că tehnologiile servesc drept un mijloc de divertisment, dar și ca o sursă de cunoaștere și informare, ceea ce denotă importanța tehnologiilor în educație și în formarea personalităților.

Un aspect mai puțin favorabil depistat în urma chestionarului, este că persoanele nu verifică proveniența știrilor apărute în mass-media online, astfel aceștia pot fi ușor dezinformați și manipulați, ceea ce cauzează daune atât societății, cât și fiecărei persoane. Când despre domeniile din societate pentru care tehnologiile sunt indispensabile, majoritatea a optat pentru mass-media și comerț, motivând că în ultimul timp, grupul țintă de spectatori al portalurilor de știri, sunt persoanele din mediul online, și cea mai mare parte din numărul de clienți pentru diferite produse și servicii, la fel află despre companie din mediul virtual.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI.

În primul rând, în urma tuturor cercetărilor efectuate, pot afirma cu certitudine că progresele tehnologice au un mare impact asupra societății, dat fiind consecințele lor economice, politice, sociale și culturale. Astfel, dezvoltarea rapidă a tuturor tehnologiilor și pătrunderea acestora în toate domeniile societății, impulsionează persoanele să fie în pas cu noile descoperiri și să se adapteze condițiilor create în societate. În același context, putem fi siguri că TIC facilitează conexiunea (acum la viteze 5G), permit dezvoltarea personală și profesională a tuturor utilizatorilor, precum și schimbul de informații cu alte persoane indiferent de distanță, prin intermediul instrumentelor și aplicațiilor disponibile pe internet sau în alte rețele, precum și al dispozitivelor inteligente.

Totodată, țin să menționez, că efectele pe care le au tehnologiile depind de noi și de scopurile noastre, atunci când le utilizăm. Așadar, dacă le folosim pentru lucruri și momente pozitive, acestea vor avea un impact benefic asupra noastră și vice-versa. În concluzie, putem conchide că într-adevăr aplicarea tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) schimbă radical modul în care învățăm, comunicăm, lucrăm și relaționăm cu cei din jur. Datoria noastră este de a le utiliza în așa mod, încât să obținem doar beneficii și efecte favorabile.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. JOSÉ MANUEL HUIDOBRO. *Dezvoltarea tehnologiilor și impactul lor în societate*
<https://www.zonamovilidad.es/avances-tecnologicos-y-su-impacto-en-la-sociedad.html>.
2. Mark Tim *Sfaturi pentru a spori bunăstarea emoțională și fericirea*
<https://community.thriveglobal.com/tips-to-boost-your-well-being-and-happiness/>.
3. Eugen Popa *Impactul tehnologiilor asupra omului*
<https://putereamintii.ro/blog/impactul-tehnologiei-asupra-omului/?fbclid=IwAR1vILvPyF72t7GI9jUdhT8YFefKx36gYmkW7KfE1In4fT8MRHdweE0Ivp0>
4. Bartlett, Jamie *Oameni vs. Tehnologie*, Editura Nemira, București, 2018.

Coordonator științific: CAPAȚINA Valentina, Dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu - Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: (+373) 60145666
e-mail: vcapatina@yahoo.com

DEZVOLTAREA CARIEREI FETELOR ȘI FEMEILOR ÎN INDUSTRIA IT: OPORTUNITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

CAREER DEVELOPMENT OF GIRLS AND WOMEN IN THE IT INDUSTRY: OPPORTUNITIES AND PERSPECTIVES

IGNATIUC Anastasia, studentă, Specialitatea: TI

STROIU Adelina, studentă, Specialitatea: TI

Academia de Studii Economice din Moldova,

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu - Bodoni 61

e-mail autori: ignatiuc.anastasia@ase.md

stroiu.adelina@ase.md

Abstract. *The IT industry is a dynamic and evolving sector, encompassing all activities related to the development, design, implementation and use of information technologies. The IT industry is present in many sectors of the economy and is one of the most important drivers of the global economy, having a significant impact on many sectors of the economy, including business, communications, education and healthcare. The IT industry continues to be largely male-dominated, with women accounting for only around 20% of the workforce worldwide. This gender inequality can be attributed to a combination of factors, including gender stereotyping, gender discrimination and cultural and communication barriers. The purpose of the work is to determine the causes of gender inequality in the IT industry as well as to identify opportunities and prospects for career development in this field for girls and women and to present solutions and measures that can be taken to improve the representation of women in the IT industry. The theoretical and methodological basis of the article is based on the fundamental principles of gender equality as one of the basic priorities of sustainable development, concepts, models of ensuring gender equality in all areas of activity, specific aspects of ensuring gender equality in IT. The following research methods were used: synthesis, comparison, content analysis.*

Keywords: *information technologies, gender inequality, gender discrimination, professional development*

JEL CLASIFICATION: J16, J24, J71, L86

INTRODUCERE

Tranziția în economie de la relații și interacțiuni reale între agenții economici la cele informaționale (digitale), transformarea potențialului intelectual într-o resursă economică reală, apariția unor cerințe calitativ noi pentru funcționarea sistemelor social-economice contemporane determină potențialul de dezvoltare a industriei IT. Aceasta a devenit sector dinamic și în continuă evoluție și cuprinde toate activitățile legate de dezvoltarea, proiectarea, implementarea și utilizarea tehnologiilor informatice. Industria IT este prezentă în multe sectoare ale economiei și este unul dintre cei mai importanți factori ai economiei globale, având un impact semnificativ asupra multor sectoare ale economiei, inclusiv afacerilor, comunicațiilor, educației și sănătății.

Sub influența mai multor factori dezvoltarea carierei în acest domeniu a devenit atractivă în ultima perioadă de timp. Oportunitățile excelente de dezvoltare a carierei și de câștiguri financiare ridicate în IT contribuie la intensificarea concurenței în domeniu. În pofida progreselor semnificative făcute în ultimii ani, industria IT continuă să fie dominată în mare parte de bărbați. Această inegalitate de gen este atribuită unei multitudini de factori, inclusiv stereotipuri de gen, discriminare de gen, bariere culturale și dificultăți de comunicare, etc.[1]

Astfel, obiectivele cercetării sunt:

- investigarea cauzelor care stau la baza inegalității de gen în industria IT și a modurilor prin care aceasta afectează femeile;
- identificarea oportunităților și perspectivelor pentru fetele și femeile care doresc să își construiască o carieră în industria IT;
- prezentarea unor exemple concrete de femei care au obținut succes în industria IT și care servesc ca modele și inspirație pentru fetele și femeile care aspiră să urmeze o carieră în acest domeniu ;
- identificarea unor soluții și măsuri care ar putea fi luate pentru a îmbunătăți reprezentarea femeilor în industria IT și pentru a spori dezvoltarea lor profesională în acest domeniu;
- analiza rolului educației și al politicilor guvernamentale în sprijinirea dezvoltării carierei femeilor în industria IT.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiza surselor bibliografice. Întâmpinarea obstacolelor pentru dezvoltarea carierei în domeniul tehnologiilor informaționale este o problemă majoră pentru femeile din întreaga lume. Principalele bariere în acest sens sunt, de exemplu, sfaturi dezinformate cu privire la alegerea carierei, lipsa de oportunități de promovare în domeniul IT și STEM, subevaluarea abilităților profesionale a fetelor și femeilor, barierele culturale și de comunicare, tradițiile patriarhale care persistă în prezent, chiar și în țările bogate, etc.

Conform datelor prezentate în anul 2021 de Computer Science există un decalaj semnificativ între bărbați și femei în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în domeniul tehnologiilor informaționale, femeile reprezentând doar 20% dintre profesioniștii din domeniul informaticii. În același timp, Pew Research Center evidențiază în cercetările sale că locurile de muncă legate de STEM și IT au crescut cu aproximativ 79% comparativ cu anul 1990. [2]

Cu toate acestea, multe femei au ajuns în poziții de conducere în industria IT, ele fiind un exemplu pentru tinerele care numai încearcă sau își încep o carieră în această sferă. Unele dintre acestea sunt:

- Susan Wojcicki: CEO-ul YouTube, care a ajutat la transformarea companiei într-unul dintre cele mai mari site-uri de videoclipuri din lume;
- Ginni Rometty: fostul CEO al IBM, care a condus compania printr-un proces de transformare digitală și a ajutat la stabilirea sa ca lider în domeniul IT;
- Marissa Mayer: cunoscută pentru contribuțiile sale la industria tehnologică și pentru că a condus Yahoo! [3].

Pentru asigurarea egalității de gen în domeniile IT și STEM, este important să se promoveze diversitatea și incluziunea în industria IT. Aceste obiective pot fi realizate prin dezvoltarea de programe de mentorat și leadership, crearea de culturi organizaționale care să încurajeze și să sprijine femeile în ceea ce privește dezvoltarea carierei și să lupte împotriva discriminării de gen. Este, de asemenea, important să se facă eforturi pentru a crește accesul femeilor la educație și formare în domeniul IT și să se dezvolte strategii pentru a atrage mai multe femei în acest domeniu.

Descrierea metodei de cercetare utilizate.

Diversitatea și incluziunea sunt obiectivele de dezvoltare durabilă aprobate de majoritatea țărilor lumii. Printre beneficiile majore a diversității de gen și a incluziunii putem evidenția gama mai largă de idei și abordări pentru dezvoltarea de produse, abilități și cunoștințe complementare și o mai mare capacitate de a atrage și reține talente, etc. De asemenea, studiile demonstrează că organizațiile care promovează diversitatea de gen au performanțe financiare mai bune și sunt mai competitive pe piața forței de muncă. [4]

Organizațiile IT pot promova diversitatea și incluziunea prin implementarea unor practici și politici specifice, precum stabilirea unui sentiment de apartenență, tratarea în mod corect a tuturor

angajaților, oferirea oportunităților egale de promovare în carieră, sprijinirea inovării și a creativității, susținerea muncii în echipă și a colaborării, integrarea flexibilității la locul de muncă, etc.

Rezultatele obținute.

Printre oportunitățile de dezvoltare a carierei în programare și dezvoltarea de software pentru fete și femei putem evidenția:

- *cursuri de programare online sau offline*: există o gamă largă de cursuri de programare disponibile, care sunt accesibile online sau în mod tradițional, în cadrul unor instituții de învățământ;
- *participarea la evenimente de programare*: există numeroase evenimente de programare, precum hackathoane și competiții, care sunt deschise pentru participare;
- *mentorat*: unele companii oferă programe de mentorat pentru femei care doresc să se dezvolte în domeniul IT, pentru a putea beneficia de experiența și cunoștințele altor profesioniști;
- *certificări în domeniul IT*: unele companii sau organizații oferă programe de certificare pentru a îmbunătăți competențele și a ajuta la dezvoltarea carierei în programare și dezvoltarea de software.

Identificarea problemelor cu care se confruntă fetele și femeile în dezvoltarea carierei în industria IT precum și evidențierea celor mai eficiente soluții și recomandări pentru asigurarea egalității de gen în acest domeniu pentru dezvoltarea sustenabilă a economiilor naționale contemporane reprezintă un imperativ atât pentru cercetările științifice cât și pentru politicile promovate de statele lumii.

Printre soluțiile și recomandările care ar trebui adoptate pentru a îmbunătăți dezvoltarea carierei fetelor și a femeilor în industria IT, putem evidenția:

- promovarea unei culturi organizaționale care să sprijine incluziunea, diversitatea și echitatea de gen;
- implementarea unor politici și practici de recrutare și selecție obiective și neutre din punct de vedere al genului;
- crearea de programe de mentorat și coaching pentru femei;
- echilibrarea salariilor și beneficiilor între bărbați și femei;
- crearea de modele de rol și mentori pentru femei în poziții de conducere;
- crearea de grupuri de sprijin și rețele pentru femei în industria IT;
- sensibilizarea și training-ul la diversitate și incluziune în cadrul organizațiilor IT.

La nivelul agenților economici, diversitatea de gen poate contribui la creșterea creativității și implementarea inovației, la crearea unui mediu de lucru sănătos și productiv pentru toți angajații. În același timp, la nivelul economiei naționale în ansamblu - la atragerea și reținerea de talente, la echilibrul piața forței de muncă, la creșterea competitivității economice, etc.

CONCLUZII

Dezvoltarea carierei fetelor și a femeilor în industria IT reprezintă un subiect important, actual dar și complex. Industria IT este dominată în mare parte de bărbați, iar femeile sunt subreprezentate în acest domeniu. Discrepanțele de gen în ceea ce privește dezvoltarea carierei sunt cauzate de mai multe bariere, cum ar fi stereotipurile de gen, discriminarea și lipsa de mentori și modele feminine în cadrul industriei. Cu toate acestea, există oportunități și perspective de carieră relevante pentru fete și femei în cadrul industriei IT, cum ar fi pozițiile de programatori, ingineri de software, analiști de date sau manageri de proiect.

În era digitalizării, diversitatea și incluziunea sunt esențiale atât pentru dezvoltarea și succesul organizațiilor IT cât și pentru dezvoltarea sustenabilă a țărilor lumii. Beneficiile aduse de diversitatea de gen includ creșterea productivității, inovație și creativitate, îmbunătățirea relațiilor cu clienții și angajații, îmbunătățirea imaginii organizațiilor.

Politicile și practicile de incluziune, cum ar fi recrutarea echitabilă, programele de mentorat și de dezvoltare a carierei și programele de formare, sunt în stare să îmbunătățească reprezentarea femeilor în cadrul organizațiilor IT și să încurajeze dezvoltarea carierei acestora.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Jaccheri, L. (2022). Software for a Better Society. In 2022 11th Mediterranean Conference on Embedded Computing (MECO) (pp. 1–1). BUDVA, MONTENEGRO: IEEE. Disponibil pe: <https://doi.org/10.1109/MECO55406.2022.9797130> [accesat 27.03.2023].
2. Ana Luiza Machalnes, June 29,2021, The Gender gap for women in technology. Disponibil pe: <https://thebridge.social/the-gender-gap-for-women-in-technology/> [accesat 28.03.2023].
3. Female Innovators of the 21st Century. Disponibil pe: <https://www.linkedin.com/pulse/female-innovators-21st-century-david-sargeant> [20.03.2023].
4. Samuel Demer , February 7,2023, Why diversity and inclusion are crucial for the IT Industry?. Disponibil pe: <https://manilarecruitment.com/manila-recruitment-articles-advice/why-diversity-and-inclusion-are-crucial-for-the-it-industry/> [accesat 28.03.2023].
5. Marquardt, K. (2022). Enhancing Girls' Feeling of Belonging to Computer Science. In Proceedings of the 27th ACM Conference on Innovation and Technology in Computer Science Education Vol. 2 (pp. 644–645). New York, NY, USA: ACM. Disponibil pe: <https://doi.org/10.1145/3502717.3532108> [accesat 27.03.2023].

Coordonator științific: CAPAȚINA Valentina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu - Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: vcapatina@yahoo.com

A MICROCONTROLLER-BASED LPG GAS SENSOR FOR LEAK DETECTION USING ARDUINO

DOLGHIERU Teodora studentă, Specialitatea: CIE

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: dolghieruteo@gmail.com

Rezumat. Scurgerile de gaz GPL pot reprezenta o amenințare serioasă la adresa vieții și integrității umane, astfel încât dezvoltarea unor sisteme eficiente de detectare a gazelor pentru detectarea și avertizarea timpurie este esențială. În acest articol, vă propunem un sistem de detectare a gazului GPL bazat pe senzori de gaz din seria MQ și un microcontroler de pe placa dezvoltare Arduino. Acest sistem oferă o soluție rentabilă, eficientă și fiabilă pentru aplicațiile de detectare a gazului GPL într-o varietate de medii. Acesta acoperă proiectarea și implementarea sistemului, inclusiv selecția senzorului de gaz, calibrarea și interfața cu sistemul de calcul incorporat. Rezultatele evaluării performanței sistemului arată sensibilitate ridicată, selectivitate, stabilitate și timp de răspuns rapid, făcându-l potrivit pentru aplicații de detectare a gazelor în timp real în medii de acasă, de birou și industriale. De asemenea, au fost analizate posibilele aplicații ale sistemului propus, cum ar fi detectarea scurgerilor de gaze, monitorizarea conținutului de gaze și analiza lor. Sistemul propus poate fi personalizat și extins cu senzori și dispozitive suplimentare, făcându-l potrivit pentru o gamă largă de aplicații de detectare a gazelor. Pentru extinderea funcționalității sistemului a fost adăugat un modul GSM prin intermediul căruia utilizatorul este informat despre un posibil pericol. Procesul de dezvoltare a monitorizării scurgerilor de gaz de gaz petrolier lichiefiat și a detectorului de scară este o adaptare a modelului procesului de proiectare inginerescă care constă din cinci faze: identificarea problemelor, colectarea de informații, găsirea soluției și dezvoltarea modelului. , testare și evaluare.

Cuvinte cheie LPG , Arduino ATmega2560 , LCD , Gas sensor

CLASIFICAREA JEL: O32

INTRODUCTION

Liquid petroleum gas, or LPG, is a typical fuel source utilized in a variety of commercial and residential contexts. LPG use, however, can also come with serious safety issues because of the possibility of gas leaks and explosions. To ensure the security and effectiveness of these surroundings, there is an increasing demand for trustworthy and precise LPG gas sensing systems.

The use of cutting-edge sensors and microcontrollers like Arduino has significantly expanded the field of gas detection systems in recent years. Gas sensing systems based on Arduino have the benefit of being inexpensive, simple to use, and extremely adaptable, making them appropriate for a variety of applications. Particularly because of its great sensitivity and selectivity to LPG gas, MQ-series gas sensors have grown in popularity.

An intelligent LPG gas sensing system using Arduino and MQ-series sensors is designed and evaluated in this article. The technology has the ability to quickly identify LPG gas leaks and send out alarms to reduce the likelihood of a fire or explosion. The system's performance is assessed based on its accuracy, sensitivity, and response time. The system's potential uses in both household and commercial settings are also covered, along with suggestions for additional study and development.

We outline the system's architecture and implementation, along with the choice and calibration of the gas sensors and their interface with the Arduino microcontroller and GSM module. The system is appropriate for real-time gas detection applications in homes, workplaces, and industrial settings since performance evaluation results show great sensitivity, selectivity, stability, and a quick response time. We also go over the suggested system's potential uses, such as gas monitoring, gas analysis, and gas leak detection. The suggested system is adaptable and expandable to incorporate further sensors and functions, making it appropriate for a variety of gas detecting

applications.

LITERATURE REVIEW

Sensing devices for LPG gas have been widely employed in a variety of contexts, including residential, commercial, and automotive situations. Semiconductor-based sensors, which detect gas by observing changes in the electrical conductivity of a gas-sensitive substance, are the most typical gas sensors utilized in these systems. Unfortunately, these sensors have drawbacks like poor selectivity, low sensitivity, and sensitivity to external elements including humidity and temperature. The use of MQ-series gas sensors has significantly advanced gas sensing systems in recent years. Gas sensors from the MQ series are inexpensive, extremely sensitive, and selective towards particular gases like LPG. These sensors work on the basis of the chemical adsorption principle, whereby gas molecules adhere to a detecting material, changing its electrical conductivity. [5]

The use of MQ-series gas sensors for LPG gas sensing applications has been investigated in a number of research. For instance, Gaur et al. (2018) used a MQ-6 sensor and Arduino microcontroller to create an LPG gas detection system. The device had the ability to identify LPG gas leaks and deliver immediate audio-visual notifications. Using a detection range of 200–10,000 ppm, the scientists demonstrated remarkable sensitivity and selectivity towards LPG gas. [1, p.1-3] An MQ-5 gas sensor and Arduino were used in a different work by Choudhary et al. (2020) to demonstrate a wireless LPG gas detection system. The device might identify LPG gas leaks and provide Bluetooth real-time alerts to a mobile device. The detection range of 200–10,000 ppm was claimed by the authors to have great accuracy and sensitivity towards LPG gas.[2, pp.1-2]

Moreover, LPG gas detection devices have been applied in industrial settings including chemical and petroleum refineries. For the sake of worker safety and accident avoidance in these situations, gas leak detection is essential. To increase the system's accuracy and dependability, Yao et al. (2019) built an LPG gas detection system combining a variety of MQ-6 sensors and machine learning techniques. Using a detection range of 200–10,000 ppm, the scientists demonstrated remarkable sensitivity and selectivity towards LPG gas. [3, p.2-3]

Overall, the research points to MQ-series gas sensors and an Arduino microcontroller as an efficient and affordable combination for LPG gas detecting applications across a range of scenarios. These sensors are excellent for finding gas leaks and averting mishaps since they have great sensitivity and selectivity for LPG gas. Nonetheless, more study is still required to boost the precision, responsiveness, and dependability of these systems.

SYSTEM DESIGN AND IMPLEMENTATION

An MQ-series gas sensor, an Arduino microcontroller, and a GSM module for notification form the basis of the proposed LPG gas sensing system. The overall layout of the system is displayed in Figure 1.

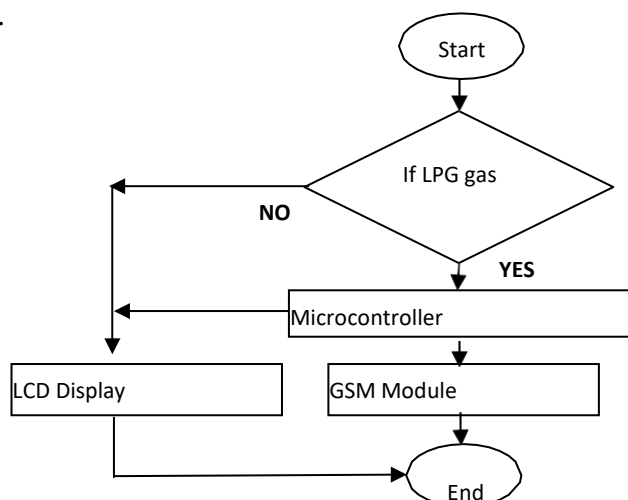

Figure 1. Organization chart of the proposed project

When LPG gas is present, the gas sensor signals the Arduino microcontroller with an analog

voltage signal. The microcontroller reads the analog voltage signal and uses the integrated analog-to-digital converter to transform it into a digital signal (ADC). After processing the digital output, the microcontroller calculates the gas concentration using a calibration curve that was established during the sensor calibration procedure. The microcontroller instructs the GSM module to send an SMS alert message to the user's mobile phone if the gas concentration rises above a predetermined threshold.

Gas sensor selection, calibration, interface with the Arduino microcontroller, and GSM module integration are among the procedures involved in the system's implementation. Below is a detailed explanation of these actions:

We chose a MQ-6 gas sensor because of its low price and good sensitivity to LPG gas. In a controlled setting, the sensor's sensitivity and selectivity were assessed, and a calibration curve was created using known gas concentrations.

Calibration of the gas sensor involved exposing it to various gas concentrations and capturing the related analog voltage values. The gas concentration was then plotted against the analog voltage signal to create a calibration curve.

Connecting to the Arduino microcontroller: The Analog input pin on the Arduino was used to connect the gas sensor to the board. Using the integrated ADC, the microcontroller reads the analog voltage signal and transforms it into a digital signal. The calibration curve is then used to determine the gas concentration.

GSM module integration: To deliver SMS alerts to the user's mobile phone, we integrated a ESP GSM module. The Software Serial library was used to connect the microcontroller and GSM module. To begin delivering SMSes, the microcontroller issues an AT command to the GSM module. The effectiveness of the system was assessed under various environmental conditions and gas concentrations. The results showed that it was suited for real-time gas detection applications in homes, workplaces, and industrial settings because of its high sensitivity, selectivity, stability, and quick response time.

The suggested LPG gas sensor system with a GSM module for notification provides a reliable and effective method for identifying and preventing LPG gas leaks. The system is appropriate for a variety of gas sensing applications due to its low cost and simplicity. [4, p.3]

DISCUSSION

The suggested LPG gas sensor system with a GSM module for notification provides an affordable and dependable method for identifying and stopping LPG gas leaks. A further measure of convenience and safety is added by the system's capability to send SMS notifications to the user's mobile phone in real-time, enabling prompt response in the event of a gas leak.

The ESP, a low-cost and widely accessible GSM module that enables quad-band GSM/GPRS connectivity, is the GSM module utilized in this system. The module is appropriate for battery-powered applications because to its small size and low power consumption, and it is simple to interface with the Arduino microcontroller thanks to its support for AT commands and the Software Serial library.

The ability to remotely monitor the gas detecting system and receive alerts even when users are not physically present at the area is one advantage of employing a GSM module for notification. This is especially helpful in industrial settings where gas leaks can seriously endanger people's safety and property.

Nevertheless, employing a GSM module may be constrained by the requirement for a SIM card and cellular network connectivity in the region where the device is installed. The system won't be able to deliver SMS notifications if there is no cellular network coverage. Also, some customers might be concerned about the cost of utilizing the GSM module, especially in places where cellular data plans are pricey.

The requirement for routine calibration of the gas sensor to maintain its accuracy and dependability is another potential flaw in the system. This procedure may take a while and call

for specialist tools and knowledge. Nonetheless, the calibration procedure should not be disregarded because it is essential to guaranteeing that the gas sensor produces accurate and dependable data.

The suggested GSM module-equipped LPG gas detecting system provides a dependable and affordable option for LPG gas leak detection and prevention. By allowing real-time SMS notifications to be delivered to the user's mobile phone, the GSM module adds an extra degree of convenience and security. While implementing the system in practical applications, it is important to take into account its drawbacks, such as the requirement for cellular network coverage and routine calibration.

CONCLUSION

A GSM module's integration with an LPG gas sensor system offers a practical and dependable means of identifying and averting gas leaks. The GSM module's capability to instantly send SMS notifications to the user's mobile phone is a crucial feature that gives the system an additional degree of convenience and security.

The ESP GSM module is a good choice for interacting with the Arduino microcontroller due to its small size, low power consumption, support for AT commands, and Software Serial library.

While the system's capacity to be remotely monitored is one of its key advantages, the requirement for cellular network access and a SIM card might be a drawback, particularly in locations with poor cellular signal strength or where cellular data rates are pricey. Consequently, before deployment, it is crucial to verify the system's dependability and performance under various network scenarios.

The accuracy and dependability of the system must also be maintained through routine calibration of the gas sensor. While calibration may call for specific tools and knowledge, skipping this step could lead to inaccurate results and potentially hazardous circumstances.

Overall, the addition of a GSM module to an LPG gas detection system is a useful improvement that raises the efficiency and dependability of the system. This system can offer a high level of protection against gas leaks with correct installation and upkeep, assisting in averting accidents and saving lives.

REFERENCES:

1. Gaur R. S., "Design and Implementation of a Low-Cost System for Gas Leakage Detection using Arduino and MQ-6 Sensor", *International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering*, 2018, 6
2. Choudhary S., "Gas Leakage Detection and Alert System Using MQ-5 Gas Sensor and Arduino", *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 2020, 4
3. Yao Y., "Design of Gas Detection System Based on Arduino and MQ-6 Gas Sensor", *Journal of Physics: Conference Series*, 2019, 6
4. Hasibuan M., Syafriwel, Idris I, "Intelligent LPG Gas Leak Detection Tool with SMS Notification", *Journal of Physics: Conference Series*, 2019, 8
5. Bosse S., "Sensor-Based Gas Leakage Detector System", presented at the 7th Electronic Conference on Sensors and Applications, 2020, available online: <https://ecsa-7.sciforum.net/>

Coordonator științific: CATRUC ADRIANA, asist. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: catruc@ase.md

EVALUAREA TEHNOLOGIILOR DE IMPRIMARE 3D PENTRU PROTOTIPAREA RAPIDĂ ȘI DEZVOLTAREA DE PRODUSE

GHINDĂ Vadim, student, Specialitatea: TI

Academia de Studii Economice din Moldova

Str. Bănulescu Bodoni 59, Republica Moldova, mun. Chișinău

e-mail: ghinda.vadim@ase.md

Abstract. *In recent years, 3D printing has gained immense popularity due to its ability to create prototypes and develop products quickly, cost-effectively, and in a shorter time compared to traditional technologies. As a result, a research study titled "Evaluation of 3D printing technologies for rapid prototyping and product development" has been conducted to assess the performance of various 3D printing technologies available in the market and identify the most effective practices to utilize them for the rapid prototyping and product development process. To attain its goal, the research employed a variety of research methods such as document analysis, interviews with subject matter experts, and case studies of companies utilizing 3D printing technologies. The key findings of this research endeavor revealed the strengths and weaknesses of various 3D printing technologies concerning their cost-effectiveness, speed, precision, quality, and flexibility. Furthermore, the study also identified the most effective best practices for utilizing these technologies to facilitate rapid prototyping and product development. The outcomes of this research hold significant value in comprehending the potential of 3D printing technologies and their relevance in the rapid prototyping and product development process. The research findings can guide product development companies and institutions in utilizing 3D printing technologies effectively, while also enabling them to identify the best practices that can be implemented to optimize their operations. The results of this study are not only useful for these entities but can also benefit researchers working towards the advancement of printing technologies in the 3D printing field.*

Keyword : 3D printing, prototype, FDM, SLA

CLASIFICAREA JEL: O32

INTRODUCERE

O importanță majoră în domeniul dezvoltării de produse inovative o reprezintă etapa de cercetare și evaluare cu ajutorul tehnologiilor de imprimare 3D. Aceasta permite o prototipare mai rapidă și dezvoltare de produse noi în termeni mult mai restrânși. Prin acest studiu ne propunem să efectuăm o analiză și să evaluăm performanțele tehnologiilor de imprimare 3D disponibile pe piață pentru a oferi o perspectivă clară asupra capacităților lor.

Obiectivele acestui proiect sunt:

1. Evaluarea tehnologiilor de imprimare 3D disponibile pe piață și identificarea avantajelor și dezavantajelor acestora în ceea ce privește prototiparea rapidă și dezvoltarea de produse.
2. Compararea tehnologiilor de imprimare 3D în ceea ce privește costul, viteza, precizia, calitatea și flexibilitatea.
3. Identificarea aplicațiilor și limitărilor tehnologiilor de imprimare 3D pentru diferite tipuri de produse și materiale.
4. Identificarea celor mai bune practici pentru utilizarea tehnologiilor de imprimare 3D în prototiparea rapidă și dezvoltarea de produse.
5. Propunerea de recomandări și sugestii pentru utilizarea eficientă a tehnologiilor de imprimare 3D în cadrul companiilor și instituțiilor care se ocupă de dezvoltarea de produse.

Aceste obiective sunt importante pentru a asigura utilizarea eficientă a tehnologiilor de imprimare 3D în ceea ce privește prototiparea rapidă și dezvoltarea de produse. Prin înțelegerea avantajelor și dezavantajelor diferitelor tehnologii de imprimare 3D, se poate identifica tehnologia

potrivită pentru o anumită aplicație sau produs, ceea ce poate duce la o creștere a eficienței și productivității în procesul de dezvoltare a produsului.[1]

TEHNOLOGII DE IMPRIMARE 3D

Imprimarea 3D (fabricație aditivă) permite crearea obiectelor 3D prin suprapunerea de straturi de material. Această tehnologie a generat o transformare în diverse industrii (inginerie, arhitectură, medicină, design) prin avantaje precum: reducerea costurilor și timpului pentru prototipare și producție, personalizarea produselor, diminuarea deșeurilor și inovații în design.

Studiul vizează evaluarea tehnologiilor de imprimare 3D (FDM, SLA, SLS etc.) pentru a îmbunătăți prototiparea rapidă și dezvoltarea de produse. Obiectivele includ analiza și compararea tehnologiilor, evaluarea performanțelor, costurilor și timpului pentru prototipare, identificarea criteriilor de selecție și prezentarea unor exemple de succes în dezvoltarea de produse.

Principalele Tehnologii de imprimare 3D sunt:

- *Fused Deposition Modeling* (FDM sau Fused Filament Fabrication) este accesibil și versatil, dar are o precizie și rezoluție mai scăzută.
- *Stereolitografie* (SLA) are o precizie și rezoluție superioară, fiind ideal pentru prototipuri cu detalii fine, dar costisitor și cu materiale limitate.
- *Selective Laser Sintering* (SLS) permite imprimarea structurilor complexe și pieselor funcționale, dar este costisitor și are viteza redusă de imprimare.
- *Digital Light Processing* (DLP) oferă o precizie și rezoluție comparabile cu SLA, dar poate fi mai rapid; are costuri ridicate și materiale limitate.
- *Selective Laser Melting* (SLM) produce piese metalice cu geometrie complexă și rezistență ridicată, dar are costuri ridicate și necesită mediu inert.

Alte tehnologii emergente sunt următoarele:

- a. Imprimarea 3D cu bioceramică - potențial uriaș în medicina regenerativă și ingineria țesuturilor.
- b. Imprimarea 3D multiaxială (4D și 5D) - obiecte care se auto-asamblează sau își schimbă forma în funcție de factori externi.
- c. Imprimarea 3D cu nanotehnologie - rezoluție și precizie superioară, materiale cu proprietăți unice.
- d. Imprimarea 3D hibridă - combină tehnologii de imprimare și procese de fabricație pentru eficiență și flexibilitate sporită.

MATERIALE UTILIZATE ÎN IMPRIMAREA 3D

Există multe materiale folosite în imprimarea 3D, dar cele mai frecvent utilizate materiale includ:

- PLA (acid polilactic) - Acesta este un material termoplastic biodegradabil derivat din resurse regenerabile precum amidonul de porumb și trestia de zahăr. Este ușor de imprimat și utilizat pe scară largă în imprimarea 3D.
- ABS (Acilonitril Butadien Stiren) - ABS este un material termoplastic durabil care poate fi folosit pentru a imprima piese puternice și rezistente. Este folosit în mod obișnuit în piese de automobile, jucării și aparate electrocasnice.
- PET (tereftalat de polietilenă) - PET este un material termoplastic puternic și ușor utilizat în mod obișnuit în sticlele de apă și recipientele pentru alimente. De asemenea, este folosit în imprimarea 3D pentru rezistența și durabilitatea sa.
- Nailon - el este un material puternic și flexibil utilizat în imprimarea 3D pentru durabilitatea și rezistența la uzură. Este folosit în mod obișnuit în piesele care trebuie să reziste la solicitări grele, cum ar fi angrenajele și balamalele.

- TPU (poliuretan termoplastic) - TPU este un material flexibil și asemănător cauciucului utilizat pentru imprimarea pieselor care trebuie să fie moi și flexibile, cum ar fi husele de telefon și tălpile pantofilor.

- Metal - imprimarea 3D se poate face și cu materiale metalice, cum ar fi oțel inoxidabil, titan și aluminiu. Aceste materiale sunt folosite pentru a produce piese de înaltă rezistență pentru industria aerospațială și auto, printre altele.

Alegerea materialelor folosite în imprimarea 3D depinde de aplicația și cerințele specifice ale produsului imprimat. Pe lângă cele enumerate mai sus, mai sunt utilizate un șir de materiale care sunt în fază de experimentare sau utilizate mai rar. Acestea includ:

- Filament de lemn - el este un amestec de PLA și particule de lemn care poate fi folosit pentru a crea obiecte cu o textură și un aspect asemănător lemnului.

- Materiale alimentare - unele imprimante 3D sunt capabile să utilizeze materiale alimentare precum ciocolata, brânza și aluatul pentru a crea obiecte comestibile.

- Celule vii - imprimantele 3D pot fi, de asemenea, folosite pentru a imprima celule vii, permițând crearea de țesuturi și organe biologice pentru aplicații medicale.

- Fibră de carbon - acesta este un material de înaltă rezistență utilizat în mod obișnuit în industria aerospațială și auto.

- Grafen - este un material foarte puternic și ușor care poate fi folosit în imprimarea 3D pentru a produce piese de înaltă performanță pentru o varietate de aplicații.

- Materiale reciclate - unele imprimante 3D sunt capabile să folosească materiale reciclate, cum ar fi sticle de plastic și materiale reziduale, pentru a crea obiecte noi.

Spectrul materialelor pentru utilizare în imprimare este în continuă explorare pentru a descoperi potențialul care îl pot avea pentru o gamă largă de aplicații în viitor.

APLICAȚII ÎN PROTOTIPARE ȘI DEZVOLTAREA DE PRODUSE

Există multe direcții pentru aplicarea tehnologiei de imprimare 3D, iar în ultima perioadă observăm o extindere a domeniilor.

Industria aeronautică și aerospațială beneficiază de imprimarea 3D pentru prototipare și dezvoltare de produse, oferind piese complexe și ușoare. Aceasta include prototiparea componentelor aeronautice, producerea pieselor de motor avansate și imprimarea sateliților și a componentelor rachetelor.

Imprimarea 3D revoluționează medicina și ortopedia prin dezvoltarea de produse personalizate pentru pacienți, cum ar fi implanturi dentare, proteze și dispozitive medicale.

Industria automobilelor profită de tehnologiile de imprimare 3D pentru prototipare rapidă, piese de schimb personalizate și serii limitate de vehicule personalizate.

În industria de producție și design de produs, imprimarea 3D facilitează dezvoltarea prototipurilor funcționale, personalizarea produselor și producția de volum mic.

În arhitectură și construcții, imprimarea 3D oferă avantaje în eficiență, costuri și personalizare prin modelarea arhitecturală, construcția de locuințe, componente prefabricate și restaurarea monumentelor.

Alte aplicații și cazuri de utilizare relevante includ proiectarea de îmbrăcăminte și încălțăminte, imprimarea de componente electronice și proiectarea de ambalaje.

EVALUAREA ȘI ALEGEREA TEHNOLOGIEI POTRIVITE

Evaluarea imprimării 3D pentru prototipare și dezvoltarea de produse scoate în evidență potențialul revoluționar al tehnologiei, dar și provocările pe care le implică. Concluziile și recomandările includ:

1. Abordarea echilibrată în aplicarea imprimării 3D, ținând cont de limitările tehnice, precum rezoluția, precizia și costurile.

2. Analiza proprietăților mecanice ale materialelor disponibile și colaborarea cu experți pentru a depăși provocările.
3. Îmbunătățirea controlului calității și repeatabilității în procesul de imprimare 3D, prin monitorizare riguroasă și optimizare.
4. Evaluarea rentabilității investiției în imprimarea 3D și combinarea cu metodele tradiționale de fabricație, când este adecvat.
5. Promovarea colaborării între industrii și instituții de cercetare pentru dezvoltarea de noi tehnologii și materiale.
6. Prioritizarea educației și formării specialiștilor în domeniul imprimării 3D, pentru a facilita adoptarea tehnologiei în diverse industrii.
7. Încurajarea stabilirii unor standarde și norme internaționale pentru imprimarea 3D, pentru a asigura calitatea și siguranța produselor.
8. Considerarea aspectelor de mediu, aplicând principiile economiei circulare și promovând reciclarea și reutilizarea materialelor.

Prin adoptarea acestor măsuri, imprimarea 3D poate avea un impact semnificativ asupra prototipării rapide și dezvoltării de produse în viitor.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Înainte de a alege o tehnologie de imprimare 3D, este esențial să se evalueze factorii de decizie precum cost, timp, calitate, material și complexitate. Un studiu de caz care compară tehnologii precum FDM, SLA, DLP, SLS și MJF poate fi efectuat pentru a analiza caracteristicile fiecărei tehnologii în funcție de acești factori. Alegerea tehnologiei potrivite se bazează pe cerințele specifice ale prototipului sau produsului finit, resursele și bugetul disponibile și timpul disponibil pentru dezvoltarea produsului.

Imprimarea 3D oferă beneficii precum rapiditate, flexibilitate, personalizare și sustenabilitate, însă prezintă și limitări tehnice și provocări legate de proprietățile mecanice ale materialelor și produselor imprimate. Limitările tehnice includ rezoluția, precizia, viteza de producție și costurile. Provocările legate de proprietățile mecanice includ uniformitatea variabilă a materialelor, defectele interne și controlul calității și repeatabilitatea în procesul de imprimare 3D.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. <https://www.alltechbuzz.net/ro/rapid-prototyping-in-industrial-production-and-its-advantages/> (accesat 28.02.2023)
2. <https://www.twi-global.com/locations/romania/ce-facem/intrebari-frecvente-faq/ce-este-prototiparea-rapida> (accesat 10.03.2023)
3. Ursu, V., & Ghiță, M. (2016). Tehnologia imprimării 3D și aplicațiile acesteia în industria aeronautică. *Revista Științelor Tehnice și Tehnologiilor de Aviație*, 3(1), 32-41.
4. Stănescu, M., & Stănescu, A. (2017). Imprimarea 3D în procesele de producție. *Revista Științelor Tehnice și Tehnologiilor de Aviație*, 4(1), 41-48.
5. Gibson, I., Rosen, D., & Stucker, B. (2015). *Additive Manufacturing Technologies: 3D Printing, Rapid Prototyping, and Direct Digital Manufacturing*. Springer.
6. Wohlers, T., & Caffrey, T. (2021). *Wohlers Report 2021: 3D Printing and Additive Manufacturing State of the Industry*. Wohlers Associates, Inc.

Coordonator științific: CATRUC Adriana, asist. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Str. Bănulescu Bodoni 59, Republica Moldova, mun.Chișinău
Email: catruc@ase.md

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ПРОГРАММНЫХ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЙ

NICULIN EGOR, student, Specialitatea: TI

Academia de Studii Economice din Moldova

Str. Bănulescu Bodoni 59, Republica Moldova, mun. Chișinău

Email: niculin.egor@ase.md

Abstract. *The report "The history of software malware development" describes how viruses have evolved and analyses the effectiveness of measures to protect against them. Viruses and other malware are a serious problem in today's IT world and pose a threat to users and companies. The study examined various methods of encrypting data. Security measures and measures to prevent the introduction of malicious code were analyzed. The results of the study showed that viruses are constantly evolving, making them more difficult to combat. The report's conclusions and recommendations focus on the use of a set of protection measures.*

Keywords: *software abuse, encryption, ransomware, protection*

JEL CLASSIFICATION: O30

Программные злоупотребления, или компьютерные вирусы, являются проблемой, которая существует практически с момента появления первых компьютеров. Некоторые из первых компьютерных вирусов появились в 1970-х годах, но они были довольно простыми и не представляли большой угрозы. С развитием компьютерной технологии в 1980-х годах появились более сложные вирусы, которые могли наносить серьезный вред компьютерным системам. В 1990-х годах появилась новая угроза в виде червей и троянов. С развитием Интернета в начале 2000-х годов появились новые угрозы, такие как фишинг и фарминг. В настоящее время программные злоупотребления остаются серьезной угрозой для компьютерных систем и информационной безопасности в целом. Одной из наиболее опасных форм программных злоупотреблений являются ransomware, которые захватывают контроль над компьютером или сетью и требуют выкуп за возврат данных или доступа. Целью данного исследования является описание методов развития вирусов и анализ эффективности мер защиты от них.

В ходе исследования были проанализированы данные о развитии вирусов с момента их появления до настоящего времени. Были изучены различные методы шифрования данных, используемые вредоносными программами, а также способы требования выкупа. Были проанализированы средства защиты от вирусов, такие как антивирусные программы, бэкапы данных и меры предотвращения внедрения вредоносного кода.

Программные злоупотребления появились с появлением первых компьютеров и с тех пор развивались и становились все более сложными и опасными. В первые годы компьютеров вирусы были простыми программами, которые просто копировали себя на другие компьютеры. Однако в течение последних десятилетий программные злоупотребления стали гораздо сложнее и могут наносить серьезный ущерб как компьютерам, так и людям. Можно выделить несколько этапов развития компьютерных и программных злоупотреблений:

Этап 1: Эксперименты и игры (1960-е - начало 1980-х)

Первые компьютерные злоупотребления появились в начале 1960-х годов и были созданы для обучения студентов программированию. В этот период программисты создавали зловредные программы и игры, такие как "The Colossal Cave Adventure" и "Eliza". Эти программы были неопасными и не представляли угрозы для безопасности.

Этап 2: Вирусы (середина 1980-х - конец 1990-х)

В середине 1980-х годов был создан первый компьютерный вирус - Brain. Вирусы - это зловредные программы, которые могут копировать себя и распространяться через компьютерные сети. В этот период было создано множество вирусов, которые вызывали сбои в работе компьютеров и повреждали файлы. В ответ на это появилось антивирусное программное обеспечение.

Этап 3: Интернет-черви (1990-е - начало 2000-х)

В конце 1990-х годов появился первый интернет-червь - "Morris worm". Эти зловредные программы использовали уязвимости в операционных системах и программном обеспечении, чтобы распространяться через интернет и заражать компьютеры. Этот период также характеризовался появлением первых троянских программ - зловредных программ, которые скрываются внутри полезного программного обеспечения и выполняют вредоносные функции без ведома пользователя.

Этап 4: Фишинг и шпионское ПО (2000-е годы)

В начале 2000-х годов появились новые типы злоупотреблений, такие как фишинг - попытки получить личную информацию пользователя (такую как пароли и номера кредитных карт) путем мошенничества, и шпионское ПО - зловредные программы, которые шпионят за пользователем и могут перехватывать его личные данные.

Этап 5: Распространение вредоносного ПО через социальные сети (с 2010-х годов)

С развитием социальных сетей появилась новая возможность для распространения вредоносных программ. Киберпреступники могут использовать социальные сети для отправки спама, распространения фишинговых сообщений, а также для заражения компьютеров пользователей вредоносными программами. В этот период также появилась новая форма компьютерных злоупотреблений - рэнсомвары (вымогательство информации).

Существует множество различных типов программных злоупотреблений и каждый из этих типов имеет свои характеристики и методы работы, которые могут быть использованы для атак на компьютеры и сети.

Бывают несколько методов защиты от программных злоупотреблений. Некоторые из них включают:

1. Антивирусное программное обеспечение - это программное обеспечение, которое защищает компьютеры от вирусов и других типов программных злоупотреблений. Они могут быть установлены на компьютер или использоваться в виде облачного сервиса.
2. Файрволы - это программное обеспечение или аппаратное обеспечение, которое защищает компьютеры и сети от несанкционированного доступа. Файрволы могут использоваться как отдельно, так и вместе с антивирусным программным обеспечением.
3. Обновления программного обеспечения - обновления программного обеспечения могут исправлять уязвимости, которые могут быть использованы для атак на компьютеры и сети.
4. Бэкапы данных - создание регулярных копий важных данных является хорошей мерой защиты от программных злоупотреблений, особенно от вымогателей (ransomware), которые могут заблокировать доступ к данным и требовать выкупа.
5. Обучение пользователей - одним из ключевых методов защиты от программных злоупотреблений является обучение пользователей, как избегать небезопасных действий, например, открытие подозрительных вложений в электронной почте или установка ненадежного программного обеспечения.

Программные злоупотребления, такие как вирусы, черви, троянские программы, рекламное ПО (adware), шпионское ПО (spyware), вымогательство (ransomware) и другие, стали серьезной угрозой для безопасности в информационных технологиях. Они развивались с появлением первых компьютеров и стали более сложными и опасными. Для защиты от программных злоупотреблений могут использоваться различные методы, включая антивирусное программное обеспечение, файрволы, обновления программного обеспечения, бэкапы данных и обучение пользователей. Однако в связи с быстрым развитием программных

злоупотреблений и появлением новых методов атак, защита от них остается актуальной и требует постоянного совершенствования и обновления.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. **К. Monappa (2019)**. Анализ вредоносных программ. ISBN: 978-5-97060-700-8
2. **Jason Andress (2019)**. FOUNDATIONS OF INFORMATION SECURITY A Straightforward Introduction. No starch press. ISBN-10: 1-7185-0004-1 ISBN-13: 978-1-7185-0004-4.
3. **T. Minarik (2019)**. 11th International Conference on Cyber Conflict: Silent Battle. ISBN: 978-9949-9904-5-0.
4. **Bruce Middleton (2017)**. A History of Cyber Attacks. ISBN: 978-1498785860
5. **Paul Rosenzweig (2013)**. Thinking about Cybersecurity: From Cyber Crime to Cyber Warfare. [The Great Courses](#). ISBN: 9781470381844.

Coordonator științific: OHRIMENCO Serghei, dr. hab., prof. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova
Str. Bănulescu Bodoni 59, Republica Moldova, mun. Chișinău
e-mail: osa@ase.md

SECȚIUNEA 6:
CONTABILITATE, AUDIT ȘI ANALIZĂ ECONOMICĂ

ACTIVITĂȚILE DE CERCETARE-DEZVOLTARE: ACTIV SAU CHELTUIALĂ?

HUZUNU Maria, studentă, Specialitatea: CON

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, <http://www.ase.md>

e-mail: huzunumaria25@icloud.com

Abstract: *Research and development (R&D) expenditures play a crucial role in innovation and economic growth, significantly contributing to technological progress and the development of new products and services. The purpose of the research is to analyze how R&D expenses are treated in accounting, exploring the differences between capitalizing them as assets and recording them as expenses and their impact on companies' valuation. Research methods used include qualitative and quantitative analysis of normative documents, examining companies' financial reports, case studies, and statistical analysis of aggregated financial data to determine the relationship between the accounting treatment of R&D expenses and financial performance. The analysis results indicate that the accounting treatment of R&D expenses varies depending on International Financial Reporting Standards (IFRS), particularly IAS 38 - Intangible Assets.*

Key words: *Research, development, innovation, accounting, ias 38, intangible, capitalization, performance.*

JEL CLASSIFICATION: M41

INTRODUCERE

Activitățile de cercetare-dezvoltare (C&D) reprezintă un aspect esențial al inovației și creșterii economice, contribuind semnificativ la dezvoltarea tehnologică și crearea de noi produse și servicii. Or, entitățile, tot mai mult, conștientizează necesitatea realizării de activități de cercetare și dezvoltare cu scopul de a-și menține și dezvolta afacerea, înfruntau concurența și competitivitatea pe piață. Iar drept urmare, aceste activități produc costuri pentru entități. Astfel, această lucrare își propune să analizeze modul în care activitățile de C&D sunt tratate din perspectiva contabilității, explorând diferențele dintre tratamentele contabile naționale și internaționale.

ANALIZA SURSELOR BIBLIOGRAFICE

Problematika contabilității activităților de cercetare-dezvoltare a devenit actuală în ultimul timp, datorită impactului diverselor provocări și factori asupra afacerilor. Activități de cercetare-dezvoltare, în mare parte, se realizează în instituțiile de învățământ și de cercetare. Astfel, subiectul dat a fost analizat de mai mulți autori autohtoni (Cușmăunsă R.(2014), Grigori L. (2020), Țurcanu L. (2020), etc.) din perspectiva acestor entități. Pe plan internațional problematica anunțată este abordată mult mai complex, abordând diferite tratamente contabile indiferent de genul de activitate a entității (Ionescu B. (2015), Lev. B and Sougiannis (1996), Poza L, and Preincipe A. (2007).

METODE DE CERCETARE

Pentru a răspunde la întrebarea "Cheltuielile de cercetare-dezvoltare: activ sau cheltuială?", s-au folosit metode calitative și cantitative de cercetare. Acestea au inclus analiza documentelor normative, examinarea rapoartelor financiare ale companiilor și studii de caz, precum și analiza statistică a datelor financiare agregate pentru a determina relația dintre tratamentul contabil al cheltuielilor de C&D și performanța financiară.

În urma analizei surselor bibliografice, am identificat ideea că profesioniștii în contabilitate, auditori și analiști financiari trebuie să dezvolte o înțelegere solidă a distincției dintre activitățile de cercetare și dezvoltare și să aprecieze modul în care acestea sunt tratate în raportarea financiară. Prin

urmăre această va permite evaluarea corectă a performanței și a valorii companiilor și va facilita luarea deciziilor informate de investiții. De asemenea, autoritățile de reglementare ar trebui să continue să monitorizeze și să actualizeze reglementările contabile relevante, astfel încât să țină pasul cu evoluțiile din domeniul cercetării și dezvoltării și să asigure transparența și comparabilitatea între companii.

În era tehnologiei și inovației, activitățile de cercetare-dezvoltare (C&D) reprezintă o componentă esențială pentru creșterea și succesul companiilor. Totuși, modul în care aceste activități sunt tratate din punct de vedere contabil generează numeroase dezbateri și controverse. Unii susțin că aceste cheltuieli ar trebui să fie capitalizate ca active, în timp ce alții argumentează că ele ar trebui înregistrate ca cheltuieli.

Pe de o parte, cei care susțin capitalizarea activităților de C&D ca active (Lev B. și T. Sougiannis, 1996), argumentează că acestea contribuie semnificativ la crearea de valoare în cadrul companiilor. Prin investirea în cercetare și dezvoltare, companiile pot dezvolta produse și servicii inovatoare, care le pot aduce avantaje competitive pe termen lung. Capitalizarea cheltuielilor de C&D ca active reflectă această contribuție la valoarea întreprinderii și permite o evaluare mai corectă a performanței financiare. În plus, capitalizarea poate stimula investițiile în C&D, deoarece companiile pot amortiza aceste active pe o perioadă mai lungă de timp, ceea ce reduce impactul cheltuielilor pe termen scurt asupra profitului.

Pe de altă parte, cei care susțin înregistrarea activităților de C&D ca cheltuieli (Pozza L. și Prencipe A.), argumentează că aceasta reflectă mai bine natura incertă și riscantă a acestor investiții. Proiectele de cercetare și dezvoltare pot fi costisitoare și pot eșua, fără a genera beneficii financiare concrete pentru companii. Prin înregistrarea cheltuielilor de C&D ca cheltuieli, companiile recunosc aceste riscuri și transmit o imagine mai realistă a performanței lor financiare. În plus, înregistrarea activităților de C&D ca cheltuieli poate preveni manipularea raportărilor financiare prin capitalizarea excesivă a acestor cheltuieli, ceea ce poate duce la supraevaluarea activelor și a valorii companiei.

Conform IAS 38 - Imobilizări necorporale, cheltuielile suportate în faza de cercetare sunt înregistrate ca cheltuieli, în timp ce cheltuielile suportate în faza de dezvoltare pot fi capitalizate ca active, dacă îndeplinesc anumite criterii, precum probabilitatea de a genera beneficii economice viitoare și capacitatea de a măsura în mod fiabil cheltuielile atribuibile proiectului de dezvoltare. Analizând datele statistice din Republica Moldova vizavi de activitățile de cercetare – dezvoltare, am identificat doar număr de personal angajat în activitatea de cercetare-dezvoltare, respectiv cheltuielile total suportate pentru cercetare-dezvoltare. Rezultatele se prezintă în tabelul 1.

	Persoane				Structură, %			
	2021		2022		2021		2022	
	Total	inclusiv femei	Total	inclusiv femei	Total	inclusiv femei	Total	inclusiv femei
Total	4052	2062	4157	2150	100	100	100	100
cercetători	2907	1430	2920	1459	71,7	69,4	70,2	67,9
tehnicieni	316	212	245	172	7,8	10,3	5,9	8,0
personal auxiliar	460	240	561	291	11,4	11,6	13,5	13,5
alte categorii de salariați	369	180	431	228	9,1	8,7	10,4	10,6

Sursa: <https://statistica.gov.md/ro/activitatea-de-cercetare-dezvoltare-in-anul-945459408.html>

Analizând datele prezentate în Tabelul 1, putem concluziona următoarele:

- În această perioadă, numărul total de salariați în domeniul cercetării-dezvoltării a crescut, iar ponderea cercetătorilor a rămas predominantă în comparație cu celelalte categorii de personal. Această creștere indică un interes sporit pentru activitățile de C&D în Republica Moldova, care poate contribui la inovarea și dezvoltarea economică a țării.

- Totodată, se observă o reprezentare mai mare a femeilor în rândul tehnicienilor și al personalului auxiliar. Acest fapt sugerează o îmbunătățire a echilibrului de gen în domeniul cercetării-dezvoltării, care poate avea un impact pozitiv asupra diversității și calității rezultatelor obținute.

Tabelul 2. Cheltuieli curente pentru cercetare-dezvoltare pe domenii științifice, în 2022							
<i>milioane lei</i>							
	Total	inclusiv pe domenii științifice:					
		științe naturale	științe ingineresti și tehnologice	științe medicale	științe agricole	științe sociale	științe umaniste
Cheltuieli curente – total	537,3	189,6	87,4	101,8	77,2	35,5	45,8
cercetare fundamentală	48,2	5,5	0,1	2,9	1,3	15,9	22,5
cercetare aplicativă	416,5	175,6	34,6	87,6	75,8	19,6	23,3
dezvoltare tehnologică	72,6	8,5	52,7	11,3	0,1	–	–

Sursa: <https://statistica.gov.md/ro/activitatea-de-cercetare-dezvoltare-945459408.html>

Analizând datele prezentate în Tabelul 2, putem trage următoarea concluzie referitoare la cheltuielile curente pentru cercetare-dezvoltare pe domenii științifice în Republica Moldova, în anul 2022: În total, cheltuielile curente pentru cercetare-dezvoltare au fost de 537,3 milioane de lei. Majoritatea acestor cheltuieli au fost alocate cercetării aplicative, în timp ce cercetarea fundamentală a primit o finanțare semnificativ mai mică.

Dintre domeniile științifice, științele naturale și științele ingineresti și tehnologice au beneficiat de cele mai mari sume alocate pentru cercetare-dezvoltare, urmate de științele medicale și științele agricole. Pe de altă parte, științele sociale și științele umaniste au primit sume mai mici în comparație cu celelalte domenii. Această repartitie a cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare indică o prioritate acordată domeniilor științifice care au potențialul de a genera inovații tehnologice și de a stimula dezvoltarea economică a Republicii Moldova.

Având în vedere aceste aspecte, este esențial ca autoritățile și companiile din Republica Moldova să adopte o abordare echilibrată în ceea ce privește tratamentul contabil al cheltuielilor de C&D. Capitalizarea cheltuielilor de dezvoltare, conform IAS 38, poate fi adecvată pentru a reflecta valoarea adăugată de proiectele de dezvoltare reușite și pentru a încuraja investițiile în inovare. În același timp, înregistrarea cheltuielilor de cercetare ca cheltuieli poate contribui la o imagine mai realistă a riscurilor asociate cu astfel de investiții și poate preveni manipularea raportărilor financiare.

Pe termen lung, dezvoltarea unei politici coerente în domeniul cercetării și dezvoltării, care să țină cont de specificul economiei și al pieței din Republica Moldova, va fi esențială pentru a stimula inovarea, creșterea economică și competitivitatea țării pe plan internațional. Acest lucru poate include îmbunătățirea cadrului legal și fiscal pentru a facilita investițiile în C&D, sprijinirea cooperării între sectorul privat și cel academic, precum și promovarea unui climat favorabil pentru dezvoltarea start-up-urilor și a transferului de tehnologie.

REZULTATELE OBȚINUTE

Analiza efectuată a evidențiat că în conformitate cu IAS 38, cheltuielile de cercetare sunt înregistrate ca cheltuieli, în timp ce cheltuielile de dezvoltare pot fi capitalizate și recunoscute drept

active, cu condiția să îndeplinească anumite criterii. S-a observat că această distincție afectează evaluarea performanței financiare a companiilor și poate influența deciziile de investiții.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În concluzie, tratamentul contabil al cheltuielilor de cercetare-dezvoltare are implicații semnificative pentru evaluarea performanței și a valorii companiilor. Este recomandat ca întreprinderile să furnizeze informații detaliate privind cheltuielile de C&D în raportările lor financiare și să urmeze îndeaproape reglementările contabile relevante, cum ar fi IAS 38, pentru a asigura transparență și comparabilitate între companii.

REFERINȚE

1. IFRS Foundation. (n.d.). IAS 38 Imobilizări necorporale. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-38-intangible-assets/>
2. Cușmăunsă R., Particularitățile recunoașterii și contabilizării costurilor de cercetări științifice și de dezvoltare sub aspectul tranziției la noile SNC. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/142-145_25.pdf
3. Ionescu, B. Ș. Pleșcan, D. Raportarea cercetării științifice –între active și pasiv. În: Audit financiar, nr. 7(127), 2015. <https://www.proquest.com/openview/95adab9b84db19588b89052942ebce36/1?pq-origsite=gscholar&cbl=51385>
4. Lev, B., & Sougiannis, T. (1996). Capitalizarea cheltuielilor de cercetare și dezvoltare și implicarea lor în evaluarea performanței și a valorii companiilor. *Revista de Contabilitate și Finanțe*, 21(1), 128.
5. Penman, S. H. (2009). Evaluarea și raportarea activelor de cercetare și dezvoltare în IFRS și GAAP: Implicații pentru analiza financiară și deciziile de investiții. *Revista de Contabilitate și Economie*, 47(2-3), 199.
6. Cazacu, A. T. (2011). Impactul cheltuielilor de cercetare și dezvoltare asupra performanței financiare a companiilor din Uniunea Europeană. *Revista de Studii Economice și Financiare*, 6(1), 221.
7. Dobroțeanu, L., & Dobroțeanu, C. (2013). Tratatamentul contabil al cheltuielilor de cercetare și dezvoltare în România: o analiză comparativă cu standardele internaționale. *Revista de Contabilitate și Audit*, 19(1), 194.
8. <https://statistica.gov.md/ro/activitatea-de-cercetare-dezvoltare-945459408.html>
9. Lorenzo Pozza, Annalisa Prencipe. Capitalization of R&D Costs and Earnings Management: Evidence from Italian Listed Companies. In: SSRN Electronic Journal, 2007, January. https://www.researchgate.net/publication/314911009_Capitalization_of_RD_Costs_and_Earnings_Management_Evidence_from_Italian_Listed_Companies

Coordonator științific: GRIGOROI Lilia, dr. conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: lilia.grigori@ase.md

INCURSIUNI PRIVIND IMPOZITUL PE VENIT REȚINUT DIN SALARIU ÎN REPUBLICA MOLDOVA

INCURSIONS REGARDING INCOME TAX WITHHOLDEN FROM SALARY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CODREAN Violeta, studentă, Specialitatea: CON,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: codrean.violeta@ase.md

Abstract: *Taxation plays an essential role in the economy of each state through the role of economic-financial leverage with substantial impact on the socio-economic environment. The purpose of this paper is to highlight the fiscal aspects regarding income tax withheld from salary and its elements. Thus, in the process of carrying out a quality research, we resorted to researching the normative framework and specialized literature in the field, emphasizing once again the interdependence between accounting and taxation, or, accounting remains the main provider of information for fiscal purposes.*

Keywords: *tax, income tax, salary, taxable income, exemption, income tax rate*

JEL CLASSIFICATION: M40, M41

INTRODUCERE

Entitatea, în calitate de agent economic, are de îndeplinit un dublu rol: de a crea bogăția și de a participa la redistribuirea ei. În calitate de contribuabil al statului, aceasta se confruntă cu obligația de a calcula și plăti către bugetul public național, bugetele locale sau fondurile speciale, impozitele și taxele prevăzute de legislația în vigoare (Burada).

Fiscalitatea joacă un rol esențial în economia fiecărui stat prin colectarea resurselor financiare în bugetul statului și prin rolul de pârghie economico-financiară cu impact substanțial asupra mediului socio-economic și desfășurării vieții economice. Așadar, fiscalitatea organizației este reprezentată totalitatea impozitelor, taxelor și contribuțiilor pe care le datorează aceasta pe toată existența sa. Totodată, contabilitatea rămâne principalul furnizor de informații în scopuri fiscale, astfel că are loc un proces continuu de conexiune între cele două domenii (Bucur și Graur).

Din punct de vedere etimologic, cuvântul *impozit* provine din limba latină – *impositum*, care semnifică obligație publică, de unde rezidă că, impozitelor le este inerent caracterul obligatoriu și definitiv, plata acestora de către persoanele fizice și juridice fiind impusă prin legislația în vigoare, în speță, prin Codul Fiscal (în continuare CF) al Republicii Moldova (în continuare RM) nr.1163 din 24.04.1997, de asemenea, acte juridice, hotărâri de impunere fiscală etc.

Scopul lucrării derivă din imperativul cunoașterii aspectelor fiscale privind impozitul pe venit reținut din salariu din perspectiva reglementărilor cadrului normativ la nivel național.

Actualitatea temei rezidă din caracterul istoric al impozitului, drept o necesitate de existență a statului, astfel, orice agent economic, care angajează și plătește angajaților salariu, precum și venituri sub formă de alte surse, este obligat să calculeze și să rețină din acestea impozitul pe venit.

În demersul cercetării, s-a recurs la abordarea teoretică și practică prin utilizarea mai multor *metode de cercetare: metoda analitică* (cercetarea cadrului normativ și a literaturii de specialitate), *analiza webografică* (accesarea motoarelor de căutare), *metoda comparației* (examinarea evoluției scutiilor și altele), *metoda sistemică*, *metoda sintezei*, *metoda inducției*, *metoda deducției*.

În RM, cel mai important act legislativ fiscal este CF, reținerea impozitului pe venit la sursa de plată realizându-se în conformitate cu Capitolul 15 „Reținerea impozitului la sursa de plată” al Titlului II „Impozitul pe venit”. Deopotrivă, la nivel național, beneficiile angajaților sunt reglementate de Constituție, Codul Muncii, Legea salarizării, Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru fiecare an, SNC „Capital propriu și datorii”, convențiile colective, iar la nivel internațional, sunt reglementate de IAS 19 „Beneficiile angajaților”.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Din punct de vedere istoric, impozitele au apărut ca o necesitate de existență a statului, fără perceperea impozitelor fiind imposibilă finanțarea cheltuielilor și dezvoltarea economică a instituțiilor publice. Sub aspect socio-economic, impozitele reprezintă relațiile financiare, prin intermediul cărora persoanele juridice și fizice prelevează o parte din venitul lor la venitul statului (Bucur și Graur).

Conform art.5, subpct.(2) al CF, impozitul reprezintă o „*plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu ține de efectuarea unor acțiuni determinate și concrete de către organul împuternicit sau de către persoana cu funcții de răspundere a acestuia pentru sau în raport cu contribuabilul care a achitat această plată*”.

Impozitul pe venit ocupă unul dintre locurile centrale în cadrul impozitelor și taxelor de stat în RM și reunește toate categoriile de venituri care pot fi realizate de o persoană fizică și/sau juridică, totodată, constituie una dintre cele mai importante surse de venit pentru finanțarea cheltuielilor publice, constituind veriga ce stimulează economia, investițiile, progresul tehnic etc.

Una dintre metodele folosite la perceperea impozitului pe venit este *metoda reținerii la sursa de plată*, care presupune reținerea de către plătitor a unei părți din suma achitată de beneficiar. În acest sens, se vor studia particularitățile impozitului pe venit reținut la sursa de plată în regim de impozitare prealabilă, în speță, impozitul pe venit reținut din salariu.

Orice agent economic, care angajează și plătește angajaților salariu, precum și venitul îndreptat spre achitare sub formă de alte surse de venit impozabile, indicate în art.18 din CF, este obligat să calculeze și să rețină din aceste plăți impozitul pe venit (Bucur și Graur).

Impozitul pe venit se reține din suma totală a veniturilor calculate și îndreptate spre achitare, numite și surse de venit impozabile, care includ: *salarii, sporuri la salarii, prime, recompense, indemnizații, onorarii, retribuții, ajutoare materiale și alte achitări în folosul angajatului, primele și premiile care nu sunt specificate neimpozabile, facilitățile acordate de patron etc.*

În conformitate cu art.6, subpct.(9) al CF, la stabilirea impozitelor și taxelor se determină următoarele elemente: *obiectul impunerii, subiectul impunerii, sursa de plată a impozitului, unitatea de impunere, cota de impunere, termenul de achitare a impozitelor sau taxelor și facilitățile fiscale.*

Drept urmare, în cazul studierii impozitului pe venit reținut din salariu, menționăm că *obiectul impunerii* pentru angajați este venitul sub formă monetară și/sau nemonetară îndreptat spre achitare în folosul acestora sub formă de salarii (inclusiv prime și facilități), exceptând scutirile și deducerile la care au dreptul angajații, precum și venitul îndreptat spre achitare sub formă de alte surse de venit impozabile, indicate la art.18 al CF (Bucur și Graur).

Subiectul impunerii impozitului pe venit reținut la sursa de plată, în speță, impozitul reținut din salarii este reprezentat de angajații care prestează o muncă conform unei anumite calificări în schimbul unui salariu, pe bază de contract individual de muncă.

Sursa de plată arată din ce anume se plătește impozitul, în cazul impozitului pe venit reținut din salarii, obiectul impunerii coincide în toate cazurile cu sursa, adică venitul sub formă monetară și/sau nemonetară îndreptat spre achitare în folosul angajaților sub formă de salarii.

Unitatea de impunere reprezintă o anumită unitate de măsură ce servește într-u exprimarea dimensiunii obiectului impozabil. Drept urmare, în cazul impozitului pe venit reținut din salariu, drept unitate de impunere putem întâlni unitatea monetară, adică leul moldovenesc.

Cota de impunere a impozitului pe venit reținut din salarii pentru anul 2023 este de 12% și se aplică asupra venitului impozabil anual.

Termenul de achitare a impozitului pe venit, precum și declararea acestuia la organele fiscale de stat teritoriale se face până la data de 25 a lunii următoare, după expirarea lunii în care s-a efectuat plata venitului și reținerea impozitului pe venit.

Facilitățile fiscale sunt elementele de care se ține seama la estimarea obiectului impozabil, la determinarea cuantumului impozitului sau taxei, precum și la încasarea acestuia, sub formă de scutire parțială sau totală de impozit sau taxă, scutire parțială sau totală de plata impozitelor sau taxelor, cote reduse ale impozitelor sau taxelor, reducerea obiectului impozabil, amânări ale termenului de achitare a impozitelor sau taxelor, eșalonări ale obligației fiscale.

Venitul impozabil reprezintă venitul brut, inclusiv facilitățile acordate de angajator, obținut de contribuabil din toate sursele într-o anumită perioadă fiscală, cu excepția deducerilor și scutirilor, aferente acestui venit, la care are dreptul contribuabilul conform legislației fiscale. Principalele categorii de venituri impozabile sunt *venituri din salarii, activități independente, investiții, pensii, activități agricole, premii, jocuri de noroc* și alte surse.

Potrivit autoarei Vintilă, G., *veniturile din salarii* reprezintă „toate veniturile în bani și/sau natură obținute de o persoană fizică ce desfășoară activitate în baza unui contract individual de muncă, indiferent de perioada la care se referă, de determinarea veniturilor sau de forma sub care acestea se acordă, inclusiv indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă” (Vintilă).

Aprecierea salariului, venitului impozabil, calcularea și reținerea impozitului pe venit la sursa de plată se efectuează prin *metoda calculului cumulativ de la începutul anului fiscal* sau în cazurile când lucrătorul s-a angajat pe parcursul anului fiscal curent – de la data angajării.

În această ordine de idei, în tabelul 1 este prezentată evoluția scutirilor la impozitul pe venit reținut din salariu în RM în ultimii 5 ani (2023-2019).

Tabelul 1. Evoluția scutirilor la impozitul pe venit reținut din salariu în Republica Moldova în perioada 2023-2014

Tip scutire	Personală		Personală majorată		Pentru soț (soție)		Pentru soț (soție) majorată		Pentru persoanele întreținute, cu excepția persoanelor cu dizabilități în urma unei afecțiuni congenitale sau din copilărie		Pentru persoanele întreținute cu dizabilități în urma unei afecțiuni congenitale sau din copilărie	
	anual	lunar	anual	lunar	anual	lunar	anual	lunar	anual	lunar	anual	lunar
2023	27000	2250	31500	2625	-	-	19800	1650	9000	750	19800	1650
2022	27000	2250	31500	2625	-	-	19800	1650	9000	750	19800	1650
2021	25200	2100	30000	2500	-	-	18900	1575	4500	375	18900	1575
2020	24000	2000	30000	2500	11280	940	18000	1500	3000	250	18000	1500
2019	24000	2000	30000	2500	11280	940	18000	1500	3000	250	18000	1500

Sursa: elaborat de autor

În baza tabelului 1, se poate observa că dinamica scutirilor înregistrează o tendință pozitivă de majorare în ultimii 5 ani, ceea ce se transpune și prin ridicarea cuantumului salariului angajaților. Impozitul pe venit la sursa de plată din plățile salariale se calculează și se reține la momentul îndreptării venitului spre plată din venitul impozabil, prin relația (Grigoroii, Lazari și Bîrcă):

$$V_{imp.} = V_{brut} - S_{scutire} - PAM + F \quad (1)$$

Unde:

$V_{imp.}$ – venit impozabil;

V_{brut} – venit brut;

$S_{scutire}$ – suma scutirii;

PAM – prime de asigurări obligatorii de asistență medicală;

F – facilități;

Având la bază relația (1), pentru a afla mărimea primelor de asigurări obligatorii de asistență medicală, se utilizează următoarea formulă de calcul:

$$PAM = V_{brut} * Cota_{PAM} \quad (2)$$

Unde:

$Cota_{PAM}$ – cota primelor de asigurări obligatorii de asistență medicală.

Astfel, potrivit art.4 al Legii fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2023 nr.358 din 22.12.2022, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de contribuție procentuală la salariu și la alte recompense, calculată pentru categoriile de plătitori prevăzute în anexa nr.1 la Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală nr.1593 din 26.12.2002, se stabilește în cuantum de 9%.

În aceeași ordine de idei, pentru a calcula impozitul pe venit aferent salariului este necesară cunoașterea venitului impozabil și a cotei impozitului pe venit, conform relației:

$$Impozit\ pe\ venit = V_{imp.} * Cota_{imp.} \quad (3)$$

Unde:

$Cota_{imp.}$ – cota impozitului pe venit reținut din salariu.

Conform art.15 al CF pentru anul 2023, suma totală a impozitului pe venit se determină în mărime de 12% din venitul anual impozabil. Începând cu anul 2018 s-a trecut la impunerea în cote proporționale, aplicându-se aceeași cotă de impozit, indiferent de mărimea obiectului impozabil.

În urma calculării impozitului pe venit, se calculează venitul net datorat salariatului:

$$V_{net} = V_{brut} - PAM - I_{ven.} \quad (4)$$

Unde:

V_{net} – venit net sau salariu net;

$I_{ven.}$ – impozit pe venit.

În scopul determinării impozitului pe venit din toate sursele de venit impozabile, patronul completează anual pentru fiecare angajat fișa personală de evidență a veniturilor sub formă de salariu și a altor plăți efectuate de către patron în folosul angajatului pe anul gestionar, precum și a impozitului pe venit reținut din aceste plăți (Revista electronică „Contabilșef”).

CONCLUZII

Prin prezenta lucrare s-a pus accent pe dezvoltarea conceptului impozitului pe venit, în speță, impozitului pe venit reținut din salariu, evidențiindu-se particularitățile privind calculul, reținerea și plata acestuia. Deopotrivă, s-au etalat elementele impozitului pe venit, și anume: obiectul impunerii, subiectul impunerii, sursa de plată a impozitului sau taxei, unitatea de impunere, cota de impunere, termenul de achitare a impozitelor sau taxelor și facilitățile fiscale.

În baza informațiilor expuse în lucrare, putem concluziona următoarele:

- impozitul pe venit se reține numai la momentul în care a avut loc plata venitului supus impunerii;
- mărimea impozitului se calculează în funcție de cotele impozitului pe venit stabilite de legislația în vigoare în anul reținerii;
- obligația de a calcula, reține la sursa de plată și de a achita corect și în termen impozitul pe venit revine angajatorului;
- în cazul achitării venitului sub formă nemonetary, impozitul pe venit se reține la sursa de plată având ca bază evaluarea venitului la prețuri de piață conform CF;

Sintetizând, realitatea unei entități impune recunoașterea faptului că contabilitatea și fiscalitatea, considerate discipline independente, acționează în strânsă legătură. Acest lucru este pus în evidență în condițiile în care, contabilitatea constituie permanent un suport informațional și o forță probatoare a impunerii entității, atunci când se pune problema gestiunii structurilor fiscale ale acesteia (Burada).

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bucur, Vasile și Anatol Graur. *Contabilitatea impozitelor*. Chișinău: Editura ASEM, 2016.
2. Burada, Corneliu. *Armonizarea dintre contabilitate și fiscalitate*. Pitești: Editura Independența Economică, 2002.
3. Grigoroii, Lilia, и др. *Contabilitatea întreprinderii*. Ed. rev. și actualizată. Chișinău: Editura Cartier, 2021.
4. Revista electronică „Contabilșef”. *Determinarea și reținerea impozitului pe venit din salariu de către patron*. 05 august 2021 г. <<https://www.contabilșef.md/determinarea-si-retinerea-impozitului-pe-venit-din-salariu-de-catre-patron-informatii-utile/>>.
5. Vintilă, Georgeta. *Fiscalitate: metode și tehnici fiscale*. București: Editura Economică, 2004.

Coordonator științific: MIHAILA Svetlana, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: svetlana.mihaila@ase.md

PARTICULARITĂȚILE CONTABILITĂȚII ÎN CLUBURILE DE FOTBAL

THE SPECIFICS OF ACCOUNTING IN FOOTBALL CLUBS

GROSU Maria, studentă, Specialitatea: CON

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61

Email autor: grosu.maria.8kf5@ase.md

Abstract. *Football has become a profitable industry in recent decades, attracting millions of spectators. This paper analyzes the economic impact of football and its accounting and financial reporting. In most industries, human resources are treated as an expense or cost, but in football, players are seen as valuable assets. The paper examines the unique accounting and financial reporting practices in football, including the recognition and treatment of player contracts, information included in financial reports, and the financial reporting standards used. Clubs must meet specific financial criteria, including compliance with International Financial Reporting Standards, to be licensed and participate in national and international competitions. Proper payment management is crucial, as overdue payments can result in severe consequences for football clubs, such as legal action, point deductions, fines, and even license refusal. The accounting of football clubs operates based on player contracts rather than the players themselves, and the paper explains how intangible assets, such as player contracts, are recognized and reported in financial statements.*

Key words: *football industry, accounting, financial reporting, player contracts, IAS 38, intangible assets*

JEL CLASSIFICATION: M41, M48

INTRODUCERE

În ultimele decenii, fotbalul a reușit să atragă milioane de spectatori și pornind de la a fi un sport nobil, jucat mai mult pentru recreere și divertisment, a ajuns o industrie cu adevărat profitabilă. Scopul acestei lucrări este e a analiza motivul acestei evoluții din punct de vedere a contabilității și raportării financiare. Mai exact, lucrarea examinează impactul economic al fotbalului, modul în care se recunosc și se tratează contabil contractele jucătorilor, ce informații se includ în rapoartele financiare și care standarde de raportare financiară stau la baza întocmirilor situațiilor financiare.

În cea mai mare parte a industriilor, din punct de vedere al contabilității și raportării financiare, resursele umane sunt tratate pur și simplu ca o cheltuială sau un cost, iar remunerarea lor este înregistrată în situația de profit și pierdere. Din aceste motive, ne propunem să analizăm mai detaliat particularitățile ținerii contabilității și raportării financiare în cluburile de fotbal.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Pentru ca un club să poată fi afiliat la o federație națională de fotbal și pentru ca să poată să participe la competiții internaționale, trebuie să primească o licență și să îndeplinească anumite criterii specificate în Regulamentele UEFA. Sunt cinci criterii pe care un club sportiv trebuie să le îndeplinească în mod obligatoriu și anume: criterii sportive, criterii de infrastructură, criterii legale, și nu în ultimul rând, criterii financiare ce presupun modul de raportare financiară, situațiile financiare anuale și interimare, creanțe și datorii cât și estimări financiare.

În conformitate cu criteriile financiare sus menționate, cluburile de fotbal, în mod obligatoriu, aplică Standardele Internaționale de Raportare Financiară. Astfel, cluburile trebuie să pregătească și să prezinte situațiile financiare anuale auditate licențiatorului, în scopul evaluării nivelului de conformitate cu regulamentele privind raportarea financiară. În cazuri speciale - când termenul de depunere depășește 6 luni - sunt necesare și situațiile financiare interimare.

În contabilitatea cluburilor de sport, și anume de fotbal, se operează cu contractele semnate cu jucătorii de fotbal, și nu cu jucătorul ca și ființă. Considerând acest fapt, se aplică Standardul IAS 38 „Imobilizări necorporale” prin care o imobilizare necorporală se definește ca „*un activ nemonetar identificabil fără formă fizică*” și se recunoaște când întrunește următoarele criterii „*este separabil, adică poate fi separat sau desprins din entitate și vândut, transferat, cesionat printr-un contract de licență, închiriat sau schimbat.*”; fie „*decurge din drepturile contractuale sau de altă natură legală...*”. Mai mult de atât, fiind un activ, trebuie să fie probabil că va genera beneficii economice viitoare și că costul său poate fi estimat în mod fiabil. Astfel, atunci când un club „cumpără” un jucător, de fapt plătește pentru transferul înregistrării jucătorului la clubul respectiv, conferind un drept legal. Beneficiile economice viitoare vor fi biletele vândute, veniturile din TV și mass-media, sponsorizarea și publicitatea și banii din produsele și licențele legate de jucători asociate cu deținerea acelui drept. Perioada de deținere a înregistrării jucătorului este, desigur, guvernată de durata contractului, iar măsurarea costului activului este taxa de transfer plătită (plus orice costuri direct atribuibile).

În acest mod, atunci când se achiziționează un contract cu un jucător, din punct de vedere contabil și respectând condițiile prezentate în IAS 38, costul este capitalizat în bilanțul contabil ca o imobilizare necorporală. Orice comisioane/taxe intermediare care sunt direct atribuibile achiziționării jucătorului pot fi, de asemenea, capitalizate. Asemănător oricărui alt activ care se depreciază, costul jucătorului este amortizat pe „durata de viață utilă a activului”, care pentru un club este durata contractului semnat. Acest lucru înseamnă că o parte din costul jucătorului este pusă în raport cu valoarea de bilanț și introdusă în situația de profit și pierdere ca o cheltuială în fiecare an. Procentul dedus este de obicei aceeași proporție în fiecare an, astfel încât, de exemplu, o pătrime din sumă ar fi dedusă pe an pentru a reflecta un contract de 4 ani, sau o treime din sumă pentru un contract de 3 ani etc. La sfârșitul contractului, valoarea jucătorului în bilanțul clubului va fi zero.

Pentru a putea înțelege mai bine cum se recunosc transferurile de jucători între cluburile sportive, propunem să analizăm exemplul următor.

Clubul de fotbal „Albatros” a încheiat un contract cu fotbalistul Mario pe un termen de 4 ani. Ca parte a acestui transfer, „Albatros” este de acord să plătească o sumă de 1 mln. de euro clubului anterior („Buffalo”) pentru transferul drepturilor de înregistrare ale jucătorului. Cum ar trebui să fie contabilizate aceste plăți în situațiile financiare ale cluburilor de fotbal?

Contabilizarea transferului în clubul „Albatros”

Ca parte a transferului unui jucător, „Albatros” suportă diferite costuri pentru a înregistra jucătorul la asociația locală de fotbal. Drepturile de înregistrare ale jucătorului îndeplinesc definiția unui activ, deoarece sunt o resursă controlată de „Albatros”, și îndeplinesc definiția unei imobilizări necorporale în paragraful 8 al IAS 38, deoarece este separabil, adică poate fi separat sau desprins din entitate și vândut, transferat (IAS 38 para 12) și decurge din drepturile contractuale sau de altă natură legală. Activul este recunoscut atunci când controlul trece la „Albatros” și este probabil că „Albatros” va avea beneficii economice (IAS 38 para 21). Costurile direct atribuibile achiziționării drepturilor de înregistrare sunt capitalizate, inclusiv taxele de transfer plătite către „Buffalo” în valoare de 1 mln de euro (IAS 38 para 27). În conformitate cu paragrafele 97-99 ale IAS 38, drepturile de înregistrare ale jucătorului ar fi amortizate în mod obișnuit după metoda liniară, corespunzător termenului contractului pe care clubul l-a semnat cu jucătorul. Perioada inițială de amortizare ar putea fi revizuită în cazul unei reînnoiri timpurii a contractului jucătorului.

Contabilizarea clubului de vânzare („Buffalo”)

Clubul care vinde drepturile de înregistrare ale jucătorului derecunoaște drepturile recunoscute inițial și amortizate ca imobilizare necorporală din bilanțul său (IAS 38 para 112). Orice diferență dintre încasările primite și valoarea contabilă a drepturilor de înregistrare reprezintă un câștig (sau pierdere) din vânzare, care este recunoscut în situația de profit și pierdere (IAS 38 para 113). Data vânzării este data la care controlul se transferă (IAS 38 para 114), iar contravaloarea primită este evaluată în conformitate cu IFRS 15 (IAS 38 para 116).

Prezentarea informațiilor

Un club de fotbal trebuie să prezinte o serie de situații financiare în conformitate cu cerințele standardelor internaționale de raportare financiară (IFRS). Cele mai importante situații financiare care trebuie prezentate sunt următoarele:

- Bilanțul contabil: prezintă situația financiară a clubului la o anumită dată, evidențiind activele, datoriile și capitalul propriu.
- Situația de profit și pierdere: prezintă veniturile și cheltuielile clubului pe o perioadă de timp, cum ar fi un an fiscal.
- Situația fluxului de numerar: evidențiază modificările în numerar și echivalentul acestuia pe parcursul unei perioade de timp, inclusiv încasările și plățile pentru activitățile de operare, investiții și finanțare.

În plus, un club de fotbal poate fi obligat să prezinte și alte situații financiare, cum ar fi notele explicative la situațiile financiare sau rapoarte specifice ale auditorilor. Aceste situații financiare sunt menite să ofere informații relevante și utile pentru părțile interesate, cum ar fi investitorii, creditorii sau fani, și să permită o înțelegere mai bună a situației financiare a clubului.

Bilanț (mii lei)	An financiar 2022	An financiar 2021
Active circulante		
Numerar și echivalente de numerar	29,187	5,327
Creanțe rezultate din transferuri de jucători	46,153	21,510
Creanțe la societăți din cadrul grupului și părți legate	7,928	7,977
Alte creanțe și cheltuieli în avans	88,497	58,315
Stocuri	5,815	3,984
Total Active circulante	177,580	97,113
Active imobilizate		
Imobilizări corporale	163,947	124,372
Imobilizări necorporale - drepturi legitimare (contracte)	70,067	71,139
Alte imobilizări necorporale	160	220
Creanțe rezultate din transfer de jucători	-	61
Investiții și alte imobilizări financiare	518	434
Total active imobilizate	234,692	196,226
Total active	412,272	293,339
Datorii pe termen scurt		
Credite în conturi curente și alte împrumuturi	5,648	13,891
Datorii societății din cadrul grupului și alte părți legate	63,037	10,808
Datorii rezultate din transferuri/împrumuturi de jucători	13,845	9,345
Datorii față de angajați	32,139	25,296
Datorii față de autoritățile fiscale	30,197	20,326
Alte datorii, subvenții și venituri în avans	-	36,570
Provizioane	58,560	401

Total Datorii pe termen scurt	203,426	116,637
Datorii pe termen lung		
Credite și alte împrumuturi	8,426	6,106
Datorii societăți din cadrul grupului și alte părți legate	189,553	191,116
Datorii rezultate din transferuri/împrumuturi de jucători	2,323	-
Datorii față de angajați	-	1,219
Datorii față de autoritățile fiscale	1,457	9,105
Alte datorii, subvenții și venituri în avans	70,511	9,808
Total Datorii pe termen lung	272,270	217,354
Total datorii	475,696	333,991
Active nete/(pasive) / Capital propriu	(63,424)	(40,652)

Tabel 1. Exemplu de bilanț prezentat de cluburile de fotbal

Sursa: Elaborat de autor

CONCLUZII

În urma cercetării asupra acestui subiect, poate fi constatat faptul că jucătorii de fotbal sunt văzuți ca active valoroase, iar contractele cu aceștia sunt înregistrate în conformitate cu standardele internaționale de raportare financiară. În plus, cluburile de fotbal trebuie să îndeplinească anumite criterii financiare, inclusiv raportarea prin situații financiare anuale și interimare. În caz de neconformitate, cluburile se pot confrunta cu consecințe severe, cum ar fi refuzul licenței sau penalizări de puncte. Articolul subliniază faptul că se operează cu contractele semnate cu jucătorii, care sunt recunoscuți ca imobilizări necorporale. Concluzionând, fotbalul este o industrie cu o contabilitate și o raportare financiară specifice, cu o atenție deosebită acordată contractelor cu jucătorii și cu obligația de a respecta standardele internaționale de raportare financiară.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. IAS 38 „Imobilizări necorporale”. Disponibil: <https://mf.gov.md/ro/contabilitate-%C8%99i-audit/acte-legislative>
2. Accounting for typical transactions in the football industry Issues and solutions under IFRS <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/accounting-for-typical-transactions-in-the-football-industry.pdf>
3. Finance and Accounting in Football. Disponibil: http://shura.shu.ac.uk/23740/8/Plumley_finance_and_accounting%28AM%29.pdf
4. Accounting for football players under IAS/IFRS regulatory framework. Disponibil: http://tesi.luiss.it/24785/1/692191_STARITA_DIEGO.pdf
5. UEFA Club Licensing and Financial Sustainability Regulations. Disponibil: <https://fmf.md/cdn/docs/UEFA%20Club%20Licensing%20and%20Financial%20Sustainability%20Regulations.%20Edition%202022.pdf>
6. Situații financiare ale clubului „FC Steaua București”. Disponibil: <https://www.fcsb.ro/ro/club/date-financiare>

Coordonator științific: GRIGOROI Lilia, dr., conf., univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: rectorat@ase.md

**STUDIU PRIVIND EVOLUȚIA COMUNICAȚIILOR ELECTRONICE ÎN
REPUBLICA MOLDOVA ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA
COMPETITIVITĂȚII ECONOMIEI NAȚIONALE**

**STUDY ON THE DEVELOPMENT OF ELECTRONIC COMMUNICATIONS
IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND ITS IMPACT ON THE
COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY**

CONDROU Crina, studentă, Specialitatea: BA

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: condrou.crina@ase.md

FRUNCEAC Alexandra, studentă, Specialitatea: BA

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: frunceac.alexandra@ase.md

Abstract. *In the last decades, the Republic of Moldova experienced a significant evolution of electronic communications, with a major impact on the competitiveness of the national economy. Currently, Moldova has one of the most developed telecommunications sectors in the region, with a wide range of services available to consumers. This article analyzes the country's electronic communications infrastructure, the reported revenues from the provision of these services, and the directions for the development of electronic communications in the coming years.*

Keywords: *electronic communications, internet, telephony, coverage rate*

JEL CLASSIFICATION: F43; L96; M40

INTRODUCERE

Evoluția comunicațiilor electronice în Republica Moldova a cunoscut o dezvoltare semnificativă în ultimii ani, aceasta având un impact puternic asupra competitivității economiei naționale prin furnizarea unei game largi de servicii și facilitarea schimbului de informații și date în timp real. În Republica Moldova, acestea au evoluat constant începând cu anii '90, o dată cu introducerea primului sistem de telecomunicații digitale (1993). Actualmente, piața de comunicații electronice din Republica Moldova este competitivă, având o gamă largă de operatori și furnizori de servicii. Acest lucru a condus la o creștere semnificativă a ratei de penetrare a serviciilor de telecomunicații din țară, cu o acoperire de aproape 100% a populației și o creștere accesului la Internet, fapt demonstrat de datele Agenției Naționale pentru Reglementarea Comunicațiilor Electronice și Tehnologiilor Informaționale.

Motivul pentru care s-a ales subiectul de cercetare rezidă în importanța pe care comunicațiile electronice contribuie la dezvoltarea durabilă a țării înregistrând o rată mult mai înaltă de evoluție, comparativ cu alte sectoare ale economiei naționale. Totodată, actualitatea temei se încadrează în conjunctura dezvoltării sectorului TIC prin prestarea diverselor servicii cetățenilor, care au permis accesul la servicii publice electronice, reducând timpul și costurile necesare pentru obținerea de documente și informații. De asemenea, au creat oportunități de învățare la distanță și acces direct la orice informație. Astfel, putem menționa că evoluția comunicațiilor electronice în Republica Moldova are impact semnificativ asupra competitivității economiei naționale, deoarece permite entităților să se extindă și să concureze pe plan internațional, îmbunătățind calitatea vieții cetățenilor.

Totodată, dezvoltarea în sectorul comunicațiilor electronice contribuie la dinamica pozitivă a Republicii Moldova în clasamentele internaționale. Astfel, potrivit studiului privind evoluția guvernării electronice din 2022, comparativ cu anul 2020, Moldova a înregistrat un salt de 7 poziții în clasamentul Indicelui de dezvoltare a e-guvernării, plasându-se pe locul 72 din 193 de State Membre ale ONU, ceea ce atestă accesul considerabil la Internet și la dispozitive IT în Republica Moldova [3].

CONȚINUT DE BAZĂ

În vederea aprecierii performanței științifice la nivel internațional în domeniul competitivității economiei a fost utilizat motorul de căutare Web of Science. Studiul publicațiilor pe platforma Web of Science și Scopus s-a realizat prin setarea cuvântului-cheie „competitivitate economică” și perioada publicațiilor „2013-2022” pentru ultimii 10 ani.

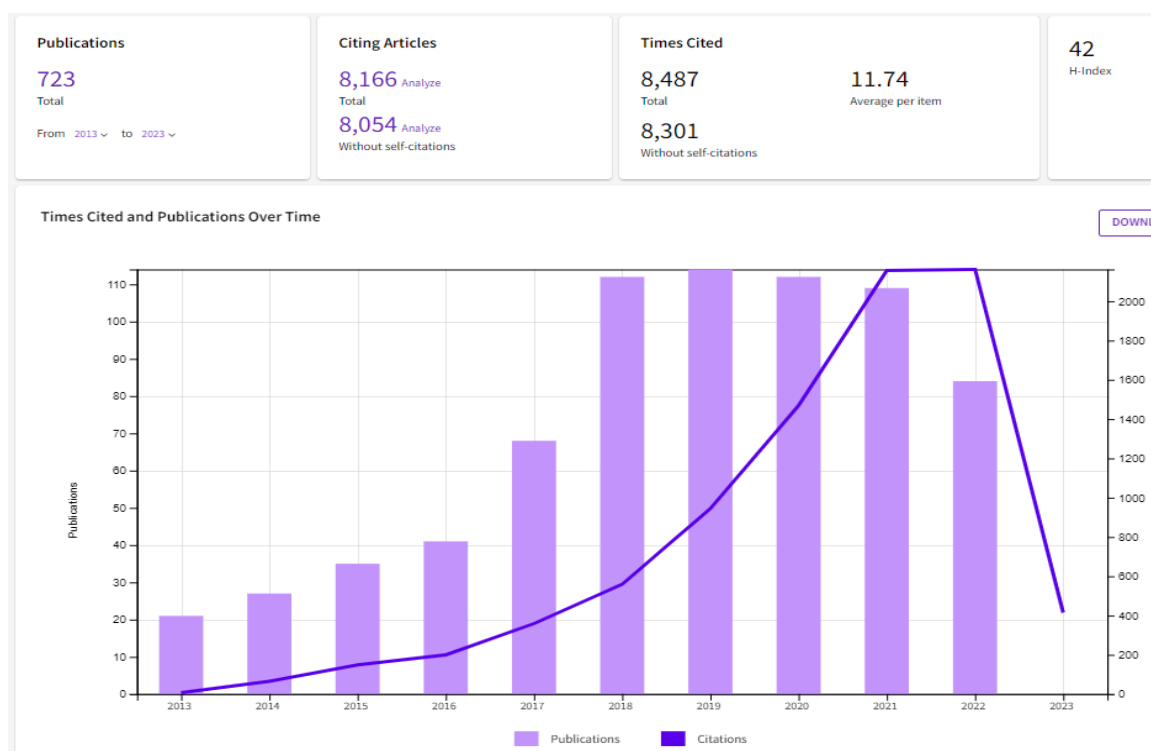

Figura 1. Evoluția publicațiilor privind „competitivitate economică” în anii 2013-2022
Sursa: elaborat de autori în baza rezultatelor căutării pe Web of Science

Din datele prezentate în figura 1, deducem că evoluția de la an la an este neuniformă, iar numărul lucrărilor denotă interesul cercetătorilor la nivel internațional, deoarece se observă o tendință pozitivă de creștere al acestora. Din punct de vedere cantitativ, în perioada analizată au fost găsite 723 de lucrări, iar cele mai multe publicații au fost elaborate în anul 2019 - 114 de publicații, urmat de anul 2018 și 2020 cu câte 112 publicații. Cele mai reprezentative, în funcție de categoria lucrărilor acceptate de bazele de date bibliografică și bibliometrică sunt articolele în reviste -585 la număr și 101 de lucrări în conferințe.

Comunicațiile electronice reprezintă orice transmitere a vocii, datelor, textului, sunetului și a imaginilor, bazate pe o singură tehnologie sau pe o combinație de tehnologii. O infrastructură de comunicații modernă și competitivă contribuie la eficientizarea proceselor de guvernare, îmbunătățirea calității vieții cu incluziune socială, precum și la integrarea cetățenilor în mediul informațional global. Nivelul general de penetrare a comunicațiilor electronice și tehnologiei informației în Republica Moldova a crescut rapid pe parcursul ultimului deceniu. Astfel, potrivit

datelor furnizate de ANRCETI și sistematizate în figura de mai jos, în dinamică se atestă o evoluție pozitivă a ratelor de penetrare a serviciilor de comunicații electronice.

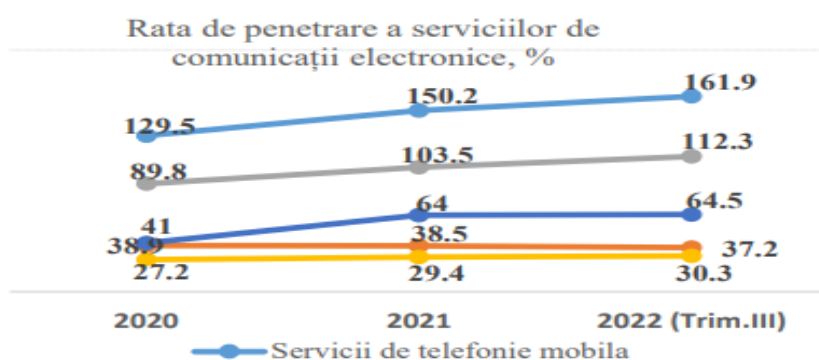

Figura 2. Rata de penetrare a serviciilor de comunicații electronice(%)

Sursa: preluat de autori în baza [3]

Pe parcursul anului 2022, numărul abonaților la serviciul de acces la Internet fix a crescut cu 3,5% și a însumat circa 789 mii lei, iar la serviciul de acces la Internet mobil s-a majorat cu 8,7% constituind 2,9 mil lei.

La moment, Republica Moldova este printre primele 50 de țări ale lumii în ratingul vitezei de internet, și este lider la acest capitol printre țările CSI, întrecând așa țări ca: Rusia (locul 47), Ucraina (locul 58), Republica Belarus (locul 66) și Georgia (locul 77). Conform portalului Speedtedt, în anul 2017, Republica Moldova ocupa locul 43 din 122 după viteza internetului mobil și locul 33 din 133 după viteza internetului de bandă largă. În ratingul țărilor după nivelul prețului pentru internet – Moldova ocupă locul 6. Cel mai ieftin internet fix este în Ucraina (5\$ pe lună) iar cel mai scump – în Mauritania (768,16\$). Până în anul 2030 se așteaptă o creștere considerabilă a vitezelor de acces la Internet datorită dezvoltării și implementării noilor tehnologii. Viteza conexiunilor la Internet mobil va crește odată cu implementarea în Republica Moldova a tehnologiilor 5G ce permit rate de acces de peste 1 Gbit/s. [4].

Potrivit datelor statistice raportate ANRCETI de către 319 furnizori de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului, în anul 2021, volumul total al veniturilor în sectorul comunicațiilor electronice a înregistrat, în raport cu anul 2020, o creștere de 170,6 mil. lei (2,9%) și a însumat 6 mld. 112 mil. lei [1].

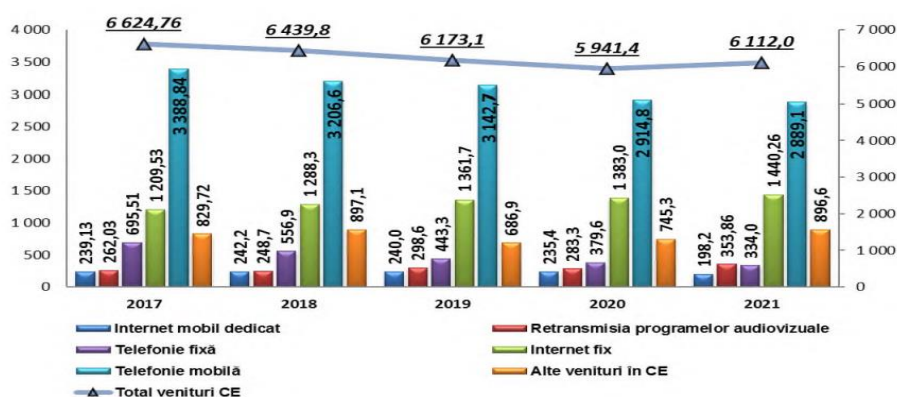

Figura 3. Evoluția veniturilor în sectorul comunicațiilor electronice

Sursa: preluat de autori în baza [1]

Totodată, menționăm că comparativ cu anul 2020, vânzările pe piața de telefonie fixă s-au micșorat cu 12% și au totalizat circa 334 mil. lei, pe piața de telefonie mobilă au înregistrat o scădere de 0,9% și au însumat 2 889,1 mil. lei. În același timp, veniturile provenite din vânzarea serviciilor de acces la Internet fix au sporit cu 4,1% și au însumat 1 440,3 mil. lei, pe piața de retransmisie a programelor audiovizuale a fost atestată o creștere de 24,9% și au însumat 353,9 mil. lei., iar cele obținute din vânzarea altor servicii de comunicații electronice au crescut cu 25,4% și au totalizat 896,6 mil. lei [1].

Începând cu anul 2015, în Republica Moldova se atestă o tendință de continuă descreștere a numărului abonaților la rețeaua telefonică fixă. În anul 2021 numărul acestora a alcătuit un milion de abonați sau în scădere cu circa 17,0% față de anul 2015 și 2,7% față de anul 2020. Totodată, se observă o creștere constantă a numărului abonaților la rețeaua telefonică mobilă, de la 4,3 milioane abonați în anul 2015 până la 4,7 milioane - în anul 2021.

La sfârșitul anului 2021, numărul abonaților la serviciul de acces la Internet fix a crescut, față de finele anului 2020, cu 6,0% și a însumat 762,0 mii, iar numărul utilizatorilor serviciului de acces la Internet mobil s-a majorat cu 13,4% și a constituit 2,7 milioane. Analiza creșterii numărului de conexiuni fixe și mobile în valori absolute arată că, în anul 2021, numărul utilizatorilor serviciului de acces la Internet mobil a sporit cu 318 mii, iar numărul abonaților la serviciul de acces la Internet fix - cu 43 mii. În anul 2021, s-a înregistrat un trend descendent atât a traficului de corespondențe poștale cât și a coletelor poștale. Comparativ cu anul 2020, numărul trimiterilor poștale (simple, recomandate, cu valoare declarată și rapide) a înregistrat o scădere de 11,2%, și a totalizat 37,8 milioane de trimiteri. Numărul coletelor poștale interne și internaționale expediate a scăzut față de anul 2020 cu 23,2% și a alcătuit 493 mii. Lei. [2]

CONCLUZII

Evoluția comunicațiilor electronice a avut un impact semnificativ asupra competitivității economiei naționale. În primul rând, a permis o mai bună conectivitate între companii, facilitând astfel schimbul de informații și de date și creând oportunități noi de afaceri. În al doilea rând, a permis companiilor să se extindă pe piețele externe prin intermediul tehnologiilor de comunicații electronice și să concureze pe plan internațional cu alte companii. De asemenea, comunicațiile electronice au jucat un rol important în îmbunătățirea calității vieții cetățenilor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Anuar statistic dezvoltarea comunicațiilor electronice în Republica Moldova, în anul 2021. Disponibil: https://www.anrceti.md/files/filefield/Anuar%20statistic_2021.pdf
2. MOLDOVA în cifre Breviar statistic 2022. Disponibil: https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Moldova_in_cifre/2022/Moldova_in_cifre_editia_2022.pdf
3. RAPORT cu privire la activitatea Guvernului 2022-2023. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_gov_2022-2023_0.pdf
4. Strategia națională de dezvoltare Moldova 2030. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf?fbclid=IwAR3oBzb8j3aHt8uWcdNkwwa3jiWPdCnoLORbNiTXw37Ejkw-VYVJPMkjHtk

Coordonator științific: BĂDICU Galina, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: badicu.galina@ase.md

TRATAMENTUL CONTABIL AL REZULTATELOR INVENTARIERII ANUALE

ACCOUNTING TREATMENT OF THE RESULTS OF THE ANNUAL INVENTORY

DAMEAN Anfisa, studentă, Specialitatea: CON

Academia de Studii Economice a Moldovei,

Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavril Bănulescu-Bodoni, 61

e-mail: anfisadamean@gmail.com

Abstract. *The purpose of this work consists in the research and deepening of knowledge regarding the general notions related to the types of inventory, the way of checking and detecting the shortages and surpluses, its fiscal consequences and providing a clearer picture of the inventory process and reflection of the results after the annual inventory. I believe that the information presented is useful for practitioners and especially for students, who are currently undergoing the information process.*

Keywords: *inventory, inventory surpluses, inventory shortages, value depreciation, inventory register.*

JEL CLASSIFICATION: M41

INTRODUCERE

Potrivit științei contabilității, o cerință de bază în domeniul dat, este exactitatea și relevanța informației de care dispune o entitate. Iar pentru a ține o contabilitate corectă și transparentă trebuie să luăm în calcul procesul de inventariere. Astfel, în vederea determinării corespunderii situației patrimoniale reale cu înregistrările contabile și, prin urmare, întocmirii corecte a situațiilor financiare anuale, entitățile economice petrec inventarierea anuală.

Modul de efectuare a inventarierii și de reflectare în contabilitate a rezultatelor acesteia sunt reglementate de Legea contabilității și raportării financiare [4, art.10], Regulamentul privind inventarierea [8] și a Standardelor Naționale de Contabilitate [9, 10]. În conformitate cu prevederile Legii contabilității și raportării financiare, *inventarierea* reprezintă procedeul de control și autentificare documentară a existenței activelor, capitalului propriu și datorii care aparțin și/sau se află în gestiunea temporară a entității [4, art.3]. Potrivit acestui act normativ, orice entitate, indiferent de domeniul de activitate, tipul de proprietate și forma juridică de organizare, este obligată să efectueze inventarierea generală a elementelor de activ și datorii [4]. Regulamentul privind inventarierea prevede cazurile în care se efectuează inventarierea [8, art. 3]:

- 1) la începutul activității, scopul principal fiind stabilirea și evaluarea elementelor de activ și datorii ce constituie aportul în capitalul social;
- 2) cel puțin o dată pe parcursul perioadei de gestiune, de regulă, la sfârșitul perioadei de gestiune. Entitățile pot efectua inventarierea și până la sfârșitul perioadei de gestiune, cu condiția evaluării corecte și înregistrării rezultatelor inventarierii în raportul financiar;
- 3) în cazul reorganizării sau încetării activității entității;
- 4) în cazul întreruperii activității;
- 5) în caz de schimbare sau înlocuire a gestionarului-șef sau gestionarului subdiviziunii (secției, depozitului) în ziua primirii-predării bunurilor și/sau la cererea unui sau mai multor gestionari din aceeași subdiviziune (secție, depozit);
- 6) în caz de furturi, delapidări, sustrageri, abuzuri, precum și deteriorări ale bunurilor - imediat la depistarea acestora;
- 7) în caz de incendii, calamități naturale sau alte evenimente excepționale (inundații, cutremure de pământ etc.);
- 8) la cererea organelor abilitate conform legislației;

9) în cazul existenței informațiilor, indicilor (semnelor) că există lipsuri sau plusuri, care pot fi stabilite cu certitudine numai prin inventariere, precum și în alte cazuri prevăzute de legislația în vigoare sau la decizia conducătorului entității.

Scopul studiului constă în cercetarea tipurilor de inventariere, etapelor efectuării inventarierii, modului de efectuare și documentare a acesteia, depistarea lipsurilor și plusurilor în rezultatul inventarierii și modul de reflectare a acestora în contabilitate.

METODE DE CERCETARE

Cercetarea în cauză este bazată pe o investigație în care se aplică diverse metode de cercetare, precum: analiza, comparația și deducția. Studiul are la bază ca scop examinarea tipurilor și etapelor de inventariere, modului de efectuare și documentare a acesteia, reflectarea în contabilitate a divergențelor constatate la inventariere. În același timp, investigațiile realizate au drept scop stabilirea dificultăților cu care se confruntă entitățile la efectuarea inventarierii, asumarea responsabilității asupra divergențelor constatate și bineînțeles, asigurarea anumitor aspecte ale proceselor în sine care vizează gestionarea unei inventarierii calitative. În cadrul cercetării, au fost analizate actele normative și legislative, precum și literatura de specialitate la tema abordată.

REZULTATELE OBTINUTE

Potrivit legislației, orice agent economic sau conducător al entității, se obligă să dețină proceduri de control intern și singur stabilește periodicitatea efectuării inventarierii. El răspunde pentru organizarea exactă a lucrărilor de inventariere și aprobă procedurile scrise, ajustate specificului activității economice. Inventarierea se desfășoară doar în baza unui ordin emis de conducătorul agentului economic, consemnat de serviciul contabil în Registrul de control. Conform legislației, contabilul-șef, conducătorii subdiviziunilor și serviciilor sînt obligați să verifice respectarea efectuării inventarierii și să informeze comisia centrală și/sau conducătorul entității despre faptele depistate pentru a fi întreprinse măsurile necesare.

În urma studiului, s-a constatat că procedurile de inventariere a elementelor controlate de către entitate, se pot diferenția în funcție de mai multe criterii, care sunt prezentate în figura 1.

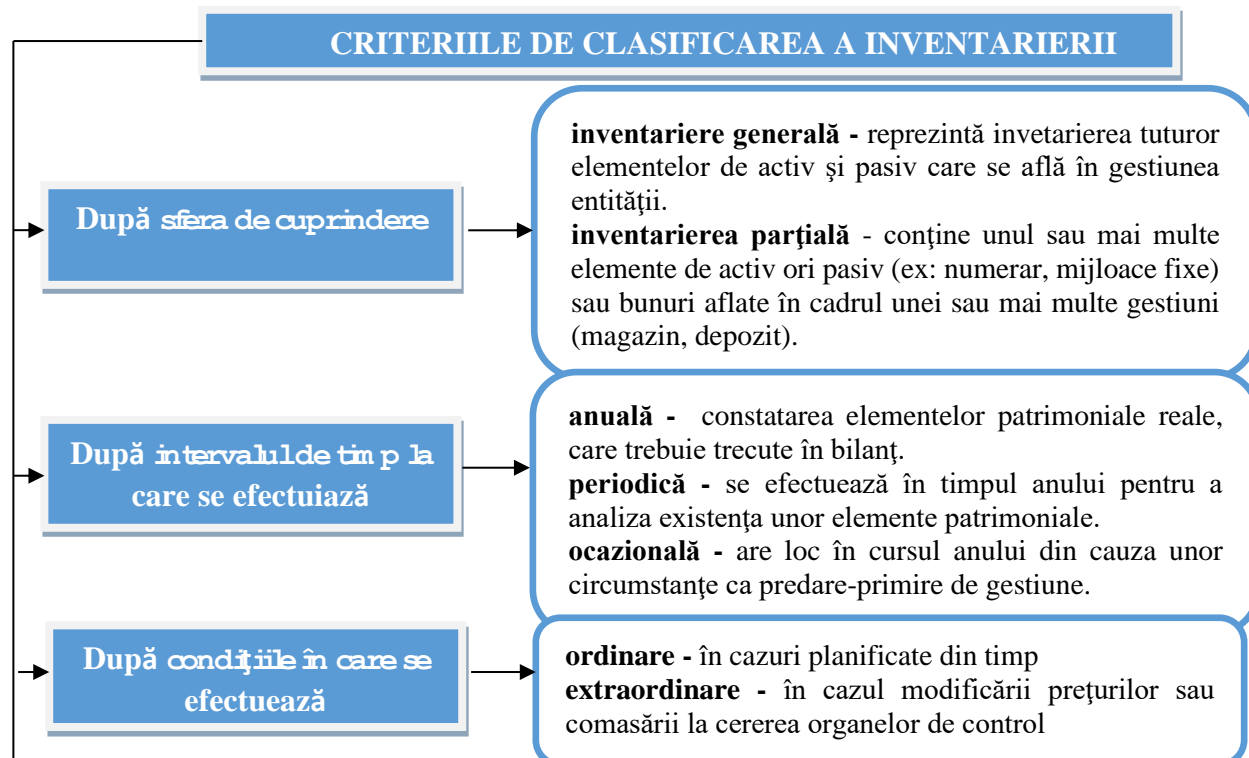

Figura 1. Clasificarea inventarierii după elementele controlate de entitate

Susa: elaborat de autor în baza legislației în vigoare

De menționat, că inventarierea este un proces amplu, care se desfășoară în mai multe etape, cele mai fundamentale fiind: *pregătirea inventarierii*, *desfășurarea inventarierii*, *stabilirea rezultatelor și contabilizarea diferențelor identificate*. La etapa de *pregătire a inventarierii* se stabilește obiectul inventarierii, data începerii și finisării, se fac operațiuni organizatorice de creare a comisiei de inventariere și de pregătire contabilă pentru desfășurarea normală a operațiunilor de inventariere. Comisia oprește circulația mărfurilor și sigilează încăperile de păstrare a mărfurilor, ambalajelor, numerarului. La fel, controlează ultimile documente de circulație a mărfurilor, ambalajelor și solicită declarația de inventar. Gestionarul efectuează darea de seamă în ziua inventarierii, care va fi vizată de șeful comisiei de inventariere, iar apoi transmisă în contabilitate. La etapa *desfășurării inventarierii*, se stabilește existența mărfurilor, care se efectuează prin măsurare sau numărare a acestora, iar în listele de inventar se completează cantitatea, prețul unitar și valoarea bunurilor inventariate. Elementele de activ dar și datoriile, care sunt supuse inventarierii, se introduc în formulare speciale: INV-1, „Lista de inventariere a Imobilizărilor”, INV-2 „Lista de inventariere a stocurilor (cantitativ-valorică)”, INV-3 „Balanța de verificare a rezultatelor inventarierii” etc. În cazul în care se constată lipsuri sau plusuri de inventar, în baza listelor de inventariere, se realizează lista de inventariere INV-11, „Registru de verificare a rezultatelor inventarierii”. Listele de inventariere se întocmesc în două exemplare, primul pentru gestionar, iar celălalt - pentru a fi semnat de comisia de inventariere și de contabilul care duce evidența gestiunii. *Stabilirea rezultatelor și înregistrarea acestora* în contabilitate - constituie etapa, în care se reflectă situațiile comparative pentru stabilirea rezultatelor inventarierii, precum și se înfăptuiesc operațiile de înregistrare a diferențelor constatate la inventariere. Elementele la care au fost stabilite abateri dintre datele reale și cele ale evidenței contabile, se înscriu în balanțele de verificare a rezultatelor inventarierii. Pentru plusurile, lipsurile, deprecierea constatată sau pagubele determinate de expirarea termenelor de prescripție, comisia de inventariere trebuie să primească explicații scrise de la persoanele vinovate pentru acestea. În urma explicațiilor și documentelor primite, comisia de inventariere stabilește rezultatele inventarierii, consemnate în procesul verbal în care se înscriu: caracterul lipsurilor, pagubelor, pierderilor, bunurilor depreciate și a plusurilor, după care stabilesc modul de regularizare a diferențelor constatate în urma inventarierii. Divergențele care sunt depistate la inventariere între disponibilitățile reale și datele contabile se recunosc ca lipsuri sau plusuri de bunuri. Trebuie de menționat că aceste lipsuri și plusuri depistate la inventariere nu se tratează ca erori, ele se trec la veniturile și cheltuielile curente. În conformitate cu legislația în vigoare, diferențele depistate la inventariere se reflect în contabilitate după cum urmează [4, 8]:

- plusurile de bunuri și mijloace bănești, diferențele valorice, obținute în urma compensării lipsurilor cu plusuri, se înregistrează ca majorare a veniturilor;
- lipsurile de bunuri, care depășesc normele perisabilității naturale stabilite, se trec în contul persoanelor vinovate, la prețurile de piață la data depistării lipsurilor;
- lipsurile de bunuri și mijloace bănești se trec la cheltuielile perioadei de gestiune;
- în cazul când nu sînt stabilite persoanele vinovate, pierderi de deteriorarea bunurilor sau lipsurile de bunuri, care depășesc normele perisabilității naturale, se trec la cheltuielile perioadei.

Stabilirea lipsurilor de bunuri este un lucru contabil important, pentru că modul de realizare și reflectare a acestora va influența poziția financiară și performanța financiară a entității. Pentru reflectarea lipsurilor de bunuri, se necesită o investigație suplimentară privind persoana vinovată, care ar trebui să recupereze pagubele pe care le-a cauzat. Lipsurile depistate se reflectează la cheltuieli, în contul 714 „Alte cheltuieli din activitatea operațională”, chiar dacă vinovatul a fost identificat sau nu [7]. Pentru lipsurile în limita normelor de perisabilitate naturală (bunurile care au suferit din cauza influenței unor factori naturali ca: evaporarea, scurgerea, uscarea), entitățile creează anumite rezerve, pentru a le folosi la acoperirea acestor lipsuri. De menționat că rezultatele finale ale inventarierii trebuie reflectate în contabilitate, în luna în care a luat sfârșit inventarierea. În tabelul 1 sunt prezentate operațiile contabile privind depistarea lipsurilor de bunuri în contabilitate.

Tabelul 1. Reflectarea lipsurilor de bunuri în contabilitate

Formule contabile		Conținutul operațiunilor
Dt	Ct	
124, 129 ș.a.	121, 123 ș.a.	Suma amortizării și deprecierii acumulate la depistarea lipsurilor de <i>imobilizări</i>
714	121, 123, ș.a.	Valoarea contabilă la data depistării lipsurilor
713	534	Suma TVA dedusă anterior de la valoarea care nu a fost supusă amortizării
712, 811 ș.a.	211, 213, 217 ș.a.	Valoarea contabilă a <i>stocurilor</i> la data depistării lipsurilor:
714	211, 213, 217 ș.a.	- în limita perisabilității natural
713	534	- peste limita perisabilității natural
		Suma TVA dedusă anterior de la costul de intrare al stocurilor

Sursa: elaborate de autor în baza [1, 3, 7]

În urma depistării plusurilor, care au apărut la etapa de documentare sau înscriere a operațiunilor contabile, acestea se evaluează ca: imobilizări necorporale și corporale, stocurile și alte active curente și se înregistrează ca intrări în patrimoniu entității. Plusurile de bunuri se contabilizează la valoarea lor justă (valoarea de piață) ca venit, în contul 612 „Alte venituri din activitatea operațională” [7]. Metoda plusurilor poate fi utilizată ca o modalitate de confirmare a activelor. Exemplu de depistare a plusurilor poate fi: depistarea mărfurilor suplimentare pe când actele reflectă o cantitate mai mică de mărfuri. Recuperarea benevolă a prejudiciului material se reflectă în contabilitate doar dacă persoana vinovată a consimțit să repare paguba. Acordul de recuperare se întocmește în scris. Dacă persoana presupusă vinovată nu acceptă recuperarea, creanța acesteia se va înregistra doar la apariția deciziei irevocabile a instanței judecătorești. În tabelul 2 sunt prezentate operațiile contabile privind plusurile de bunuri în contabilitate.

Tabelul 2. Reflectarea plusurilor de bunuri în contabilitate

Formule contabile		Conținutul operațiunilor
Dt	Ct	
112, 121, 123 ș.a.	612	Valoarea justă la data depistării plusurilor de <i>imobilizări</i>
211, 213, 217 ș.a.	612	Valoarea justă la data depistării plusurilor de <i>stocuri</i>
226	612 (sau 424, 535 conform politicilor contabile)	Reflectarea recuperării prejudiciului material în contabilitate în cazul în care persoana vinovată este angajatul entității
234	612	Reflectarea recuperării prejudiciului material în contabilitate în cazul în care persoana vinovată nu este angajatul entității

Sursa: elaborate de autor în baza [1, 3, 7]

La încheierea inventarierii listele de inventariere se predau în contabilitate pentru verificare. În cadrul inventarierii se verifică creanțele sau datoriile față de fondatori și salariați [8, art. 71]. Verificarea este făcută prin contrapunerea informației legate de cumpărători și furnizori prin extrasul de cont INV-9 sau actele de decontări reciproce. Documentul de bază la stabilirea rezultatelor inventarierii (lipsuri/plusuri) activelor, stocurilor de mărfuri/materiale, creanțelor/datoriilor îl constituie *Balanța de verificare a rezultatelor inventarierii INV-3*, ce se întocmește de comisia de inventariere și contabilul entității. În Balanța de verificare se fixează doar pozițiile la care s-au depistat divergențe între datele efective (din lista de inventariere) și datele evidenței analitice din contabilitate. După completarea Balanței de verificare se solicită o Notă explicativă, în care gestionarul va explica cauzele apariției lipsurilor, plusurilor sau depășirii termenelor de prescripție a datoriei debitoare etc. Etapa finală, constă în întocmirea procesului- verbal privind rezultatele inventarierii, în baza balanței de verificare și a notelor explicative ale gestionarilor. În baza balanței de verificare, în care sunt cuprinse rezultatele inventarierii, se întocmesc situațiile financiare. În nota explicativă la situațiile financiare se dezvăluie următoarea informații privind inventarierea [9]:

- confirmarea datelor reflectate în situațiile financiare în urma efectuării inventarierii;

- obiectivele și termenele de efectuare a inventarierii generale sau parțiale pe parcursul perioadei de gestiune;
- rezultatele inventarierii (plusurile și lipsurile finale, compensările efectuate, suma pierderilor peste normele perisabilității naturale etc.);
- reflectarea rezultatelor inventarierii în contabilitate;
- măsurile luate pentru înlăturarea lipsurilor constatate;
- suma prejudiciului material și modul de recuperare a acestuia (achitarea în casierie, rețineri din salariu, rețineri conform deciziilor instanțelor de judecată etc.);
- recuperarea de la persoanele vinovate în perioada de gestiune a sumelor aferente pierderilor rezultate din anii precedenți.

CONCLUZII

În concluzii menționăm că procesul de inventariere este unul complex care necesită respectarea tuturor etapelor: *pregătirea inventarierii, desfășurarea inventarierii, stabilirea rezultatelor și contabilizarea diferențelor identificate*. Fiecare etapă de inventariere include lucrări și operații specifice referitoare la conținut, proceduri de urmat și documente de elaborat. Inventarierea este punctul de pornire și de închidere al oricărei perioade de gestiune, pe baza inventarierii se deschid conturile și tot pe baza inventarierii se închid, se definitivează bilanțul și alte situații financiare. În consecință, situațiile financiare se întocmesc cu utilizarea datelor inventarierii anuale pentru autentificarea existenței și stării elementelor de activ și datorii. Stabilirea și reflectarea corectă în contabilitate a rezultatelor inventarierii anuale va influența poziția financiară și performanța financiară a entității.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Codul fiscal al Republicii Moldova nr. 1163 –XIII din 24 aprilie 1997. <https://sfs.md/ro/pagina/codul-fiscal>
2. Iavorscaia E. Rezultatele inventarierii anuale: evidență & impozitare. În: *Contabilitate și audit*, 2019, nr. 11, p. 27-34.
3. Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1-6 din 05.01.2018. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125231&lang=ro#
4. Modificările Standardelor Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 48 din 12.03.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 101-107 din 22.03.2019.
5. Modificările Planului general de conturi contabile, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 100 din 28.06.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 230-237 din 19.07.2019.
6. Planul general de conturi contabile, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 119 din 06.08.2013. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117857&lang=ro
7. Regulamentul privind inventarierea, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 60 din 29.05. 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 166-169 din 10.08.2012, art.953. <http://lex.justice.md/md/344361/>
8. Standardele Naționale de Contabilitate. Monitorul Oficial nr. 233-237 din 22.10.2013 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125822&lang=ro#
9. Standardul Național de Contabilitate „Prezentarea situațiilor financiare”, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.48 din 12.03.2019. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113039&lang=ro.

Coordonator științific: POPOVICI Angela, dr., conf.univ.

Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavril Bănulescu-Bodoni, 61
e-mail: popovici.angela.alexandru@ase.md

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ИНФОРМАЦИИ В ОТЧЁТЕ О ПРИБЫЛИ ИЛИ УБЫТКЕ И ПРОЧЕМ
СОВОКУПНОМ ДОХОДЕ**
***METHODOLOGICAL ASPECTS OF FORMING INFORMATION IN THE
STATEMENT OF PROFIT OR LOSS AND OTHER
COMPREHENSIVE INCOME***

**ВЕЛИЧКИНА Анна, studentă, Specialitatea: CON,
БАБИУК Снежана, studentă, Specialitatea: CON,
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Moldova, Chisinau Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: velicichina.ana@ase.md
babiuc.snejana@ase.md**

Abstract. *The purpose of this article is to deepen and expand the knowledge about the procedure of preparing and presenting financial statements in accordance with IFRS. The article treats the statement of profit or loss and other comprehensive income, and also it discloses and analyzes the methodology of its preparation. In the framework of the study were used the comparison, classification, analysis and synthesis, induction and deduction methods, that revealed the features of the formation of the indicators of this report and determined its significance and target orientation.*

Keywords: *IFRS, standards, profits, losses, other comprehensive income.*

JEL CLASSIFICATIONS: M41

ВВЕДЕНИЕ

Отчет о прибыли или убытке и прочем совокупном доходе (Отчет о совокупном доходе) отражает основные результаты деятельности экономического субъекта, который ведёт бухгалтерский учёт и составляет финансовую отчётность в соответствии с МСФО. Следует отметить, что в Республике Молдова, согласно Закону о бухгалтерском учете и финансовой отчетности [1] крупные субъекты, которые являются государственными предприятиями и акционерными обществами с долей государства более 50% в уставном капитале, относятся к категории субъектов публичного интереса и обязаны составлять финансовую отчетность в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности (МСФО).

Общие требования по структуре и минимальному перечню статей доходов и расходов, подлежащих отражению в Отчете о совокупном доходе установлены в МСФО (IAS) 1 «Представление финансовой отчетности». Целью данного стандарта является определение основных правил составления и представления финансовой отчетности общего назначения как для обеспечения сопоставимости показателей отчетности за предыдущие периоды, так и для возможности сравнения с финансовой отчетностью других субъектов [2]. Таким образом, значение и целевая направленность данного отчета определяются ролью совокупного дохода с точки зрения достоверности, точности и результативности финансовых показателей, что в свою очередь приводит к более эффективным управленческим решениям пользователями информации.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Существенный вклад в раскрытие теоретико-методологических аспектов составления финансовой отчетности в соответствии с МСФО внесли исследования отечественных и

зарубежных представителей научной среды: А. Недерица [6], В. Цуркану [8], И. Голочалова [8], Т. Дружилловская [4], Э. Дружилловская [4], Е. Нестеренко [5], А. Тетерлева [7] и др.

В рамках проведенного исследования были использованы методы сравнения, классификации, анализа и синтеза, индукции и дедукции, что позволило обобщить основные подходы к формированию информации при составлении Отчета о совокупном доходе.

Отчет о совокупном доходе может быть представлен как единый отчет с отражением чистой прибыли в виде промежуточной итоговой статьи, так и в виде двух отчетов: отчета, систематизирующего информацию о прибылях или убытках и отчета, включающего элементы прочего совокупного дохода (рис.1).

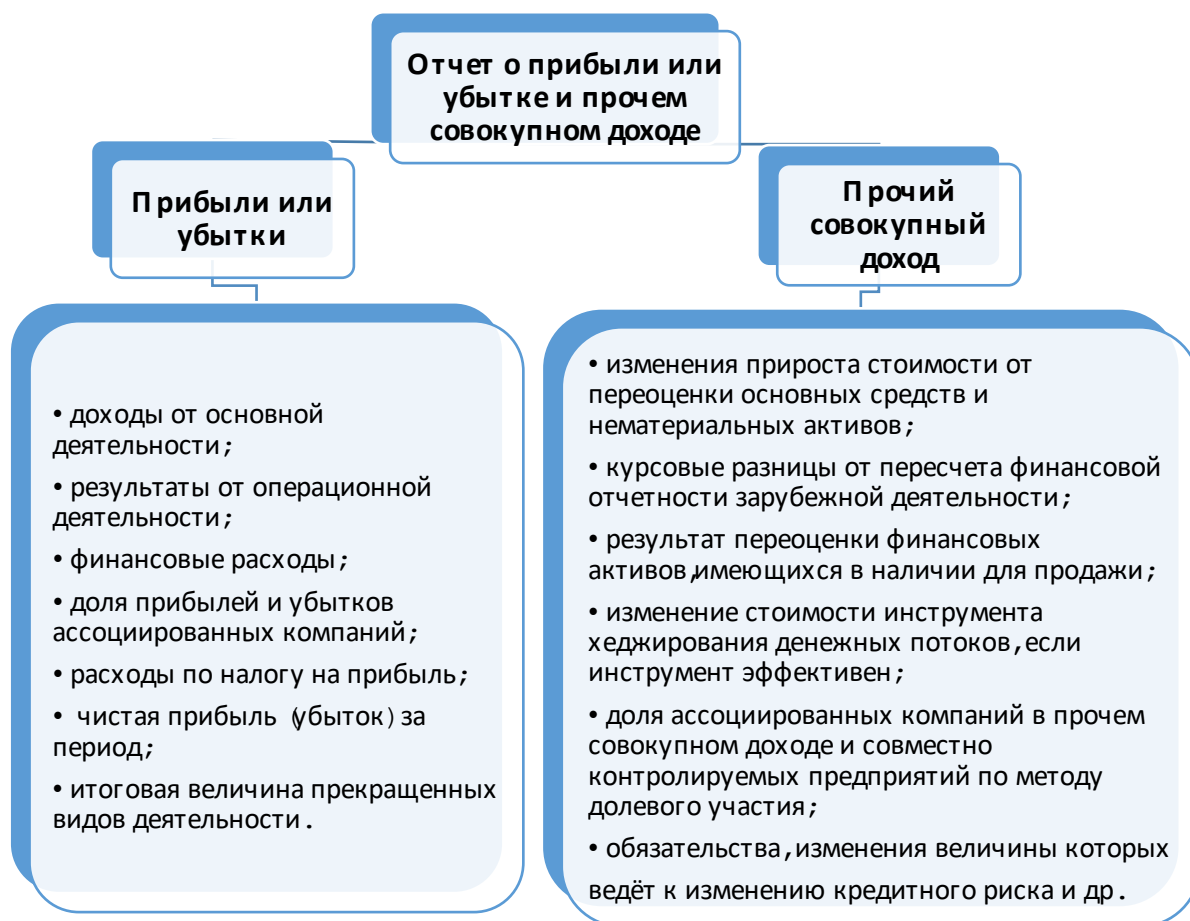

Рис.1. Основные элементы Отчета о прибыли или убытке и прочем совокупном доходе.

Источник: составлено авторами на основе положений МСФО (IAS) 1 «Представление финансовой отчетности».

Следует отметить, что согласно МСФО (IAS) 1 субъект должен выбрать метод представления расходов от операционной деятельности с использованием классификации, основанной либо на характере расходов, либо на их функции в зависимости от того, какой из подходов обеспечивает надежную и более уместную информацию [7, с.25].

При составлении Отчета о совокупном доходе с учетом классификации «по характеру» расходов (или по элементам) к основным показателям относятся: выручка; прочий доход; изменения в запасах готовой продукции и незавершенном производстве; использованное сырье и расходные материалы; расходы на вознаграждения работникам; расходы на амортизацию; прочие расходы; расходы - всего; прибыль до уплаты налогов. Этот метод целесообразно применять тем субъектам, где не требуется распределения операционных

расходов (т.е. текущих расходов или расходов периода) в соответствии с функциональной классификацией.

Следующий подход основан на классификации расходов по функциям, т.е. по их назначению. Под функциями понимается классификация, выделяющая следующую структуру отчета: выручка; себестоимость продаж; валовая прибыль; прочий доход; расходы на сбыт (коммерческие расходы); административные расходы; прочие расходы; прибыль до уплаты налогов [3, с.3]. Предприятие, рассматривающее расходы по назначению, дополнительно должно раскрывать информацию, например, о расходах на амортизацию, о расходах по вознаграждению работников и др.

Вне зависимости от выбранного способа отражения информации каждый субъект должен отразить в Отчете о совокупном доходе чистую прибыль и итоговую величину совокупного дохода.

МСФО регламентируют принципы и правила составления Отчета о совокупном доходе, но требуют раскрытия лишь минимального набора статей. В случаях, когда соблюдения требований МСФО недостаточно для обеспечения того, чтобы пользователи финансовой отчетности в полной мере понимали последствия конкретных операций, событий или условий для определения финансовых результатов, субъекты могут систематизировать и раскрывать дополнительную информацию. Пример заполнения индивидуального Отчёта о совокупном доходе за 2021 год субъектами Республики Молдова, применяющими МСФО представлен в таблице 1.

Таблица 1. Состав и раскрытие показателей Отчета о совокупном доходе

№ п/п	Показатели	IS MOLD-ELECTRICA	IM MOLDCCELL SA	MOLD-TELECOM SA	IS POSTA MOLDOVEI
A	1	2	3	4	5
1	Доход от реализации	642 946 515	1 187 816 061	1 603 258	425 513 530
2	Себестоимость реализации	(498 147 376)	(808 160 065)	(1 274 674)	(371 772 855)
3	Валовая прибыль	144 799 139	379 655 996	328 584	53 740 675
4	Прочий операционный доход	8 683 534	27 447 186	87 254	4 320 951
5	Прочие операционные расходы	(62 856 958)	(23 330 069)	(33 733)	(2 607 174)
6	Прибыль (убыток) от операционной деятельности	71 540 492	50 777 255	120 987	(6 928 125)
9	Результаты от других видов деятельности	(494 063)	(104 567 291)	(16 400)	(1 575 420)
10	Прибыль (убыток) до налогообложения	71 046 429	(53 790 036)	104 578	(8 503 545)
11	Расходы по налогу на прибыль	(16 706 483)	(1 862 201)	(13 047)	-
12	Чистая прибыль (убыток) за период	54 339 946	(55 652 237)	91 531	(8 292 244)
13	Прочий совокупный доход	-	-	-	-
14	Итого совокупный доход за период	54 339 946	(55 652 237)	91 531	(8 292 244)

Источник: таблица разработана на основе индивидуальных финансовых отчетов субъектов за 2021г.[9-12]

В таблице представлены показатели Отчета о совокупном доходе субъектов, которые используют структуру первой части Отчёта, классифицируя расходы по назначению (функциям). Результаты от других видов деятельности такие предприятия, как IS Posta

Moldovei и IS Moldelectrica отражают итоговой суммой, а конкретизацию по статьям расходов и доходов раскрывают в пояснительной записке.

ВЫВОДЫ

Проблемы формирования финансовых результатов требуют реализации системного подхода, что определяет значимость Отчета о совокупном доходе для гармонизации национальной системы учета и позволяет рассмотреть его как целостную систему, которая формируется под влиянием требований к признанию, оценке и раскрытию доходов и расходов за определенный период. Данный отчет имеет решающее значение для деятельности субъекта, поскольку:

- ✓ повышает прозрачность финансовой отчетности, что крайне важно для поддержания доверия заинтересованных сторон. Включение совокупного дохода в финансовую отчетность дает более полную картину результатов деятельности субъектов, предоставляет информацию для анализа финансовых показателей, включая рост выручки, норму прибыли и расходы;
- ✓ предоставляет необходимые данные для финансового планирования и прогнозирования. Субъекты могут использовать Отчет о совокупном доходе для составления бюджетов, прогнозирования будущих доходов и расходов, а также постановки финансовых целей;
- ✓ способствует дополнительным инвестициям и финансовой стабильности. Когда инвесторы имеют доступ к стандартизированной финансовой информации, представленной в согласованном формате, они лучше подготовлены для оценки финансовых показателей экономических субъектов, работающих в разных странах, что особенно важно для развивающихся экономик.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Закон о бухгалтерском учете и финансовой отчетности №287-XVI от 15.12.2017. В: Monitorul Oficial Nr. 1-6, статья №: 22, 05.01.2018.
2. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 1 «Представление финансовой отчетности». [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://mf.gov.md/ru/lex/contabilitate-%C8%99i-audit>
3. ГРАЧЕВА М.Е. Проблемы формирования и анализа показателей отчёта о совокупном доходе и отчёта об изменениях в собственном капитале, 2010 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-formirovaniya-i-analiza-pokazateley-otcheta-o-sovokupnom-dohode-i-otcheta-ob-izmeneniyahv-sobstvennom-kapitale/viewer>
4. ДРУЖИЛОВСКАЯ Т.Ю., ДРУЖИЛОВСКАЯ Э.С. Анализ регламентаций проекта нового МСФО (IAS) 1 по формированию финансовой отчетности. В: Учет. Анализ. Аудит, 2022, №3, с.85-94. ISSN 2619-130X [Электронный ресурс] – Режим доступа: <file:///D:/Downloads/468-738-1-SM.pdf>
5. НЕСТЕРЕНКО Е. Прибыли и убытки по МСФО: основные виды и способы расчета. Финансовая Академия Актив. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://finacademy.net/materials/article/pribyli-i-ubytki-po-msfo>
6. NEDERIȚA A. Considerații privind structura și modul de întocmire a noului format al Situației de profit și pierdere. În: International Scientific Conference “30 years of economic reforms in the Republic of Moldova: economic progress via innovation and competitiveness”, Conferință Științifică Internațională, 24-25 septembrie 2021, Chișinău, 2021, p. 104-109, ISBN 978-9975-155-66-3. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://ase.md/files/publicatii/epub/conf_09.21_Vol-3.pdf
7. ТЕТЕРЛЕВА, А. С. Международные стандарты финансовой отчетности : [учеб. пособие] / А. С. Тетерлева ; Урал. федер. ун-т. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2016. – 176 с. ISBN 978-5-7996-1837-7 https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/42364/1/978-5-7996-1837-7_2016.pdf
8. ЦУРКАНУ В., ГОЛОЧАЛОВА И. Составление финансовой отчётности в соответствии с международными стандартами: учеб.- практ. пособие (на сквозном примере) - Chișinău, 2014, с.480. ISBN 978-9975-53-282-2.
9. I.M. Moldcell S.A. Situații financiare individuale pentru anul încheiat la 31 decembrie 2021. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.moldcell.md/files/Policiis/situatii-financiare-individuale-im-moldcell-sa-2021.pdf>

10. IS POSTA MOLDOVEI. Situații financiare individuale pentru anul încheiat la 31 decembrie 2021. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://static-api.posta.md/api/v1/storage/03/11/2022/IFRS_2021.pdf
11. IS MOLDELECTRICA. Situații financiare individuale pentru anul încheiat la 31 decembrie 2021. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://moldelectrica.md/files/docs/raport/Situatii_financiare_2021.pdf
12. MOLDTELECOM SA. Situații financiare individuale pentru anul încheiat la 31 decembrie 2021. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://moldtelecom.md/files/Situatii%20financiare%202021.pdf>

Cond. șt.: GRABAROVSKI Ludmila, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Moldova, Chisinau Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: grabarovski.ludmila@ase.md

ПРИМЕНЕНИЕ ФУНКЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

APPLICATION OF THE ACCOUNTING FUNCTION IN ENTERPRISES

CEAVDARI Ivan, student, Specialitatea: CON

Academia de Studii Economice a Moldovei,

Moldova, Chisinau Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,

Email: ceavdari.ivan@ase.md

Abstract: *This research paper provides information about the essence of the concept of accounting, its functions at enterprises and the tasks that it is able to solve in accordance with the current legislation of the Republic of Moldova. Here you can find out what kind of users of accounting information there are, what role accounting plays in the decision-making process, as result of which we investigate all its functions, which are typical for Republic of Moldova.*

Key words: *accounting function, accounting tasks, Republic of Moldova, accounting information.*

JEL CLASSIFICATION: M41

ВВЕДЕНИЕ

Экономическая информация предприятий может быть разделена на две категории: финансовую и нефинансовую. Финансовая информация предоставляет руководству предприятия данные о финансовом состоянии и результативности деятельности, что необходимо для принятия управленческих решений.

Нефинансовая информация получается путем различных опросов и тестирования, и также может служить индикатором эффективности работы предприятия в сочетании с финансовой информацией. Эти виды информации взаимодействуют и формируют информационно-управленческую систему, в рамках которой бухгалтерский учет выполняет функцию сбора, обработки и передачи данных для управления.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Современное определение бухгалтерского учета охватывает большее количество информации и рассматривает его как систему сбора, обработки и отображения данных. Согласно закону Республики Молдова “О бухгалтерском учете и финансовой отчетности”- он определяется как комплексная система, которая включает в себя сбор, идентификацию, группировку, обработку, отражение и обобщение элементов бухгалтерского учета и финансовой отчетности. [1]

Бухгалтерский учет предоставляет информацию, которая является важной для различных категорий пользователей (руководство компании, управляющие отделами и подразделениями), внешних пользователей, которые имеют прямой финансовый интерес (сотрудники, кредиторы, инвесторы и т.д.) и внешних пользователей, не имеющих прямого финансового интереса (налоговые органы, организации планирования и другие).

С учетом потребностей различных категорий пользователей, бухгалтерский учет выполняет различные функции:

Информационная:

Для управления объектом нужна информация о его состоянии и окружении из информационной системы. Экономическая информация- самая важная. Она может быть

плановой, нормативной, учетной или прочей. Бухгалтерский учет систематически и объективно наблюдает за изменениями кругооборота имущества и операциями. Он выполняет информационную функцию и формирует множество информационных показателей о состоянии имущества.

Система хозяйственного учета дополняется экономическим анализом, который создает новые показатели и информацию для принятия управленческих решений. Процесс преобразования первичных данных через учет и анализ составляет интегрированный процесс в системе экономической информации, который позволяет получить максимум необходимой информации из минимума первичных данных.

Контрольная:

Контроль неотделим от бухгалтерского учета, так как это процесс, позволяющий определить достижения предприятием своих целей, и он может осуществляться по следующим направлениям:

- Правильность и своевременность проведения бухгалтерских операций и составления отчетности;
- Соответствие учетной информации фактическому состоянию дел;
- Соблюдение законодательства в области налогообложения отчетности;
- Обеспечение сохранности документов и конфиденциальности информации;
- Оценка эффективности использования ресурсов и достижения поставленных целей;
- Предотвращение и выявление финансовых мошенничеств и неправомερных действий.

[2]

Главный бухгалтер и работники учетного аппарата несут ответственность за качество учетной информации и правильность ее использования в процессе контроля. Поэтому, для обеспечения эффективного контроля, необходимо поддерживать высокий уровень профессионализма и обновлять знания в области бухгалтерского учета и контроля.

Аналитическая функция:

Бухгалтерский учет и финансовая отчетность предоставляют информацию о финансовом положении предприятия на конкретную дату и финансовых результатах за определенный отчетный период. Они помогают определить собственный капитал, долги, платежеспособность, рентабельность, ликвидность и другие показатели предприятия.

В связи с развитием рыночных отношений и конкуренцией, аналитическая функция бухгалтерского учета становится все более важной, поскольку требует углубленного экономического анализа для принятия правильных управленческих решений.

Функция обратной связи:

Функция обратной связи в бухгалтерском учете предполагает получение информации о хозяйственной деятельности организации с мест ее возникновения, а также ее проверку, обработку и передачу управляющей системе.

Полученная управленческая информация возвращается обратно в бухгалтерскую службу в виде принятых управленческих решений, которые направлены на улучшение внутренней производственно-финансовой деятельности и на развитие взаимоотношений с контрагентами и государством. В результате функции обратной связи формируется информационная система, которая обеспечивает все уровни управления необходимыми данными.

В бухгалтерском учете решаются важные задачи, такие как:

- формирование полной и достоверной информации о деятельности предприятия и ее имущественном положении;
- обеспечение контроля за соблюдением законодательства Республики Молдова при осуществлении хозяйственных операций;

- предотвращение негативных результатов хозяйственной деятельности и выявление внутрихозяйственных резервов обеспечения финансовой устойчивости.

Бухгалтерский учет является неотъемлемой частью системы управления организации, так как отражает фактическую информацию о материальных, трудовых и финансовых ресурсах, необходимых для эффективного управления производственной и хозяйственно-финансовой деятельностью.

В теоретической литературе по специальности все задачи бухгалтерского учета можно подразделить на несколько групп:

- a. технологические задачи, которые зависят от технологических аспектов учета;
- b. алгоритмические задачи, которые зависят от используемых в учете алгоритмов вычислений;
- c. исполнительские задачи, зависящие от распоряжений лиц, которым бухгалтер по роду своей работы обязан подчиняться;
- d. технические задачи, которые зависят от поддержания системы учета в рабочем состоянии. [3]

Несложно охарактеризовать стоящие перед бухгалтером задачи и по другим признакам: по характеру требуемых работ; по количеству задействованных работников; по ответственным исполнителям; по расходам на исполнение, по времени исполнения; по ответственности за неисполнение, по конечному потребителю полученной информации и др. Главное при этом, чтобы используемая классификация помогала бухгалтеру ориентироваться в многообразии стоящих перед ним задач.

ВЫВОД

1. Важность бухгалтерского учета проявляется на всех этапах стратегического управления, начиная с планирования и организации, и заканчивая контролем.
2. Бухгалтерский учет решает задачи формирования информации о деятельности предприятия, его имущественном и финансовом положении и выполняет различные функции.
3. Благодаря своим функциям бухгалтерский учет обеспечивает пользователей информацией, необходимой на всех этапах деятельности предприятия, начиная от информационной и заканчивая обратной связи.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. ЗАКОН № 287 о бухгалтерском учете и финансовой отчетности от 15.12.2017. В Официальном мониторе РМ опубликовано 01.05.2018, nr. 01-06..
2. Олеся Гедрович “Основы бухгалтерского учета: краткий курс лекций”- АSEM, КАФЕДРА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА И ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА. КИШИНЭУ – 2015
3. Н.В. Драчева, Л.В. Резанова ” ОСНОВЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА. Учебное пособие для студентов направлений «Экономика» и «Государственное и муниципальное управление»” ПЕТРОЗАВОДСК-2019.

Coordonator științific: GHERASIMOV Mihail, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Moldova, Chisinau Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
Email: gherasimov.mihail.ivan@ase.md
ORCID: 0000-0001-5992-7298

SECȚIUNEA 7:

RESURSE UMANE, AFACERI PUBLICE ȘI COMUNICARE

ANGAJABILITATEA TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA: ACTUALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

YOUTH EMPLOYMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: NEWS AND PERSPECTIVES

GANENCO Alexandra, studentă, Specialitatea: CON,
Colegiul Național de Comerț al ASEM,
Str. Petru Rareș 18,
e-mail: alexandra.ganenco@mail.ru

Abstract: *The future belongs to the youth. Young people represent a valuable human resource in the Republic of Moldova, the government and the non-governmental organizations are making efforts to involve them in the economic, social and political development of the country. In the article below, the author addresses the aspects related to the degree of employment among young people in the labor field in the Republic of Moldova, the factors that determine their employment as well as the referential public policies of this segment.*

Key words: *human resources, public policies, NEET youth, public institutions*

JEL CLASSIFICATIONS: I28, J18, J23, J38, M12, M41

INTRODUCERE

Pornind de la ideea că sunt elevă în anul de studii III, la programul de formare profesională „Contabilitate”, angajarea în câmpul muncii este un subiect care mă preocupă tot mai mult în ultima perioadă, luând în considerare că $\frac{2}{3}$ din colegii de grupă sunt deja angajați sau au fost angajați începând cu vârsta de 16 ani, dreptul la muncă și la protecția muncii fiind garantat de articolul 43 din Constituția Republicii Moldova. Acest drept prevede că „*orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului. Salariații au dreptul la protecția muncii*”. [1]

Scopul lucrării a fost analiza pieței forței de muncă din Republica Moldova și determinarea ratei de angajare a tinerilor. Pentru realizarea acestui scop s-au elaborat următoarele obiective:

1. Analiza politicilor de stat cu referire la angajarea tinerilor;
2. Stabilirea gradului de angajare a tinerilor în câmpul muncii din Republica Moldova;
3. Identificarea ofertei locurilor de muncă.

METODE DE CERCETARE

În vederea realizării scopului prezentului studiu am utilizat metoda de analiză a literaturii din domeniul cercetat, metoda comparativă, etc. Suportul metodologic și informațional al cercetării îl reprezintă Constituția Republicii Moldova, rapoartele anuale elaborate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, rezultatele Biroului Național de Statistică, alte resurse informaționale accesibile în Internet.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Problemele legate de integrarea tinerilor pe piața forței de muncă prezintă un obiectiv important pentru mai multe țări europene, în special pentru cele din spațiul est-european, care sunt pe calea consolidării economiei de piață, la care se referă și Republica Moldova. La 02.02.1995 Parlamentul Republicii Moldova a votat aderarea Republicii Moldova la Organizația Internațională a

Muncii (O.I.M.). De-a lungul anilor au fost lansate o serie de strategii, programe naționale prin intermediul cărora a fost urmărit eficientizarea acestui segment. Astfel pot fi menționate:

1. Strategia Națională privind ocuparea forței de muncă 2017–2021 ca obiectiv principal stipulează creșterea nivelului de ocupare formală bazată pe competitivitate economică, competențe și calificări adecvate, în condiții de dezvoltare durabilă și incluzivă.[2]

2. Programul național pentru ocuparea forței de muncă 2022-2026 care este un document de politici publice în domeniul ocupării forței de muncă care urmărește creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă și sporirea accesului pe piața muncii pentru toți. [3]

Mai multe investiții și **politicile publice** care să sprijine inovația, creativitatea și spiritul antreprenorial al tinerilor ar putea contribui semnificativ la dezvoltarea economică și socială a țării. Un exemplu în acest sens este **Programul “START pentru TINERI – o afacere durabilă la tine acasă”**, care ca obiectiv urmărește promovarea antreprenoriatului în rândul generației tinere pentru sprijinirea integrării socio-economice. Inițiativa de suport antreprenorial oferă facilități extinse în vederea valorificării potențialului antreprenorial al tinerei generații. Astfel, tinerii cu vârsta între 18 și 35 de ani, care vor să inițieze sau să dezvolte o afacere, pot beneficia atât de suport consultativ/educațional, cât și de finanțare nerambursabilă sau credit cu porțiuni de grant.[4]

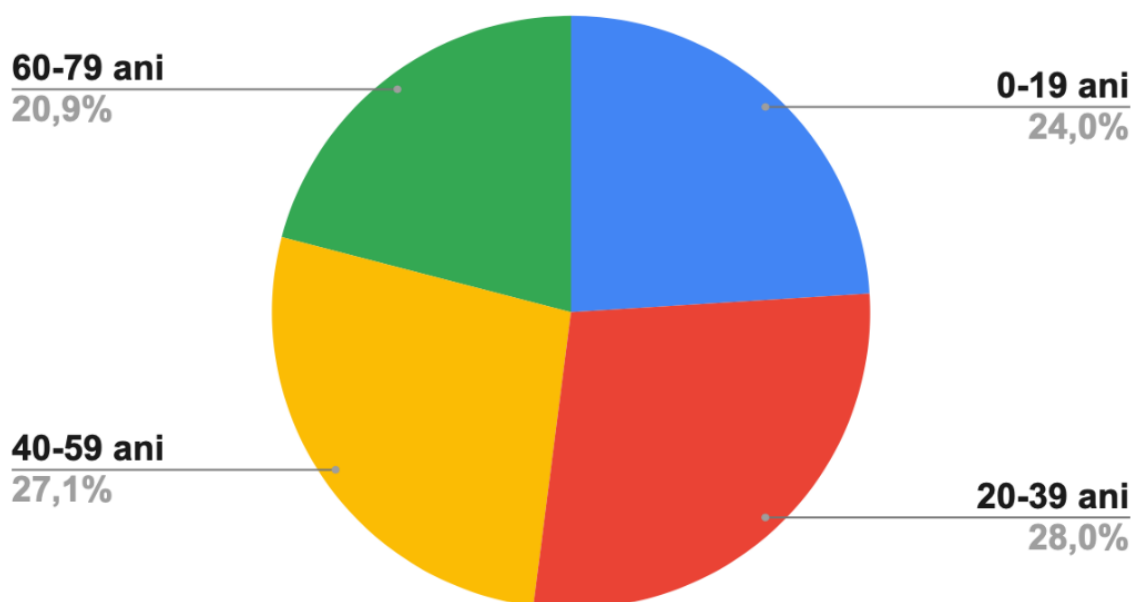

Fig.1. Ponderea populației pe categorii de vârstă în 2022

Sursa: Elaborată de autor în baza sursei [5]

Conform diagramei, observăm că tinerii (persoane cu vârsta cuprinsă între 14-35 de ani) în anul 2022, au reprezentat peste o pătrime din numărul total al populației. Astfel demonstrându-se ponderea importantă a acestora ca parte componentă în volumul total al forței de muncă.

Totodată, analizând rezultatele Biroului Național de Statistică cu referire la intrarea tinerilor pe piața muncii din ultimii ani putem deduce o dinamică în descreștere a angajării tinerilor pe piața forței de muncă din Republica Moldova. De altfel micșorarea numărului tinerilor angajați în câmpul de muncă fiind determinată de fenomenul migrației, care a luat amploare în ultimii ani. Conform graficului observându-se micșorarea numărului populației totale.[5]

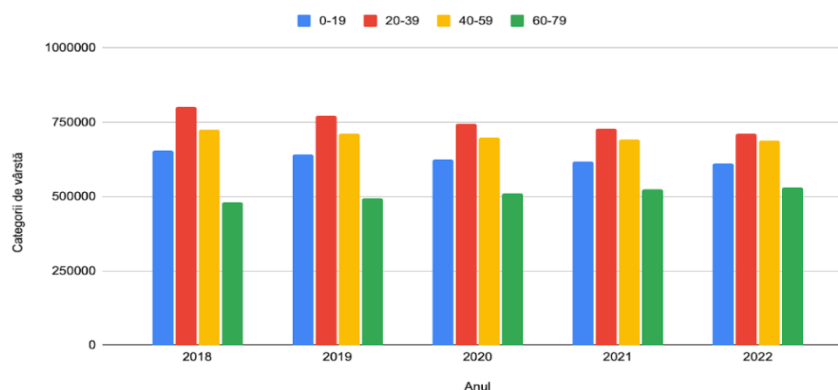

Fig2. Rata de angajare a tinerilor din Republica Moldova

Sursa: Elaborată de autor în baza sursei [5]

Potrivit aceleiași surse, fiecare al șaselea tânăr în vârstă de 15-24 ani (17,6%), peste un sfert din tinerii de 15-29 ani (26,0%) și fiecare a cincea persoană în vârstă de 15-34 ani (21,2%) nu au fost cuprinși nici în procesul de educație (formal sau non-formal), nici în ocupare, adică fac parte din grupul NEET. Pentru toate trei grupe de vârstă, valoarea acestui indicator a fost mai înaltă în rândul femeilor în comparație cu bărbații.

Cine sunt **tinerii NEET** de fapt? Conform legii nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, **tinerii NEET** sunt definiți ca: tinerii în vârstă de 15–29 de ani, care nu fac parte din populația ocupată, nu studiază/învață în cadrul sistemului formal de educație și nu participă la niciun fel de cursuri sau alte instruirii în afara sistemului formal de educație.

Sunt tineri defavorizați nu doar financiar, dar și din punct de vedere educațional. Mulți tineri abandonează studiile, pentru că nu văd un sens în sine de a avea o temelie educațională, sunt susținuți de părinți sau nu consideră necesar să își găsească un job și să își câștige propriii bani, sau pur și simplu au absolvit studiile și sunt în căutarea unui loc de muncă. Ei sunt expuși unui risc mai mare de excluziune socială, dat fiind faptul că nu își dezvoltă competențele prin studii și nici nu acumulează experiență activând în câmpul muncii. [6]

Pornind de la ideea dorinței mele de a-mi găsi un loc de munca în domeniul formării mele profesionale am analizat oferta pentru ultimii trei ani, 2021- 2023. Conform bazei de date a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă putem constata existența ofertei ocupaționale atât în municipiul Chișinău cât și pe tot teritoriul republicii.

13. 09. 2021	- 10469 locuri de muncă vacante, care puteau fi accesate atât de femei, cât și de bărbați - în municipiul Chișinău numărul locurilor vacante era de 4709 - specialist în activitatea financiară, economică sau comercială - 174	contabil/contabil-șef – 86 ofițer bancar - 30 agent servicii client – 30 agent de vânzări - 13 reprezentant comercial – 9 specialist bancar - 3 auditor intern – 3
16. 05. 2022	- 10601 locuri de muncă vacante, care puteau fi accesate atât de femei, cât și de bărbați - în municipiul Chișinău numărul locurilor vacante era de 4838 - specialiști în activitatea financiară și asigurări - 122	contabil/contabil-șef – 50 agent servicii client – 20 consultant - 19 reprezentant comercial – 14 economist – 11 șef depozit - 6 auditor intern – 2
14.03.2023	- 10785 locuri de muncă vacante, care puteau fi accesate atât de femei, cât și de bărbați	contabil/contabilă – 47 agent/agentă de vânzări – 32 contabil/contabilă șef(ă) – 14

	- în municipiul Chișinău numărul locurilor vacante era de 4662 - specialiști/specialiste în activități financiare și asigurări - 138	consultant/consultantă vânzări – 9 reprezentant/reprezentantă comercial-tehnic(ă) – 8
--	---	--

Fig.3. Locuri de muncă vacante în domeniile financiar, economic și comercial 2021 - 2023

Sursa: Elaborat de autori în baza sursei [6]

CONCLUZII

Generația tânără rămâne a fi o resursă strategică a țării pentru care statul are datoria să asigure toate condițiile unei vieți decente și prospere. Atunci când zicem *prosper* și *decent* ne referim la siguranța zilei de mâine. Tinerii au stringentă nevoie de: *studii de calitate, locuri de muncă atractive, salarii decente care ar acoperi nu doar coșul minim de consum*, toate acestea convingându-i să rămână aici, acasă, în Republica Moldova. Beneficiul va fi dublu: atât pentru angajați cât și pentru angajatori, care vor beneficia de lucrători productivi și eficienți. Cel mai mult va avea de câștigat statul, deoarece v-a opri procesul migrației, ofeta pieței forței de muncă va acoperi cererea și nu vom mai fi țara „bătrânilor și copiilor singuratici”.

REFERINȚELE BIBLIOGRAFICE:

1. https://presedinte.md/app/webroot/Constitutia_RM/Constitutia_RM_RO.pdf
2. <https://www.usmf.md/sites/default/files/2020-1/156%20%28Hot%C4%83r%C3%A2re%20cu%20privire%20la%20aprobarea%20Strategiei%20na%C5%A3ional e%20privind%20ocuparea%20for%C5%A3ei%20de%20munc%C4%83%20pentru%20anii%202017%E2%80%932021%29.pdf>
3. <https://www.anofm.md/ro/node/20156>
4. <https://www.odimm.md/ro/starttineri>
5. https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/1
6. <https://www.anofm.md/ro/documents>

Coordonator științific: PANAGUȚA Rodica,
Colegiul Național de Comerț al ASEM,
e-mail: rodicapaganu81@gmail.com

COMUNICAREA INTERCULTURALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ ÎN AFACERI

INTERCULTURAL AND INTERNATIONAL COMMUNICATION IN BUSINESS

BOTNARU Iulian, studentă, Specialitatea: CON,
Colegiul Național de Comerț al ASEM
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Petru Rareș 18A
botnariulian388@gmail.com

Abstract: *Communication is an essential aspect of any business, and it plays a crucial role in the success of an organization. Effective communication ensures that there is clarity, understanding, and transparency between employees, stakeholders, and customers. Communication in business can be verbal, written, or nonverbal, and it is important to choose the right form of communication to ensure that the message is conveyed accurately.*

Keywords: *verbal communication, nonverbal communication, business, partnership, negotiation*

JEL Classification: M14, F23, D83

INTRODUCERE

Actualmente, comunicarea a devenit un instrument universal de socializare umană. Procesul de comunicare implică schimb de informații, de idei și de gânduri între oamenii de afaceri, atât în interiorul unei companii, cât și în exteriorul acesteia. Deci, o cultură a comunicării totdeauna a atras rezultate frumoase în relații și negocieri. „Cultura reprezintă o moștenire care se transmite cu ajutorul codurilor de comunicație specifice, cum ar fi: gesturile ori cuvintele, scrisul și artele, mass-media (presa, radioul, televiziunea), media interactivă (telefonul) etc.” [1, p. 56] Comunicarea eficientă are ca rezultat o mai bună înțelegere, coordonare și colaborare între părțile interesate, ceea ce duce, în cele din urmă, la îmbunătățirea performanței și a profitabilității afacerii.

Am sesizat o importanță stringentă de a pune accent pe comunicarea verbală și, desigur, nonverbală. Obiectivele cercetării ne oferă posibilități pentru inițierea unei activități prospere la nivel național, dar și internațional. Comunicarea eficientă între membrii coordonatori este inevitabilă atunci când vine vorba de colaborare internă și externă. Comunicând clar obiectivele, rolurile și responsabilitățile, fiecare membru al echipei contribuie la un mediu profesional armonios, iar obiectivul comun devine finalitatea scontată.

Așadar, comunicarea este un aspect esențial al oricărei afaceri, deoarece joacă un rol critic în succesul acesteia. Este important pentru stabilirea unor relații prospere cu clienții, angajații și partenerii de afaceri, pentru rezolvarea conflictelor și luarea deciziilor.

În ceea ce privește relațiile cu partenerii proiectului, comunicarea bună poate ajuta la construirea încrederii și loialității acestora față de intenția propusă, fie în formă de marfă sau servicii. O comunicare clară poate fi cheia unei experiențe pozitive pentru părțile implicate.

De asemenea, sinceritatea în comunicarea cu partenerii poate ajuta la evitarea dezamăgirilor sau chiar litigiilor care ar putea afecta negativ reputația companiei. Deci, comunicarea devine obiectivul cel mai important în realizarea cu succes a unei relații de parteneriat național și internațional.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Martin Luther King zicea: „Oamenii se urăsc pentru că se tem unii de alții; se tem pentru că nu se cunosc; nu se cunosc pentru că nu COMUNICĂ”. [2, p. 17] S-a determinat că globalizarea și cooperarea între oameni, între unitățile economice și sociale țin de o comunicare eficientă. De aceea se propun, chiar se impun diferite reguli pentru succesul acestora. Una dintre reguli ar fi comunicarea verbală și nonverbală dintre entități.

Una dintre formele principale de comunicare în afaceri este **comunicarea verbală**. Comunicarea verbală presupune folosirea cuvintelor, rostite sau scrise, pentru a transmite un mesaj. Această formă de comunicare este utilă în transmiterea de informații complexe și detaliate într-o manieră precisă. Este esențial pentru liderii de afaceri să dezvolte abilități eficiente de comunicare verbală pentru a se asigura că mesajul lor este înțeles de către membrii echipei și alte părți interesate.

„Principiul comunicării presupune nu doar asumări, ci și un rol deosebit al rațiunii – acela de convocatoare a stărilor afective, de coordonate și organizare a lor în vederea obținerii rezultatelor”. [3, p.137] E de datoria tuturor să-și organizeze corect comunicarea, fie scrisă sau orală. O stare afectiv-emoțională poate convoca relații de parteneriat de lungă durată. O atitudine implicată totdeauna a dus spre succes. Iar pentru a convinge partenerii, e nevoie de a stabili tipul comunicării în negocieri.

Ștefan Prutianu, profesor universitar, a pus accent pe mai multe tipuri de comunicare verbală. [4, p. 284] Toate interacționează între ele, dar ne-a atras atenția misiunea și obiectivul fiecărui tip.

De exemplu: *comunicarea comercială* (merketing, publicitate, reclamă) are în calitate de țintă clienții consumatori, utilizatori, prescriptori și are misiunea de a construi încrederea în mărci, produse și servicii; *comunicarea internă* vizează publicul intern, personalul și colaboratorii și scoate în evidență construirea motivației și atașamentului; *comunicarea instituțională* se axează pe opinia publică, pe mass-media, pe grupurile de interese, societatea civilă, liderii de opinie și are drept obiectiv formarea opiniei publice, crearea imaginii identitare a companiei, promovarea logoului și filosofiei sale; *comunicarea financiară* țintește spre acționari, investitori, piața financiară, analiști economici și financiari, mass-media și are ca obiectiv punerea în evidență a valorii companiei, consolidarea și stimularea evoluției acesteia și a perspectivelor sale pe piața de capital.

Exemplele de tipuri de comunicări, oferite de profesorul Prutianu, pot servi drept orientare spre relații și negocieri de lungă durată.

Un alt aspect critic al comunicării verbale în afaceri este și comunicarea scrisă. Comunicarea scrisă implică utilizarea de text, grafice, diagrame și alte forme de ajutoare vizuale pentru a transmite un mesaj. Este o formă esențială de comunicare care este folosită pentru a documenta și păstra informații. Abilitățile eficiente de comunicare scrisă sunt vitale pentru producerea de rapoarte, propuneri și alte documente de afaceri importante.

În urma unor studii științifice, s-au făcut anumite concluzii. De exemplu, administrația unei entități a determinat că 70% de timp dintr-o zi de munca o consuma pentru comunicare: 45% - pentru ascultat, 30% - pentru vorbit, 16% - pentru citit și 9% - pentru scris. În general, această comunicare definește anumite scopuri, cum ar fi cel de influențare, informare, exprimarea părerilor. Din cele relatate, putem lesne observa că procesul de comunicare-interacționare ocupă primul loc. Chiar dacă procentul ascultării este mai mare, e dovada că se pot face concluzii eficiente în dependență de scopurile propuse.

Deci, spunând cuvântul “comunicare”, noi ne referim la cea orală/ verbală/ directă. În ziua de azi noi putem “vorbi” cu colegi în diferite moduri:

Individ-individ - comunicare directă, potrivită pentru delegarea sarcinilor, instruire, informare, dare de instrucțiuni;

Telefon – comunicare care necesită respectarea unor reguli și proceduri în interiorul organizației și în afara ei.

Prezentările (mai sunt numite și PPT) accentuează conținutul mesajului și urmărește o structură clasică: introducere, conținut, încheiere.

Sedințele oferă coordonarea activității, delegarea de sarcini, soluționarea conflictelor.

Comunicarea eficientă în afaceri necesită, de asemenea, abilități de ascultare activă. Ascultarea activă implică acordarea de atenție vorbitorului în timp ce ești pe deplin prezent și implicat în conversație. Este esențial pentru companii să creeze o cultură a ascultării active, care să le permită membrilor echipei să construiască încredere, respect și colaborare.

În cele din urmă, tehnologia a dezvoltat comunicarea în afaceri, permițând părților interesate să comunice prin diverse canale digitale, inclusiv e-mail, rețele sociale și conferințe video. În timp ce tehnologia a făcut comunicarea mai accesibilă și mai eficientă, a creat și noi provocări, cum ar fi amenințările cibernetice și încălcarea datelor.

Comunicarea de fiecare individ poate fi percepută diferit, anume de aceea s-au formulat anumite exigențe și restricții pentru aceasta.

Pentru comunicarea orală, e bine să se urmărească anumite reguli:

- 1) Respectarea deplină a principiului politeții;
- 2) Dozarea vorbirii;
- 3) Ascultarea interlocutorului;
- 4) Evitarea concentrării pe greșelile de exprimare;
- 5) Control asupra volumului vocii;
- 6) Evitarea întreruperilor, dezaprobărilor.

Reguli și cerințe propuse pentru comunicarea scrisă:

- 1) Folosirea de cuvinte și fraze simple, scurte și familiare;
- 2) Utilizarea pronumelui personal la persoana a II, ori de cate ori e posibil;
- 3) Exprimarea logică, corectă, cu respectarea punctuației;
- 4) Eliminarea cuvintelor de prisos.

Comunicarea nonverbală sau limbajul corpului

Pe lângă comunicarea verbală, comunicarea nonverbală joacă, de asemenea, un rol vital în afaceri. Comunicarea nonverbală cuprinde utilizarea limbajului corpului, a expresiilor faciale și a tonului vocii pentru a transmite un mesaj. Este esențial ca liderii de afaceri să înțeleagă nuanțele comunicării nonverbale pentru a se asigura că mesajul lor este primit pozitiv de către părțile interesate.

Comunicarea nonverbală este o formă de comunicare care nu implică cuvinte sau limbaj vorbit. Aceasta se referă la transmiterea de mesaje prin intermediul gesturilor, expresiilor faciale, posturii corpului, tonului vocii, contactului vizual și altor semnale nonverbale. Aceste semnale pot fi folosite pentru a completa sau chiar înlocui cuvintele și sunt esențiale pentru a transmite informații și emoții în mod eficient într-o relație de colaborare. Comunicarea nonverbală este o formă importantă de comunicare, iar gesturile nonverbale reprezintă o parte semnificativă a acesteia. Gesturile pot fi folosite pentru a transmite informații și emoții și pot oferi indicii importante despre intențiile și gândurile interlocutorului.

Unul dintre cele mai importante aspecte ale comunicării nonverbale este contactul vizual. Acesta poate arăta interes, atenție și respect față de interlocutor, în cazul unei întrevederi, desigur. Însă lipsa contactului vizual poate indica și lipsă de interes sau chiar de respect față de cel cu care comunicăm.

Gesturile sunt, de asemenea, un aspect important al comunicării nonverbale. Ele pot fi folosite pentru a ilustra sau a completa cuvintele. Gesturile pot indica și intențiile interlocutorului și pot oferi informații despre starea de spirit și nivelul de confort al acestuia.

Postura corpului poate fi un indicator important al intențiilor și emoțiilor. O postură deschisă, cu umerii lăsați și brațele întinse poate indica încredere și disponibilitate pentru comunicare. În schimb, o postură închisă, cu umerii strânși și brațele încrucișate poate indica o atitudine defensivă sau ostilă.

Tonul vocii poate transmite, de asemenea, informații importante. Un ton calm și liniștit poate indica un control semnificativ al interlocutorului, în timp ce un ton agitat și nervos poate indica stresul sau frustrarea.

Așadar, comunicarea nonverbală este o formă esențială de comunicare care se bazează pe semnalele nonverbale, cum ar fi gesturile, expresiile faciale, postura corpului, tonul vocii și contactul vizual. Aceste semnale pot fi utilizate pentru a transmite informații și emoții în mod eficient și sunt esențiale pentru a ne înțelege și a comunica cu partenerii de afaceri. Prin înțelegerea și interpretarea semnalelor nonverbale putem dezvolta relații mai puternice și mai eficiente și putem îmbunătăți comunicarea noastră în general.

CONCLUZII / RECOMANDĂRI

Textul acestui articol ne-a oferit posibilitatea să reflectăm în mod deosebit ce este comunicarea și importanța acesteia într-o relație de colaborare națională și internațională. Putem deduce ușor că natura unei comunicări eficiente, atât verbală, cât și nonverbală, poate avea o importanță majoră la dezvoltarea unei afaceri de lungă durată. Sarcina noastră a fost de a scoate în evidență esențialul într-o comunicare. Acest fapt ne-a mobilizat să gândim că cultura unei comunicări poate oferi oportunitatea de a valorifica cele mai năstrușnice gânduri și de a pune accent pe relații de lungă durată între parteneri.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Borcoman, Raisa, Mancaș, Maria. *Arta comunicării și etica profesională*. Chișinău, 2017.
2. Prutianu, Ștefan. *Manual de comunicare și negociere în afaceri*. POLIROM, 2000, Vol. I.
3. Mihai, Gheorghe. *Retorica tradițională și retorici moderne*. Editura ALL, 1998.
4. Prutianu, Ștefan. *ibidem*
5. <https://us.humankinetics.com/blogs/excerpt/good-communication-strategy-is-key-to-successful-partnership>
6. <https://www.betterhealth.vic.gov.au/health/healthyliving/relationships-and-communication>

Coordonator științific: ATANASOV Aurelia
Colegiul Național de Comerț al ASEM
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Petru Rareș 18A
aurelia_atanasov@yahoo.com

IMPLICAREA POLITICĂ A TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

POLITICAL INVOLVEMENT OF THE YOUNG PEOPLE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

AGATII Corina, studentă, Specialitatea: AP

Academia de Studii Economice a Moldovei,

Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

e-mail: agatii.corina@ase.md

Abstract. *The political involvement of young people in the Republic of Moldova is a current topic for our days, because analyzing the political sphere we notice that young people are little involved in this field, that's why we have to motivate them to get involved.*

The purpose of this paper is to analyze how young people from the Republic of Moldova get involved in the country's politics, if they hold positions in the political sphere and participate in the country's elections.

In order to highlight this fact better, we used the following research methods: analysis, synthesis, deduction, comparison, generalization. Statistical data and articles were also used that capitalize on the subject of the political involvement of young people in the Republic of Moldova.

Analyzing various statistical data, surveys, I realized that the state of the Republic of Moldova has few young people involved in the political sphere, they show a total disinterest in this important area of the country. I demonstrated through this work that young people can cultivate this skill of involvement in politics from a young age, so that being young people have a burning desire to develop the country's politics.

So, I believe that young people are the most important in the country, they form the basis of a stable future, with a high perspective, and their involvement in the political sphere will increasingly develop the ability to act according to the legal provisions. Once the youth get interested in politics, I think everything will unfold in a more meaningful way.

Key words: *political involvement, young people, electoral process, Republic of Moldova.*

JEL CLASSIFICATION: O2, O29.

INTRODUCERE

Statul Republica Moldova este cel care are de 32 de ani suveranitate națională, independență și democrație. Pentru dezvoltarea democrației în cadrul unei țări, este necesară implicarea politică a cetățenilor. Prin conceptul de „implicare politică” înțelegem ideea de participare activă din partea cetățenilor în cadrul sistemului politic al statului, pentru a-l moderniza acest sistem și al face mai actual. În viziunea mea, democrația se creionează prin implicarea cât mai frecventă a tinerilor în sfera politică a țării, fiindcă ei sunt cei pe baza cărora se formează viitorul unei țări.

Scopul acestei lucrări constă în analizarea tinerilor din Republica Moldova cum se implică în politica țării, dacă dețin funcții în sfera politică și participă la alegerile din țară.

Pentru a se evidenția acest fapt mai bine, am utilizat următoarele metode de cercetare: analiza, sinteza, deducția, comparația, generalizarea. S-au utilizat de asemenea, date statistice și articole ce valorifică subiectul ce ține de implicarea politică a tinerilor din Republica Moldova.

Obiectivele ce urmează a fi realizate pe parcursul cercetării sunt următoarele: să dezvălui esența participării politice, să prezint gradul de implicare a tinerilor în Republica Moldova și să ofer soluții pentru a motiva tinerii noștri de a se implica în sfera politică.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Consider că implicarea politică în cadrul unei țări democratice este cel mai important aspect, care trebuie dezvoltat din ce în ce mai mult în rândul oamenilor, inclusiv a tinerilor. Procesul politic

actual, inclusiv și îndeosebi cel al țărilor în tranziție spre democrație, se caracterizează printr-o fază calitativ nouă de dezvoltare, cu mecanisme participative în continuă transformare, prin multiple provocări valorice, de esență, structurale și funcționale.[5, p.100] Pentru a învinge provocările apărute la această etapă, astăzi este bine de a realiza și implementa politica activă, iscusită, științific argumentată, astfel încât multe grupuri sociale să se implice în cadrul sferei politice.

În opinia mea, tinerii trebuie să posede un interes deosebit față de politica țării, fiindcă ei sunt cei care văd lucrurile mult mai obiectiv și rațional, astfel încât acest aspect va moderniza sistemul politic al țării. Deseori auzim că „viitorul aparține tinerilor”, respectiv ei sunt cei care trebuie să-l creeze și să-l modeleze după placul lor. Pentru a se demonstra „adevărul” acestei afirmații se aduc drept exemple cazuri în care tinerii, în mare parte studenți, au reușit să schimbe calitativ starea lucrurilor în mai multe state (revolta studentescă din Beijing de la mijlocul anilor 80 ai secolului XX, mai multe revolte ale tinerilor în Franța în anii 50-60, Polonia anilor 60, etc.). Participarea politică a tinerilor în Republica Moldova (ca și oriunde în altă țară) poate fi privită sub mai multe aspecte: mai întâi de toate, cel de participare directă în politică (apartenența la o formațiune politică și activitatea politică propriu zisă); participarea la scrutin; luarea de atitudine și participarea la acțiunile de protest de masă etc.[3, p. 25-26]

Actualmente, analizând datele statistice ne dăm seama că tinerii din Republica Moldova nu prea se implică în sfera politică, acest fapt fiind dedus din simpla analiză a procesului electoral, unde este conturat clar că foarte mulți tineri odată ce ating vârsta de 18 ani, vârsta la care obții dreptul la vot, o mare parte din tineri pleacă, la studii sau muncă peste hotarele țării. Astfel, în Republica Moldova sunt din ce în ce mai puțini tineri, iar cei care totuși aleg să rămână în țară, sunt slab implicați în politică, de aceea alegerea puterii țării rămâne să fie în „mâinile” celor cu o vârstă mai înaintată. Rezultatele sondajelor demonstrează că tinerii sunt mai pasivi la procesul de vot decât persoanele mai în vârstă. Dacă duminica viitoare s-ar desfășura alegeri pentru Parlamentul Moldovei, 58,8% din tineri (18-29 ani) vor merge sigur, procentul acesta crescând direct proporțional cu vârsta respondenților, până la 73,1% la persoanele care au peste 60 de ani (de regulă acesta este cel mai disciplinat electorat).[1, p.49]

De asemenea, analizând minuțios situația politică a țării noastre, observăm că tinerii mai puțin domină în sfera politică, de cât cei cu o vârstă mai înaintată. Tinerii sunt cei mai puțin interesați de politică. Rezultatele aceluiași sondaj arată că tinerii sunt interesați „foarte mult” și „mult” de politică doar în proporție de aproape 17 la sută, comparativ cu peste 26 la sută persoanele mai în vârstă. În ce privește opțiunea de vot a tinerilor, atunci sondajele arată că aceștea sunt predispuși să aleagă „noul” spre deosebire de „vechiul” nostalgic, care este încă dominant în Moldova. [1, p.35]

Una dintre categoriile grupurilor sociale, care trebuie cel mai semnificativ să se implice în politică, sunt studenții, fiindcă ei sunt cei ce studiază minuțios fiecare domeniu în parte, conform preferințelor sale. Studențimea de azi va constitui grupul intelectual, profesional și social-politic cel mai activ al societății de mâine. Studenții constituie viitoarea elită a societății și de aceea cultura politică și condițiile de socializare a studenților trebuie să constituie un obiectiv major al cercetărilor științifice. Potențialul intelectual pe care îl posedă studenții și rolul pe care îl vor avea pe viitor în societate, trebuie să transforme problema socializării lor politice într-o problemă majoră, de ordin statal.[6, p.150]

În viziunea mea, motivele care stau la baza dezinteresului tinerilor față de sistemul politic din Republica Moldova sunt următoarele:

- tinerii nu văd o perspectivă în viitorul țării;
- au oportunități reduse de implicare;
- cultura politică și civică a populației care presupune indiferență față de politică și puțină implicare;
- mulți tineri aleg să-și facă studiile peste hotare, și să se stabilească acolo cu traiul și deci nu-i mai interesează ceea ce se petrece acasă;

- tinerii nu cred că vor fi în stare să aducă o schimbare.

În urma analizei mai multor sondaje al Fundației Soros Moldova din august 2016, descoperim date despre alte forme de implicare a tinerilor (15-29): 7% dintre ei au semnat o petiție; 4% au participat la o grevă. Am preluat din același studiu date privind participarea tinerilor în forme asociative: 3% sunt membri ai unui ONG; 3% ai unei organizații religioase; 8% al unui club sportiv; 3% al unui partid politic; 3% al unui sindicat; și tot 3% al unui grup de inițiativă cetățenească. Datele existente indică o participare politică și civică scăzută a tinerilor. Într-un context general de dezinteres și lipsă a implicării, tinerii sunt chiar mai puțin activi și interesați decât media populației (3550,9 mii persoane). Studiul ne demonstrează că doar 4,4% dintre tineri au participat la consultările privind bugetele publice, la nivel local sau național, pe fondul unei participări oricum scăzute (11,3% din populație).[4]

Comparând datele din anul 2016, cu cele din 2019, ne dăm seama că tinerii posedă același dezinteres pe ani ce trec. În 2018, tinerii cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 ani reprezintă 34% din populația stabilă, iar tinerii cu drept de vot constituie cca 30 % din populație. Însă, identificăm faptul că în listele partidelor pe circumscripția națională la alegerile parlamentare din 2019, tinerii au constituit mai puțin de 30% din membrii fracțiunilor, iar o treime din ei sunt la limită de vârstă. De asemenea, nici primele 15 poziții de pe liste nu sunt reprezentate de tineri, iar unele fracțiuni nu au inclus deloc tineri pe poziții de top. În urma rezultatelor scrutinului din 24 februarie 2019, 16 tineri au acces în parlament, obținând cca 22% din mandatele disponibile pe circumscripția uninominală și 10 % din mandatele disponibile pe circumscripția națională. Analizând acești indicatori, putem observa că tinerii au jucat un rol important în rezultatele alegerilor, astfel partidele ar trebui să investească și să-și susțină mai mult tinerii și aripile de tineret.[2, p.8,11]

Deci, sunt de părerea că tinerii sunt cei mai importanți în cadrul țării, ei formând baza unui viitor stabil, cu o perspectivă înaltă, iar implicarea lor în sfera politică va dezvolta din ce în ce mai mult deprinderea de a acționa conform prevederilor legale. Odată ce tinerii își v-or trezi interesul față de politică, cred că totul se va desfășura într-o manieră mai semnificativă.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Pentru a motiva tinerii din Republica Moldova de a se implica activ în politică, cred că trebuie să recurgem la următoarele soluții:

1) Implementarea unei reforme în sistemul de învățământ cu scopul de a schimba percepția elevilor/studentilor cu privire la importanța activismului civic și politic pentru o societate democratică; aceasta trebuie să includă:

-începând cu clasa 1 și primele ore de dirigenție elevilor să li se explice, treptat și adecvat, niște concepte elementare despre politică - stat, popor, participare politică, politicieni, cel mai important e ca ei să înțeleagă că politicienii sunt oamenii care trebuie să reprezinte interesele cetățenilor și să le satisfacă necesitățile;

- instituirea unei discipline obligatorii începând cu clasa a 7 prin care elevilor să li se explice despre organizarea și funcționarea statului, despre sistemele democratice, despre valorile și principiile unei societăți democratice, despre importanța participării și implicării lor politice, prin prezentarea exemplelor concrete și a studiilor de caz;

- organizarea de lecții publice și întâlniri cu reprezentanții politici cel puțin o dată pe semestru, în cadrul cărora elevii/studentii să aibă discuții cu aceștia, să le adreseze întrebări, să creeze un fel de conexiune în urma cărora elevii să înțeleagă că politicienii nu sunt idoli și vedete, ci oameni simpli ca și toți ceilalți și prin urmare să învețe să aibă încredere în ei.

2) Lansarea unei campanii naționale periodic, de promovare a participării politice a tinerilor. Această trebuie să se realizeze sub egida Guvernului, a Parlamentului, a Președinției, a Societății Civile și a Mass-Media. Altfel zis, toate aceste instituții trebuie să-și unească eforturile pentru atingerea scopului, și o pot face prin următoarele acțiuni:

- publicități (online, foto, video, panouri) pentru promovarea participării la alegeri, la consultări publice, la bugetare participativă, la miting-uri etc.

-lansarea unor concursuri și competiții pentru tineri în care să li se verifice cunoștințele și abilitățile în ceea ce ține de implicarea lor politică și desigur oferirea premiilor, ceea ce iar motiva mult.

3) Instituirea mai multor internship-uri (practică) pentru tineri la instituțiile politice din toată țara, durata lor trebuie să fie de minim 4 săptămâni și să fie achitate integral, ca și salariile obișnuite; după asta s-ar putea oferi câteva job-uri pentru cei mai buni studenți la fiecare instituție/organizație politică; astfel, să se încurajeze venirea tinerilor în funcții politice.

Așadar, analizând datele statistice, expuse oficial, cu privire la participarea tinerilor în politică, remarc faptul că neapărat statul nostru trebuie să promoveze, cât mai urgent posibil, implicarea acivă a tinerilor, fiindcă ei sunt baza unei țări, care văd perspectiva prin prisma unor idei mai moderne și mai bune. Consider că odată ce tinerii v-or fi mai interesați de politica țării și lucrurile din cadrul acesteia se v-or desfășura cu certitudine cât mai corect posibil, fără anumite abateri.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Barometrul de opinie publică*. Noiembrie 2003. – Chișinău: IPP, 2003, 49 p.
2. Borcoi, M. *Tinerii și politica între dilema de participare sau absenteeism*. Chișinău: USM, 2019. 170 p.
3. Cristal, O. *Participarea politică a tinerilor în Republica Moldova*. Chișinău: USM, 2004. 32 p.
4. *Fundația SOROS Moldova*. Disponibil la: <https://soros.md>. [online]. [accesat la 24.03.2023].
5. Saca, V., Azizov, N. Participarea tinerilor din Republica Moldova în procesul politic: semnificații și motivații. Chișinău: USM, 2007. 99-114 p. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Participarea%20tinerilor%20din%20RM%20in%20procesul%20polit ic.pdf. [online]. [accesat la 12.03.2023].
6. Țurcan, G. Socializarea politică a studenților: probleme și tendințe. Chișinău: ASEM, 2004. 148-155 p. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Socializarea%20politica%20a%20studentilor.pdf. [online]. [accesat la 13.03.2023].

Coordonator științific: ȚURCAN Galina, dr., lect., univ.,
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: turcan.galina@ase.md

PROBLEME ACTUALE ALE EGALITĂȚII DE GEN ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CURRENT ISSUES OF GENDER EQUALITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

MEȘINĂ Salomeea, studentă, Specialitatea: SHT
BELESCU Dorina, studentă, Specialitatea: SHT

Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,

e-mail autori: belescu.dorina@ase.md
mesina.salomeea@ase.md

Abstract. *The topic examined in the article is important, given the fact that gender equality is an important human right, but this right has often been violated during historical development and is still violated in modern societies. And the Republic of Moldova is not an exception in this regard. The purpose of the research consists in the analysis of gender equality and its problems in the Republic of Moldova. For the analysis of the chosen problem, the following methods were used: analysis, synthesis, comparison, induction, deduction, and study of the legislative framework, of reports related to the problem in question, analysis of statistical data. The Republic of Moldova is facing severe problems related to gender equality. Women face different obstacles in the education system, in health, in politics, and in other fields. This is mainly due to the persistent patriarchal attitudes in society, but also to customs, traditions, the passive position of many women, the insufficient involvement of civil society. The existence of gender inequalities in society involves certain costs both for women individually and for society as a whole.*

Key words: *gender, gender equality, gender inequality, gender equality index.*

JEL CLASSIFICATION: J16

INTRODUCERE

Tema abordată în articol este importantă, dat fiind faptul că, egalitatea de gen este un drept important al omului, însă acest drept a fost deseori încălcat pe parcursul dezvoltării istorice și este încălcat, încă, în cadrul societăților moderne. Din păcate, Republica Moldova nu reprezintă o excepție în acest sens.

Problemele egalității de gen sunt recunoscute la nivel mondial, iar Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 include Obiectivul Global 5 care ține de egalitatea de gen și se numește **Realizarea egalității de gen, promovarea și susținerea dezvoltării femeilor și a tinerelor fete**. Acest Obiectiv urmărește, printre altele, eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva tuturor femeilor și fetelor de pretutindeni, și eliminarea tuturor formelor de violență împotriva tuturor femeilor și fetelor în sferele publice și private. În septembrie 2015, Republica Moldova a adoptat Declarația Summit-ului privind Dezvoltarea Durabilă, prin care s-a angajat să pună în aplicare Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030. Astfel, Obiectivul Global 5, devine unul dintre obiectivele pentru realizarea căruia Republica Moldova trebuie să își mobilizeze eforturile.

Scopul cercetării constă în analiza egalității de gen și a problemelor acesteia în Republica Moldova. Reieșind din scopul cercetării, sunt propuse spre realizare următoarele **obiective**:

1. Dezvăluirea conținutului conceptelor de gen, egalitate de gen și inegalitate de gen;
2. Analiza celor mai importante aspecte ale egalității de gen în Republica Moldova în diferite domenii.
3. Elaborarea recomandărilor cu privire la depășirea problemelor din domeniul egalității de gen în Republica Moldova.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Egalitatea de gen este o valoare fundamentală a societăților moderne. Pentru analiza problemei alese au fost utilizate următoarele metode: analiza, sinteza, comparația, inducția, deducția, studiul cadrului legislativ, a rapoartelor ce țin de problema în cauză, analiza datelor statistice.

Vom începe prin a dezvălui conținutul a trei concepte de bază din tema abordată. Conceptul de **gen** este utilizat pentru explicarea și înțelegerea relațiilor sociale, economice și culturale dintre femei și bărbați. Dacă conceptul de **sex** se referă la diferențele biologice dintre femei și bărbați, atunci cel de **gen** se referă la modul în care o anumită cultură definește aceste diferențe, la deosebirile dintre modul în care femeile și bărbații își trăiesc viața [1, p. 17]. **Egalitatea de gen** poate fi definită drept accesul egal al femeilor și bărbaților la resurse economice și echivalența profesiilor „masculine” și „feminine”, a rolurilor echivalente în societate, aprecierea echilibrată a aportului economic (și demografic) asupra dezvoltării [1, p. 69]. Iar **inegalitatea de gen** este fenomenul social care ține de tratamentul diferențiat al persoanelor în funcție de gen, tratament generat de distincțiile biologice și psihologice dintre genuri sau de normele culturale din societate.

Republica Moldova s-a angajat să promoveze egalitatea de gen prin ratificarea, în 1994, a [Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor \(CEDAW\)](#) și ale diverselor convenții ale Organizației Mondiale a Muncii. În anul 2006 a fost adoptată Legea nr. 5 **cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați**, care stipulează că, în Republica Moldova, femeile și bărbații beneficiază de drepturi și libertăți egale, fiindu-le garantate și șanse egale pentru exercitarea lor [7]. De asemenea, în Republica Moldova au fost implementate o serie de strategii și planuri de acțiune națională, care au promovat egalitatea de gen.

Totuși, inegalitatea dintre genuri continuă să fie o problemă stringentă. Astfel, în Raportul de Țară în domeniul Egalității de Gen în Republica Moldova, elaborat de către Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare la solicitarea ONU Moldova, se menționează că femeile sunt mai expuse riscului de a se confrunta cu sărăcia, că responsabilitățile de îngrijire par a fi printre principalele motive ale participării scăzute a femeilor pe piața muncii, că violența în bază de gen este omniprezentă și că inegalitățile de gen în domeniul sănătății sunt semnificative și persistente [8, p.4].

Inegalitățile de gen în Republica Moldova se manifestă în mai multe domenii relevante:

Educație. Educația este o sferă socială importantă. Atunci când fetele nu sunt educate la același nivel cu băieții, acest lucru are un efect negativ asupra viitorului lor și asupra oportunităților pe care le vor avea în viață. În Republica Moldova în domeniul educației există anumite inegalități de gen, dar lucrurile nu s-au schimbat simțitor în ultimii ani. De exemplu, în anul 2009 valoarea indexului egalității de gen era de 55, în 2014 – 54 [9, p.3]. Totuși, în anul 2021 acest index scade la 50 [6, p.4]. Chiar dacă dreptul la educație este un drept fundamental și în Republica Moldova toți au acces egal la educație, există dezechilibrări pe nivele de studii, segregarea pe sexe a unor activități școlare, „feminizarea” corpului didactic, mai ales în gimnazii și licee, etc. Astfel, inegalitățile în educație determină un cerc vicios cu impact amplu atât asupra bărbaților, cât și asupra femeilor, dar femeile sunt mult mai expuse excluziunii sociale și sunt mai vulnerabile [8, p. 39].

Politică. În Republica Moldova femeile sunt implicate în politică, dar această implicare este marcată de subreprezentare, mai ales la nivelul forurilor politice înalte. În urma modificărilor și completărilor unor acte legislative din 2016, statul introduce anumite cote minime ale reprezentării femeilor în politică. De exemplu, articolul 46 (3) al Codului Electoral al Republicii Moldova stipulează că Listele candidaților pentru alegerile parlamentare și locale vor fi întocmite respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe [4]. Multe femei din sfera politică s-au confruntat cu discursuri sexiste, discriminatorii sau chiar denigratoare. Însă, la acest aspect, în Republica Moldova lucrurile se ameliorează, iar indexul de egalitate în politică crește din 2009 până în 2021 de la 32 la 47 [6, p.4].

Sănătate. În Republica Moldova femeile și bărbații au acces egal la sănătate. Dar, în general adresările târzii la medici sunt caracteristice pentru ambele genuri. Bărbații de obicei încearcă să evite medicii pentru a nu-și arăta slăbiciunea, iar femeile – de cele mai multe ori, din lipsă de timp, a treburilor casnice, a necesității de a îngriji copiii. Bărbații sunt mai afectați de inegalitățile de gen

în materie de sănătate. Deși este în scădere, diferența de gen în speranța de viață (măsurată în ani, speranța de viață a femeilor minus speranța de viață a bărbaților) a fost constant mai mare de 8 ani din 2014 până în prezent [8, p. 4]. Iar o problemă majoră cu care se confruntă femeile, este că o bună parte dintre ele – în jur de 73%, nu au putere de decizie asupra propriei vieți sexuale și reproductive [8, p. 45]. În domeniul sănătății în Republica Moldova indexul de egalitate scade din 2009 până în 2021 de la 73 la 64 [6, p. 4].

Piața muncii. Educația și mai apoi, angajarea în câmpul muncii sporește gradul de independență, de încredere și de libertate al femeilor. Dar, Republica Moldova are cea mai mare prevalență a inactivității în rândul femeilor, comparativ cu țările din regiune. Principalii factori care contribuie la inactivitatea sporită a femeilor constituie responsabilitățile familiale, lipsa serviciilor de îngrijire a copiilor la prețuri accesibile sau disponibile, politicile favorabile familiei ineficiente, oportunitățile scăzute de angajare în zonele rurale [8, p. 64]. Rata de ocupare în 2019 era de 44,2 % pentru bărbați și de 36,5 % pentru femei. În 2021 această discrepanță crește, rata de ocupare fiind de 44,7 % pentru bărbați și de 35,4 % pentru femei [5]. Indexul de egalitate la acest aspect scade din 2009 până în 2021 de la 64 la 59 [6, p. 4].

Accesul la resurse. Inegalitatea salarială reprezintă una dintre cele mai semnificative probleme legate de egalitatea de gen nu doar în Republica Moldova, ci și la nivel global. Această inegalitate afectează considerabil femeile și nu doar pe perioada activității în câmpul muncii, deoarece inegalități financiare de-a lungul vieții contribuie la o diferență și mai mare între pensiile femeilor și bărbaților, la etapa de beneficiere a pensiei pentru limita de vârstă [3, p. 5]. Persoanele trebuie să beneficieze de plată egală pentru muncă egală sau muncă de valoare egală. Dar pentru moment, în Republica Moldova acest principiu nu se aplică pretutindeni, discrepanța între salariul mediu al femeilor și bărbaților crește constant, constituind, în 2020, 14,1%, cu circa 2pp mai mare față de anul 2011 [3, p. 4]. Iar indexul de egalitate la domeniul *Acces la resurse* a scăzut din 2009 până în 2021 de la 77 la 73 [6, p. 4].

Percepții și stereotipuri. Locul bărbaților și femeilor în societate este văzut în Republica Moldova prin prisma diferitor stereotipuri. De exemplu, în Republica Moldova încă predomină stereotipurile, conform cărora responsabilitățile legate de familie sunt în sarcina femeii, care trebuie să-și facă timp pentru familie și să renunțe la “carieră” în timp ce bărbatul trebuie să asigure partea financiară. În studiul „Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova”, s-a constatat că, 90,5% dintre bărbați și 81,5% dintre femei consideră că pentru o femeie cel mai important lucru este a avea grijă de casă și de a găti pentru familia ei. Ponderea bărbaților care consideră că schimbarea scutecelor, spălarea și alimentarea copiilor sunt responsabilitățile femeii, este și mai mare - 95%. Acest indicator este destul de mare și printre femei - 75,1% (3 din 4 femei) sunt de acord cu această afirmație [2, p.13]. Totuși, cu referire la acest aspect, lucrurile se ameliorează treptat, indexul de egalitate crescând din 2009 până în 2021 de la 42 la 62 [6, p. 4].

În Republica Moldova indexul total de egalitate a crescut de la 57 la 59 din 2009 2021 [6, p. 4]. Dar această creștere nu este uniform repartizată pe domenii. Dacă în domeniul politic lucrurile s-au ameliorat, atunci există domenii în care descreșterea indexului de egalitate este semnificativă.

Manifestările inegalității de gen nu trec fără a lăsa urme, ba chiar au și anumite costuri economice. În studiul „Costul economic al inegalităților de gen în Republica Moldova”, publicat de către Centrul Analitic Independent Expert-Grup în 2020, se menționează că persistența inegalităților de gen generează costuri economice enorme din cauza implicării insuficiente a femeilor în viața economică [10, p. 3]. În acest studiu se concluzionează că decalajele pe piața muncii dintre femei și bărbați duc la un PIB cu mult mai mic decât în cazul parității de gen. Datorită faptului că, participarea femeile pe piața muncii este mai mică și lucrează mai puține ore decât bărbații, ele au în medie o productivitate a muncii mai redusă. Din cauza acestor factori, economia națională ratează în fiecare an între 10% și 20% din valoarea PIB-ului înregistrat. În jur de 10% sunt ratate doar din cauza ratelor de participare mai mici a femeilor, iar dacă sunt luați în calcul toți cei trei factori costul anual crește deja la 20% [10, p. 23].

Așadar, Republica Moldova se confruntă cu probleme stringente care țin de egalitatea de gen. Femeile întâlnesc diferite obstacole și în cadrul sistemului de educație, și în sănătate, și în politică, și în alte domenii. Aceasta se datorează mai ales atitudinilor patriarhale persistente în societate, dar și obiceiurilor, tradițiilor, a poziției pasive a multor femei, a implicării insuficiente a societății civile. Existența inegalităților de gen în societate implică anumite costuri atât pentru femei în parte, cât și pentru societate în întregime.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Problema egalității de gen rămâne una globală. Egalitatea de gen nu înseamnă că bărbații și femeile devin la fel, ci doar că accesul la oportunități și la schimbări în viață nu trebuie să depindă de genul lor.

Republica Moldova se confruntă cu mai multe probleme ce țin de egalitatea de gen. Aceste probleme pot fi întâlnite în toate domeniile vieții sociale. Dat fiind faptul că, costurile inegalității de gen sunt mari, atât societatea în întregime, cât și fiecare individ în parte trebuie să contribuie la înlăturarea inegalităților de gen, la mărirea indexului de egalitate.

Recomandăm ca studiile și analiza acestei probleme să continue, ca statul și populația să promoveze activ egalitatea de gen, ca școala să fie liberă de orice momente discriminatorii cu privire la gen. Considerăm benefică crearea unor organizații care ar susține financiar femeile antreprenori la început de cale și introducerea măsurilor de transparentizare a sistemului de salarizare. Se impune implicarea mai puternică în soluționarea problemelor ce țin de inegalitatea de gen a societății civile. Iar educația cu privire la egalitatea de gen ar trebui să fie mai puternic promovată la toate nivelele educației – de la grădiniță până la masterat, pentru că doar prin educație vom putea să scăpăm de tradițiile și mentalitatea învechită, promovând frumosul principiu al egalității de gen.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. BAURCIULU, A., CASIAN, A., PÂRȚACHI, I., PETROIA, A., SAINSUS, V., VACULOVSCI, D. *Bugetare sensibilă la gen*. Chișinău: Acad. de Studii Econ. a Moldovei. Ed. a 2-a., 2016, 241 p.
2. CHEIANU-ANDREI, D., PEREVOZNIC, I., ZAPOROJAN-PÎRGARI, A., GROSU, E. *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*. Chișinău, 2015, 128 p. Disponibil la: https://cdf.md/wp-content/uploads/2021/11/Studiul_Barbatii-si-Egalitatea-de-gen-in-Republica-Moldova.pdf [online]. [accesat 22.03.2023]
3. COVRIG, N. *Inegalitatea salarială între femei și bărbați în 2020 E timpul să reducem diferența!*. Chișinău, 2021, 14 p. Disponibil la: https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/CPD_Inegalitatile-salariale-2020.pdf [online]. [accesat 24.03.2023]
4. Codul electoral. Publicat: 29-12-2017 în Monitorul Oficial Nr. 451-463 art. 768. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111378&lang=ro [online]. [accesat 25.03.2023]
5. Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în anul 2021. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/forta-de-munca-in-republica-moldovaocuparea-si-somajul-in-anul-9430_3548.html [online]. [accesat 25.03.2023]
6. IVAȘCU, R., BUZU, A. *Indexul egalității de gen. 2021. Care este nivelul de egalitate dintre femei și bărbați în Moldova?*. Chișinău, 2021, 17 p. Disponibil la: <https://progen.md/wp-content/uploads/2021/03/INDEXUL-EGALITATII-DE-GEN-2021-1.pdf> [online]. [accesat 22.03.2023]
7. Legea nr. 5 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107179&lang=ro [online]. [accesat 25.03.2023]
8. Raportul de Țară în domeniul Egalității de Gen. Moldova, 2021, 264 p. Disponibil la: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/evaluarea_in_domeniul_egalitatii_de_gen.pdf [online]. [accesat 25.03.2023]
9. Trei soluții pentru egalitatea de gen în educație. Disponibil la: http://egalitadedegen.md/wp-content/uploads/mdocs/trei_soluii_pentru_egalitatea_de_gen_in_educaie.pdf [online]. [accesat 23.03.2023]
10. ȚURCAN, A., MORCOTÎLO, I., VÎLCU, N. *Costul economic al inegalităților de gen în Republica Moldova*. Chișinău, 2020, 27 p. Disponibil la: https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Raport_Costul_Inegalitayilor_RO.pdf [online]. [accesat 24.03.2023]

Coordonator științific: ȚURCAN Galina, dr., lector.univ.

Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: turcan.galina@ase.md

PSIHOLOGIA BANILOR ÎNTRE COMPORTAMENT ȘI PERSONALITATE

THE PSYCHOLOGY OF MONEY BETWEEN BEHAVIOR AND PERSONALITY

DOROGOI Olivia, studentă, Specialitatea: CON

Academia de Studii Economice din Moldova,

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: olivia.dorogoi.02@mail.ru

Abstract: *The psychology of money is a current and at the same time extremely important topic in the analysis of how people's attitudes towards money influence their personality traits. It also reveals the idea that a healthy economic behavior is learned and developed from childhood. For each person, money evokes different thoughts and emotions. For this very reason, understanding the psychology of money will help us be aware of those thoughts, emotions and behaviors. This study summarizes the latest research results and conclusions of different professionals in the field of economic psychology. The research was carried out by means of a questionnaire encompassing 15 questions. Our analysis is based on the students' answers to these questions.*

Keywords: *psychology, money, economic behavior, economic personality, relationship*

JET CLASSIFICATION: D1, G4

INTRODUCERE.

„Banii nu schimbă oamenii, le dă doar masca jos de pe chip.” (Henry Ford)

Este unanim acceptat astăzi faptul că între oameni și bani există o relație simbiotică. Deseori nici nu ne imaginăm cât de influențați suntem de către bani. Aceștia impactează fiecare domeniu din viața noastră, inclusiv deciziile și comportamentul, manipulează, organizează, motivează, precum și limitează în anumite activități.

Banii reprezintă un atribut de necesitate absolută în asigurarea funcționării economiei mondiale contemporane. Actualmente, banii au părăsit sfera valorilor materiale, influențând asupra comportamentului și personalității umane, ierarhizarea valorilor personale, alcătuind baza pe care se construiește sistemul de relații sociale, conectând oamenii și oferind oportunitatea interacțiunii lor zilnice.

Din perspectiva psihologiei economice, **banii** reprezintă drept un fenomen care acționează ca un factor în determinarea proceselor interpersonale ale schimbului [1]. Deinea Olga, psiholog în domeniul economic, a menționat că „*Atitudinea față de bani este factorul determinant al creșterii economice a unei națiuni, deoarece este o componentă importantă a conștiinței economice a oamenilor.*” [2, p. 237].

Banii pot fi atât o sursă de bucurie cât și o sursă de anxietate. Tocmai din acest motiv, este foarte important modul în care ne raportăm la aceștia. Modul în care ne creăm relația cu banii, determină multe aspecte ale vieții noastre. Prin urmare, modelul ideal ar fi – formarea unei relații sănătoase cu banii.

Actualitatea temei derivă din complexitatea provocărilor cu care se confruntă oamenii în relația cu banii, precum și necesitatea înțelegerii sistemului de funcționare a banilor în vederea dezvoltării unei relații sănătoase cu ei.

Scopul cercetării constă în analiza conceptului de „psihologia banilor”, precum și rolul acesteia în formarea comportamentului și constituirea personalității.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Studiile arată că atitudinea față de valorile materiale se conturează încă din copilărie. Astfel, prin efectuarea unor cercetări asupra comportamentului copilului, putem prognoza atitudinea acestuia în viitor față de bani. Spre exemplu, un copil încăpățânat în copilărie v-a avea tendința să economisească minuțios banii în viitor, pe când un copil cuminte, va ajunge a fi darnic în ceea ce privește banii. Pe de altă parte, oamenii cu o personalitate matură conferă o valoare mai mică banilor și nivelului ridicat de satisfacție monetară. Ei dezvoltă o atitudine mai rațională și mai conștientă față de bani, care este percepută ca un mijloc și nu ca un scop.

Psihologul francez, Samuel Lepastier, în lucrarea sa „*Le fétichisme de la monnaie*”, prin intermediul metodei observației, a urmărit atitudinea mai multor persoane față de bani și le-a realizat portretele psihologice. În cele din urmă, Lepastier a observat o legătură directă între politica financiară a omului și trăsăturile de caracter [3].

Modul în care sunt gestionați banii (*îi netezim cu grijă sau le mototolim într-o minge, le ținem în portofel sau în buzunar*) pot spune multe lucruri despre proprietarul lor. Prin urmare, psihanalistii Andrei Rossokhin și Samuel Lepastier prin intermediul lucrării „*Banii: gesturile ne dau de gol*”, au descris complexitatea legăturilor noastre cu banii [4].

Astfel, persoanele ce preferă să poarte sume mari de bani în portofel, sunt de obicei asociați cu libertatea și independența. Pentru majoritatea bărbaților, aceasta reprezintă drept un simbol al puterii masculine. Prezența unei sume mari de bani, ameliorează anxietatea celor cărora le este frică de situațiile incomode care pot apărea din cauza insuficienței de bani.

Persoanele care pun banii în buzunarul jachetei, sunt de regulă persoanele care au frica de a pierde bani. Păstrarea banilor în buzunarul interior al jachetei, rezultă din dorința de ținere a bancnotelor „mai aproape de inimă” în scopul monitorizării acestora. Pe de altă parte, păstrarea banilor în buzunarul din față, vorbește despre o persoană sensibilă, lipsită de încrederea în sine, care simte mereu nevoia de protecție, și în acest mod, bancnotele par să acopere o persoană, să servească drept scut, o barieră între el și lume. Totodată, cei care pun banii în buzunarele laterale ale pantalonilor, simt uneori nevoia să-i atingă. Cei care păstrează banii în buzunarul din spatele pantalonilor, sunt persoane generoase, considerând problemele financiare drept un subiect secundar.

În opinia psihanalistilor, persoanele ce păstrează banii în portofel și se comportă foarte vigilent cu ei, preferă să economisească. Aceștia sunt mereu la curent cu cantitatea de bani pe care o dețin, duc o evidență riguroasă a banilor, precum și îi aranjează frumos în portofel. De asemenea, în opinia autorilor, portofelul exprimă statutul social a unei persoane, tocmai din acest motiv, aceștia îi acordă o deosebită atenție.

Unii dintre noi obișnuit să păstrăm în portofel una sau mai multe bancnote în valută străină. „Pentru mulți, ea este cea care simbolizează o viață stabilă”, spune psihanalistul Andrei Rossokhin. Dolari sau euro, plasați într-un compartiment special al portofelului, sau amestecați cu valuta națională, vorbesc despre dorința de a aparține unei lumi în care totul este calm și de încredere.

Obiceiul oamenilor de a purta în portofel toți banii pe care îi au, îi definesc ca fiind nesiguri în propriile forțe. În acest caz, banii le crează iluzia importanței și puterii.

O situație mai delicată, o posedă persoanele care mototolesc în mod constant bancnotele. În realitate, aceștia nu sunt cei care nu apreciază banii sau se comportă neglijent cu ei, ci sunt persoanele supărate și iritate că banii sunt prea puțini, deoarece banii mototoliți, crește vizual volumul lor și respectiv par a fi mai mulți. Pe de altă parte, cu certitudine, aceste persoane nu vor proceda în același fel și cu bancnotele mari de 500 sau 1 000 de lei.

Există și persoane care iubesc bancnotele noi și netezesc bancnotele boțite. Despre aceste persoane se spune că sunt visători. Pentru ei, banii reprezintă cheia către un viitor mai frumos.

Atitudinea față de bani reprezintă răspunsul comportamental al oamenilor exprimată prin nevoia monetară, motivația în vederea obținerii și utilizării acestora. Psihologia banilor evidențiază două mari patologii financiare: avariția (*cei care mor de foame cu banii în casă*) și persoanele care obișnuiesc să cheltuiască până la ultimul ban. Aceste persoane, de regulă, privesc banii ca un obstacol ce trebuie depășit.

Autorii Herb Goldberg și Robert T. Lewis în una din lucrările sale au identificat cauzele principale care duc la apariția patologiei financiare – *avaritia* și anume : insuficiența disciplinei financiare și a experienței în utilizarea corectă a banilor, care se învață încă din familie. Totodată, ei au determinat factorii ce conduc la apariția problemelor financiare, și anume [5]:

- Mânia – care poate duce la decizii pripite, incorecte, necontrolabile;
- Compasiunea – imposibilitatea gestionării emoțiilor, o grijă excesivă care poate duce la decizii financiare incorecte;
- Mulțumirea – când omul se mulțumește cu ceea ce are și nu dorește mai mult;
- Frica – care împiedică luarea deciziilor raționale;
- Invidia – este o pierdere de energie și o piedică în progresul personal și profesional;
- Avaritia – persoanele zgârcite sau cele care economisesc fără un scop anumit;
- Relațiile sentimentale – tradițiile, devotamentul față de religie, conservatismul față de bunuri poate duce la imposibilitatea dezvoltării personale și respectiv la bunăstarea financiară.

Pentru a înțelege mai bine care este atitudinea oamenilor de diferite categorii de vârste și activitate economică asupra banilor, precum și puterea acestora în determinarea comportamentului și a personalității, ne-am propus să efectuăm o cercetare sociologică cu tema „**Psihologia banilor între comportament și personalitate**”. În vederea realizării cercetării sociologice, am elaborat un chestionar online, alcătuit din 15 întrebări și distribuit prin intermediul rețelelor de socializare de mare anvergură, precum Facebook și Instagram. La chestionar au participat 67 de respondenți, dintre care, 31 persoane cuprinse între vârsta de 15-20 ani, 26 persoane cuprinse între vârsta de 21-25 ani și 10 persoane cu o vârstă de peste 40 ani. Chestionarea a fost confidențială, fiind exclusă posibilitatea indentificării persoanei chestionate.

În continuare, vom examina cele mai semnificative întrebări din chestionarul elaborat.

Astfel, la **întrebarea 2 – Care este atitudinea dumneavoastră față de bani ?** – 64,3% dintre participanți au recunoscut că au o atitudine neutră față de bani, ceea ce denotă faptul că aceștia privesc la bani drept ca la o sursă indispensabilă în vederea satisfacerii nevoilor zilnice. Ei nu plasează banii pe primul loc, definind alte lucruri mult mai importante.

La **itemul 3 – Sunteți dependent/ă financiar ?** – 78,5% dintre participanți au oferit un răspuns afirmativ. Independența financiară reprezintă calea spre care trebuie să țintim cu toții. Acest lucru îl confirmă și investitorul Mihai Purcărea în unul din interviurile sale: „, Independența financiară înseamnă să avem în orice moment suficienți bani cât să putem trece peste o criză – rămânem fără job, avem o problemă medicală etc. –, dar și să avem libertatea de a lua deciziile pe care vrem să le luăm legate de viața noastră, fără a fi constrânși de situația financiară.” [6].

La **întrebarea 4 – Pentru ce cheltuiți cei mai mulți bani ?** – 57,1% din respondenți cheltuie cei mai mulți bani pentru produsele alimentare, ceea ce ne demonstrează că printre prioritățile oamenilor este consumul alimentar de calitate înaltă. În general, conform Biroului Național de Statistică, mai bine de 70% din populația Republicii Moldova, cheltuie cei mulți bani pe locuință, produse alimentare și transport, și doar 25% pe divertisment, cumpărături și frumusețe [7].

Cu referire la **itemul 7** am propus participanților o întrebare provocatoare – **În cazul în care primiți 50 00 euro pe neașteptate, primul impuls al dumneavoastră ar fi ...** – 57,1% dintre participanți urmează să-i investească în scopul obținerii celui mai mare profit posibil. Acest fapt demonstrează curaj, raționament, încredere în sine și stabilitate emoțională.

Pe de altă parte, la **itemul 8 – În ziua de salariu, cel mai probabil ...** – 71,4% dintre respondenți țin să depună o mare parte din salariul primit în fondul de economii. Economisirea banilor este cel mai înțelept și simplu lucru pe care îl putem face pentru a ne asigura un viitor financiar liniștit și pentru a ne bucura de lucrurile pe care ni le dorim cu adevărat. Pentru a economisi bani este nevoie de disciplină și de motive importante.

La **întrebarea 11 – Care este atitudinea dumneavoastră față de a lua bani cu împrumut ?** – 50% din participanți încearcă să nu împrumute nicio dată bani de la alții, unde 21,4% dintre ei

împrumută bani doar pentru necesitățile absolute. „Nu te împrumuta și nu împrumuta” sunt celebrele cuvinte ale lui Polonius din Hamlet, piesa de teatru a lui Shakespeare, prin care acesta ne oferă o atitudine – nu da bani prietenilor tăi. Polonius este de părerea că banii împrumutați unui membru al familiei sau unui prieten nu duc doar la pierderea banilor, ci și la pierderea relațiilor, la apariția unor probleme complet neașteptate.

Mulți autori sunt de părerea că pentru a testa un om, este nevoie să-i dăm bani cu împrumut. În acest caz, banii reprezintă adevărata măsură a caracterului unui om.

La **întrebarea** cu numărul 15 – **Credeți că banii pot schimba un om?** – am rămas plăcut surprinsă de faptul că majoritatea participanților, mai exact 78,6% sunt de părerea că banii nu pot schimba un om. Oamenii care au o anumită educație, își dau seama că, banii nu te fac mai deștept, mai frumos sau mai special. Banii reprezintă doar un mod prin care poți cumpăra fie obiecte, fie experiențe. Cu toate acestea, banii nu pot cumpăra prietenii, nu pot cumpăra sentimentele și fericirea.

CONCLUZII

Zilnic, luăm zeci de mii de decizii, care, sunt puternic influențate de către psihologia banilor, fără să ne dăm seama. Puterea psihologică a banilor a fost pusă la încercare de către mulți cercetători.

În zilele noastre, observăm persoane trăind și respirând cu oxigenul banilor, fiindcă, fără aprovizionarea ei suficientă, avem probabilitatea de a ne îneca în datorii, ducând la stări precum: singurătate, depresie, anxietate și relații eșuate.

Suntem de părerea că orice persoană trebuie să construiască relații sănătoase nu doar cu semenii, ci și cu banii. Astfel, dacă avem o atitudine neserioasă față de bani (*ne comportăm neglijent cu ei, îi mototolim*) – subconștientul se încarcă cu ideea că nu avem nevoie de bani. Și invers, banii vor fi atrași de cei care se comportă atent cu ei și îi aranjează frumos în portofel. Astfel, relieffăm faptul că atitudinea față de bani se construiește încă de la o vârstă fragedă. Însușirile psihice ale personalității financiare în devenire sunt împrumutate și învățate încă din familie.

Adevărul este că banii sunt doar o lupă, prin prisma căreia te vezi mai bun decât ești. Dacă ești amabil și generos, vei fi și mai amabil și generos cu banii. Dacă ești nepoliticos și egoist, vei fi și mai nepoliticos și egoist cu banii. Banii sunt doar un instrument și tu decizi ce să faci cu ei [8].
Relația sănătoasă cu banii – îți generează o viață fericită și prosperă!

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. OLOIERU, A. *Comportamentul economic și psihologia banilor*. Chișinău, 2018. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/111-113_13.pdf
2. ДЕЙНЕКА, О. С. *Психология денежного обращения. Символизация денег: опыт эмпирического исследования*. Moscova, M. : Ин-т психологии РАН, 2004, 207-241 p.
3. Școala de Bani. „Dezvoltă o relație sănătoasă cu banii”. România. Disponibil: <https://www.scoaladebani.ro/blog/dezvolta-o-relatie-sanatoasa-cu-banii>
4. LEPASTIER, S. *Le fétichisme de la monnaie*. În *Revue française de psychanalyse*, 2013/1,(Vol.77), Paris. Disponibil: <https://www.cairn.info/revue-francaise-de-psychanalyse-2013-1-page-91.htm>
5. РОССОХИН, А. , ЛЕПАСТЬЕ, С. *Деньги: наши жесты нас выдают*. Disponibil: <https://www.psychologies.ru/articles/dengi-nashi-jestyi-nas-vydayut/>
6. GOLDBERG, H. , LEWIS, R.T. *Money Madness - The Psychology of Saving, Spending, Loving, and Hating Money*. Wellness Institute, INC, Gretna, LA , 1979. Disponibil: <https://www.pdfdrive.com/money-madness-the-psychology-of-saving-spending-loving-and-hating-money-e184604036.html>
7. ROȘCA, A. Interviu, podcast : Mihai Purcărea. *Psihologia banilor, ce știu investitorii înțelepți și cea mai bună strategie de investiții*. România, Septembrie, 2022. Disponibil: <https://www.andreearosca.ro/mihai-purcareal/>
8. Biroul Național de Statistică. *Veniturile și cheltuielile populației în anul 2021*. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/veniturile-si-cheltuielile-populatiei-in-anul-2021-9442_49900.html
9. CreditPrime. „Psihologia banilor”. Disponibili: <https://creditprime.md/blog/psihologia-banilor/>

Coordonator științific: ȚURCAN Galina, dr., conf.univ.

Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: turcan.galina@ase.md

SECȚIUNEA 8:

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE DE PROMOVARE A VALORILOR ECONOMICE ÎNTR-OECONOMIE NAȚIONALĂ

EFICIENȚA POLITICII BUGETAR FISCALE PRIN ANALIZA COMPARATIVĂ A BUGETULUI DE STAT PENTRU PERIOADA 2022 ȘI 2023 (ÎN CAZUL MOLDOVEI)

THE EFFICIENCY OF THE FISCAL BUDGET POLICY THROUGH THE COMPARATIVE ANALYSIS OF THE STATE BUDGET FOR THE PERIOD 2022 AND 2023 (IN THE CASE OF MOLDOVA)

COVALI Stela, studentă, Specialitatea: EGCE

Universitatea „Ștefan cel Mare” România, Suceava, strada Universității 13
e-mail autor: stelacovali03@gmail.com

Abstract. *The purpose of the research is the comparative analysis of the state budget of the Republic of Moldova for the years 2022-2023. The State Budget (BS) represents the main component of the National Public Budget (NPB) of the country, which accounts for around 60% of the volume of current revenues and expenses incurred from the National Public Budget. The fact that the structural changes in spending determine that there were changed the priorities, so the budget puts an emphasis on the social sphere, education, and currently national security.*

As a scientific-methodological basis of the research, various scientific works and articles of local and foreign authors, who research the subject in specialized literature and the press, the materials of international conferences dedicated to the practical and theoretical aspects of public finance management were used. In order to develop this research, the descriptive research method was used in the research methodology, which allowed studying the basic notions about the management of public finances, such as definitions, classifications.

Keywords: *The state budget, public finance, national public budget, education..*

JEL CLASSIFICATION: *E Macroeconomics and Monetary Economics.*

INTRODUCERE

Bugetul de stat (BS) reprezintă principalul component al Bugetului Public Național (BPN) al țării căruia, conform cercetărilor efectuate, îi aparține în jur de 60% din volumul veniturilor curente realizate și cheltuielilor efectuate din BPN. Criza economică și financiară, care s-a aprofundat pe parcursul anilor precedenți, dar și instabilitatea politică, au făcut probleme destabilizatoare în domeniul finanțelor publice, mai cu seamă în formarea veniturilor bugetului de stat. Managementul finanțelor publice este știința care se ocupă cu studierea bugetului public național și reprezintă un sistem de metode, principii, tehnici și instrumente privind încasarea și utilizarea resurselor financiare publice și gestionarea eficientă a banului public. Responsabilitatea pentru colectarea surselor financiare publice și distribuirea lor după prioritățile economico-sociale este o funcție importantă a managementului finanțelor publice. Problema centrală în managementul finanțelor publice constituie utilizarea eficientă a banilor publici, deoarece este știut că „este plăcut să cheltui banii altora”.

Importanța și actualitatea temei cercetate.

Evoluțiile politice, economice și sociale din ultimii ani în țara noastră au pus în evidență necesitatea unei reforme profunde și reale în domeniul managementului finanțelor publice. În Programul de activitate al Guvernului pentru anii 2013–2020 este expres stipulat: „Apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană se poate produce doar în condițiile unui stat în care structurile puternic ierarhizate sunt înlocuite cu structuri descentralizate, transparente și dinamice, întemeiate pe supremația legii, a drepturilor și libertăților civile. Guvernul va asigura corelarea reformei administrației centrale cu cea a administrației locale și transferul de competențe către

autoritățile publice locale, inclusiv în domeniul finanțelor publice. Descentralizarea puterii și abilitarea autorităților publicelocale cu puteri reale vor avea o contribuție majoră și la dezvoltarea veritabilă a regiunilor, desconcentrând și activitatea economică pe întreg teritoriul Republicii Moldova”.

Pentru realizarea eficientă a scopului propus spre analiză, s-au formulat următoarele **obiective**:

- Cercetarea conceptuală a noțiunii și procesul formării bugetului de stat;
- Analiza cadrului normativ al finanțelor publice din Republica Moldova;
- A prezenta particularitățile formării și distribuirii bugetelor R. Moldova;

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Finanțele publice cuprind un sistem de reguli, de organe și proceduri cu ajutorul cărora colectivitățile publice pot să-și îndeplinească atribuțiile ce le au prin intermediul mijloacelor financiare.

Tabelul. 1

	2023 aprobat	2022 aprobat	2022 executat
Venituri	64,8	50,06	59,24
Cheltuieli	83,1	59,61	50,37
Deficit bugetar	18,3	15,13	9,33

Potrivit Legii Nr. 359 din 22-12-2022 cu privire la aprobarea bugetului de stat pentru anul 2023, bugetul de stat pentru anul 2023 se aprobă conform datelor prezentate de autor în tabelul 2.7, la venituri în sumă de 64868382,2 mii de lei și la cheltuieli în sumă de 83195682,2 mii de lei, cu un deficit în sumă de 18327300,0 mii de lei.

Astfel, constatăm că pentru anul 2023, au crescut toți indicatorii care compun deficitul bugetar. Veniturile au fost aprobate cu 14,74 mld. lei mai mult față de nivelul aprobat în anul 2022, cheltuielile cu 23.49 mld lei mai mult, în rezultatul căruia deficitul bugetar planificat se estimează să se majoreze și el cu 3.17 mld. lei mai mult.

Tabelul 2.

Indicatori	2020	2021	2022	2023
Finanțarea netă, din care:	6,9%	6,5%	4,6%	2,7%
Internă	2,7%	2,9%	1,9%	1,4%
Externă	1,4%	3,5%	2,7%	1,3%
Alte surse de finanțare	1,0%	-0,1%	-0,3%	0,8%
Deficit bugetar	-7,9%	-6,3%	-4,2%	-3,5%

După cum se observă din tabelul prezentat de autor mai sus, pe termen mediu, deficitul bugetar, este finanțat preponderent din surse externe. Această evoluție relevă în continuare necesitatea atragerii fondurilor externe și, implicit, respectarea condițiilor

financiare și structurale de accesare a acestora. În contextul efectelor pandemiei COVID-19 asupra economiei naționale, în perioada 2021-2023 se estimează că Guvernul va beneficia de intrări din împrumuturi de stat externe, din care, în medie, 50,8% vor fi direcționate pentru susținerea bugetului, iar circa 49,2% – pentru finanțarea proiectelor investiționale.

În partea ce ține de finanțarea internă a deficitului bugetar prognozată pentru perioada anilor 2021 – 2023, structura acesteia se prezintă în tabelul următor.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Tot ce ține de geoeconomie, geopolitica, situația de urgență, au contribuit la modificările atât în componența veniturilor, cât și a cheltuielilor, structura deficitului. Faptul că s-a modificat structural cheltuielile, determină că s-au modificat prioritățile, astfel bugetul pune un accent pe sfera socială, educație, și actual securitate națională.

Recomandări:

1. Creșterea randamentului fiscal al impozitelor și taxelor locale, inclusiv prin creșterea eficienței administrării acestora.
2. Reconsiderarea sistemului de facilități fiscale, proiectarea și punerea la punct a unor mecanisme concrete de stimulare a agenților economici în achitarea la timp a impozitelor și taxelor locale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Introdusere în bugetul de stat- <https://www.mf.gov.md/ro/buget/bugetul-public-na%C8%9Bional/bugetul-de-stat>
2. Indicatorii bugetului de stat- <https://mf.gov.md/ro/categoria-documentului/bugetul-de-stat-pe-ani> ,
<https://mf.gov.md/ro/content/bugetul-de-stat-2023-0>
3. Sursele de finanțare a bugetului de stat pentru 2022-2023-
file:///C:/Users/Admin/Pictures/Downloads/L_359.2022.ro.pdf ,
<https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-914-mf-2022.pdf>

Coordonator științific: TOMȘA Aurelia, dr., conf. univ.
Academia de studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: aureliatomsa@yahoo.fr

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРОГРАММ ПОДДЕРЖКИ И РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В МОЛДОВЕ

EFFICIENCY OF THE STATE PROGRAMS FOR SUPPORT AND DEVELOPMENT OF THE ENTREPRENEURSHIP IN MOLDOVA

LAPTEACRU Irina, studentă, Specialitatea: FB

Academia de Studii Economice din Moldova

Email: lapteacru.irina@ase.md

Abstract. *In modern conditions, small and medium-sized enterprises have a special influence on the development of the economy in the country and on increasing its flexibility. At the same time, newly opened small and medium-sized enterprises are forced to close and incur losses. Thus, it is necessary to intervene by the state in creating conditions for the development of small and medium-sized businesses, through various programs, activities and policies. The main purpose of this study is to analyze the effectiveness of existing government programs for the support and development of small and medium-sized businesses, as well as opportunities for their improvement.*

*The work used such **research methods** as the analysis of Internet resources and literary sources, so the main programs offered by the ODA organization were described and analyzed. State sources were also analyzed, with the help of which the number of liquidated enterprises was determined, as a result, it was identified and proposed to solve the problem. With the help of synthesis, all the conclusions were combined, which flowed into a conclusion, which became a proposal for solving problems.*

Keywords: *entrepreneurship, efficiency, incubators, start-up, business management, gender development, lifelong learning.*

JEL CLASSIFICATION: O11, E24, L26

ВВЕДЕНИЕ

Устойчивое развитие малого и среднего бизнеса имеет особую экономическую и социальную значимость для государства. В современных условиях экономики, малое и среднее предпринимательство – это один из самых популярных видов предпринимательства в Молдове. Преимуществами такого вида предпринимательства является легкая организация и оформление предприятия, обладая небольшими знаниями и опытом в данной сфере.[1]

Согласно отчету Национального бюро статистики, в 2021 году в Республике Молдова насчитывалось 52 500 предприятий, из которых 38 300 — активных, в этом же году было создано 5 300 тысяч предприятий и, в тоже время, 5 500 тысяч ликвидированы. [2] Таким образом, устойчивое развитие и эффективное функционирование предприятий напрямую зависит от государственной поддержки.

Целью данного исследования является комплексный анализ эффективности государственных программ поддержки малого и среднего предпринимательства в Молдове, а также выявление направлений совершенствования политики развития малого и среднего предпринимательства национальной экономики.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Для поддержки новых, нерентабельных или действующих малых и средних предприятий, была создана организация (ODA), подведомственная Министерству Экономики, предлагающая ряд программ по Развитию Предпринимательства в Молдове. Миссией такого типа программ является поддержка развития отечественной предпринимательской среды, в

том числе малых и средних предприятий, путём продвижения предпринимательской культуры, оказания финансовой и технической помощи компаниям, выдачи государственных и финансовых гарантий, а также обеспечение инфраструктуры поддержки бизнеса.

Бенефициариями программ являются все граждане республики Молдова, старше 18 лет. Женщины, которые отличаются эмоциональным интеллектом, решительным характером и умением трудиться с отдачей. Мужчины, которым необходимы *производственные помещения или офисы, бесплатное обучение в сфере предпринимательства. Молодые люди, в возрасте до 35 лет*, желающие открыть собственное дело с помощью упорства, энергии, так как именно молодежь может стать примером успешной карьеры и включиться в процесс усилия по восстановлению экономики. [3]

Организация ODA предлагает большой спектр возможностей и программ, основными из которых является:

1. **Программа «Старт для молодых людей: устойчивый бизнес в родной стране»**
2. Пилотная программа «Женщины в бизнесе»
3. Бизнес-инкубаторы
4. Программа непрерывного обучения «Эффективное управление бизнесом» и т.д.

Эти программы предоставляют действующим и потенциальным предпринимателям финансовую поддержку, возможности для начинания бизнеса и роста: доступ к услугам обучения и предпринимательского консультирования и доступ к грантам, фондам финансирования. [3].

Программа «Старт для молодых людей: устойчивый бизнес в родной стране» рассчитана для молодых людей и предполагает обучение в области предпринимательства и помощь в претворении бизнес-идей в жизнь. Цели программы сфокусированы на оказании финансовой поддержки молодым людям в деле запуска и развития бизнеса, при этом особый упор будет сделан на инновационном бизнесе, упрощении внедрения инноваций, трансфере технологий и ноу-хау, увеличении числа активных предприятий и рабочих мест в сельской местности. [4]

Пилотная программа «Женщины в бизнесе» предназначена для женщин, планирующих открыть или расширить свой бизнес. Цели программы заключаются в обучении и наставничестве для подготовки женщин, планирующих открыть свое дело, также программа включает в себя мелкомасштабные инвестиции, чтобы снизить риск провала бизнес-начинания на начальной стадии. [5]

В рамках программы «Бизнес-инкубаторы» начинающим предпринимателям, которые хотят расширить свой бизнес, выделяют помещения для осуществления деятельности, оказывают консалтинговую поддержку, предоставляют профессиональную, техническую и административную помощь. [6].

Программа непрерывного обучения «Эффективное управление бизнесом» является программой обучения, предназначенной для предпринимателей любого возраста. Программа предлагает помощь в выявлении и преодолении сложностей в бизнесе, а также дает основы инновационных моделей менеджмента, эффективной коммуникации с деловыми партнерами. [7].

ВЫВОД

На основании всего вышесказанного, следует отметить, что в современных условиях, устойчивое развитие малого и среднего предпринимательства является приоритетным направлением социально-экономической политики Республики Молдова. В последние года государством предпринимаются активные меры по созданию благоприятного климата для деятельности малых и средних предприятий.

Одним из направлений решения проблемы должно стать продолжение работы по совершенствованию механизма финансовой поддержки малых предприятий с помощью

государственных программ, отсрочки страховых платежей, кредитов по льготным ставкам, грантов на создание и развитие бизнеса.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Под редакцией В.Я.Горфинкеля. ЭКОНОМИКА ФИРМЫ. [26с.] Москва.Юрайт.2012. ISBN 978-5-9916-1851-9.
2. Наталья Глушкова. Демография предприятий в Республике Молдова в 2021 году. Доступен на: https://statistica.gov.md/ru/demografiya-predpriyatii-v-respublike-moldova-v-2021-godu-9557_60197.html [Дата обращения: 28.03.2023]
3. Возможности для открытия и развития бизнеса. Доступен на: <https://emoldovata.gov.md/ru/vozmozhnosti-dlya-otkrytiya-i-razvitiya-biznesa>. [Дата обращения:28.03.2023]
4. **Программа «Старт для молодых людей: устойчивый бизнес в родной стране».** Доступен на: <https://www.odimm.md/ru/sml-info> [Дата обращения: 21.03.2023].
5. **Женщины в бизнесе.** Доступен на: <https://www.odimm.md/ru/pfa-zhenshchiny-v-biznese> [Дата обращения:21.03.2023].
6. **Бизнес-инкубаторы.** Доступен на: <https://www.odimm.md/ru/onas/oblasti/biznes-inkubatory> [Дата обращения: 21.03.2023].
7. **Программа непрерывного обучения – Эффективное управление бизнесом.** Доступен на: <https://www.odimm.md/ru/gea-start-ru> [Дата обращения:21.03.2023].

Coordonator științific: IGNATIUC Diana, dr., conf.univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Chișinău, RM, str.Banulescu-Bodoni 61,
e-mail: ignatiuc.diana.dmitri@ase.md

IMPACTUL CRIZELOR ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMIEI ȘI SOCIETĂȚII

THE IMPACT OF CRISES ON THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY AND SOCIETY

GÎNDEA Gabriela, studentă, Specialitatea: EG

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu – Bodoni 61,

e-mail autor: gindeagabriela04@gmail.com

Abstract. *Economic crises of all times have impacted significantly on the economic development and growth of all countries around the world. Thus, their consequences are still felt today, reflected in rising inflation, resource scarcity, political instability, etc. This research aims to present the general characteristics of crises, the context of their emergence and development, but also to identify strategies to combat the adverse effects produced by crises. In order to facilitate the perception of the essence of the topic, the crisis caused by the COVID -19 pandemic has been analysed. Thus, the research carried out has established the main causes and the way in which economic crises manifest themselves.*

Keywords: *Economic Crisis, Stagnation, Society, Instability*

JEL CLASSIFICATION: E3, E32

INTRODUCERE

Criza economică este o perioadă de declin economic, care poate avea mai multe cauze, astfel termenul de criză economică a apărut în perioada crizei lumii capitaliste datorate supraproducției. În urma acestui eveniment, tot mai multe state au început să se confrunte cu fenomenul de criză, aceasta fiind de mai multe tipuri, dar în general determinată de aceleași cauze și generând consecințe similare. Așadar, consider că acest subiect este actual, deoarece, la moment trăim într-o perioadă de criză energetică, am trecut recent printr-o criză sanitară, pandemie, respectiv este necesară cunoașterea tuturor particularităților acestor fenomene pentru a ști cum să acționăm și ce măsuri să întreprindem, cu scopul de a diminua impactul mai puțin favorabil al crizelor asupra economiei și societății. În acest context, țin să menționez că **scopul** lucrării respective este de a prezenta și a informa cu privire la caracteristicile crizei din 2020, cauze, consecințe, aspecte generale și metode de remediere. Chiar dacă populația nu poate influența semnificativ situația, cu ajutorul activității fiecărei persoane, este posibilă realizarea unei schimbări, de aceea, este important să observăm cum au evoluat datele principalilor indicatori macroeconomici, să analizăm care este impactul și să stabilim cum putem acționa pentru a face o schimbare spre bine. **Metodele utilizate** în cercetare sunt: statisticomatematică (analiza comparativă și în dinamică), metoda deducției, analizei, sintezei și documentarea.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Analiză succintă a surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate

Pentru a identifica efectele și impactul crizelor în societate, a fost efectuată o analiză a literaturii de specialitate. Astfel, în mare parte, subiectele relevante temei au fost opiniile experților, articolele ce prezintă o analiză comparativă sau în dinamică, articolele care descriu cursul și etapele crizelor. În urma studierii textelor selectate, acestea au fost sistematizate conform unor criterii, cu

scopul de a facilita perceperea acestora și ordonarea temelor abordate pentru a scrie rezumatul acestei lucrări.

Descrierea metodelor de cercetare utilizate

În primul rând a fost utilizată metoda documentării și analizei, pentru a crea o imagine clară a esenței subiectului abordat. În continuare, cercetarea s-a axat pe prezentarea datelor comparative și în dinamică cu privire la anumiți indicatori macroeconomici. De asemenea, metoda deducției a avut un rol important în stabilirea măsurilor de remediere a consecințelor crizelor în economie și societate.

Rezultatele obținute

Criza economică este definită ca o tulburare bruscă a echilibrului economic, o manifestare unor perturbări și dereglări de amploare în desfășurarea activității economice și inversarea tendințelor ascendente prin tendințe descendente în activitatea economică, fiind exprimată prin creșterea stocurilor de produse nevândute și reducerea producției, prin scăderea prețurilor, prin șomaj și scăderea cursurilor bursiere. [1] De asemenea, o economie ce trece printr-o criză economică va experimenta aproape sigur o scădere a PIB-ului. Fazele crizei economice se manifestă printr-o perioadă de stagnare, de [recesiune](#) însoțită de [inflație](#), cauzate de o conjunctură complexă. În același context, termenul „criză economică” poate fi aplicat unei game largi de situații în care unele produse financiare își pierd brusc o parte semnificativă din valoarea nominală. În viziunea [Băncii Naționale a Republicii Moldova](#), criza economică reprezintă punctul de cotitură dintre recesiune și expansiune economică în cadrul unui [ciclu economic](#) și care semnifică reluarea creșterii economice, de obicei ca urmare a politicilor de expansiune, adică de reducere a ratei dobânzii și de ridicare a restricțiilor din calea creditării, ceea ce favorizează procesul investițional și/sau ca urmare a îmbunătățirii climatului economic internațional. [5]

Astfel, crizele economice reprezintă un fenomen frecvent întâlnit în societatea contemporană, mai ales în țările care fac parte din lumea a 3-a, acestea având o industrie și economie mai puțin dezvoltată, care depind de prețurile la materia primă exportată. Cu toate acestea, în lumea interconectată de astăzi, economia globală adesea suferă fluctuații și se împiedică în fața unor evenimente neprevăzute sau a unor eșecuri regionale care destabilizează sistemul financiar în ansamblu.

Cauzele generale ale crizelor sunt:

- Gestionarea incorectă și neprofesionistă a politicilor economice. Punerea în aplicare de către guverne a politicilor economice eronate, poate aprinde fitilul unei crize economice locale.
- Instabilitatea politică într-o regiune, de asemenea poate genera o criză, din cauza lipsei unei strategii de activitate bine definite.
- Dezastre naturale, politice sau sociale, cum ar fi: cutremure, tsunami, războaie, revolte, etc. care, prin efectele lor produc o serie de schimbări în societate și ulterior în economie
- Fluctuații în prețul la materie primă, ceea ce generează în scurt timp o criză economică globală, din cauza creșterii exagerate a prețurilor și incapacității țărilor de a acoperi costurile.

În același context, crizele economice au un impact semnificativ în cadrul dezvoltării și creșterii economice a unei țări. Printre consecințele generale se identifică:

- *Încetinire economică, contracție sau depresiune economică.* În funcție de gravitatea crizei, economia poate încetini, se poate contracta sau stagna o perioadă mai lungă de timp, iar apoi este nevoie de ani de zile pentru a-și recăpăta stabilitatea.
- *Impact social semnificativ.* Criza pune adesea în pericol obiectivele sociale și culturale, ducând la ajustări nefavorabile și reducând calitatea vieții populației.
- *Impactul politic.* Criza este urmată de reduceri și creșteri de tarife substanțiale și neobișnuite, ceea ce duce la proteste și greve care pot destabiliza politic țări întregi. [3]
- *Sărăcia.* Crizele îi afectează cel mai puternic pe cei mai slabi din punct de vedere socio-economic, crescând sărăcia și, în unele cazuri, ducând la sărăcie.

O criză care a afectat destul de semnificativ economia, este cea produsă de pandemia COVID. Pandemia de COVID - 19 a generat un val de șoc, care a afectat întreaga economie mondială și a declanșat cea mai mare criză din ultimul secol. Acest lucru a dus la o creștere drastică a inegalității în interiorul și între țări. Observările experților sugerează, că redresarea post-criză este la fel de inegală ca șocurile crizei economice inițiale: economiile emergente și grupurile dezavantajate au nevoie de mult mai mult timp și resurse pentru a depăși pierderile de venituri și mijloace de trai, cauzate de pandemie. Spre deosebire de multe alte crize anterioare, un răspuns pe scară largă și prompt a fost lansat la începutul pandemiei prin politici economice, care au avut succes în atenuarea efectelor negative pe termen scurt. Cu toate acestea, răspunsul la situația de urgență a generat și noi riscuri – cum ar fi creșterea bruscă a nivelului datoriei private și publice în economia globală – care, dacă nu sunt abordate în mod decisiv, ar putea periclita redresarea echitabilă.

Răspunsurile guvernamentale pe termen scurt la pandemie au fost remarcabil de rapide și cuprinzătoare. Guvernele au aplicat numeroase instrumente de politică fără precedent sau care nu au fost niciodată utilizate pe această scară în economiile emergente. Printre exemple se numără măsurile directe de sprijinire a veniturilor, moratoriile asupra datoriilor și programele de cumpărare de active implementate de băncile centrale. Aceste programe au variat considerabil ca dimensiune și sferă în parte pentru că multe țări cu venituri mici au avut dificultăți în mobilizarea resurselor, având în vedere accesul lor limitat la piețele de credit și nivelurile ridicate ale datoriei publice, care existau chiar înainte de criză. Datorită acestui aspect, amploarea răspunsului fiscal în raport cu PIB a fost ridicat în aproape toate țările cu venituri mari și scăzut sau inexistent în țările cu venituri mici. În țările cu venituri medii, răspunsul fiscal a variat semnificativ, reflectând diferențe marcante în capacitatea și dorința guvernelor de a aloca resurse pentru sprijinirea programelor. [4]

O consecință negativă a crizei COVID reprezintă creșterea șomajului, mai ales în rândul muncitorilor necalificați. Din cauza că multe companii și-au sistat temporar sau definitiv activitatea, persoanele angajate în aceste întreprinderi au rămas fără un post de muncă. Astfel, economia a avut de suferit din cauza creșterii ratei șomajului, deoarece, statele erau nevoite să investească banii în ajutoarele de șomaj, în timp ce impozitele plătite de persoane sau companii lipseau la acel moment din bugetul statelor.

În Republica Moldova lockdown-ul de asemenea a avut un impact semnificativ, fiind afectată atât economia cât și societatea în general. În primul rând, vom estima **impactul lockdown-ului asupra încasărilor bugetare**. În acest sens, vom analiza impactul asupra veniturilor din taxe și impozite (preponderent, TVA, accize și impozit pe venit), care sunt direct corelate cu nivelul consumului și a situației economice per ansamblu; Estimările confirmă un șoc negativ, dar deloc dramatic, al lockdown-ului asupra ambelor surse de venituri. Astfel, în lunile cuprinse de lockdown (martie-mai 2020), încasările din impozite și taxe au fost cu 1.3 miliarde MDL mai mici comparativ cu nivelul estimat în cazul în care nu era lockdown. În cazul contribuțiilor de asigurări sociale și obligatorii, încasările au fost cu 373 milioane MDL mai mici față de nivelul, care putea fi încasat în lipsa lockdown-ului. Astfel, putem constata că **impactul net al lockdown-ului asupra bugetului public național este estimat la circa 1,7 miliarde MDL – calculat drept diferența dintre încasările de facto în perioada martie – mai 2020 și încasările care puteau fi în lipsa lockdown-ului**. Următorul indicator este **Indicele Producției Industriale (IPI)**, care este strâns corelat cu PIB-ul. În lunile cuprinse de lockdown, indicele respectiv a înregistrat o cădere bruscă (figura 1). **Cea mai mare lovitură a revenit lunii aprilie 2020, când volumul producției industriale s-a comprimat cu 26% față de aprilie 2019, în timp ce în lipsa lockdown-ului aceasta cădere putea fi de circa 2,5 ori mai slabă.** [2]

Figura 1. Evoluția IPI comparativ cu valorile prognozate

Sursa: Expert-Grup

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În primul rând, pot afirma, că în cadrul unei economii crizele sunt inevitabile, deoarece, dezvoltarea economică este ciclică. Impactul și modul de manifestare a crizelor, depinde, însă, de tipul de guvernare și de măsurile de remediere adoptate. Susțin ideea, că întotdeauna trebuie să fie pregătită și îmbunătățită constant o strategie anti-criză bine-definită, bazată pe experiențele anterioare și pe prognozele curente, dar, după cum ne-a demonstrat criza din 2020, se întâmplă lucruri și fenomene fără precedent. În contextul depășirii crizelor, guvernele au menirea de a lua decizii dificile cu privire la prioritizarea resurselor și necesităților, iar pentru a obține redresarea trebuie să examineze natura specifică a riscurilor din economia țării respective. De asemenea, este indispensabilă identificarea domeniilor în care măsurile de politică adoptate sunt cel mai probabil să reducă fragilitățile economice agravate. Astfel, pentru a diminua impactul crizelor, este necesar de acționat în sferile cele mai afectate din societate, dar, fără a neglija domeniile mai puțin agravate în urma declanșării crizelor. [6]

În concluzie, orice criză are atât efecte negative, cât și pozitive în economie și societate, creând, într-un final un echilibru economic și social. Totodată, pentru a depăși cât mai ușor și eficient orice criză, este nevoie de efortul oficialilor, precum și de aportul fiecărei persoane, deoarece noi, în cadrul societății, suntem atât consumatori și producători, cât și forță de muncă, acestea fiind factorii de bază ale unei economii.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Tomșa, Aurelia. *Macroeconomie*. Chișinău, 2018
2. Lupușor, Adrian *Care a fost efectul lockdownului din 2020*

<https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/2134-care-a-fost-efectul-lockdown-ului-din-2020-si-care-ar-putea-fi-efectul-unui-lockdown-similar-in-2021&category=208?fbclid=IwAR0Rnqp7bgMiZCmUAOXEIWL4DdpdJELsHr7vcFx8ASTVn6QYBe6Z1buV-HQ>

3. Jesus.S *Ce este o criză economică? Consecințe*

<https://economia3.com/que-es-crisis-economica-consecuencias/>

4. Banca Mondială, *Introducere în impactul economic al crizei COVID – 19*

<https://www.bancomundial.org/es/publication/wdr2022/brief/chapter-1-introduction-the-economic-impacts-of-the-covid-19-crisis>

5. Articol Wikipedia *Criză economică*

https://ro.wikipedia.org/wiki/Criz%C4%83_economic%C4%83#:~:text=Fazele%20crizei%20economice%20se%20manifest%C4%83,parte%20semnificativ%C4%83%20din%20valoarea%20nominal%C4%83

6. Analiză realizată de Banca Mondială, Politici prioritare pentru recuperarea post criză

<https://www.bancomundial.org/es/publication/wdr2022/brief/chapter-6-policy-priorities-for-the-recovery>

Coordonator științific: TOMȘA Aurelia, dr., conf.univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu – Bodoni 61

e-mail: aureliatomsa@yahoo.fr

VENITUL NAȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA. ANALIZĂ ÎN DINAMICĂ

NATIONAL INCOME IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA. DYNAMIC ANALYSIS

PLOPA Silviu, Student, Specialitatea: EG

Academia de Studii Economice din Moldova,

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,

e-mail autor: plopasilviu03@gmail.com

Abstract. *The national income is a macroeconomic indicator of the (annual) activity results representing the sums received by the owners of the factors of production. This indicator has the following characteristics: the nationality of the productive factors is essentially taken into account, even when the productive factor is outside the country, its income enter the accounting., and if there are foreign factors of production in the country, they are excluded from the accounting. In general, this indicator is used as a measure of the country's well-being. The main studied elements that have a significant weight in the creation of the national income are the incomes households, export, transfers sent from abroad, interest income.*

Keywords: *Economic indicator, National wealth, household income, transfers.*

JEL CLASSIFICATION: E010, G5, G5, F1, H2.

INTORDUCERE

Venitul național este **suma veniturilor factorilor realizate de o națiune sub formă de valoare monetară din activitățile economice** precum veniturile din producția de bunuri finale sau prestarea de servicii într-un exercițiu financiar. Nivelul venitului național poate determina nivelul cererii agregate de bunuri și servicii și cuprinde diverse domenii care vor fi exprimate mai detaliat pe parcursul lucrării. Acest indicator este important prin faptul că reprezintă o măsură de bunăstare a unei țări.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Veniturile menajelor: constituie un factor important în formarea venitului național, astfel în anul 2021, **veniturile disponibile** ale menajelor în medie pe o persoană pe lună au constituit 3510,1 fiind în creștere c 13,4% față de anul precedent care a constituit în medie 3096 lei. Câștigurile salariale are ponderea cea mai mare în formarea venitului față de alte domenii având o pondere de 50,8% în veniturile totale, care s-a majorat cu 0,6 puncte procentuale comparativ cu anul precedent care era de 50,2% .Următoarea sursă de venit după importanță sunt prestațiile sociale, care în medie constituie 18,5% din veniturile disponibile medii lunare ale populației diminuându-se cu 0,8% față de anul 2021 care constituia 19,3%..Activitățile pe cont propriu au contribuit la formarea veniturilor cu o pondere de 15,5% din veniturile medii lunare ale unei personae față de 14,6% în anul precedent. Veniturile din activitatea individuală agricolă reprezintă 8,1% din activitățile pe cont propriu, 7,4% revenind veniturilor obținute din activitatea individuală non-agricolă. Această creștere fiind stimulate de înregistrarea a celei mai mari producții agricole care s-a majorat de două ori față de anul precedent. O sursă semnificativă pentru bugetul gospodăriilor rămân a fi transferurile bănești din afara țării. În medie, acestea au o pondere de 12,5% în veniturile totale fiind în descreștere cu 0,4 puncte procentuale mai puțin comparativ cu anul 2020 care a constituit 12,9%.

Figura 1. Structura veniturilor disponibile ale populației, anul 2021

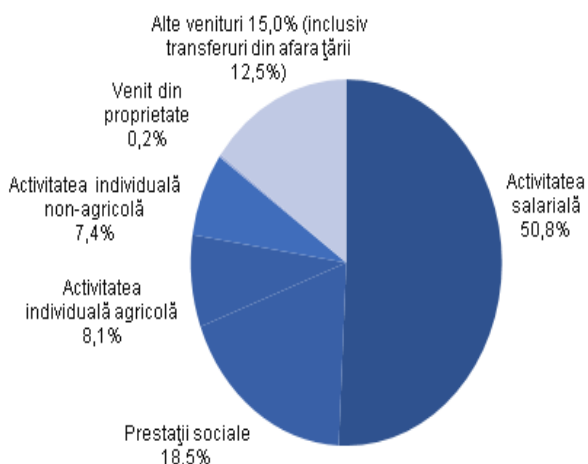

Figura 1. Structura veniturilor disponibile, anul 2020

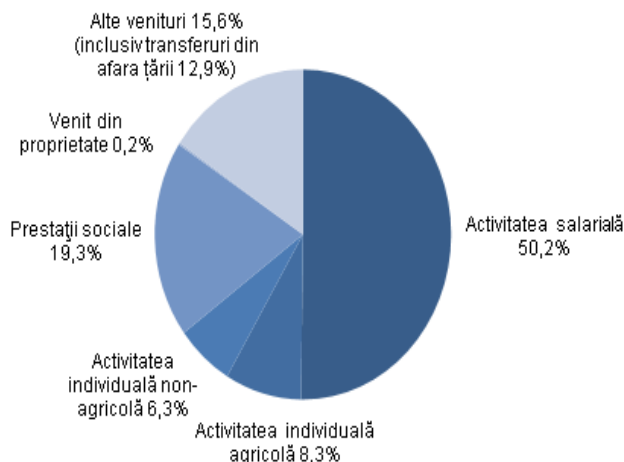

Figura 1.1,veniturile populației 2021

Figura 1.2 ,veniturile populației 2020

Export: La fel ca și veniturile ale menajelor, exportul reprezintă un factor important în formarea venitului național astfel în anul 2022 exporturile de mărfuri au însumat 4335,1 milioane dolari SUA valoare mai mare cu 37,9%, comparativ cu cea înregistrată în anul 2021 care a înregistrat 3144,4 milioane dolari SUA. Această creștere se datorează unor anumiți factori favorabili ca de exemplu la începutul anului 2022, Republica Moldova a înregistrat o creștere puternică a exporturilor datorită **anului agricol 2021 favorabil**, care a fost și cel mai bun de la independență încoace. Producția agricolă a înregistrat unele dintre cele mai mari creșteri, iar prețurile au fost dintre cele mai bune la producția agricolă. Un alt factor este că inflația globală a cunoscut cea mai mare creștere din ultimii 20 de ani, determinând înregistrate celor mai mari creșteri de prețuri pentru toate tipurile de produse, determinând creșterea atât a importurilor, cât și a exporturilor. Prețul produselor exportate a crescut anul trecut estimativ cu 12%, ceea ce înseamnă că doar la diferența de preț moldovenii au câștigat cel puțin 400 de milioane de dolari. Un factor neordinar, dar important este războiul din Ucraina care a determinat o **creștere puternică a exporturilor și a importurilor**. Un volum important de mărfuri, Republica Moldova le-a importat pentru a le exporta în Ucraina, iar alte mărfuri au fost importate din Ucraina, pentru a fi exportate în alte părți. Astfel, în 2022 companiile moldovenești de transport au avut venituri din acest proces de import/export, de circa 150 de milioane de dolari.

Exporturile de mărfuri destinate țărilor Uniunii Europene (UE-27) în anul 2022 au totalizat 2540,4 milioane dolari SUA (cu 32,3% mai mult comparativ cu anul 2021), deținând o pondere de 58,6% în total exporturi, creșterea ponderii exportului în UE față de cel în CSI are ca bază acordul de asociere între Republica Moldova și UE care a fost semnat în iunie 2014, intrând pe deplin în vigoare în iulie 2016. Acest acord facilitează exportul și importul din Republica Moldova, reduce tarifele și permite o aplicare eficientă a procedurilor vamale. În plus, acordul stabilește un proces treptat de apropiere a legislației, normelor și procedurilor Republicii Moldova de cele ale uniunii europene. **Exporturile de mărfuri destinate țărilor CSI în anul 2022** au avut o valoare de 1043,1 milioane dolari SUA (de 2,2 ori mai mult, în raport cu anul 2021), care echivalează cu o cotă de 24,1% în total exporturi, fiind în creștere cu 9,3 puncte procentuale, comparativ cu anul 2021 dar în acest context exporturile în Federația Rusă s-au micșorat cu 31,2%.

Figura 4. Structura exporturilor de mărfuri, în anii 2017-2022, pe grupe de țări (%)

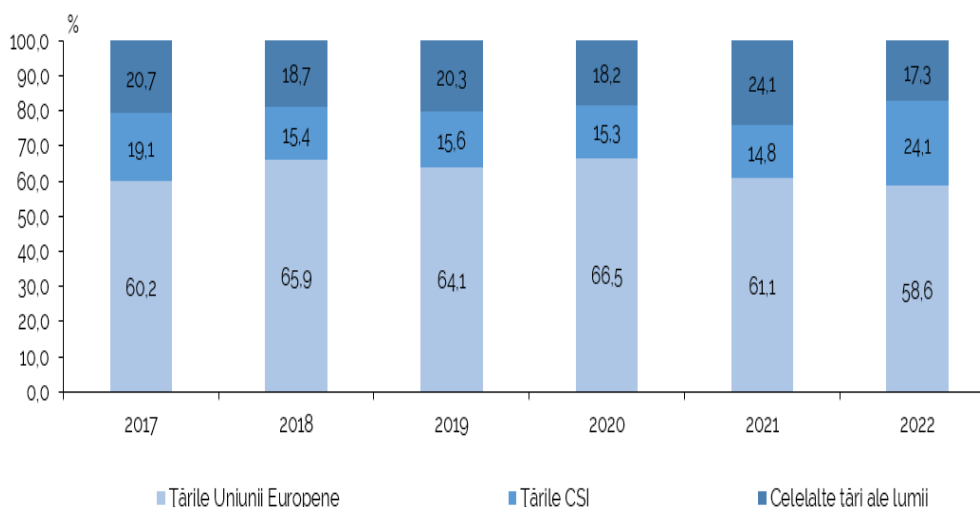

Figura 1.4 ,structura exporturilor 2017-2022

Transferurile trimise din străinătate:constitue un element important în formarea venitului național deoarece volumul transferurilor de bani în Moldova prin intermediul băncilor în favoarea persoanelor fizice în 2022 a fost de 1 miliard 745,74 milioane de dolari, fiind în creștere cu 8,3% față de 2021 care a constituit 1 miliard 486,74 milioane dolari SUA. În structura transferurilor pe valute din străinătate în favoarea persoanelor fizice, în decembrie 2022, remiterile în EUR au constituit 81,6% (+16,9 p.p. față de decembrie 2021), cele în USD - 18,3% (-15,1 p.p.), transferurile în ruble rusești - 0,1% (-1,8 p.p.).Creșterea transferurilor din străinătate se datorează majorarea emigrațiilor în ultimii ani care conform datelor 1,11 milioane – 1,25 milioane de cetățeni ai Moldovei se află peste hotare.

Venituri din dobânzi: Potrivit BNM, în anul 2022 s-a majorat veniturile din dobânzi - cu 1,4 miliarde de lei (+60,9%) (în special din activitatea de creditare), veniturile din diferențele de curs valutar cu 249,8 milioane de lei (+47,9%) și veniturile din taxe și comisioane - cu 243,8 milioane de lei (+21,1%).

Metoda utilizată la realizarea acestei lucrări a fost cea a documentării ,cu scopul de a obține câte mai multe informații privind rolul venitului național pentru Republica Moldova ,și componentele care au ponderea ce mai mare în formarea acestui indicator macroeconomic.La fel a fost analizată evoluția în timp a fiecărui component pentru a vedea modificarea în diferite perioade de timp și tendința generală spre care tinde.

CONCLUZII

1.În urma rezultatului cercetării pot concluziona că ,venitul național în Republica Moldova ,este în creștere permanentă cu toate că întâmpină multe obstacole care impiedica o creștere dorită sau planificată.Cauzele instabilității la nivel mondial sunt, războiul tragic din Ucraina,criza energetică și inflația ridicată care a atins un nivel maxim în ultimii 20 de ani.

2.Conform datelor studiate veniturile ale populației se majorează în fiecare an,datorită creșterii salariilor .La fel au crescut exporturile de produse în țările europene ,și transferurile din străinătate care semnifică o sursă important de venit ,având o importanță însemnată mai ales pentru populația din mediul rural .Și toate aceste componente determină păstrarea și continuarea unei evoluții ascendente de dezvoltare de la an la an.

3.Venitul național este un indicator macroeconomic foarte important,,deoarece ne arată nivelul bunăstării unei țări.La fel acest indicator arată sferile cele mai importante care au ponderea cea mai semnificativă la formarea veniturilor, în baza acestui indicator se poate determina rolul fiecărui domeniu la formarea veniturilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. Veniturile și cheltuielile populației în anul 2021:

https://statistica.gov.md/ro/veniturile-si-cheltuielile-populatiei-in-anul-2021-9442_49900.html

2. Comerțul internațional cu mărfuri al Republicii Moldova în anul 2022:

https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldova-in-luna-decembrie-2022-s-9539_60309.html

3. Transferurile din străinătate în 2022:

<https://agora.md/stiri/112529/transferurile-din-strainatate-in-2022-au-atins-un-record-de-175-miliarde-de-dolari-ce-rol-joaca-acestea-in-economia-tarii>

4. Situația financiară a sectorului bancar pentru anul 2022:

<https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-pentru-anul-2022>

5. Cum poate fi explicată creșterea record cu 50% a exporturilor moldovenești din acest an?:

<https://ionita.md/2022/07/15/cum-poate-fi-explicata-cresterea-record-cu-50-a-exporturilor-moldovenesti-din-acest-an/>

Coordonator științific: TOMȘA Aurelia, dr., conf.univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
E-mail: aureliatomsa@yahoo.fr

БЕЗРАБОТИЦА НА РЫНКЕ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И МЕТОДЫ ЕЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ

UNEMPLOYMENT IN LABOR-MARKET IN REPUBLIC OF MOLDOVA AND METHODS OF ITS REGULATION

CADANIUC Arina, studentă, Specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice a Moldovei ,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: cadeniucarina@icloud.com

Abstract: *In recent years, the unemployment rate in Republic of Moldova has increased, which can have a bad impact on the country's economy, as well as the condition of citizens. Unemployment represents an imbalance and the main goal is to prevent this phenomenon from increasing. There are some types of unemployment, such as: frictional, cyclical, structural, seasonal. Undoubtedly, everything has its reasons, as for unemployment there are: cyclic fluctuations in the economy, structural shifts in economy, salary hardness, social changes in the period of transformational processes, seasonal character of work in certain industries.*

Changes in unemployment rate affect the level of the country's economy, the standard of living of people and the well-being of the country.

The main target of this work is to analyze the unemployment rate in Republic of Moldova in recent years and to identify the fundamental reasons and to find the core solutions of this problem by a set of measures taken by the state.

This kind of this work represents the methods and results of the study, as well as conclusions that will help to understand the overall economic situation of Republic of Moldova.

Key words: *unemployment, hysteresis, structural unemployment, labor-market, regulation, employment level.*

JEL CLASSIFICATION: E 24

ВВЕДЕНИЕ

Рынок труда – это многогранная экономическая среда, которая включает в себя основные показатели, такие как: общая численность населения, экономически активное население, экономически неактивное население, занятое население и безработные.

Уровень безработицы является главным и значимым показателем, который характеризует состояние рынка труда. Безработица- это неполное использование трудовых ресурсов, в результате чего фактический объем национального производства оказывается ниже его потенциального уровня [1, с.121]. Безработица представляет собой показатель макроэкономической нестабильности, наиболее остро реагирующий на колебания экономической активности.

Как показывает статистика, число безработных значительно возрастает в периоды кризисов и уменьшаются в периоды подъемов. Таким образом, во время мирового экономического кризиса 1857 г. в английской металлообрабатывающей промышленности безработица превышала 12%, тогда как в бескризисном 1853 г. составила лишь 2%. Резкое увеличение числа безработных наблюдалось в 1857 г. и в США: в Нью-Йорке - число безработных составило 150 тыс.человек. [1, с.102]

Безработица – сложное экономическое явление, которое может быть вызвано рядом причин: нерегулярность экономики (циклические колебания), которая характеризуется сокращением спроса на труд и увольнением сотрудников; жесткость заработной платы, которая подразумевает, что она не подвергается изменениям в ответ на изменение цен

конечных товаров и услуг; несоответствие и несостоятельность инфраструктуры рынка труда и механизмов переподготовки работников; социальные преобразования и специфика характера социальной политики, проводимой в стране; сезонный характер трудовой деятельности.

Классическое объяснение безработицы можно сегодня назвать примитивным: оно исходит из обычной взаимности между ценой труда и спросом на труд. Снижение зарплаты стимулирует спрос на труд и занятость; рост зарплаты увеличивает предложение труда, но задерживает рост спроса. Один из выдающихся англичан – Артур Пигу (1877-1959), автор “Теории безработицы” (1903), оставивший свое имя в истории экономической мысли, благодаря известному “эффекту Пигу”, так трактовал стихийное регулирование занятости.[2.с.176]

Для анализа были использованы методы системного анализа, методы индукции и дедукции, а также методы системного подхода. Информационной базой стали статистические данные, предоставленные Министерством экономики и инфраструктуры Республики Молдова, Национальным бюро статистики.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Наличие безработных означает, что страна создает меньший объем национального продукта по сравнению с объемом при полной занятости. Это происходит оттого, что труд используется не в полной мере.[1. с.116] Следовательно, в меньшей степени используются и другие факторы: производственные здания, оборудование, транспорт, природные ресурсы и т. п. В результате объем национального производства становится меньше того, какой мог бы быть при полном использовании производственных ресурсов. "Когда уровень безработицы повышается, это означает, что общество отказывается от всех тех товаров и услуг, которые могли бы произвести безработные, как если бы автомобили, дома, одежду и другие блага попросту топили в океане".[1.с.116]

Таблица 1. Показатели безработицы в Республике Молдова

Показатель	Значение	Период
Уровень безработицы	4.6%	4 кв./22
Безработица среди молодежи	13.2%	4 кв./22
Количество трудоустроенного населения	862 тыс.чел.	4 кв./22
Уровень занятости населения	40.5%	4 кв./22
Общая численность безработных	23 тыс.чел.	4 кв./22

Источник: *Уровень безработицы в Молдове 2022-2023 г.* [Электронный ресурс]: <https://take-profit.org/statistics/unemployment-rate/moldova/>

На основе данной таблицы, можно заметить, что существует значительный уровень показателя безработицы среди молодежи (13.2%), что является, своего рода, фрикционной безработицей, которая носит добровольный характер и вызвана такими причинами, как смена профессиональных интересов, наступление новых этапов в персональной жизни человека (учеба, рождение детей и т.д.) Тем не менее, количество трудоустроенного населения (862 тыс.чел.) превышает общую численность безработных (23 тыс.чел.).

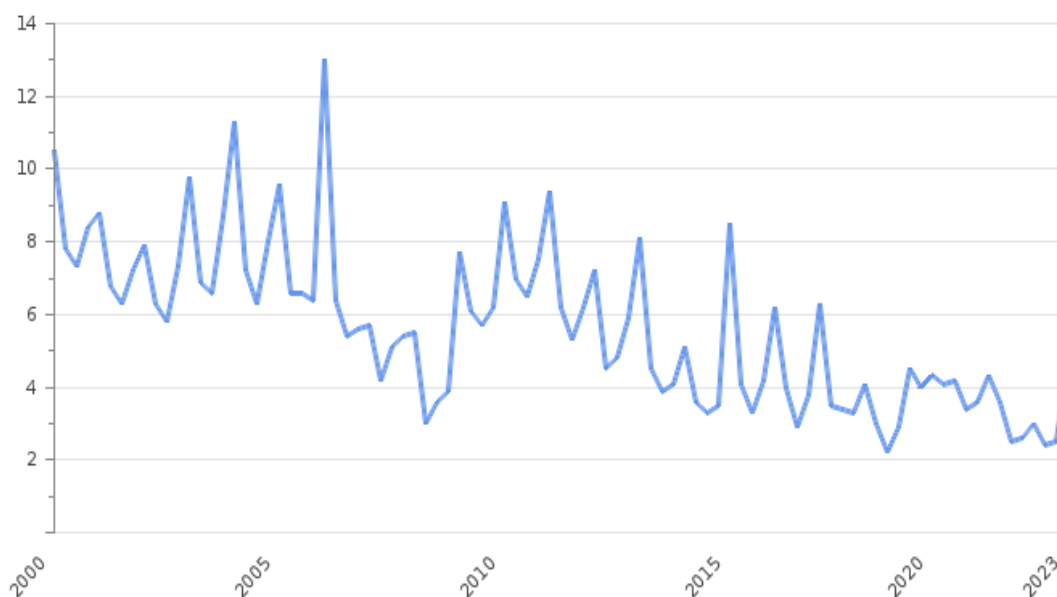

График 1. Уровень безработицы в Молдове (%)

Источник: Уровень безработицы в Молдове 2022-2023 г. [Электронный ресурс]: <https://take-profit.org/statistics/unemployment-rate/moldova/>

Исходя из данного графика, можно утверждать, что уровень безработицы в Молдове повысился до 4.6% в четвертом квартале 2022 г. Максимальный уровень достигал 13%, а минимальный 2.2%.

Национальное бюро статистики сообщает, что, по результатам Обследования рабочей силы, в четвертом квартале 2022 года рабочая сила (активное население в возрасте 15 лет и старше) Республики Молдова, которая включает занятое население и безработных, составила 903,6 тыс. человек, что на 3% больше, чем в четвертом квартале 2021 года (870,3 тыс.). Занятое население в возрасте 15 лет и старше составило 862,4 тыс. чел., увеличившись на 1.8% по сравнению с четвертым кварталом 2021 года (847,4 тыс. чел.). Уровень безработицы на уровне страны составил 4.6%, что больше уровня четвертого квартала 2021 года (2.6%) [3]

Основываясь на статистических исследованиях уровня безработицы в Республике Молдова, можно констатировать, что безработица, как показатель макроэкономической нестабильности поддается урегулированию и изменению, что может привести к устранению целого ряда социально-экономических проблем.

Если говорить о государственной политике в отношении безработицы, то нет однозначного решения и мнения, так как существуют классический и кейнсианский взгляды на безработицу и методы ее урегулирования.

Классический взгляд подразумевает идею равновесия, тогда экономика стремится к уровню полной занятости (к уровню естественной безработицы). В данном случае, безработица – временное явление, после которого наступит естественное состояние рынка труда – уровень полной занятости. Представители данной школы продвигают идею слабого вмешательства государства в урегулировании безработицы.

Кейнсианский взгляд подразумевает принцип гистерезиса безработицы, который характеризуется невозможностью возвращения к естественному уровню, в связи с длительными последствиями макроэкономических мероприятий. Представители кейнсианской школы выдвигают идею активного вмешательства государства.

Несомненно, в процессе урегулирования безработицы существует активная и пассивная политика.

Главной задачей активной политики является снижение уровня безработицы в стране и включает: осуществление подбора должностей для безработных; создание новых рабочих мест для населения страны; меры образовательного характера (повышение квалификации безработных, переобучение)

Главной задачей пассивной политики является устранение отрицательных последствий безработицы и включает: осуществление мер по оказанию материальной помощи; пособия по безработице; обеспечения питания безработных в специальных столовых.

Меры для снижения безработицы: частое проведение переподготовки экономически активного населения; обучение в образовательных учреждениях должно соответствовать текущим и будущим требованиям рынка труда; улучшать образовательные специализации, которые будут соответствовать требованиям национальной экономики.

Существуют разные способы борьбы с безработицей. Можно применить политику стимулирования инвестиций, можно увеличить государственный расходы или содействовать росту потребительских расходов. Однако все эти шаги принесут пользу лишь при снижении безработицы до уровня естественной нормы. Поэтому государственная политика в области занятости должна строиться прежде всего на учете типа безработицы, а также на принятии мер по борьбе лишь с циклической безработицей, которые, в свою очередь, не должны провоцировать ускорение инфляции. [1. с.123]

ВЫВОДЫ

Проанализировав один из аспектов экономики Республики Молдовы, можно обозначить, что безработица весьма интересный и, в тоже время, сложный феномен для изучения и анализа, который может быть изменен путем государственного регулирования.

Безработица влечет за собой не только экономические потери в виде недопроизводства ВВП, но и социальные, нравственно-психологические и даже политические издержки [1.с.122].

Если во время не устранить данную проблему, то обострятся экономические последствия безработицы: снижение доходов населения; снижение налоговых поступлений в бюджет; сокращение реальных сбережений.

БИБЛИОГРАФИЯ:

[1] ИВАШКОВСКИЙ С.Н. *Макроэкономика*, Москва, 2004

[2] БУНКИНА М.К., СЕМЕНОВ А.М., СЕМЕНОВ В.А. *Макроэкономика*, 3-е издание, переработанное и дополненное, Москва, 2000

[3] *Уровень безработицы в Молдове 2022-2023 г.* [Электронный ресурс] – режим доступа: <https://take-profit.org/statistics/unemployment-rate/moldova/>

Coordonator științific: COBAN Marina, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
emal: marinac@ase.md

ИНФЛЯЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

INFLATION AND ITS IMPACT ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

COVALENCO Larisa, studentă, Specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
email: covalenco.larisa@ase.md

Abstract. *The article discusses the concept, features of inflation and, on the basis of research, an attempt is made to describe the foundations of inflation. The article presents the impact of inflation on the economy of the countries of the European Union and demonstrates inflation rates in the EU over the past five years, and also considers methods for regulating inflationary processes.*

Keywords: *Inflation, world finance, economy, social system, causes and consequences of inflation, measures to combat inflation, European Union.*

JEL CLASSIFICATION: E31

ВВЕДЕНИЕ

В современном мире инфляция оказывает сильное влияние на мировую экономику и приводит к различным негативным последствиям как в финансовом, так и в социальном секторе, поскольку лишает мировые деньги способности выполнять присущие им функции. В условиях инфляции происходит снижение объема производства, поскольку колебание и рост цен делают неуверенными перспективы его развития, кроме того она приводит к сокращению реальных доходов населения, также происходит перелив капитала из производства в торговлю и посреднические операции, где быстрее его оборот, больше прибыль и легче уклоняться от налогообложения, к тому же инфляция способствует социальному расслоению, обесцениваются финансовые ресурсы государства и т.д.[1] В совокупности все вышеперечисленные последствия наносят ощутимый удар по государству и его привычному функционированию, поэтому следует подробно изучить данный вопрос, чтобы возможно было предотвратить чрезмерный рост инфляции, а также смягчить её последствия как для экономического рынка, так и для населения всех стран. По мнению многих экономистов, инфляция является опаснейшим явлением и одной из наиболее важных проблем современной мировой экономики, поэтому нужно уделить особое внимание принципам данного процесса, его особенностям, рассмотреть на примере стран Европейского союза влияние на экономику и обратить внимание на меры борьбы с инфляцией.

Цель работы – представить основы инфляции, проанализировать её особенности и влияние на страны Европейского союза а также исследовать основные направления антиинфляционной политики стран. Предметом исследования является инфляция, её особенности, причины возникновения и влияние на экономику ЕС.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Инфляция представляет собой процесс обесценивания денег, вследствие переполнения каналов товарного обращения денежной массой. Инфляция — это величина, характеризующая

макроэкономическую нестабильность в экономике, которая, как уже было отмечено, выражается в повышении общего уровня цен. При этом цены могут повышаться неравномерно, цены на некоторые товары могут резко подскочить, на другие повышаться более медленно, а на остальные товары цены могут не изменяться.

К причинам, вызывающим рост инфляции можно отнести: *увеличение совокупного спроса, сокращение совокупного предложения, ослабление национальной валюты, высокие инфляционные ожидания.*

Увеличение совокупного спроса. Случается, что люди вдруг начинают покупать больше определенных товаров. Например, когда мобильные телефоны стали доступными по цене, все захотели пользоваться сотовой связью. Сотовые операторы не успевали сразу подстроиться под высокий спрос: не хватало вышек и свободных частот. Поэтому цены на мобильную связь были очень высокими. Любой дефицит вызывает быстрый рост цен. Но когда у операторов появились дополнительные мощности, цены стали снижаться.

Сокращение совокупного предложения. Дефицит может возникнуть и по другой причине — если спрос остается тем же, но товаров и услуг становится меньше. Это может произойти из-за неурожая, ограничения на ввоз иностранных товаров, прекращения или временной приостановки работы компаний-производителей, действий монополиста на каком-то рынке. Это тоже ускоряет рост цен.

Ослабление национальной валюты. Если курс иностранных валют растет, то импортные товары автоматически дорожают. Это тоже приводит к росту инфляции.

Высокие инфляционные ожидания. Когда люди и компании ждут, что цены будут сильно расти, они зачастую начинают менять свое потребительское поведение: покупают товары впрок и меньше сберегают. Ведь логичнее купить сегодня дешевле, чем переплачивать завтра. Компании со своей стороны начинают повышать цены на свою продукцию. Например, производитель сыра ждет, что цены на молоко вырастут. Чтобы покрыть свои будущие расходы на сырье, они заранее поднимают цену на свой товар. Все это подстегивает инфляцию [2].

В современном мире наблюдается быстрый темп роста инфляции, и затронула в том числе экономику стран Европейского союза. Данные об уровне инфляции в странах Европейского союза представлены в таблице 1.

Таблица 1. Инфляция в странах Европейского союза

Год	Янв	Фев	Мар	Апр	Май	Июн	Июл	Авг	Сен	Окт	Ноя	Дек
2023	10.00	9.90										
2022	5.60	6.20	7.80	8.10	8.80	9.60	9.80	10.10	10.90	11.50	11.10	10.40
2021	1.20	1.30	1.70	2.00	2.30	2.20	2.50	3.20	3.60	4.40	5.20	5.30
2020	1.70	1.60	1.20	0.70	0.60	0.80	0.90	0.40	0.30	0.30	0.20	0.30
2019	1.50	1.60	1.60	1.90	1.60	1.60	1.40	1.40	1.20	1.10	1.30	1.60

Источник: *European Union Inflation Rate (I:EUIR)* https://ycharts.com/indicators/europe_inflation_rate

Долгое время в Европе уровень инфляции был достаточно низким, однако он значительно вырос в период пандемии Covid-19, а затем вследствие конфликта на Украине. На представленной таблице мы можем проследить тенденцию роста инфляции в ЕС и подметить как тонко реагирует рынок на изменения разного характера, как экономического, так и политического, и социального.

Анализ инфляции в странах в ЕС показал, что начиная с 2021 года, инфляция была обусловлена беспрецедентным ростом цен на энергоносители от 4% до 9%. Основными источниками энергии в 2021 году в Европейском союзе стала атомная энергетика, уголь и

природный газ. С начала 2020 года цены на уголь выросли более чем на 530%, а на газ — более чем на 210%. Учитывая энергозависимость ЕС от ископаемых источников энергии, рост цен на последние незамедлительно оказывает давление на стоимость электроэнергии в регионе, что в свою очередь приводит к росту цен на услуги, товары и продукты питания.

Природа также внесла свою лепту в развитие инфляционных процессов в Еврозоне. С июня по август 2022 года в Европе наблюдалась самая высокая средняя температура воздуха за всю историю наблюдений, что вызвало засуху в регионе. Данный фактор привёл к сокращению произведённой продукции и оказали давление на цены сельскохозяйственной продукции. С 2020 года цены на соевые бобы, пшеницу и кукурузу в мире показали рост на 44,6%, 64,7% и 75% соответственно.

Помимо растущих издержек, европейские компании сталкиваются с другой проблемой: нехваткой квалифицированной рабочей силы. Следовательно, работодатели стремятся привлечь рабочие кадры путём повышения зарплат, что приводит к повышению конечной стоимости продукта, потому что компании вынуждены перекладывать дополнительные издержки на потребителя. [3]

Также существует и другое мнение относительно инфляции, спецоперация - всего лишь катализатор, но не причина кризиса, - заявляют предприниматель Андре Алвим и профессор экономики Жозе Мигел Пинту душ Сантуш на страницах Observador:

«Главной причиной инфляции в Европе является денежно-кредитная политика, проводимая ЕЦБ на протяжении последних десяти лет. Да, возможно, что спусковым крючком послужили проблемы, обусловленные войной, но даже если бы российского вторжения не произошло, этот давно назревающий инфляционный кризис рано или поздно был бы вызван какой-нибудь другой причиной. А если бы денежно-кредитная политика прошлых лет не была столь активно мягкой, то повышение цен, вызванное нынешними проблемами с цепочками поставок и сырьевыми рынками, было бы разовым и обратимым - то есть не привело бы к инфляции.»

Главным последствием инфляции для социально-экономической системы ЕС стал серьёзный инфляционный кризис в сочетании с замедлением мирового экономического роста, отчасти обусловленные спецоперацией на Украине и мировым энергетическим кризисом, что во многих странах приводят к значительному снижению реальной ежемесячной заработной платы.

В первую очередь, конечно же, от инфляции страдают потребители, которые ощущают на себе падение уровня жизни, а рост цен ведет к снижению доходов населения, сокращается реальная ценность личных сбережений. Наибольший урон получают те, кто держит свои сбережения в виде наличных денег, так как все больше сокращается количество товаров, которые потребитель мог бы приобрести на свои сбережения. В несколько лучшем положении оказываются владельцы акций, а наименьший ущерб несут те, кто сумел поместить свои сбережения в недвижимость и материальные ценности.

Так же и производство страдает от данного процесса, поскольку по мере нарастания инфляции у работников и предпринимателей пропадает стимул к труду, ведь все результаты труда сильно обесценены. Инфляция ломает рыночный механизм саморегуляции.

Дефицит товаров и вынужденные сбережения приводят к появлению огромных очередей и возникновению чёрного рынка, благодаря которому обогащаются криминальные структуры, также замедляется и рост благосостояния общества.

Проблемы с энергоносителями, инфляция, разрыв цепочек поставок, последствия пандемии - Евросоюз одновременно столкнулся с серией кризисов, поэтому следует рассмотреть возможные пути выхода из них.

После многих лет политики нулевых процентных ставок Европейский центральный банк (ЕЦБ) 21 июля наконец начал ее менять. Он повысил ключевую ставку с нуля до 0,5%. В будущем последуют новые повышения.

С помощью программы покупки гособлигаций TPI (Transmission Protection Instrument) он хочет ссужать деньги именно тем странам, которым финансовые рынки особенно мало доверяют. TPI призван послать сигнал спекулянтам: не ставьте на развал валютного союза, тут вы можете только проиграть, данная проблема возникла так как существуют очень разные кредитные условия для государств-членов ЕС. Все они занимают деньги на финансовых рынках, выпуская гособлигации. Чем выше доверие инвесторов к кредитоспособности страны, тем ниже проценты, которые эта страна должна выплачивать по облигациям и наоборот.

Рост цен на газ побудил Еврокомиссию ЕС подготовить проект чрезвычайного энергетического плана, который она представила 20 июля. План предусматривает сокращение потребления газа в ЕС предстоящей зимой на 15%, чтобы уменьшить зависимость экономики от энергоносителей.

Многие страны ЕС разработали пакеты мер по облегчению бремени для своих граждан в условиях растущей инфляции и высоких цен на энергоносители - в том числе, чтобы несколько смягчить возмущение избирателей. Эти меры варьируются от налоговых льгот, фиксированных скидок на счета за электроэнергию и прямых денежных выплат до приобретения государством доли в испытывающих трудности предприятиях, как в случае с немецкой энергетической компанией Uniper.[4]

ВЫВОДЫ

Исходя из рассмотренных последствий инфляции для финансовой и социальной системы, можно заключить, что это явление представляет собой опасность для экономики в силу своей агрессивности, которая связана с самовоспроизводством. Инфляция, сама себя подхлестывая, увеличивает инфляционную волну. Процесс инфляции всеохватный, он быстро распространяется на все отрасли, так как они связаны между собой взаимными поставками и как итог не только тормозит развитие стран Европейского союза, но и приводит к регрессу.

Следовательно, удорожание какой-либо поставки ведет к увеличению цены на выпускаемую продукцию. Однако инфляция опасно не только тем, что она быстро распространяется, более опасным является то, что её очень трудно устранить. Пережившие инфляцию покупатели еще долго совершают покупки "на всякий случай" и адаптивные ожидания инфляции сдерживают выход страны из инфляции, так как вызывают ажиотажный спрос, а затем и рост цен. Исходя из всего вышесказанного следует внимательно относиться к финансовой системе и вовремя принимать меры для недопущения резкого роста инфляции, так как последствия являются очень тяжёлыми, что мы можем наблюдать на примере стран Европейского союза.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. КУНЦМАН М.В. *Макроэкономика. Курс лекций* М.: МАДИ, 2015. Disponibil: <https://www.at.alleng.org/d/econ/econ516.htm>
3. *Инфляция: почему растут цены и кто может их сдержать* Disponibil: <https://fincult.info/article/chto-takoe-inflyatsiya-i-otkuda-ona-beretsya/>
4. *Инфляция в Еврозоне* Disponibil: https://finex-etf.ru/university/news/chto_proiskhodit_s_inflyatsiyey_v_evrozone/
5. *Энергоснабжение, ковид, инфляция: как ЕС выйдет из кризиса* Disponibil: <https://www.dw.com/ru/jenergossnabzhenie-pandemija-infljacija-kak-es-vyidet-iz-krizisa/a-62568346>

Coordonator științific: COBAN Marina, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
emal: marinac@ase.md

РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

THE ROLE OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

OVCEARENCO Elena, studentă, Specialitatea: MKL

Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail autor: ovcearenco.elena@ase.md

Abstract: *Foreign investments play an important role in the development of the economy of the Republic of Moldova. They can help create new jobs, increase productivity, improve the quality of life of the population, expand exports, improve infrastructure and other aspects of economic development. Every year, the volume of investments received in the Republic of Moldova changes, and as a result, affects the economy of the state. The relevance is that it is necessary to attract foreign investors. Enterprises with foreign direct investment make a significant contribution to the economic and social development of the Republic of Moldova. Occupying a relatively small share in the total number of enterprises, they demonstrate high efficiency and produce a significant amount of high-quality goods and services. By analyzing the dynamics of changes in the IPP in the Republic of Moldova, to determine the role and objectives of these investments in the development of the country's economy, as well as identifying various factors that hinder the attraction of investors.*

Key words: *investment, economy, investor, foreign direct investment, income.*

JEL CLASSIFICATION: E22

ВВЕДЕНИЕ

Инвестиции играют важную роль в существовании и развитии каждого государства. Прямые иностранные инвестиции положительно сказываются на финансовых результатах не только стран-реципиентов, но и стран-инвесторов, так как они увеличивают рынки сбыта и соответственно способствуют росту дополнительной прибыли.

Иностранная инвестиция осуществляется иностранным инвестором в какую-либо предпринимательскую деятельность в Республике Молдова, в том числе доходы, полученные за счет этой инвестиции и реинвестированные на территории Республики Молдова. Главным законом, регулирующим правовую структуру иностранных инвестиций в нашей Республике является «Закон об инвестициях в предпринимательскую деятельность». Закон устанавливает ряд важных принципов и условий.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Чтобы привлечь внимание инвесторов, существуют различные способы. Данные способы должны гарантировать успех для инвесторов. Можно выделить основные шаги, направленные на привлечения инвестиционных проектов в Молдову:

- необходимо представить Республику Молдова, как объект для инвестиций;
- создать благоприятные условия для осуществления предпринимательской деятельности инвестирования в РМ;
- предоставление возможности вкладывать свои деньги в проекты, которые будут приносить прибыль;
- подбор проекта по определенным условиям инвестора (сфера деятельности, стадия инвестирования, объем инвестиций, доля, степень контроля, и т.д.);

- провести предварительную экспертизу, а также финансовый анализ инвестиционных проектов;
- проверка добросовестности инвестора, а также представление интересов инвесторов в инвестируемые компании;
- разработка стратегических документов для представления инвесторам.

В Республике Молдова также зарегистрирована Ассоциация иностранных инвесторов, которая заботится о правах инвесторов и консультирует правительство по вопросам государственной политики. Кроме того, у инвесторов есть ряд региональных рычагов для достижения своих целей: Европейская бизнес-ассоциация, Американская торговая палата, Итало-молдавская торговая палата, Франко-молдавская торговая палата и филиал Румынской торговой палаты в Молдове.

К сожалению, динамика прямых иностранных инвестиций в Молдову нестабильна. С помощью анализа материала была рассмотрена динамика изменения прямых иностранных инвестиций за несколько лет [1]. (Рисунок 1).

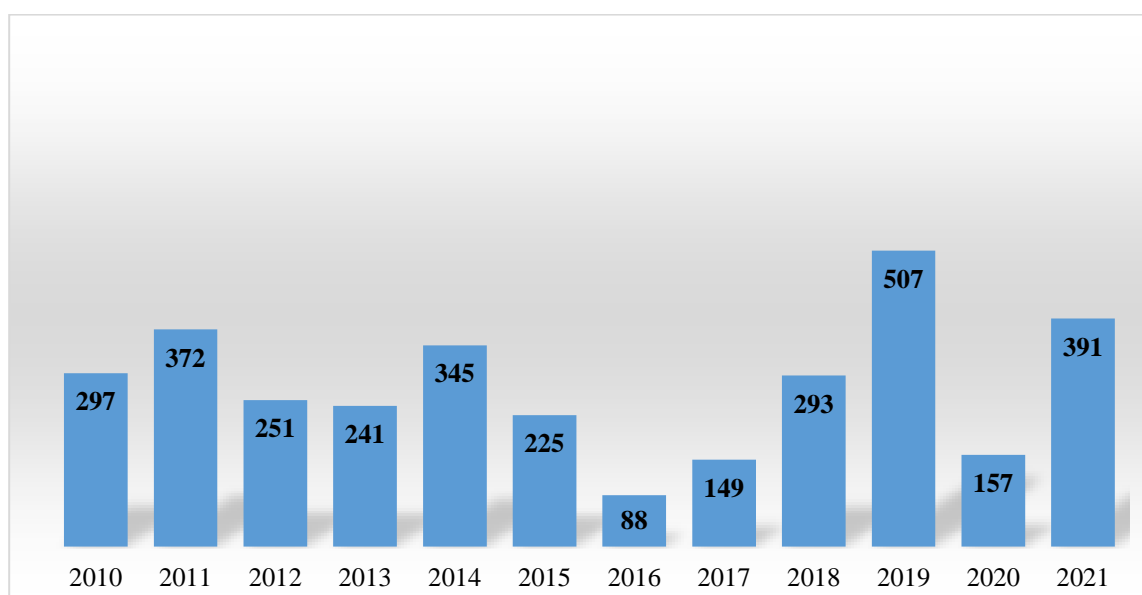

Рисунок 1. Динамика прямых иностранных инвестиций в Молдову (млн. USD)

Источник: разработан автором на основе статистических данных

2019 год смог побить рекорды за все года, но анализ инвестиций на 2022 год обещает поставить новый рекорд.

Основная доля инвесторов из стран Евросоюза составила 82,2%, из стран СНГ — 5,9%, других стран — 11,9%. Основные иностранные инвесторы из Румынии, Великобритании, Нидерландов, Франции, Эстонии, Италии и др [2]. Кроме того, основными видами экономической деятельности иностранных инвестиций, являются финансовая и страховая деятельность (78,3%), информационные услуги и связь (60,1%), промышленность, электроэнергия, водоснабжение (37,3%), торговля, транспорт (25,0%) от общего объема прямых инвестиций в Молдове. (Рисунок 2)

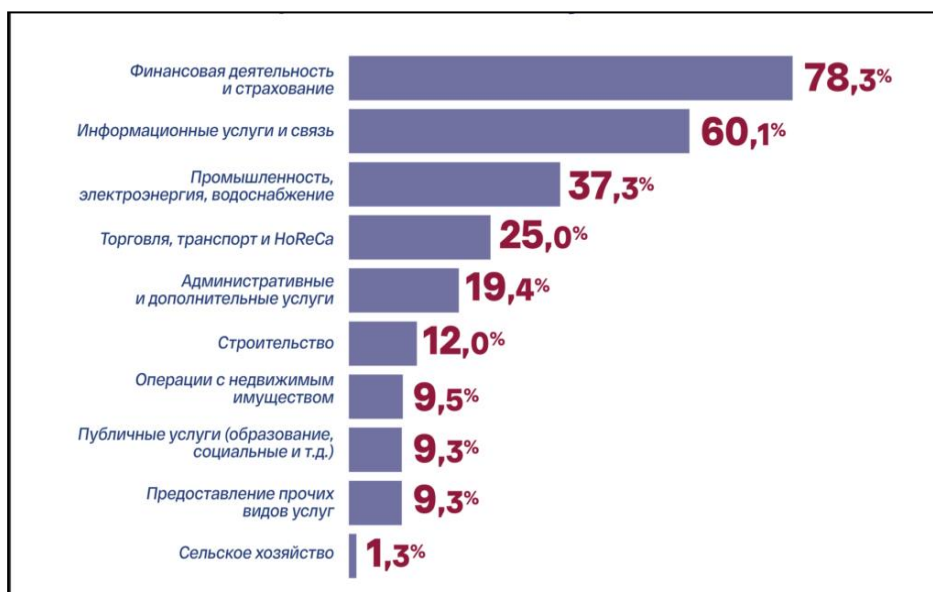

Рисунок 2. Доля предприятий с прямыми иностранными инвестициями по секторам экономики Республики Молдова

Источник: <https://fia.md/www-newsmaker-md>

Одним из главных преимуществ иностранных инвестиций является то, что они могут привлечь значительные объемы капитала, которые могут быть использованы для финансирования крупномасштабных проектов, таких как строительство дорог, мостов, энергетических объектов, инфраструктуры туризма и т.д. Кроме того, иностранные инвестиции могут принести в республику новые технологии, знания и опыт, которые могут быть использованы для улучшения бизнес-практики и повышения конкурентоспособности местных предприятий.

В современной экономике Республики Молдова значительная часть иностранных инвестиций направляется в секторы, связанные с производством, торговлей и услугами. Иностранные компании могут вкладывать свои деньги в развитие местных производственных мощностей, что позволяет создавать новые рабочие места и улучшать условия труда.

Также иностранные инвесторы могут стать партнерами местных предприятий и способствовать развитию сектора малого и среднего бизнеса, что является одним из главных приоритетов экономического развития Республики Молдова.

Несмотря на все преимущества иностранных инвестиций, необходимо учитывать и риски, связанные с этими инвестициями. Некоторые из этих рисков включают в себя валютные колебания, политическую нестабильность и неопределенность в правовой системе. В этом контексте, правительство Республики Молдова должно продолжать улучшать инвестиционный климат в стране и принимать меры для привлечения иностранных инвесторов.

На данный момент в Молдове предприятия с прямыми иностранными инвестициями составляют всего 7,5% от общего числа предприятий РМ, при этом они вносят значительный вклад в формирование бюджета РМ. Таким образом, на долю предприятий с прямыми иностранными инвестициями приходится 29,4% поступлений подоходного налога. В свою очередь предприятия с прямыми иностранными инвестициями выплатили 341,2 млн леев взносов обязательного медицинского страхования (24,1% от общей суммы) и 1,4 млрд леев в бюджет государственного социального страхования (23,9% от общей суммы). Составляя всего 7,5% от общего числа предприятий, предприятия с прямыми иностранными инвестициями создают рабочие места для 16,3% наемных работников в Республике Молдова. При этом их

вклад в совокупный доход от продаж составляет 28,4%, что свидетельствует о высокой производительности труда на этих предприятиях [3].

Несмотря на важность привлечения прямых иностранных инвестиций, Республика Молдова отстает от стран ЕС аналогичного размера и, что более важно, от других малых государств с переходной экономикой и государств бывшего Советского Союза (Армении и Грузии).

ВЫВОДЫ

Привлечение прямых иностранных инвестиций играют важную роль в экономическом развитии государства. Необходимо как можно больше привлекать и заинтересовывать зарубежных инвесторов. Для того, чтобы их привлечь нужно создать подходящий климат. Несмотря на все преимущества, привлечение прямых иностранных инвестиций также может иметь некоторые риски и вызывать определенные проблемы. Такими проблемами могут быть: зависимость экономики от иностранных инвесторов, потеря контроля над ключевыми отраслями экономики, а также социальные проблемы, связанные с переселением населения и изменением социальной структуры. Правильное управление иностранными инвестициями может привести только к хорошим последствиям, такие как устойчивый экономический рост и благоприятный инвестиционный климат в стране.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. The world bank – “Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) – Moldova. Disponibil:<https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2021&locations=MD>
2. В Молдове возрос процент иностранных инвестиций. Disponibil:<https://nokta.md/infografika-vmoldove-voztros-protsent-inostrannyh-investitsij-bolee-80-tiprotsentov-iz-es/>
3. Прямые иностранные инвестиции – локомотив экономики Республики Молдова” Disponibil:<https://newsmaker.md/rus/novosti/pryamye-inostrannye-investitsii-lokomotiv-ekonomiki-respubliki-moldova/>

Coordonator științific: COBAN Marina, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
emal: marinac@ase.md

ТЕНДЕНЦИИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

TRENDS, PROBLEMS AND PROSPECTS OF FOREIGN TRADE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CIOBANU Arina, studentă, Specialitatea: MKL

Academia de Studii Economice a Moldovei ,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
emal: rina_mihailova@bk.ru

Abstract. *The purpose of this article is to identify the main trends and problems in foreign trade of the Republic of Moldova on the basis of data for 2017-2022, as well as to determine the necessary measures to optimize the current situation. The article clearly shows the dynamics and structure of the country's foreign trade, identifies the main problems hindering Moldova's entry to a new level, and identifies market opportunities and prospects for further development. The research is based on the study of documents, content analysis and synthesis, data modeling. National and international statistical data were used as informational materials, publications from specialized publications were used as informational support. The results of the research showed that in the Republic of Moldova for a long period of time, namely from 1993 to 2023, the trade balance has remained permanently negative, indicating a high level of foreign debt and a lack of efficiency in the foreign trade structure. There is a need to increase the volume of exports to the world market, creating products related to the introduction of new knowledge, inventions and technologies.*

Keywords: *foreign trade, trade balance, import, export, trade policy.*

JEL CLASSIFICATION: F13, F14

ВВЕДЕНИЕ

В современном мире внешняя торговля стала важным фактором экономического роста, который во всех отношениях отражает конкурентоспособность и ориентированность стран на международный рынок в условиях протекания глобализационных процессов.

За многие годы Республика Молдова пережила различные трудности, от экономического кризиса до пандемии, но это не помешало ей добиться прогресса во многих отраслях экономики, проведя реформы на основе свободного рынка и закреплении демократических принципов в своих институтах. Страна работает над развитием своих торговых отношений как с европейскими, так и с неевропейскими. Поэтому можно с уверенностью сказать, что перспективы на развитие у страны с точки зрения развертывания национальной продукции определенно есть. Об этом говорит дефицит торгового баланса, в очередной раз доказывающий отсутствие должного плана и организации внешней торговли, низкой конкурентоспособности продукции и довольно ограниченного ассортимента экспортируемых товаров.

Для анализа были использованы методы системного анализа, методы прогнозирования, методы индукции и дедукции, а также методы системного подхода. Данные методы являются способом познания объективной действительности, раскрывая соответствующий характер современных тенденций развития экономической науки. Информационной базой стали статистические данные, предоставленные Министерством экономики и инфраструктуры Республики Молдова, Национальным бюро статистики.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ

В период с 2017 по 2022 год в Республике Молдова произошло достаточно много изменений в связи с проведением экономических реформ и усилиями по борьбе с коррупцией,

политическим кризисом и выбором нового правительства, совершенствованием законодательной базы, а также пандемией COVID-19, что несомненно привело к переориентации на новые рынки сбыта, как на региональном, так и на глобальном уровне.

Основными показателями внешней торговли любой страны являются экспорт, импорт и торговый баланс. Для того, чтобы разобраться с внешней торговлей Республики Молдова необходимо проанализировать данные показатели.

Стоит начать с торгового баланса, который поможет рассмотреть сложившееся положение страны на международном уровне.

На графике 1, представленном ниже, наглядно показана ситуация отрицательного сальдо торгового баланса, когда импорт значительно превышает экспорт. Такая ситуация в Республике Молдова прослеживается на протяжении многих лет, а если быть точнее, то с 1993 года. Накопление дефицита торгового баланса в январе-сентябре 2022 года стало на 16,4% больше, чем за аналогичный период 2021 года, что не может не доказывать большее предпочтение иностранных товаров, нежели товаров местных производителей. [1].

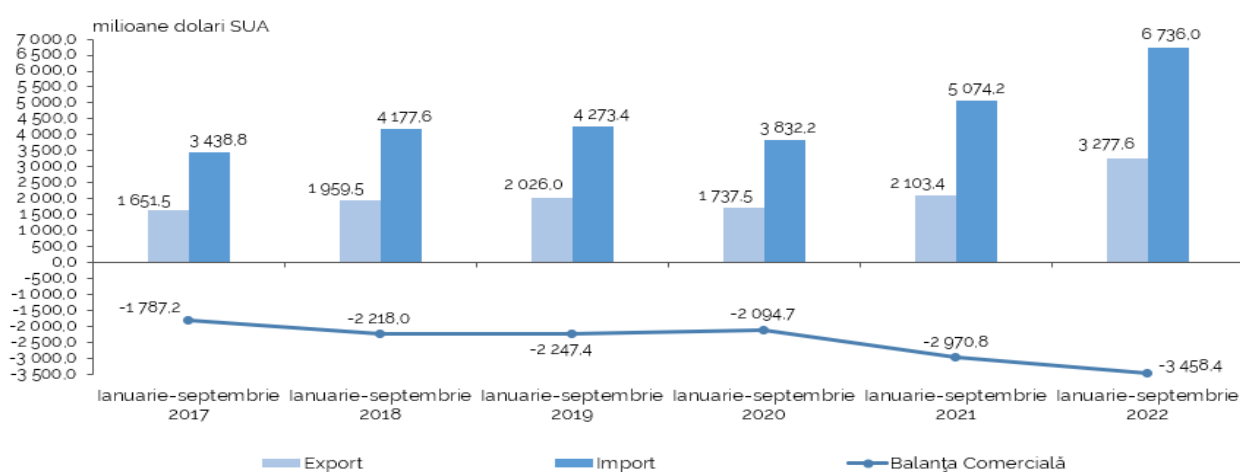

График 1. Тенденции международной торговли товарами за январь-сентябрь 2017-2022 гг.

Источник: Национальное Бюро Статистики Республики Молдова, https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldovain-luna-septembrie-9539_60026.html

В соответствии с Национальным Бюро Статистики Республики Молдова, на 2022 год дефицит торгового баланса составил -3458,4 млн. долларов, что на 51,7% больше в сравнении с ситуацией, зарегистрированной в 2017 году. Это в очередной раз доказывает ограниченность экспортного потенциала.

Экспорт в анализируемый период носит положительный характер, и лишь в 2020 году данный показатель уменьшается на 1,2% ввиду сложившейся ситуации не только в стране, но и во всем мире, именуемой COVID-19.

Крупнейшим торговым партнером Республики Молдовы является Европейский Союз.

ЕС и Молдова в июне 2014 года подписали Соглашение об ассоциации в рамках свободной торговли (DCFTA), которая значительно упростила торговлю между партнерами, благодаря отмене импортных пошлин, обеспечения широкого доступа к торговле, что простимулировало повышение конкурентоспособности и формирование потенциала многих отечественных предприятий. Это способствовало развитию молдавского экспорта (около 70% товаров) на рынок Европейского Союза.

Так, товарный экспорт в страны ЕС составил 1941,0 млн. долларов США, что на 50,6% по сравнению с соответствующим периодом 2021 года [1]. (График 2)

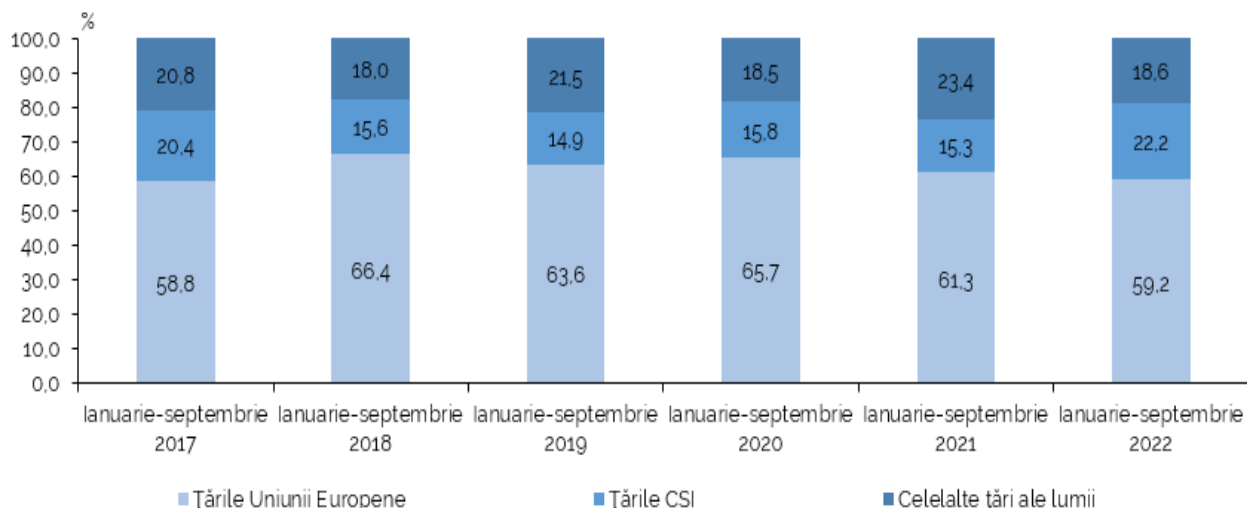

График 2: Структура товарного экспорта за январь-сентябрь 2017-2022 гг

Источник: Национальное Бюро Статистики Республики Молдова, https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldovain-luna-septembrie-9539_60026.html

Наиболее важным показателем специфики внешней торговли страны является структура экспорта. (График 3)

В Республике Молдова значительную долю занимают машины и электроприборы (12,3%), зерно и зерновые заготовки (12,1%), а также, нефть, нефтепродукты и сопутствующие товары (11,7%).

Если сравнивать аналогичный период за 2021 год, то можно отметить следующие изменения: машины и электроприборы в 2022 году стали экспортироваться меньше на 6,4%, такая же ситуация произошла с овощами и фруктами - 1,9%, а остальные показатели, в основном, увеличились, что говорит о росте и моделировании экономической политики страны.

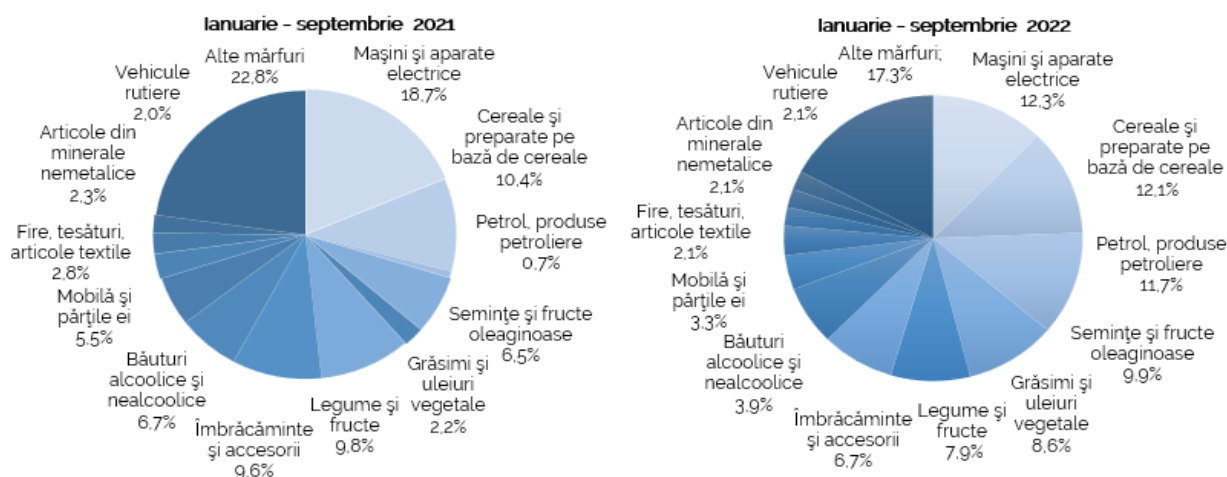

График 3: Структура торгового экспорта за январь-сентябрь 2017-2022 гг

Источник: Национальное Бюро Статистики Республики Молдова, / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldovain-luna-septembrie-9539_60026.html

Зависимость Республики Молдова от некоторых товаров показывает нам структура импорта. (График 4)

Колебания импорта подобны колебаниям экспорта, соответственно, поэтому в течение длительного периода мы ощущаем те же тенденции, но с небольшими изменениями в темпе роста.

В 2022 году основную долю импорта занимают нефтепродукты (16,3%); на втором месте находится газ, который составляет 9,0%; далее идут электрические машины и аппараты (6,3%); дорожные транспортные средства (5,8%).

Импорт товаров из ЕС на начало 2022 года составил 3081,5 млн долларов США, что соответствует доле в 45,7% от общего объема импорта [1].

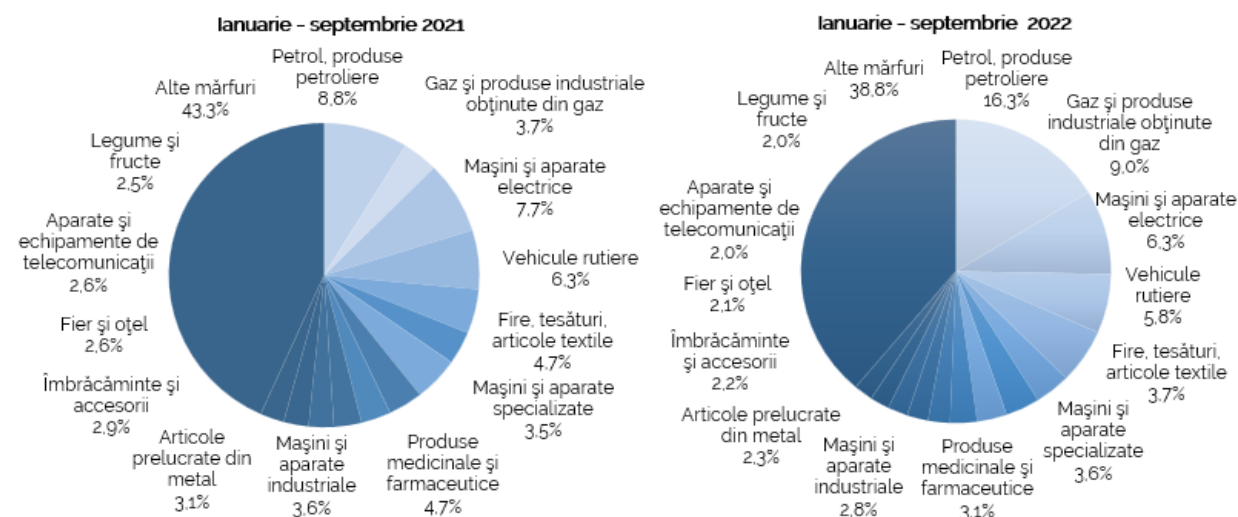

График 4: Структура торгового экспорта за январь-сентябрь 2021-2022 гг

Источник: Национальное Бюро Статистики Республики Молдова, / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldovain-luna-septembrie-9539_60026.html

Можно отметить, что за шесть лет не произошло существенных изменений в структуре как экспорта, так и импорта. Группы товаров одинаковы в первых пяти экспортных и первых четырех категориях импорта; меняются лишь их доли.

ВЫВОДЫ

Исходя из проведенных исследований, на основе выявленных тенденции и проблем внешней торговли Республики Молдова, можно выделить следующие меры по оптимизации сложившейся ситуации: Во-первых, в целях улучшения структуры экспорта необходимо внедрять новые технологии и создавать благоприятные условия для привлечения иностранных инвестиций с целью дальнейшего производства товаров, предназначенных для экспорта.

Во-вторых, нужно тщательно изучить ситуацию на рынках разных стран, чтобы понять спрос и возможное предложение.

В-третьих, в настоящее время продукция Республики Молдова недостаточно конкурентоспособна, поэтому было бы целесообразно провести структурную диверсификацию экспорта, чтобы поставлять на зарубежный рынок разный ассортимент товаров, связанный не только с агропромышленным комплексом.

Это позволило бы Республике Молдова выйти на новый уровень внешней торговли и повысить экспортный потенциал страны.

ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ:

[1] Национальное Бюро Статистики Республики Молдова. Ссылка: <http://statistica.gov.md>

- [2] Соглашение об учреждении углубленной и всеобъемлющей зоны свободной торговли (DCFTA) с Европейским Союзом. Ссылка: <https://mei.gov.md/ro/advanced-page-type/uniunea-europeana-zlsac>
- [3] European Commission. EU [trade relationships by country/region](https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/moldova_en). Republic of Moldova. Ссылка: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/moldova_en
- [4] Official Website of the International Trade Administration. Moldova - Country Commercial Guide. Ссылка: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/moldova-market-opportunities>

Coordonator științific: COBAN Marina, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
emal: marinac@ase.md

SECȚIUNEA 9:

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE DE PROMOVARE A VALORILOR ECONOMICE LA NIVEL MICROECONOMIC

SMALL BUSINESSES. RISKS AND OPPORTUNITIES

ÎNTRINDERILE MICI ȘI MIJLOCII. OPORTUNITĂȚI ȘI RISCURI

GÎRBU Ana-Maria, studentă, Specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, R. Moldova
e-mail autor: anagirbu27@gmail.com

Abstract. *To become big, all businesses once started out small. Big businesses and even big government projects depend on small businesses as subcontractors. That's exactly why we need to spread awareness about the risks and opportunities of small businesses. Small and large companies have different advantages and drawbacks with innovation, but small businesses provide the most conducive environment for entrepreneurship and innovation that are not necessarily sustained by the know-how and resources characteristic of large-scale production, but require commitment and close cooperation between company members. This research highlights the major obstacles that slow down the growth of small businesses and negatively impact their evolution. It also provides viable solutions that will improve the dynamic of small business in Moldova and will contribute to creating a transparent and comfortable economical system adapted to the needs of small companies.*

Key words: *small business, start-up, economical barriers, entrepreneurship, innovations*

JEL CLASSIFICATION: D20

INTRODUCTION

This research reflects a huge amount of clear and concise set of data that indicates the main problems that interfere in the development of small businesses. Some of the objectives include : spreading awareness about the barriers that affect the access of small businesses at basic economical facilities, listing several sustainable solutions for these problems and proving the importance of small business in the global economic environment.

It is of crucial importance to analyze under which institutional framework entrepreneurs will direct their efforts toward productive, rather than unproductive and destructive entrepreneurship. This research examines the impact of different variables related to entrepreneurs, namely the administrative processes they need to overcome and the factors which sabotage their intentions to grow and expand. The start-ups presented in this research should be interpreted as an opportunity for small businesses to receive more support, since this form of business is much more advantageous.

SMALL BUSINESSES ROLE

In recent decades, the small and medium-sized enterprise sector in many countries has become one of the most important sectors of the economy. According to numerous statistics, SMEs are the most important source of economic growth in both developed and developing countries. These economic entities are the main force for development and the largest sector of enterprises in any developing country's economy. Today, the share of MSMEs in the GDP of developed countries is around 60%. Thus, in the European Union, the USA and Japan, they account for 55-60% of GDP. The share of SMEs in the European Union in 2016 was 99.8% of the total number of enterprises, in which 90 million people were employed, which represents 67% of the total number of people in employment. On average, there are 5 SMEs per square kilometre in the EU.[2]

This study aimed to analyze the entrepreneurship environment in order to comprehend the challenges that startups, incubators, and entrepreneurs encounter while attempting to evaluate

innovative technological advancements for the purpose of building a prosperous society. The necessity to expedite and maintain economic growth primarily relies on the national system of innovation. Furthermore, extant research has indicated that businesses can acquire external knowledge via three means of acquisition, namely, through flows of local knowledge or information disseminated via social contacts or market linkages, through creating partnerships to engage in deliberate sharing of ideas, and through knowledge obtained from other external sources such as exportation.

While most larger companies have enough cash flow to keep up with payroll and keep the lights on, small businesses are often in a less stable situation. If one big client fails to make a payment, a small business may not be able to cover its bills, therefore one of the major barriers that stops small business to develop and grow is the lack of funding and the financial unpredictability related to it.

By fostering entrepreneurship and innovation, small businesses sustain local economies that are healthy and vibrant. Many small businesses frequently lack funding to sustain and expand their operations, relying on local investors to acquire the capital they need to grow. Investing in small businesses offers potential returns, diversification, and an opportunity to participate in the success of the global economy. Successful small businesses invest back into their local community through paychecks and taxes, which can support the creation of new small businesses and improve local public services.

Regardless of how small it commences, whether with one, two, five, or ten employees, small business creation generates new economies where once there was none. Small businesses represent the portal through which many people enter the economic mainstream. According to the Small Business Administration, US small companies created 8,7 million jobs between March 2020 and March 2021.[5]

The research findings underscore that in order to create a firm foundation for economic development, the government needs to increase its investment and provide robust support for the development of the private sector, particularly for small and medium enterprises and startups, as well as endorsing programs and initiatives in the field of entrepreneurship and innovation. The need for enhancement and capacity building within the framework of the innovation infrastructure is evident. Public and private institutions are consistently working towards developing the fundamental infrastructure for conducting and promoting technology, start-up culture, and innovation activities. Small-business owners play an integral role in the fabric of the global economy, generating millions of jobs and providing identity to the communities they serve.

One of the biggest fears that people who start their own businesses have is the risk of failure. And it's not an unrealistic fear. As a matter of fact, the latest statistics show that more than 20 percent of small enterprises fail in the very first year, and nearly 50 percent of small startups fail within the first five years (Bureau of Labor Statistics, 2021). The primary reason that new businesses fail is because of a lack of cash. In fact, 38 percent of small businesses fail because they either run out of cash or are unable to drum up more financial support (CB Insights, 2021). Other main causes for the failure of startups include getting outcompeted by rivals, having a flawed business model, and facing regulatory or legal challenges. Pricing issues, having a mismatched team, and mistimed product launches are also some of the main reasons new businesses fail. [5]

The future of small businesses is tempting, but challenging, start ups are becoming more and more frequent. That is due to the fact that the new generation of entrepreneurs is more likely to create startups. In fact, Millennials and Gen Zers are 188 % more likely to have the aim of creating a side business, compared to Baby Boomers or traditionalists.[5]

In order to keep up with the economic trends that are evolving with the same pace as technology does, entrepreneurs will need to focus all their efforts on applying innovation in order to optimise as much as possible their internal processes. Startups may even become a global tendency. Data collected in 2022 reflects that 7.1% of the startups in the world operate in the Fintech industry. Followed by Life sciences and healthcare with 6.8%, Artificial intelligence with 5.0%, Gaming with

4.7%, Adtech with 3.3%, and Edtech with 2.8%. Even though there isn't completely accurate data about industry distribution, it's clear that modern startups gravitate towards the internet and digital technologies.(fig.1)[3]

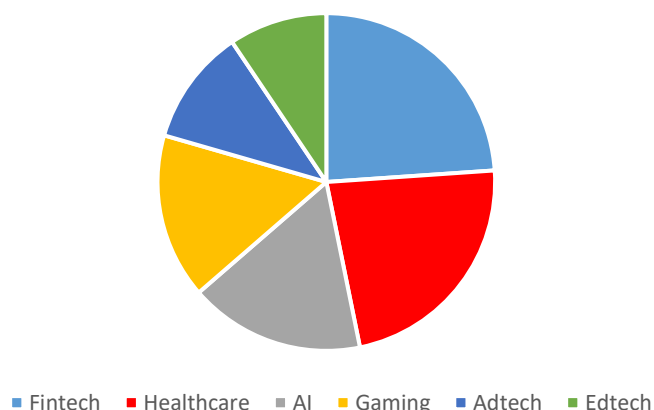

Fig.1 Industry distribution of startups
Elaborated by the author based on source [3]

The highest-valued private startup in the world is Bytedance (Toutiao), from China, worth around \$75 billion, proving that privately owned startups can grow to be extremely high value when managed successfully (fig.2).[3]

Most users know the company only by its hit short-video app TikTok, which has been downloaded over 3 billion times globally, a feat only exceeded by Meta and its family of apps. But ByteDance has churned out one wildly successful product after another — among them its initial hit, Toutiao, the most popular news app in China, which today has 320 million monthly active users, and Douyin, a short-video app that preceded TikTok. Respectively, Toutiao and Douyin account for 20% and 60% of the company's total advertising revenues.[4]

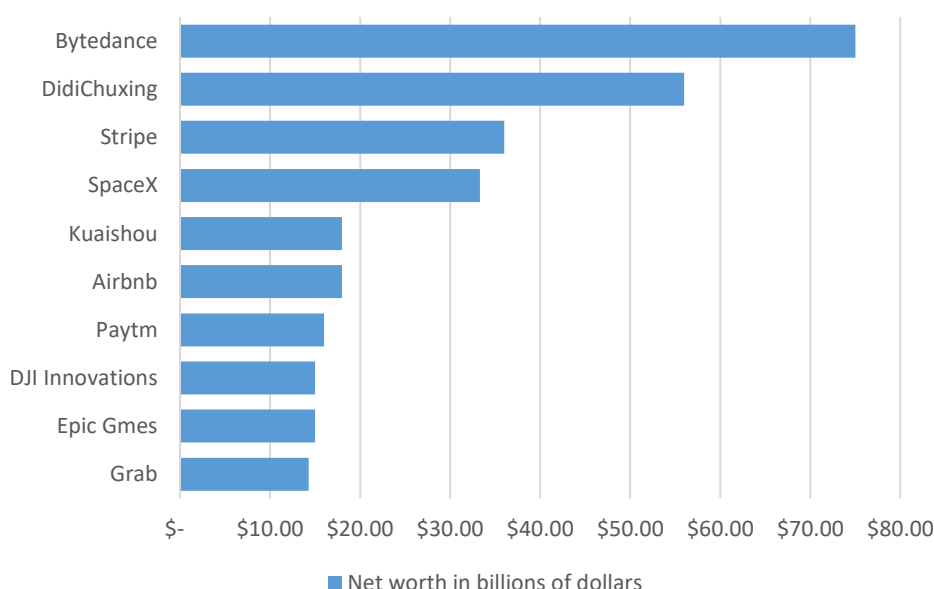

Fig.2 Highest-valued private startups globally
Elaborated by the author based on source [3]

Another perfect example of a startup that has showed incredible potential is Netflix. The company started as a personalized web-based movie recommendation and rental system, transforming

over the years into a streaming video giant. The management's commitment to digital content has enabled Netflix to emerge as the biggest name in the streaming video industry, and more importantly, to stay at the top of its game as it expands globally. All these stories highlight the importance of small business since they are undoubtedly the backbone of any thriving economy.

CONCLUSIONS

Startups have garnered increased attention from both the scientific and business communities, as they emerge as creators of new business models in the 21st century. Their development provides numerous advantages for the economy at regional, national, and global levels. The rise in the number of micro-enterprises and patents stimulates economic growth, resulting in an increase in GDP per capita, as demonstrated by statistical analysis, which revealed a robust correlation between the above mentioned values.

Startups generate employment opportunities, particularly for young individuals, which leads to a rise in household incomes. Additionally, by investing in human capital, startups indirectly contribute to the appreciation of competencies, skills, and self-development. They stimulate creativity, especially in young people who witness the success of others and decide to pursue various projects. Startups ensure technological development, shape the creation of modern economies, and make innovative technologies available to society.[1]

BIBLIOGRAPHY:

1. Vojtech Navratil,(2018). Start-ups within Industry. Master thesis. Retrieved March 2023.
2. Balan, A., (2018). Priorități pentru dezvoltarea sectorului IMM în Republica Moldova. Conferința Științifică Internațională "Performanțe într-o economie competitivă", ediția 5-a, Chișinău, IMI-NOVA, 2018, pp.88-93, ISBN 978-9975-3190-3-4.
3. Artem Minaev." Startup Statistics (2023): 35 Facts and Trends You Must Know". 22 March 2023 <https://firstsiteguide.com/startup-stats/> Accessed 27 March 2023
4. Roger Chan." How ByteDance Became the World's Most Valuable Startup" 24 February 2022 <https://hbr.org/2022/02/how-bytedance-became-the-worlds-most-valuable-startup> . Accessed 23 March 2023
5. Maryam Mohsin."10 small business statistics you need to know" 28 January 2023 <https://www.oberlo.com/blog/small-business-statistics> Accessed 27 March 2023

Coordonator științific: BALAN Aliona, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Bănulescu-Bodoni 61, Chișinău, R. Moldova
e-mail: balan.a@ase.md

THE EVOLUTION OF THE LABOUR MARKET IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

EVOLUȚIA PIEȚII MUNCII ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19 ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CIOBANU Alina, studentă, Specialitatea: FB

Academy of Economic Studies of Moldova,
Republic of Moldova, Chisinau, str. Banulescu-Bodoni, 61
alinaciobanu2377@gmail.com

Rezumat. Apariția pandemiei în anul 2020 în Republica Moldova în urma răspândirii a virusului COVID-19, a dictat încetinirea și stagnarea activităților economice din cauza carantinei, distanțării sociale, restricțiilor de călătorie și altele. Chiar dacă siguranța persoanelor rămâne a fi prioritară, costurile economice ale pandemiei sunt enorme și fără precedent. Astfel situația economică a Republicii Moldova a fost grav afectată, înregistrându-se disproporții în toate sectoarele economice, în principiu pe toată piața forței de muncă a țării, din acest considerent în urma rapoartelor, studiilor și cercetărilor în acest domeniu a autorităților și alți reprezentanți oficiali, putem observa o perturbare în sectorul public, precum sănătatea, educația, mediul, infrastructura, transportul etc. Putem constata că această pandemie a impus o educație în rândul populației, pentru prioritiza soluții inteligente, pentru a fi mai rezistenți la imprevizibilități, cu scopul de a nu diminua calitatea vieții populației din Republica Moldova.

Cuvinte cheie: Pandemia Covid-19, piața muncii, forța de muncă, Republica Moldova, populație

JEL CLASSIFICATION: E24, E44, F16, F63, H60, I30, J01, J81, J83, O11

INTRODUCTION

The economic situation of the Republic of Moldova during 2020, but also after the pandemic, was considerably marked by the Covid-19 virus, so the pandemic dictated unfavorable or even serious "norms" for the economic sectors in the country. The restrictive measures imposed by decision-makers aimed at reducing the severity of this virus for the health of the population, have had and have negative social and economic consequences on society, in particular, the labour market has been majorly affected, the authorities also communicate. In this regard, the analysis of the labour market situation in the Republic of Moldova, including the economic situation during the Covid-19 pandemic and post-pandemic, allows the identification of economic trends at national level and a better understanding of the economic sector through the prism of the impact of external factors and the ability to manage the national situation by authorities and other social actors.

The objectives of the research involved:

1. Analysis of the economic situation and labor market in 2020, compared to 2019;
2. Analysis of the situation of the post-pandemic labor market, compared to the pandemic year, 2020;
3. Analysis of the labor force situation in the context of the Covid-19 pandemic;
4. Analysis of the measures taken by the authorities in order to overcome the pandemic period in the Republic of Moldova.

BASIC CONTENT

Labour is one of the basic factors of production that ensures sustainable economic growth. Starting with March 17, 2020, a state of emergency is established in the Republic of Moldova, with the registration of the first cases of infection among the population with the Covid-19 virus, for 60 days, more precisely until May 15, 2020. Several restrictions were imposed, taken from the experience

of other affected states, but due to the expansion of the Covid-19 virus and the increase in the number of infected citizens, the quarantine state continues in the next quarters, considerably affecting the labor market in the Republic of Moldova, thus the central authorities decided to cease the activity of educational institutions, markets, shopping centers, economic enterprises and in the HoReCa field, restriction of public transport, cancellation of flights, limited or restricted access to playgrounds, parks and recreational areas. Only pharmacies and grocery stores have continued their activity, strictly observing the protection measures against COVID-19.

According to the data provided by the NBS Data Bank, 2019 registers 2684,772 million moldovan population, and in 2020, 2643,675 million, in 2020 the number of employed population was decreasing by 4.4% compared to 2019, as well as considerable decreases were recorded in the quarters when the effects of the pandemic were most felt on the labor market, respectively, in the second quarter (-8.8% or 80 thousand people less) and in the third quarter (-5.1% or 46 thousand less). In the first and fourth quarters, the reduction in the number of those employed was relatively lower - by 2.7% in the first quarter and by 0.5% in the fourth quarter, respectively, compared to the respective period of 2019.

The National Agency for Employment, within the Analytical Report on employment and labour market trends, mentions that about 24.4% of the total employed population (901.1tho) said that their situation at the workplace was affected, the female population being affected in a higher proportion (60.5%) compared to the male one (39.5%). The impact of the pandemic on the conditions at the workplace was manifested by: the interruption / cessation of the activity, the provision of work at home, the transition to the partial work schedule, the decrease of the working hours actually worked. As a result of the interruption of activity, the number of people who had a job but who did not work at all in the second quarter of 2020 increased 8 times compared to the second quarter of 2019.

Agriculture is the sector that has ensured the increase of informal employment in the national economy in the last decade. The increase in employment in agriculture takes place exclusively from the account of informal jobs, which compensated for the decline of the formal ones, from the distribution of employed persons by economic activities it results that every 5th person employed, active in the agricultural sector (22,9%). If we talk about non-agricultural activities, the share of people employed in industry and constructions remained at the level of the previous year in industry 14.7%, constructions 7% and in the services sector we can mention a decrease of 9.8% compared to 2019.

It is certainly noticed that the Covid-19 virus has dictated "norms" that manifest an imbalance between economic development and the development of the employed population for some sectors of the economy in the Republic of Moldova.

The National Agency for Employment through the study "Analysis of the labor market in the Republic of Moldova" mentions the doubling of the number of unemployment among the population, of which a higher share were the persons with primary / secondary education (46%), followed by those with secondary- professional and collegiate / university education of each (19%) and high school education (17%). There is an increase in the share of unemployed people registered with primary / secondary education and a decrease in the share of those with collegiate / university education.

In the same vein, we can also see, following the "Analysis of gender inequalities on the labor market during the pandemic" carried out by the Center for Partnerships for Development, by sending questionnaires among the population, it is found that the pandemic crisis has also aggravated the inequalities in terms of employment of women and men. Women recorded higher declines in employment during the state of emergency – the share of those who continued to go to work is 15pp lower than the share of men. This decline is explained by the fact that either women lost their jobs (about 9%, compared to 5% in the case of men), or they switched to a new form of withdrawal from the labor market - teleworking (the share of women who worked at home during the state of emergency was about 27%, which is twice the size of the share of men).

Also, in the annual scientific report of the Academy of Economic Studies of Moldova, on the implementation of the project within the State Program (2020- 2023) "Development of labor market policies in order to increase employment" highlights the fact that during the state of emergency, introduced due to the COVID-19 pandemic crisis in most of the world's states, about 55,000 Moldovans returned to the country. Of this number, 32% planned to stay in the Republic of Moldova to work or start a business. A large part of them were registered with the territorial subdivisions for employment, having the status of unemployed person.

In 6 months 2020, 12467 vacancies were registered in the National Agency for Employment database, of which 67% were the places offered to workers and 33% to specialists. There are big discrepancies in demand with labour supply: 88% of the registered vacancies were from urban areas, and 12% from rural areas, while the unemployed constituted 39% from urban areas and 61% from rural areas.

Maintaining this trend in the future will lead to an even greater depopulation of rural areas. The situation created in the countryside makes the NEET group grow in number. In 2019, the NEET group in the age group of 15-29 years was more than 130 thousand people, and in 2020, their share in the total population of the same age category was 26%, which was much higher than in the EU Member States, being even more than 2 times higher than in some EU countries. The authorities in this regard in order to identify and inform them about the opportunities of the labor market through, Law 105 on the promotion of employment and unemployment insurance that entered into force on 10.02.2019, register persons who have benefited from unemployment benefits . Thus, during the reference period, the unemployment benefit was established for 8578 persons, out of which for 385 persons according to Law 102/2003, and according to Law 105/2018 for 8193 persons.

In The Republic of Moldova, the workers who continued to go to work during the pandemic period constitute 52%. They were most at risk of infection while performing their day-to-day work.

The report on financial stability 2021 made by the National Bank of Moldova mentions that during 2021, the world economy recorded a revival after the COVID-19 pandemic of 2020. In the context of the recovery from the global impact of the crisis related to the COVID-19 pandemic situation in 2020, the evolution of global production has returned to the positive level in 2021. However, rising energy prices in the second half of 2021 stimulated pro-inflationary factors in loose monetary conditions and led to the build-up of economic risks.

In 2021, the Republic of Moldova managed to recover the economic activity and the main macroeconomic indicators after the recession of 2020, registering a record economic growth in real terms of about 13.9 percent compared to 2020.

In the international economic context of the reporting year, the Republic of Moldova managed to recover the economic activity despite the negative consequences both for the country's population and the economic situation at macroeconomic level, thus the National Bank of Moldova returns with a report of macroeconomic indicators after the recession of 2020. (Table 1)

Table 1, The main macroeconomic indicators of the Republic of Moldova

Denumirea indicatorului	Valoarea în 2021	Modificare față de 2020
PIB, prețuri curente	241 870 mil. MDL	+13,9%
Rata anuală a inflației	13,9%	+13,6 p.p.
Rata de schimb MDL/USD	17,7452	+3,1%
Rata de schimb MDL/EUR	20,0938	-4,9%
Actiunile de rezervă	3 901,9 mil. USD	+3,1%
Deficitul Bugetului Public Național	-4 640,5 mil. MDL	-56,3%
Datoria de stat	77 752,7 mil. MDL	+14,6%
Soldul contului curent ²	-1 590,13 mil. USD	+78,2%
Gradul de acoperire al importurilor cu exporturi de bunuri și servicii	43,8%	-2,1 p.p.
Poziția investițională internațională netă	-5 661,0 mil. USD	+4,9%
Rata șomajului	3,2%	-0,6 p.p.
Venitul disponibil/cap. locuitor	3 513,5 MDL	+13,41%
Remiterile personale totale / PIB	12,7%	-0,8 p.p.

Source: National Bank of Moldova based on NBM and NBS data

As far as we can see by categories of uses, there is a positive record of GDP, this fact is mainly due to the consumption of households, which is immediately traced to the disposable income per capita in the Republic of Moldova, thus compared to 2020, the post-pandemic period registers an income of +13.41%.

There are also negative indicators at the macroeconomic level, which is due to several factors, the main one being the cessation of the economic activity in the country, thus the increased state debts are also resulted, a major deficit in terms of the National Public Budget.

The COVID-19 pandemic has had a significant impact on the labor market in the Republic of Moldova, as it has had in many other countries in the world. Some of the main impacts include:

1. Job losses: Many companies have had to close or reduce activities due to the pandemic, resulting in job losses for many citizens.
2. The shift to teleworking: The pandemic has led to a significant increase in working remotely or from home.
3. Impact on the service sector: The service sector, especially tourism, have been severely affected by the pandemic, which has led to the loss of many jobs, but also the cessation of business in the field of services.
4. Impact on the economy: The pandemic has had a significant impact on the economy of the Republic of Moldova, which has led to a decrease in the demand for work in many sectors.
5. Rising unemployment: As a consequence of job losses and falling demand for work, unemployment has risen during the pandemic, not being a favourable indicator for a country's situation, as long as the unemployment rate is quite high.
6. Increased demand in key sectors: While the pandemic has had a negative impact on many sectors, there has been an increase in demand in key sectors such as health and the delivery of food and other essential products.
7. Impact on seasonal work: The pandemic has had a significant impact on seasonal work, especially in the agricultural sector, with seasonals not being able to reach the country to carry out their activities.
8. And I'm sure there's an increase in demand for digital skills: The pandemic has accelerated the transition to the digital economy and led to an increase in demand for digital and technological skills. At the moment, about 500 agents who provide digital services/ in the online environment are present on the Moldovan market. This figure is also increasing during the pandemic.

CONCLUSIONS/RECOMMENDATIONS

The Republic of Moldova is a developing country, located in Eastern Europe, the impact of the Covid-19 pandemic starting with 2020, marked significantly all economic sectors of the Republic of Moldova, especially because of the morbidity and mortality of the population, the immigration process (massive recovery), the permanent state of stress of the population; environmental factors – the severe drought that has reduced 50-60% of the global agricultural production; the economic factors – slowing down or even complete cessation of economic activities, mass layoffs of employees, reduction of revenues to the state budget from taxes, decrease of remittances and others. According to the official data officiated by the National Agency for Employment in the "Analytical contribution on employment and labour market trends 2020", about 24.4% of the total employed population (901.1mii) in 2020, said that their situation at work was affected, due to the cessation of the activity of many enterprises, societies, organizations, institutions, etc. The Covid-19 virus has not oppressed the population of the Republic of Moldova, as well as human activity and quality of life, but in this context, citizens have developed an education to manage risk and stress situations, adapt and overcome economic crises intelligently.

REFERENCES:

1. Labour Market Study of the Republic of Moldova, Chisinau 2020, Ministry of Economy and Infrastructure and Ministry of Labour, Health and Social Protection, German Agency for International Cooperation (GIZ) [studiu_piata_muncii_md.pdf \(gov.md\)](#)
2. The impact of COVID-19 on labour force indicators in 2020 – National Bureau of Statistics [Impact of COVID-19 on labour force indicators in 2020 \(gov.md\)](#)
3. Relaunching the economy of the Republic of Moldova in the context of the Covid-19 pandemic – Academy of Economic Studies of Moldova, Ruslan Mahmudbehov [735-740.pdf \(idsi.md\)](#)
4. Annual scientific report of the Academy of Economic Studies of Moldova, on the implementation of the project within the State Program (2020- 2023) "Development of policies on the labor market in order to increase employment" [Raport 2021 DPPM Alic Birca.pdf \(ase.md\)](#)
5. Analysis of gender inequalities in the labour market during the pandemic", Center for Partnerships for Development [Studiu Impact COVID corectat.pdf \(progen.md\)](#)
6. Report on financial stability 2021, National Bank of Moldova [RSF-2021_v1_2.pdf \(bnm.md\)](#)
7. The impact of the Covid-19 pandemic on the labor market of the Republic of Moldova, INCE, Viorel Turețchi [168-170_13.pdf \(idsi.md\)](#)
8. Analytical Report on Employment and Labour Market Trends 2020 – National Agency for Employment [view document \(anofm.md\)](#)

Scientific coordinator: CIMPOIEȘ Liliana, dr., conf. univ.
Academy of Economic Studies of Moldova
Republic of Moldova, Chisinau, str. Banulescu-Bodoni, 61
email: lcimpoies@ase.md

**STUDIU COMPARATIV A SISTEMUL FISCAL DIN REPUBLICA
MOLDOVA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ**
**COMPARATIVE STUDY OF THE TAX SYSTEM IN THE REPUBLIC OF
MOLDOVA AND EUROPEAN UNION**

REPETUH Elena, studentă, Specialitatea: MKL
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
E-mail: lenarepetuh@gmail.com

Abstract: *The main source of the formation of any country's finances is its own taxes. They are the main source for directing economic development. Taxes occupy a central place in the state revenue system. Each state has its own tax system. As Moldova is a small and developing country, it has a unique system that differs from other European countries. Furthermore, with the recognition of the Republic of Moldova as a candidate country for accession to the European Union in June 2022, an interesting issue has arisen: how developed is the Republic of Moldova compared to the EU? In addition, to indicators such as GDP or CPI, the tax system also represents the degree of development of the state. The comparison of tax levels between each European state will be demonstrated by different criteria. In this perspective, with the accession to the EU, inter-state economic relations will become closer with many privileges, so the Republic of Moldova will benefit from investments, economic growth and larger state budget with many prospects for the future.*

Key words: *tax system, taxes, economy, European Union*

JEL CLASSIFICATION: H20

INTRODUCERE

Finanțele de care dispune statul sunt constituite din taxe și impozite. Sunt o sursă primordială, deoarece influențează direct veniturile pe care le înregistrează populația. Mai mult de atât, impozitele și taxele sunt niște pârghii, unde, pe plan economic, pot încuraja sau diminua activitatea anumitor activități, relații comerciale, volum de producție sau servicii, etc. Posibilitatea de a dispune de o resursă financiară stabilă este reflectată pe planul financiar, unde sistemul fiscal are un rol major în acoperirea nevoilor statului. La cât de dezvoltat statul putem concretiza din mărimea impozitelor și taxelor aplicate. Dacă nivelul lor este scăzut, apare un stimul în rândul agenților economici de a-și dezvolta o afacere și invers, cu cât statul aplică impozite mai mari, asupra activităților economice apar un șir de presiuni ce se soldează cu evaziuni fiscale și manipulare a veniturilor.

Cercetarea respectivă își propune ca obiective:

- Analiza rolului sistemul fiscal atât în Republica Moldova ca sursă principală de venit în bugetul statului;
- Scoaterea în evidență a mărimii impozitelor ca parte importantă în procesul de dezvoltare națională.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Sistemul fiscal reprezintă un sistem complex alcătuit dintr-o diversitate de elemente (materie impozabilă, cote, subiecți fiscali), între care se manifestă relații care apar ca urmare a proiectării, legiferării, așezării și percepției impozitelor [1]. Toate elementele sistemului fiscal sunt reglementate juridic, asigurând preluarea reglementată a unor părți din PIB de către stat, în procesul redistribuirii și consumului. Fiecare stat are propriul sistem fiscal, fiind în strânsă legătură cu gradul de dezvoltare social-economică. Sistemul fiscal este chemat să stimuleze munca, să încurajeze economisirea și să favorizeze eforturile de investiții.

Sistemul fiscal al statelor membre ale Uniunii Europene este bine colaborat cu scopul unei creștere economice, prevenirea unei evaziuni fiscale, libertatea activităților întreprinse de agenți economici, etc. Întrucât Republica Moldova este cunoscută ca țară-candidat în UE, cercetarea are nevoie de o analiză a următoarelor impozite ce sunt obligatorii în orice stat: impozit pe venit și TVA.

Impozitul pe venit este plată obligatorie gestionată de către stat din veniturile, dividendele, salarii, dobânzi, etc. a persoanelor fizice și juridice pe care le obține pe parcursul unui an.

O analiză comparativă a ratelor de impozitare a profiturilor realizate de companii dar și a veniturilor realizate de persoanele fizice, scoate în evidență diferențe mari la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene și în R. Moldova. (Figura 1) Impozitul pe venitul persoanelor fizice în Republica Moldova constituie 12%, iar în statele membre a Uniunii Europene variază între de la 10 % cum este cazul în Bulgaria, până la 49,5 % în Țările de Jos sau 55 % în Austria, fără să mai luăm în calcul ca în cazul Republicii Moldova, ca și în cazul României, Bulgariei și altor state discutăm de o cotă unică de impozitare, spre deosebire de impozitarea progresiva care este cu mult mai agresivă.

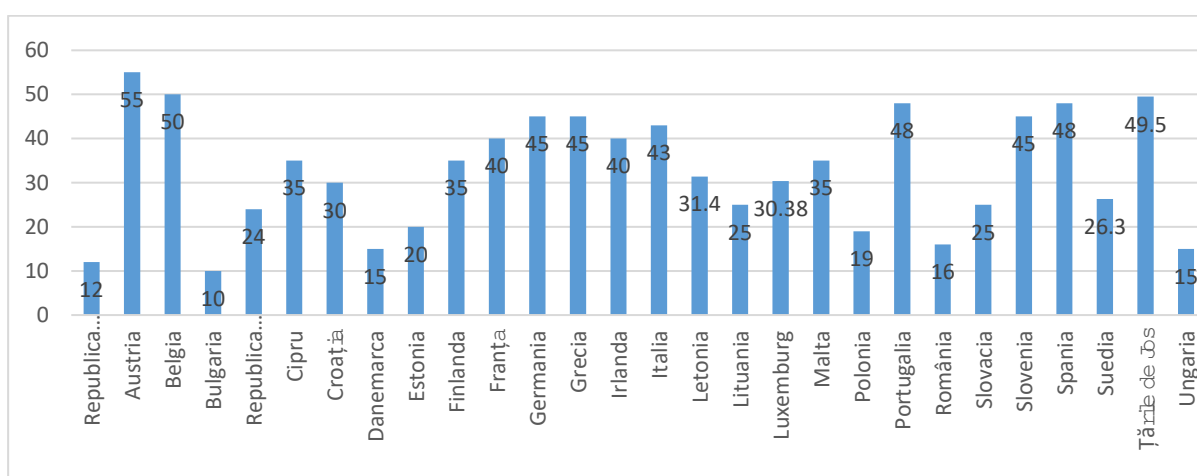

Figura 1. Cote impozite directe aplicate asupra veniturilor realizate de persoanelor fizice în R. Moldova și Uniunea Europeană în anul 2023

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor site-ului oficial al UE

Aceleași diferențe semnificative se înregistrează și în domeniul impozitării veniturilor realizate de persoanele juridice, unde întâlnim cote marginale de la un nivel minim de 9 % în Ungaria și 10% în Bulgaria, până la cote de 35% în Malta sau 25,8 % în Țările de Jos. Cele mai mari cote de impozitare se înregistrează în: Germania (30%), Franța (26,5), Belgia, Spania și Austria (25%), etc. [6]

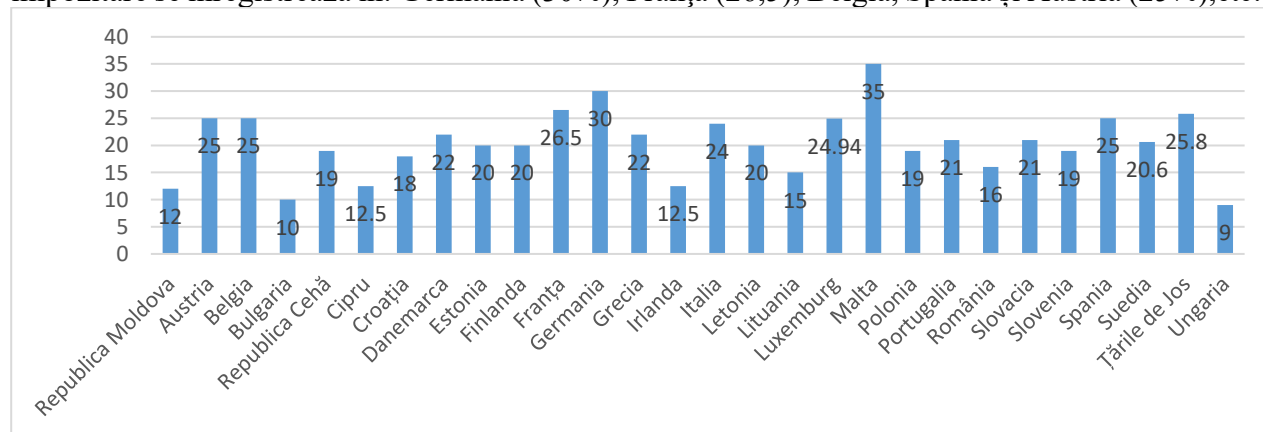

Figura 2. Cote impozite directe aplicate asupra profitului companiilor în R. Moldova și statele membre ale UE în anul 2023

Sursa: Elaborată de autor

Taxa pe Valoarea Adăugată (TVA) este un impozit indirect aplicat de agenți economici în procesul de producție sau prestării unui serviciu, fiind suportat de consumator.

TVA se aplică tuturor operațiunilor efectuate în UE pentru plată de către o persoană impozabilă (adică o persoană fizică sau juridică care furnizează bunuri și servicii în cursul desfășurării activității sale). De asemenea, importurile efectuate de către orice persoană sunt supuse la plata TVA. Operațiunile taxabile includ livrări de bunuri sau prestări de servicii în cadrul UE, achiziții de bunuri între statele membre ale UE (bunuri furnizate și livrate sau transportate de o companie dintr-un stat membru către o companie din alt stat membru) și importuri de bunuri din țări din afara UE în UE.

În cazul TVA, ca principal impozit indirect, cotelor de impunere care trebuie să se încadreze într-un interval situat între 15% și 25%, de asemenea există diferențieri semnificative (Figura 3). Astfel, statul membru al UE cu cea mai mică cotă de TVA în 2023 este Luxemburg, cu o cotă standard de 16%, Ungaria are cea mai mare cotă de TVA - de 27%, rata medie în UE este de aproximativ 21%. În R. Moldova cota standard a TVA este de 20%. [3, 4].

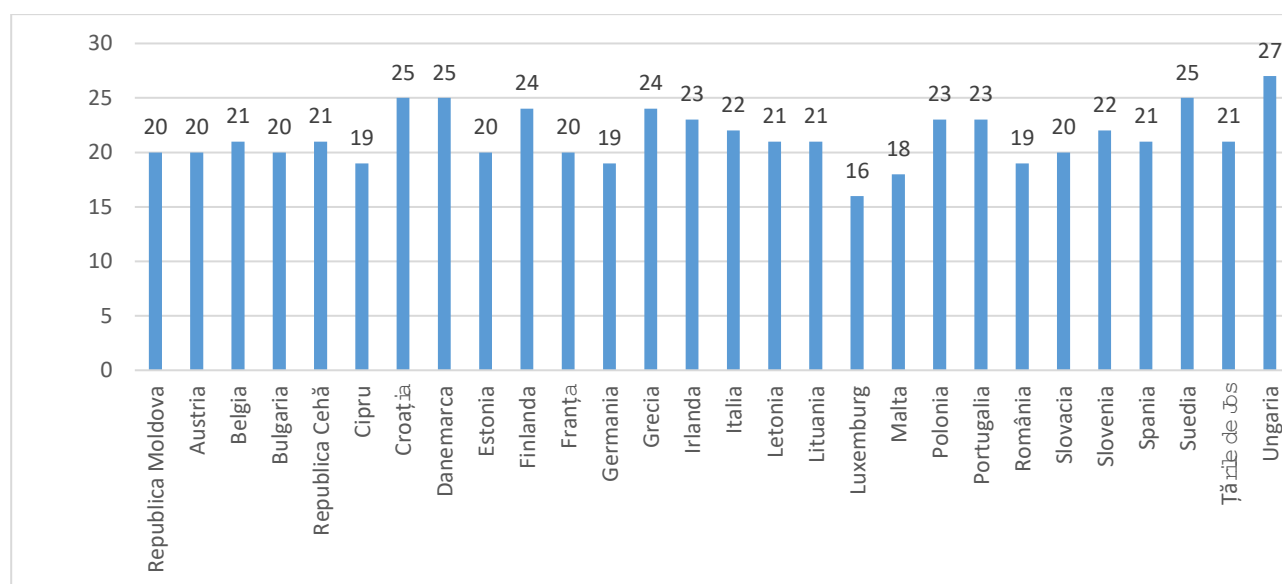

Figura 3. Cotele taxei pe valoare adăugată în R.Moldova și Uniunea Europeană în anul 2023

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor site-ului oficial al Uniunii Europene

Integrarea în Uniunea Europeană înseamnă adoptarea cerințelor înaintate. Astfel, Republica Moldova, ca țară-candidată trebuie să se confirme după setul de reguli a Acquis-ului Comunitar. Acest concept înseamnă o totalitate de drepturi și obligațiuni care sunt în orice stat membru UE. Republica Moldova „întârzie” pe acest plan, unde combaterea corupției, achizițiile publice și birocrăția sunt înregistrate ca cele mai mari probleme nerezolvate. Despre taxe și impozitare se menționează în capitolul 16, anume: Acquis-ul în materie de impozitare acoperă pe larg domeniul impozitării indirecte, și anume taxa pe valoarea adăugată (TVA) și accizele. Acesta stabilește domeniul de aplicare, definițiile și principiile TVA. Accizele pentru produsele din tutun, băuturile alcoolice și produsele energetice fac, de asemenea, obiectul legislației UE. În ceea ce privește impozitarea directă, acquis-ul acoperă unele aspecte legate de impozitarea veniturilor din economii ale persoanelor fizice și de impozitul pe profit. În plus, statele membre s-au angajat să respecte principiile Codului de conduită privind impozitarea întreprinderilor, care vizează eliminarea măsurilor fiscale dăunătoare. Cooperarea administrativă și asistența reciprocă între statele membre vizează asigurarea unei bune funcționări a pieței interne în ceea ce privește impozitarea și oferă instrumente de prevenire a evaziunii fiscale intracomunitare și a fraudei fiscale. Statele membre trebuie să se asigure că există capacitățile necesare de punere în aplicare și de executare, inclusiv legăturile cu sistemele informatizate de impozitare relevante ale UE.[5] Astfel, este foarte accentuat avantaj al pieței UE - libertatea în activități și investiții, ceea ce aduce doar beneficii și o ulterioară creștere economică. În acest caz, Republica Moldova trebuie să-și rezolve problemele financiare prin adoptarea unor noi reforme, care ar permite menținerea unei rate de dezvoltare mai înalte.

CONCLUZII

Sistemul Fiscal este un complex după care se determină nivelul dezvoltării unui stat. În opinia autorului, impozitele și taxele sunt pârghiile unei economii sănătoase, deoarece asigură un venit stabil al statului, redistribuie venituri pentru a satisface nevoile cetățenilor, sunt existente facilități fiscal (de exemplu: scutiri, reduceri, eșalonări, etc.), sunt exacte și stabile. Uniunea Europeană este un ansamblu de țări cu potențial economic mare, cu libertate deplină în activitățile economice, cu o colaborare solidară, de aceea viitorul Republicii Moldova ca țară-membră a UE aduce beneficii în sistemul fiscal. Pentru ca aceasta să fie realizabilă, trebuie să ne conformăm standartelor UE.

REFERINTE BIBLIOGRAFICE:

- [1] - BALAN, A. Analiza și evaluare indicatorilor economici ai sistemului fiscal din Republica Moldova. În: Economics, Social and Engineering Sciences *EcoSoEn*, ULIM, 2019, an.2, nr.1,2, pp. 16-22, ISSN 2587-344X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/Ecosoen_nr_1-2%2B2019.pdf#page=16
- [2]- Impozitul pe venit în străinătate. Disponibil: https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/index_ro.htm
- [3]- Directiva 2006/112/CEE privind sistemul comun al taxei pe valoare adăugată. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:131057>
- [4]- Cotele de TVA în 2023 în Uniunea Europeană. Disponibil: <https://www.asd-int.com/ro/cotele-de-tva-in-uniunea-europeana-in-2023/>
- [5]- European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). Chapter 16. Disponibil: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en
- [6]- Impozitul pe venit a persoanelor juridice. Disponibil: <https://take-profit.org/statistics/corporate-tax-rate/european-union/>

Coordonator științific: BALAN Aliona, dr., conf.univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 6,
e-mail: balan.a@ase.md

SECȚIUNEA 10:

PROBLEME ACTUALE DE MODERNIZARE A DREPTULUI NAȚIONAL PRIN PRISMA DREPTULUI UE

PROTECȚIA CREDITORULUI PRIN ACȚIUNEA OBLICĂ

CREDITOR PROTECTION THROUGH THE DERIVATIVE ACTION

BUGA Anastasia, studentă, Specialitatea: DREPT

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, Str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: buga.anastasia@ase.md

Abstract: Derivative action is a means of guaranteeing the execution of obligations placed by the legislator at the disposal of the creditor who has a certain and enforceable claim, through which he can exercise the rights and actions of his debtor in the event that the latter neglects or refuses to do so. It may happen that a debtor does not exercise his rights towards his own debtor or otherwise omits to defend his rights and legitimate interests, due to absence, negligence, disinterest, due to a feared or imminent insolvency, or even because he intends to harm his creditors by not performing his obligations. In contractual relations, the creditor and the debtor could stipulate a right of the creditor to obtain information from the debtor regarding the evolution of the exercise of its rights vis-à-vis third parties if the debtor begins to commit non-performance of the contract towards the creditor. Therefore, when the debtor neglects to exercise an action that belongs to him, the creditor can exercise that power of attorney with or without filing an action in court, indirectly, obliquely, on behalf of his debtor. It is certain that the object of the derivative action is limited to patrimonial rights and actions (given the fact that it is a measure by which the common guarantee of creditors is desired) and which are not closely related to the person of the debtor. Thus, the creditor will not be able to exercise, for example, the action to abolish or reduce the maintenance pension, the divorce action, the action to annul the marriage, etc. These proposals were interspersed with the objective of the given paper – better understanding of the subject by paying special attention to the comparison procedure, as we consider this method of effective research.

Keywords: comparative analysis, oblique/derivative action, civil law, national and international level, obligations, subrogation.

JEL CLASSIFICATION: K15

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Acțiunea oblică reprezintă un mijloc de protecție a drepturilor creditorului, fiind un mecanism de recuperare a creanțelor, în urma neexecutării sau executării necorespunzătoare a obligațiilor contractate. Originea acțiunii oblice este obscură. La Roma exista o procedură colectivă de faliment civil, numita *venditio bonorum*; un reprezentant al creditorilor acționa în numele tuturor și exercita acțiunile falitului. Patrimoniul falitului era vândut în totalitate la același dobânditor. Dobânditorul patrimoniului era considerat succesor în drepturi al falitului și dispunea de toate drepturile și acțiunile sale. În literatura de specialitate, acțiunea oblică este definită ca fiind “*drept al creditorului (creditor oblic) de a exercita, în instanță de judecată sau fără concursul ei, drepturile subiective ale debitorului său, care refuză sau omite să le exercite în dauna primului, față de un terț (debitor oblic)*” [1, p. 574]

O altă definiție importantă ar fi cea dată de Codul Civil nou, publicat în 2019 în care, în conformitate cu art. 892 alin. (1), acțiunea oblică reprezintă “*acțiunea creditorului a cărui creanță este certă, lichidă și exigibilă, în numele debitorului său și independent de voința acestuia, exercită drepturile și acțiunile acestuia în cazul în care debitorul, în dauna creditorului, refuză sau omite să le exercite*”. [2]

Doctrina o asimilează ca o măsură de conservare a patrimoniului debitorului și de prevenire a unei eventuale insolvențe a acestuia, astfel să asigure și să mențină șansele creditorilor de a-și realiza creanțele lor. Putem susține că rolul acțiunii oblice s-a născut din nevoia „*de a concilia două interese legitime opuse: interesul debitorului de a-și gestiona singur afacerile și interesul creditorului*

de a fi protejat împotriva inerției debitorului său” [3, p. 354], iar domeniul de aplicare rezultă chiar din definiția acțiunii oblice, creditorii putând exercita pe calea acțiunii oblice toate drepturile și acțiunile cu caracter patrimonial ale debitorului, fiind excluse acțiunile de stare civilă ale persoanei, acestea fiind niște acțiuni personale.

Codul civil al Lituaniei definește acțiunea oblică în art.6.68 alin.(1) ca fiind *dreptul creditorului care are ocreanță certă și exigibilă de a exercita drepturile debitorului prin înaintarea acțiunii în judecată în numele debitorului în cazul în care el ezită să exercite aceste drepturi de sine stătător sau refuză să o facă în detrimentul drepturilor creditorului.* [4]

În opinia doctinarilor C.Stătescu și C.Bârsan, acțiunea oblică este *acel mijloc juridic prin care creditorul exercită drepturile și acțiunile debitorului său, atunci când acesta refuză sau neglijează să și le exercite.* [5, p. 339]

Dacă ar fi să generalizăm toate definițiile enumerate mai sus și să propunem una ce ne aparține, putem afirma că acțiunea oblică este *acțiunea civilă prin care creditorul poate să exercite drepturile și acțiunile debitorului sau, când acesta refuză sau neglijează să le exercite.*

CRITERII ȘI CONDIȚII DE APLICARE A ACȚIUNII OBLICE

Legea împuternicește un creditor să intervină în sfera juridică a debitorului său doar la întrunirea anumitor condiții ce vizează creditorul și creanța sa cât și cele ce vizează situația debitorului și dreptul subiectiv ce se exercită pe cale oblică. *Pentru a putea fi intentată acțiunea oblică, trebuie întrunite condițiile ce urmează: condiții față de debitorul inactiv, condițiile față de creanța creditorului oblic.* [6]

1. Condițiile legate de creditor

a) Calitatea de creditor – Art. 892 alin.(1) din Codul civil al Republicii Moldova acordă împuternicirea legală doar creditorului titularului dreptului subiectiv exercitat pe cale oblică. Și invers, un coproprietar nu poate exercita, în această simplă calitate, drepturile unui alt coproprietar asupra aceluiași bun; între coproprietari nu există relație creditor-debitor.

b) Caracterele creanței creditorului care acționează pe cale oblică – Textul art. 892 alin.(1) impune cerința unei creanțe certe, lichide și exigibile a creditorului care acționează pe cale oblică.

c) Absența testului de proporționalitate: mărimea creanței irelevantă – s-a pus problema „*dacă împuternicirea legală a creditorului se limitează la valoarea propriei sale creanțe sau dacă poate reclama de la terț toată datoria, chiar dacă aceasta excedează creanța sa.*” [7, p. 843]

2. Condiții față de debitorul inactiv

Debitorul poate fi orice subiect de drept, chiar și statul. Pentru a justifica acțiunea oblică a creditorului, debitorul trebuie să fie inactiv, adică să nu intenteze el însuși acțiunea pe care o poate intenta („*debitorul refuză sau omite să le exercite*” — art. 892 alin.(1) din Codul civil [8]). Simplul fapt că debitorul a acordat împuterniciri unui mandatar să exercite dreptul subiectiv nu înlătură inerția sa dacă mandatarul nu își îndeplinește mandatul. Inerția mandatarului echivalează cu inerția mandantului însuși. După ce creditorul a pornit acțiunea, debitorul o poate prelua, astfel titular al ei devine debitorul; creditorul poate rămâne în proces, alături de debitor, pentru ocrotirea propriilor interese.

DOMENIUL DE APLICARE

Toate drepturile și acțiunile debitorului pot fi exercitate de către creditorii săi, cu excepția celor strict personale, însă trebuie constatată existența unei limite generale, în sensul că, pe această cale, creditorii pot exercita numai drepturile și acțiunile patrimoniale ale debitorului. Drepturile și acțiunile extrapatrimoniale ale debitorului nu pot fi exercitate prin acțiune oblică cum sunt: dreptul la nume, dreptul la pseudonim, dreptul la onoare etc. Doctrina a subliniat faptul că *pot fi exercitate de către creditori, pe cale oblică, numai drepturile deja născute sau intrate în patrimoniul debitorului; ei nu se pot substitui acestuia pentru a face să se nască noi drepturi sau pentru a se modifica drepturile existente în patrimoniul său.* [9, p. 123-124]

EFECTELE ACȚIUNII OBLICE

Acțiunea oblică nu îl lipsește la nici o etapă pe debitor de exercitarea independentă a acțiunii sau, după caz, de încheierea unui contract de tranzacție. În special, interesează calitatea sa procesuală și efectele hotărârii judecătorești rămase definitive față de debitorul inactiv.

Creditorul oblic preia calitatea de reprezentant al debitorului inert. Instanța de judecată trebuie să citeze în proces pe debitorul inactiv pentru că în proces se decide asupra drepturilor și bunurilor sale. Deși un text expres lipsește în materie de examinare a acțiunilor oblice, citarea debitorului se impune în baza art. 6 CtEDO [10] (dreptul la un proces echitabil). În practică, *această cerință este satisfăcută ori de câte ori acțiunea oblică se examinează conexat cu acțiunea creditorului oblic față de debitorul inactiv de satisfacere a creanței sale periclitată* [11, p. 70].

1. Efectele față de creditorul care exercită acțiunea oblică – Creditorul exercită pe cale oblică drepturile debitorului său; el nu exercită un drept propriu. De aceea, efectele acțiunii oblice se produc în patrimoniul debitorului și în gajul general al creditorilor. Aceasta înseamnă că de rezultatul obținut profită toți creditorii debitorului neglijent și nu numai cel care a exercitat acțiunea.

2. Efectele acțiunii oblice față de terțul pârât – Terțul poate invoca, de exemplu, compensația datoriei sale cu o creanță pe care o are împotriva debitorului reclamantului, chiar dacă acea creanță s-a născut după introducerea acțiunii oblice. De asemenea, terțul poate opune tranzacția cu debitorul după această dată. Pârâtul nu poate opune creditorului decât excepțiile opozabile debitorului; el nu are dreptul să se prevaleze, în apărare, de excepțiile născute din raporturile sale cu creditorul; astfel de excepții pot fi opuse creditorului numai atunci când acționează în nume propriu pentru a-și realiza un drept al său personal împotriva pârâtului.

3. Efectele acțiunii oblice față de debitorul pasiv – Problema care se pune în legătură cu efectele acțiunii oblice față de debitorul pasiv este aceea de a ști dacă hotărârea judecătorească prin care se rezolvă cauza este sau nu opozabilă debitorului; altfel spus, această hotărâre are sau nu autoritate de lucru judecat față de debitor. Răspunsul depinde de împrejurarea dacă debitorul a fost sau nu chemat în proces. În cazul în care a fost introdus în cauză, hotărârea judecătorească definitivă și irevocabilă are, fără îndoială, autoritate asupra lui, fiindu-i opozabilă. În cea de-a doua situație, când debitorul nu a fost introdus în cauză sau în proces, părerile sunt împărțite. Unii susțin că hotărârea pronunțată are, în mod egal, autoritate și asupra debitorului. După alți autori, debitorul care nu a fost introdus în cauză trebuie să fie considerat terț față de hotărârea pronunțată de instanță, care nu-i va fi opozabilă.

4. Efectele față de ceilalți creditori și debitorului pasiv – Problema care trebuie rezolvată este aceea dacă hotărârea judecătorească pronunțată în soluționarea unei acțiuni oblice promovată de către un creditor este sau nu opozabilă celorlalți creditori ai aceluiași debitor. Pentru formularea unui răspuns temeinic, trebuie să deosebim între situația în care acțiunea a fost admisă și aceea în care a fost respinsă. În cazul în care hotărârea instanței este de admitere a acțiunii oblice, ea profită tuturor creditorilor debitorului, chiar dac nu au intervenit în proces. În situația în care hotărârea pronunțată este de respingere, adică nefavorabil creditorilor, părerile sunt diferite. Într-o opinie, se apreciază că este opozabilă celorlalți creditori de către debitorul lor care, de regulă, participă la proces. În cea de-a doua opinie, se afirmă că soluția depinde exclusiv de împrejurarea dacă debitorul a fost inclus în cauză. În ipoteza în care a fost introdus în cauză și hotărârea instanței este de respingere, ea va avea putere de lucru judecat atât față de debitor, cât și în raport cu toți creditorii și; dimpotrivă, dacă debitorul nu a fost introdus în cauză, hotărârea de respingere a acțiunii oblice, în virtutea principiului relativității lucrului judecat, *nu va fi opozabil nici debitorului și nici celorlalți creditori ai săi, cu excepția creditorului reclamant*. [12, p. 339].

CONCLUZII

În concluzie, considerăm că în contextul aderării la economia de piață pentru majoritatea statelor semnatare la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, acțiunea oblică reprezintă o garanție suplimentară și eficientă de protecție a drepturilor creditorilor, care permite înlăturarea incertitudinii și diminuarea ezitărilor indivizilor și persoanelor juridice, în general, precum și a agenților economici,

în particular, în ceea ce privește încadrarea în raporturile juridice ce au ca obiect material creanța negarantată. Având în vedere caracterul evolutiv al Convenției Europene, introducerea acțiunii oblice reprezintă un imperativ, necesar pentru adaptarea la realitatea existentă în ordinea socioeconomică a Înaltelor Părți Contractante. În acest sens, considerăm că cea mai eficace cale ar fi indicarea necesității modificării respective a cadrului legislativ prin intermediul măsurilor generale.

De asemenea, numai drepturile existente efectiv în patrimoniul debitorului sunt susceptibile de exercitare prin acțiune oblică de către creditorii săi. Așadar, debitorul este exclusiv în măsura sa încheie acte de dispoziție și acte de administrare cu privire la bunurile și drepturile sale. Se poate spune că domeniul de aplicare a acțiunii oblice se circumscrie la sfera drepturilor patrimoniale care fac parte din categoria drepturilor reale sau a drepturilor de creanță. Drepturile patrimoniale potestative (constau în puterea pe care o are titularul lor de a interveni, prin voința sa unilaterală, în situații juridice în care sunt prezente și interesele altor persoane, care au obligația să se supună) nu pot fi exercitate pe cale oblică de către creditorii titularilor acestor drepturi. Și aceasta cu atât mai mult ca drepturile potestative au, cel mai adesea, caracter personal, exercitarea lor fiind în puterea exclusivă a debitorului.

BIBLIOGRAFIE

1. Sergiu Baieș, Gheorghe Mîțu, Octavian Cazac, Valentina Cebotari, Sorin Brumă, Oxana Robu, Ion Crețu, Tatiana Tabuncic, Aliona Cara. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor: Manual. Chișinău, Tipografia Centrală, 2015, p. 574.
2. Codul Civil al Republicii Moldova din 06.06.2002, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.82-86 din 22.06.2002, modernizat prin Legea nr.133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte legislative, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 467-479 din 14.12.2018. Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-75 din 01.03.2019.
3. C. Stătescu, C. Bîrsan, „Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor”, Ediția a IX-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, 2008, p. 354.
4. Codul Civil al Lituaniei, 18 July 2000 No VIII-1864, Vilnius, Last amended on 23 December 2010, No XI-1254 – <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/87072/98918/F821662156/LTU87072%20ENG.pdf>
5. Stătescu Constantin, Bîrsan Corneliu, „Drept civil. Teoria generală a obligațiilor”, All Beck, București, 2000, p. 339.
6. Codul Civil al României din 17.07.2009. În Monitorul Oficial al României nr. 505 din 15.07.2011 – <https://www.codulcivil.ro>
7. Henri, Léon et Jean Mazeaud, „Leçons de droit civil. Tome II, Premier volume, Obligations: théorie generale”, ed. 2-a, p. 843.
8. Codul Civil al Republicii Moldova din 06.06.2002, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.82-86 din 22.06.2002, modernizat prin Legea nr.133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte legislative, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 467-479 din 14.12.2018. Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-75 din 01.03.2019.
9. C. Stătescu, C. Bîrsan, „Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor”, Ediția a IX-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, 2008, p. 354.
10. Convenția Europeană a drepturilor Omului – https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
11. Claude Brenner, „L’acte conservatoire”, LGDJ, 1999, p. 352.F. Greau „Répertoire de droit civil”, l’Université Paris-Est Créteil (Paris 12), p. 70 – <https://www.studocu.com/row/document/open-university-of-mauritius/bahons-law-and-management/force-majeur/38152094>
12. Stătescu Constantin, Bîrsan Corneliu, „Drept civil. Teoria generală a obligațiilor”, All Beck, București, 2000, p. 339.

Coordonator științific: GÎSCA Veronica, dr., conf. univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, Str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: gisca.veronica@ase.md

CLAUZA PENALĂ – MIJLOC DE GARANTARE A EXECUTĂRII OBLIGAȚIILOR

PENALTY CLAUSE - MEANS OF GUARANTEEING THE EXECUTION OF OBLIGATIONS

COSTIN ARINA, studentă, Specialitatea: Drept

Academia de Studii Economice a Moldovei,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

arina.costin@ase.md

Abstract: *The penalty clause is an important mechanism in civil contracts to protect the rights and interests of the contracting parties if one of them fails to fulfil its obligations. In the Republic of Moldova, this provision is regulated by the Civil Code, which sets out the conditions and limits under which a penalty clause may be included in civil contracts. When a contract is concluded, it is uncertain whether one partner or the other will fulfil their contractual obligations properly. Sometimes a contracting party may not be able to perform its obligations, sometimes it may, in bad faith, try to delay performance as long as possible. For diligent creditors, the legislator has regulated several ways in which it is possible to guarantee the performance of obligations. By guaranteeing obligations, we mean all the legal means, i.e. the rights and actions recognised directly by law or arising from the agreement of the parties to the obligation, the exercise of which ensures the enforcement of the claim.*

A penalty clause is a contractual provision whereby the parties assess the loss in advance, stipulating that the debtor must pay the creditor a sum of money or other property in the event of non-performance of the obligation.

The purpose of this article is to analyse the regulations on the penalty clause in the Civil Code of the Republic of Moldova, to highlight its importance in civil contracts and to examine the conditions under which it can be applied, as well as its limitations and legal effects.

It will go on to provide details on the concept of a penalty clause, how it can be included in contracts, its limitations and legal effects in the Republic of Moldova, as well as examples of situations in which the penalty clause can be used to protect the interests of the contracting parties.

Keywords: *creditor, debtor, penalty clause, civil contracts, non-performance, legal effects.*

JEL CLASSIFICATION: K15

INTRODUCERE

De fapt, clauza penala reprezinta un avantaj al creditorului, evitandu-se evaluarea judiciara a daunelor-interese, creditorul nefiind obligat sa mai dovedeasca existent si intinderea prejudiciului sau chiar sa primeasca penalitatile si fara vre-un prejudiciu suferit. Pentru a obtine plata clauzei penale, el trebuie doar sa probeze faptul neexecutarii, executarea necorespunzatoare sau cu intarziere (Pop, 2015).

Clauza penală este o prevedere contractuală prin care părțile convin să suporte anumite consecințe în cazul nerespectării obligațiilor asumate prin contract. Această clauză are rolul de a descuraja părțile să încalce prevederile contractului, oferindu-le un stimulent financiar sau altfel de a-și respecta angajamentele asumate.

În dreptul civil al Republicii Moldova, clauza penală este o formă de răspundere contractuală care poate fi inclusă într-un contract, iar scopul său este acela de a proteja interesele părților implicate în contract și de a încuraja executarea obligațiilor contractuale. Clauza penală poate fi inclusă în orice tip de contract civil, precum contracte de vânzare-cumpărare, contracte de locațiune sau contracte de prestări servicii.

În cazul în care una dintre părți nu își respectă obligațiile asumate prin contract, clauza penală poate fi activată, iar părții vinovate îi pot fi impuse o serie de sancțiuni, precum plata unor daune-înterese sau executarea forțată a obligațiilor contractuale.

Este important de menționat că valoarea clauzei penale trebuie să fie proporțională cu valoarea obligației asumate prin contract, pentru a evita sancțiuni excesive care pot fi considerate abuzive. De asemenea, clauza penală trebuie să fie formulată într-un mod clar și precis, astfel încât să nu ofere loc la interpretări sau confuzii.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Codul Civil al Republicii Moldova definește clauza penală la art. 947 alin. 1, dispunând: *Clauza penală* este o prevedere contractuală prin care părțile evaluează anticipat prejudiciul, stipulând că debitorul, în cazul neexecutării obligației, urmează să remită creditorului o sumă de bani sau un alt bun (penalitate). Din textul legal rezultă faptul că obiectul obligației a cărei neexecutare atrage aplicarea clauzei penale poate reprezenta orice obligație de a da, de a face sau de a nu face.

Dimitrie Alexandresco definește *clauza penală* ca fiind acea convenție accesorie prin care părțile determină anticipat echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației de către debitorul său. [Dimitrie Alexandresco]

Caracterul accesoriu al clauzei penale este explicat prin legătura de dependență care există între clauza penală și obligația născută din contractul principal. Clauza penală izolată va fi inexistentă; ea nu poate fi închipuită în afara unui context contractual, a unui raport obligațional preexistent. Clauza penală este – cum s-a susținut în doctrina franceză – „un contract într-un contract”, conform profesorului G.Paisant, sau „un contract unilateral accesoriu și condițional, distinct de contractul care cuprinde angajamentul principal al debitorului” [G.Paisant], potrivit opiniei lui D. Mazeaud, de aceea trebuie recunoscută autoritatea principiului *accessorium sequitur principale*. [D. Mazeaud] Se cuvine a fi subliniat faptul că sintagma „contract într-un contract” nu trebuie să inducă în eroare. Clauza penală poate fi într-adevăr stipulată în contractul principal, după cum nimic nu împiedică inserarea ei într-un înscris separat. Din punct de vedere formal, clauza penală nu este supusă respectării unor condiții de solemnitate deosebite.

Clauza penală prezintă următoarele caractere juridice:

- este o convenție accesorie;
- are valoare practică deoarece fixează anticipat valoarea prejudiciului;
- este obligatorie între părți, ca orice contract;
- este datorată numai atunci când sunt întrunite toate condițiile acordării de despăgubiri.

Având o natură convențională, clauza penală este menită să stabilească anticipat cuantumul prejudiciului ce-l va suferi creditorul, astfel încât instanța nu este chemată să-l determine ea printr-o apreciere proprie, ci urmează doar să constate dacă executarea s-a făcut sau nu în condițiile stipulate prin contract. Aceasta înseamnă că instanța nu poate pretinde creditorului obligației, care se prevalează de clauza penală, să facă dovada prejudiciului suferit.

În practică, instanțele au reținut că „penalitățile stipulate de părți în contractul de împrumut au caracterul unei clauze penale, stabilită pentru întârzierea executării obligației de restituire a sumei împrumutate.

Conform art. 948 Cod civil al Republicii Moldova, forma clauzei penale este întocmită în formă autentică dacă legea cere forma autentică pentru actul juridic căruia i se aplică clauza. În celelalte cazuri, clauza penală este întocmită în scris, sub sancțiunea nulității absolute.

Forma clauzei penale poate fi convenită între părți în mod liber, cu respectarea dispozițiilor legale privind condițiile de validitate ale contractelor și ale clauzelor contractuale. Clauza penală trebuie să fie clară și precisă, astfel încât să poată fi aplicată fără dificultate și să nu fie supusă interpretării.

Pentru ca o clauză penală să fie valabilă, trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie prevăzută în scris;
- să fie proporțională cu gravitatea neîndeplinirii obligației;
- să fie prevăzută în contract sau în actul adițional la contract.

În cazul în care clauza penală este considerată abuzivă sau disproporționată, aceasta poate fi atacată în instanță. În astfel de cazuri, instanța poate decide reducerea sumei prevăzute în clauza penală sau anularea acesteia în întregime.

Dreptul de a pretinde alte despăgubiri este prevăzut de art. 949 din Codul Civil al Republicii Moldova și constă în posibilitatea părții prejudiciate să solicite, pe lângă suma prevăzută prin clauza penală, și alte despăgubiri în cazul în care prejudiciul suferit depășește suma prevăzută prin clauza penală sau dacă clauza penală este considerată ineficientă.

Astfel, în cazul în care o parte nu își îndeplinește obligațiile contractuale, cealaltă parte poate solicita plata sumei prevăzute în clauza penală, în plus față de alte despăgubiri sau cheltuieli suportate. Aceste alte despăgubiri pot fi acordate în funcție de prejudiciul efectiv suferit și pot include cheltuielile de judecată sau pierderile financiare suferite ca urmare a neîndeplinirii obligațiilor contractuale.

În Codul Civil al Republicii Moldova, art. 949, dreptul de a pretinde alte despăgubiri, se stipulează:

(1) Dacă penalitatea este stipulată pentru cazul în care debitorul nu execută obligația, creditorul poate cere atât executarea obligației, cât și plata penalității. Nu se poate cere atât executarea obligației, cât și plata penalității dacă penalitatea s-a stipulat cu titlu de despăgubire în locul prestației și nu doar cu titlu de mijloc de garantare a executării obligației.

(2) Creditorul are dreptul să pretindă repararea prejudiciului în partea neacoperită prin penalitate (clauză penală inclusivă). În cazurile prevăzute de lege sau contract, creditorul poate cere sau despăgubiri, sau penalitate (clauză penală alternativă), poate cere repararea prejudiciului peste penalitate (clauză penală punitivă) sau poate cere doar penalitate (clauză penală exclusivă).

(3) În cazul în care a primit executarea, creditorul poate cere plata penalității numai dacă și-a rezervat expres acest drept la primirea executării.

Clauza penală în cazul obligației indivizibile se referă la situația în care mai multe persoane sunt obligate să își îndeplinească în mod solidar o obligație. În această situație, clauza penală poate fi prevăzută în contract pentru a asigura executarea obligațiilor indivizibile și pentru a compensa eventualele prejudicii cauzate prin neexecutarea acestora.

Astfel, în cazul în care una dintre persoanele obligate nu își îndeplinește obligația indivizibilă, celelalte persoane pot solicita plata sumei prevăzute prin clauza penală, în plus față de alte despăgubiri sau cheltuieli suportate. Este important de menționat că, în cazul obligațiilor indivizibile, fiecare dintre debitori este responsabil pentru întreaga obligație și nu doar pentru o parte din aceasta. De asemenea, este important să se țină cont de faptul că clauza penală poate fi considerată nevalidă în cazul obligațiilor indivizibile în anumite situații. În cazul în care clauza penală este considerată excesivă sau nejustificată, instanța poate decide să o reducă sau să o elimine complet din contract.

În concluzie, clauza penală în cazul obligațiilor indivizibile poate fi o modalitate eficientă de a asigura executarea obligațiilor și de a compensa eventualele prejudicii cauzate prin neexecutarea acestora.

Conform Codului Civil al Republicii Moldova, art. 950, clauza penală în cazul obligației indivizibile presupune: *“În cazul în care, prin clauză penală, este garantată o obligație indivizibilă și neexecutarea acesteia se datorează vinovăției unui debitor, penalitatea poate fi cerută fie integral de la debitorul vinovat, fie de la fiecare codebitor pentru partea acestuia. În ultimul caz, fiecare codebitor are dreptul de acțiune împotriva celui care a făcut să curgă penalitatea.”*

În cazul obligațiilor divizibile, clauza penală poate fi prevăzută în contract pentru a asigura executarea obligațiilor și pentru a compensa eventualele prejudicii cauzate prin neexecutarea acestora. Obligația divizibilă reprezintă o obligație care poate fi împărțită în mai multe părți sau fracțiuni, astfel încât aceasta poate fi îndeplinită parțial sau total de către debitor.

Astfel, în cazul în care debitorul nu își îndeplinește obligația divizibilă, creditorul poate solicita plata sumei prevăzute prin clauza penală, în plus față de alte despăgubiri sau cheltuieli suportate. Este important de menționat că suma stabilită prin clauza penală trebuie să fie proporțională cu prejudiciul cauzat și să nu fie excesivă.

Este important să se țină cont de faptul că, în cazul obligațiilor divizibile, debitorul poate fi obligat să își îndeplinească parțial sau total obligația. Astfel, în cazul în care debitorul a îndeplinit doar o parte din obligația sa, creditorul poate cere plata clauzei penale în funcție de cantitatea de obligație neîndeplinită.

Conform Codul Civil Annotat art. 951 Clauza penală în cazul obligației divizibile reprezintă:

(1) În cazul în care, prin clauză penală, este garantată o obligație divizibilă, penalitatea este de asemenea divizibilă și curge doar împotriva codebitorului care nu a executat obligația și doar pentru partea din obligație la care acesta este ținut.

(2) Dispozițiile alin.(1) nu se aplică obligațiilor solidare. Ele nu se aplică nici în cazul în care clauza penală a fost stipulată pentru a preveni plata parțială, iar unul din codebitori a împiedicat executarea integrală a obligației. În acest caz, codebitorul este ținut pentru întreaga penalitate, iar ceilalți, corespunzător părții lor din obligație. În ultimul caz, fiecare codebitor are dreptul de acțiune împotriva celui care a făcut să curgă penalitatea.

Conform art. 952 Cod Civil Clauza penală legală este o clauză contractuală care stabilește o sumă de bani pe care părțile trebuie să o plătească în cazul în care una dintre ele încalcă termenii contractului. Această sumă se numește penalitate și are rolul de a descuraja încălcarea termenilor contractuali.

Conform legislației din România, clauza penală legală este reglementată de Codul civil și poate fi inclusă în contracte în următoarele condiții:

- clauza penală trebuie să fie proporțională cu valoarea obligației principale prevăzute în contract;
- clauza penală trebuie să fie menționată în mod expres în contract;
- clauza penală nu poate fi utilizată pentru a compensa daunele reale suferite de către partea vătămată.

În cazul în care clauza penală este considerată a fi nelegală sau abuzivă, aceasta poate fi anulată sau redusă de către instanța de judecată.

În clauza penală legală se precizează că *“Penalitatea stabilită de lege nu poate fi exclusă și nici micșorată anticipat prin acordul părților.”*

Articolul 953, Reducerea penalității în Codul Civil al Republicii Moldova conturează că:

- (1) În cazuri excepționale, luându-se în considerare toate împrejurările, instanța de judecată poate dispune, la cererea debitorului, reducerea penalității disproporționat de mari. La reducerea penalității, trebuie să se țină cont nu numai de interesele patrimoniale, ci și de alte interese, ocrotite prin lege, ale creditorului.
- (2) Nu se admite reducerea penalității în cazul în care aceasta a fost stinsă prin executare benevolă.
- (3) Nu se admite reducerea penalității pentru întârzierea executării obligației pecuniare în cazul în care rata penalității este egală sau mai mică decât rata legală aplicabilă conform art. 942.
- (4) Orice clauză care derogă de la dispozițiile prezentului articol în detrimentul debitorului este lovită de nulitate absolută.

În cazul în care o clauză penală este considerată nelegală sau abuzivă, instanța de judecată poate decide anularea sau reducerea penalității la o sumă mai rezonabilă.

Potrivit Codului civil din România, instanța de judecată poate reduce penalitatea în următoarele cazuri:

- dacă suma penalității este excesivă sau disproporționată în raport cu prejudiciul suferit de partea vătămată;
- dacă partea care a încălcat contractul a încercat să remedieze încălcarea înainte de a fi acționată în judecată;

- dacă partea care a încălcat contractul a avut motive întemeiate pentru încălcarea acestuia;
- dacă penalitatea a fost plătită parțial sau în întregime de către partea care a încălcat contractul.

Este important de menționat că reducerea penalității nu înseamnă că partea care a încălcat contractul nu va mai trebui să plătească nicio penalitate. Ea va trebui să plătească o sumă mai mică, proporțională cu valoarea obligației principale prevăzute în contract.

Funcțiile clauzei penale. În raporturile contractuale, părțile au posibilitatea ca, în cuprinsul contractului sau printr-o convenție separată, ulterioară momentului încheierii contractului, dar înainte de producerea prejudiciului, să determine cuantumul daunelor-interese datorate de debitor, ca urmare a neîndeplinirii obligațiilor contractuale. Totodată, în ipoteza inserării unei clauze penale în contracte, partea lezată este scutită de o procedură judiciară lungă, costisitoare și incertă. Se poate astfel evita un proces între părțile contractante, proces având ca obiect stabilirea despăgubirilor datorate pentru prejudiciul cauzat creditorului prin neexecutarea obligațiilor contractuale.

Creditorul care beneficiază de clauza penală este scutit de obligația de a face dovada prejudiciului suferit din faptul neexecutării voluntare a obligației principale. Această clauză oferă creditorului opțiunea între executarea silită în natură a principalei obligații și executarea silită a clauzei penale. Facultatea opțiunii stă la dispoziția creditorului, iar nu și la libera alegere a debitorului. Părțile, așadar, sunt scutite de orice probă cu privire la existența și întinderea prejudiciului și, implicit, a cuantumului daunelor-interese datorate de debitor. Creditorul trebuie să dovedească numai faptul neexecutării, executării defectuoase ori executării cu întârziere a prestației asumate contractual de debitor.

În literatura de specialitate și în practică s-a discutat cu privire la funcțiile clauzei penale. Nu există un punct de vedere unitar în ce privește numărul lor. Ne raliem totuși opiniei potrivit căreia principalele funcții ale clauzei penale sunt următoarele: funcția de garanție a executării obligațiilor de către debitor; funcția de mobilizare a debitorului în executarea obligațiilor contractuale; funcția sancționatorie; funcția reparatorie.

Funcția de garanție a executării obligațiilor de către debitor. Această funcție, deși nu este reglementată de lege, rezultă din motivele practice pentru care acest tip de clauză este inserată în contracte. Inserarea unei clauze penale face din aceasta un mijloc juridic de presiune asupra debitorului.

Funcția de garanție pe care o realizează clauza penală se întemeiază pe ideea că, prin stipularea ei în contract, creditorul urmărește, de fapt, executarea obligației principale. Obținerea obiectului clauzei penale rămâne doar în subsidiar. Termenul de "garanție" trebuie înțeles în sensul cel mai cuprinzător, incluzându-se toate mijloacele juridice pe care le are la îndemână creditorul în vederea executării obligațiilor de către debitor. Așadar, creditorul, prin stipularea clauzei penale, are garanția că va primi ceea ce i se datorează de la debitorul său.

Clauza penală face parte din așa-numitele "garanții ale executării reale", care au ca finalitate să determine pe una din părți să execute în natură, corespunzător și la timp, o anumită obligație pentru care s-a stipulat acea garanție; în cazul nostru s-a stipulat clauza penală. În același timp, trebuie precizat faptul că nu este vorba de o garanție propriu-zisă din categoria acelor care sunt de natură a înfrânge regula egalității creditorilor.

Stipularea clauzei penale asigură respectarea obligațiilor asumate prin contracte, determinându-l pe debitor să le execute corespunzător și cu bună-credință. Această "punere în gardă" exercită o presiune materială și morală asupra debitorului pentru a evita aplicarea clauzei penale. Funcția de garanție este eficientă numai în măsura în care cuantumul penalității este stabilit în mod corespunzător, într-o sumă care să fie cel puțin egală cu despăgubirile pe care debitorul ar fi obligat să le plătească în lipsa clauzei penale. [Florin Ludușan]

Funcția de mobilizare a debitorului în executarea obligațiilor contractuale. Prin caracterul său drastic, clauza penală reprezintă un mijloc de mobilizare a debitorului la o conduită contractuală corectă, pentru a nu se expune consecințelor negative decurgând din punerea în aplicare a acestei clauze. Clauza penală devine mobilizatoare pentru debitor când, în ipoteza neexecutării obligațiilor

la timp sau în locul stabilit, creditorul cere debitorului atât executarea obligației principale, cât și penalitățile. Această funcție a clauzei penale este mai evidentă mai ales când cuantumul penalității este mai mare decât valoarea prejudiciului cauzat creditorului prin neexecutare, executare necorespunzătoare ori cu întârziere a prestației la care debitorul s-a îndatorat. Funcția de mobilizare a debitorului în executarea obligațiilor contractuale sau funcția stimulatorie la executare a clauzei penale se poate concretiza în stabilirea unor penalități progresive în cazul întârzierii în executare. [Florin Ludușan]

Funcția sancționatorie a clauzei penale. Clauza penală sancționează faptul neexecutării ilicite a obligațiilor de către debitor. Astfel, clauza penală se înfățișează drept o pedeapsă privată contractuală. Conform acestei funcții, clauza penală se datorează independent de existența și întinderea prejudiciului cauzat creditorului. Clauza penală îndeplinește o funcție sancționatorie mai ales în cazul în care penalitățile au o valoare mai mare decât cuantumul daunelor-interese, după cum este posibil ca prejudiciul să lipsească, situație în care plata penalităților are rolul de a pedepsi simplul fapt al neexecutării obligației și apare ca o adevărată amendă civilă – dintr-un mijloc de prevenire, ea devine un mijloc represiv, o sancțiune. Debitorul este obligat să plătească suma de bani sau valoarea patrimonială prevăzută în cuprinsul clauzei chiar și atunci când acestea sunt mai mari decât valoarea prejudiciului efectiv încercat de creditor. [Florin Ludușan]

Funcția compensatorie, de evaluare și de reparare a prejudiciului. *Funcția reparatorie* (denumită și funcția compensatorie) este funcția cea mai importantă potrivit majorității doctrinei juridice din țara noastră. Clauza penală are menirea de a repara prejudiciul încercat de creditor ca urmare a neexecutării, executării defectuoase ori cu întârziere de către debitor a obligațiilor asumate contractual. [Florin Ludușan]

Caractere juridice ale clauzei penale. Din prevederile legale, desprindem următoarele caractere juridice definitorii ale clauzei penale:

a) este o clauză contractuală;

Clauza penală este o clauză contractuală cuprinsă în contractul dintre părți sau separat de acesta. Evident, legea nu poate stabili clauze penale. Poate stabili însă penalități legale aplicabile în ipoteza neexecutării unor obligații specificate expres în lege. Penalitatea legală vine să limiteze libertatea părților de a fixa mărimea penalității, astfel încât penalitatea stabilită de lege nu poate fi exclusă și nici micșorată anticipat prin acordul părților, dar poate fi majorată prin clauză penală.

b) este accesorie;

Deoarece se aplică în ipoteza neexecutării unei obligații contractuale, clauza penală este accesorie față de contractul din care izvorăște obligația. Conform principiului accesorietații, clauza penală va urma situația juridică a contractului în care se conține (*accessorium sequitur principale*). Nulitatea, cesiunea sau stingerea contractului va atrage aceeași consecință juridică asupra clauzei penale. Nu și invers. Nulitatea clauzei penale nu va atrage nulitatea contractului în care se conține.

În ceea ce privește caracterul accesoriu al clauzei penale, este de menționat faptul că există o independență între convenția în care acesta a fost stipulată și eventuala nevalabilitate a clauzei penale dar și o dependență a clauzei penale față de valabilitatea convenției principale. Acest lucru este confirmat și de art. 1540 alin. (1) Cod Civil al României, în care se prevede faptul că „Nulitatea obligației principale o atrage pe aceea a clauzei penale. Nulitatea clauzei penale nu o atrage pe aceea a obligației principale”. Prin excepție, stingerea obligațiilor prin reziliere sau rezoluțiune nu duce la stingerea efectelor clauzei penale prevăzută pentru neexecutare.

c) are caracter solemn;

Clauza penală trebuie să fie întocmită în scris, iar această cerință este impusă de lege *ad validitatem* chiar dacă contractul garantat este valabil și în formă verbală. Dacă clauza penală garantează un contract pentru care legea cere formă autentică, atunci și clauza penală, în lumina caracterului accesoriu, trebuie să poarte formă autentică.

Solemnitatea clauzei penale este cerută, în primul rând, pentru a capta voința clar exprimată a debitorului de a-și asuma plata penalității, care, uneori, poate fi mai ridicată decât prejudiciul real. În

al doilea rând, forma scrisă oferă certitudine pentru a cunoaște care este mărimea concretă a penalității și pentru care ipoteze anume se va plăti penalitatea.

Putem așadar conchide că interpretarea unei clauze penale va fi guvernată de *principiul transparenței*, în sensul că textul ei trebuie formulat clar, iar penalitățile se vor impune doar pentru ipotezele specificate de clauză și nu vor fi extinse la tipurile de neexecutări nespicate în ea.

Funcționarea clauzei penale. Cu privire la modul de funcționare al clauzei penale, ea devine exigibilă când sunt îndeplinite condițiile răspunderii contractuale ale debitorului.

Problematica posibilității cumulului penalităților cu executarea în natură a fost abordată de către legiuitor în art. 1539 Cod Civil al României. Potrivit acesteia „Creditorul nu poate cere atât executarea în natură a obligației principale, cât și plata penalității, afară de cazul în care penalitatea a fost stipulată pentru neexecutarea obligațiilor la timp sau în locul stabilit. În acest din urmă caz, creditorul poate cere atât executarea obligației principale, cât și a penalității, dacă nu renunță la acest drept sau dacă nu acceptă, fără rezerve, executarea obligației”.

Din articolul mai sus menționat reies următoarele soluții:

1. Clauza penală nu poate fi cumulată cu executarea în natură și nici cu daunele-interese compensatorii atunci când aceasta a fost prevăzută pentru neexecutarea obligațiilor;
2. Clauza penală poate fi cumulată cu executarea silită în natură atunci când aceasta a fost prevăzută pentru executare necorespunzătoare a obligațiilor;
3. În cazul în care clauza a fost prevăzută pentru neexecutare, ea nu poate fi cumulată cu daunele compensatorii, dar poate fi cumulată cu cele moratorii dacă există și întârziere în executarea obligațiilor.

Ultima problemă de analizat în cadrul clauzei penale este funcționarea acesteia. Există două cazuri speciale de funcționare a clauzei penale. În cazul obligației principale indivizibile dar nesolidare dacă neexecutarea rezultă din fapta unuia dintre debitori, creditorul are dreptul să pretindă întreaga penalitate de la cel vinovat de neexecutare, ori să solicite o plată parțială a penalității de la fiecare debitor indivizibil, însă numai pentru partea acestuia. Dacă obligația principală este divizibilă, atunci și penalitatea este divizibilă și va fi suportată de către codebitorul vinovat de neexecutare și numai pentru partea de care acesta este ținut. În situația unei obligații indivizibile, penalitatea poate fi cerută de la debitorul culpabil în întregime sa, ramânându-i acestuia un drept de regres față de ceilalți debitori.

Prin excepție, regula divizibilității clauzei penale în cazul obligației principale divizibile, nu se aplică atunci când funcția clauzei penale a fost tocmai aceea de a împiedica o plată parțială, iar unul dintre debitori a împiedicat executarea obligației în totalitate. În această situație, întreaga penalitate poate fi cerută de la debitorul culpabil.

CONCLUZIE

Clauza penală este o prevedere contractuală prin care părțile convin ca în cazul nerespectării obligațiilor contractuale, partea care încalcă prevederile contractului să achite o sumă de bani cu titlu de penalitate. Această sumă nu reprezintă daunele reale suferite de partea care a suferit prejudiciul, ci este o sumă fixă, prevăzută în mod anticipat de părți, care are ca scop descurajarea încălcării contractului.

Există opinii diferite cu privire la utilitatea clauzei penale în contracte. Pe de o parte, unii susțin că clauza penală poate fi utilă în situații în care este dificil să se determine daunele reale suferite de către partea vătămată și poate fi un mijloc de a descuraja încălcarea contractului. Pe de altă parte, alții consideră că clauza penală poate fi excesivă și poate reprezenta o sancțiune nejustificată, care poate fi utilizată de o parte în scopul intimidării sau de presiune asupra celeilalte părți.

Este important de menționat că clauza penală este legală numai dacă este prevăzută în mod explicit în contract și este proporțională cu prejudiciul suferit. În caz contrar, poate fi considerată abuzivă și poate fi anulată de către instanță.

În concluzie, clauza penală poate fi utilă în anumite situații, dar trebuie utilizată cu precauție și trebuie să fie proporțională cu prejudiciul suferit. Este important să se stabilească în mod clar prevederile contractuale și să se evite orice ambiguitate sau incertitudine care ar putea duce la interpretări greșite.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Oglindă B. Dreptul afacerilor. Teoria generală. Contractul, Editura Universul Juridic, București, 2012.
2. Palamarcu V. Dobânda de întârziere și penalitatea – modalități de reparare a prejudiciului cauzat prin neexecutarea obligației pecuniare, în Revista Națională de Drept.
3. Pop, L., Popa, I.-F., Vidu, S., Curs de drept civil. Obligațiile, Ed. Universul Juridic, București 2015.
4. Paisant, G., „Les limites de l’action collective en suppression de clauses abusives”, în *La Semaine Juridique - Édition Générale*.
5. Mazeaud D. La notion de clause pénale. Paris: LGDJ, 1992.
6. Dimitrie Alexandresco “Tratat de drept civil român” 1929.
7. Codul Civil al Republicii Moldova, Adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 1107-XV, Publicat la 22-06-2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661.
8. Cod Civil Annotat al Republicii Moldova
9. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=137

Coordonator științific: GISCA Veronica, PhD, associate professor,
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
gisca.veronica@ase.md

DEZVOLTAREA ANTREPRENORIALULUI SOCIAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

DOROȘ Diana, studentă, Specialitatea: DREPT

Academia de Studii Economice din Moldova,
mun. Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: dorosdiana188@gmail.com

Abstract: *The development of social entrepreneurship in the Republic of Moldova is a relatively new field, which faces various legal, cultural and political problems. The need to address this topic stems from the international trend towards smart, sustainable and inclusive growth. At present, social entrepreneurship is not sufficiently developed, even if there is a basis of legislation at national level, but this sometimes runs counter to other legal provisions, which make it difficult for businesses to work. However, it is a success that such enterprises exist in the Republic of Moldova, and they show that our state is ready to change its vision and work to create an environment favourable to sustainable development.*

Keywords: *social services, social enterprises, social entrepreneurship, social cohesion, vulnerable people.*

JEL CLASSIFICATION K20, L31

INTRODUCERE

Importanța acestui articol este demonstrat prin subiectul antreprenoriatului social în Republica Moldova care este unul relativ nou. Economia socială și antreprenoriatul social au cunoscut o dezvoltare accelerată la nivel internațional și în mai multe state ale Uniunii Europene, însă este un concept nou pentru Republica Moldova și a fost valorificat insuficient. Deși există câteva experiențe de succes, acestea au fost în mare parte inițiate și dezvoltate exclusiv prin contribuția donatorilor externi. În majoritatea cazurilor societățile comerciale vizate au fost create de asociații obștești [1].

Cercetarea are drept scop constatarea ce reprezintă antreprenoriatul social, observarea când a început în Republica Moldova ca antreprenoriatul social să fie reglementat, dacă este domeniu destul de dezvoltat, dacă atrage atenția antreprenorilor și dacă acest tip de afacere are un mediu favorabil de dezvoltare.

CONȚINUT DE BAZĂ

Analiza surselor bibliografice. În cadrul lucrării au fost cercetate surse precum LEGEA Nr. 845 din 03-01-1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, LEGEA Nr. 223 din 02-11-2017 privind modificarea și completarea unor acte legislative, HOTĂRÂRE Nr. 1165 din 28-11-2018 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și a listei genurilor de activitate ce constituie activități de antreprenoriat social, totodată au fost studiate și diversele rapoarte privind antreprenoriatul social: Raport privind rezultatele studiului: Cunoștințe, atitudini și comportamente în domeniul antreprenoriatului social în Republica Moldova, dar și sursele electronice.

Metode de cercetare

Acest articol a fost elaborat cu ajutorul metodei analizei a legislației în domeniu precum și a diferitor rapoarte de activitate asupra întreprinderilor sociale. Adăugător am folosit metoda observației, unde am depistat care sunt cerințele și principiile în acest domeniu, dar și cum trebuie să

arate un cadru favorabil dezvoltării antreprenoriatului social. Totodată, am folosit și metoda culegerii de informație.

Rezultatele obținute. La nivel internațional, au fost adoptate legi în acest domeniu cu mult timp în urmă. Drept exemplu este Franța. Aceasta este prima țară care, în 1980, a adoptat o astfel de lege, fiind definită ca „economie socială bazată pe solidaritate”. Această primă formă nu a fost specifică în definirea tipologiei întreprinderii sociale, ci a fost concentrată mai mult pe clarificarea rolului structurilor economice asociative existente în domeniul social. Italia a introdus, încă din 1991, prin lege, forma numită „cooperativa socială”, care nu presupune o reîncorporare a formelor existente, ci definește condițiile de eligibilitate ca o structură să poată fi considerată întreprindere socială. Acest cadru a permis fundațiilor și asociațiilor să se înregistreze ca întreprinderi sociale în mod direct. Legea definește în mod clar domeniile de activitate considerate de utilitate socială, respectiv: bunăstarea socială, sănătatea, educația, instrucția și pregătirea profesională, protejarea mediului și a ecosistemelor, dezvoltarea și moștenirea culturală, turismul social, educația academică și postacademică, cercetarea și serviciile culturale, trainingul extra-curricular și sprijinul pentru întreprinderile sociale [2, p.30].

Legea cadru care reglementează antreprenoriatul social în Republica Moldova este Legea nr. 845/1992, care definește antreprenoriatul social, determină activitățile antreprenoriatului social, precum și condițiile de atribuire a statutului de întreprindere socială și a întreprinderii de inserție. Conform art. 36¹ din LEGEA Nr. 223 din 02-11-2017 [3], activitatea de antreprenoriat social, desfășurată de întreprinderile sociale și întreprinderile sociale de inserție, este orientată spre îmbunătățirea condițiilor de viață și oferirea de oportunități persoanelor din categoriile defavorizate ale populației prin consolidarea coeziunii economice și sociale, inclusiv la nivelul colectivităților locale, prin ocuparea forței de muncă, prin dezvoltarea serviciilor sociale în interesul comunității, prin creșterea incluziunii sociale.

Prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1165 din 28.11.2018 [4] s-a aprobat:

- Lista genurilor de activitate ce constituie activități de antreprenoriat social;
- Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social;
- Regulamentul privind modul de organizare și desfășurare a concursului privind selectarea membrilor Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social din rândul reprezentanților societății civile.

Alte măsuri de sprijin pentru întreprinderile sociale:

1. LEGEA Nr. 131 din 03-07-2015 privind achizițiile publice
2. HOTĂRÂREA Nr. 49 din 29-04-2021 pentru aprobarea Regulamentului privind subvenționarea locurilor de muncă
3. HOTĂRÂREA Nr. 1276 din 26-12-2018 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă

Antreprenoriatul social reprezintă activitatea continuă de fabricare a producției, executare a lucrărilor sau prestare a serviciilor în scopul obținerii de venituri pentru a fi utilizate în scopuri sociale, inclusiv pentru prestarea serviciilor sociale. Scopul antreprenoriatului social este soluționarea unor probleme sociale și creșterea gradului de ocupare a persoanelor aparținând grupurilor defavorizate.

Antreprenoriatul social contribuie la creșterea incluziunii sociale, crearea de locuri de munca, implicarea persoanelor aparținând grupurilor defavorizate în activități economice și facilitarea accesului acestora la resursele și serviciile sociale [5]. Caracteristici de bază ale întreprinderilor sociale sunt:

- servesc interesului comunității (obiective sociale, societale și de mediu) și nu urmăresc maximizarea profitului;
- au un caracter inovator, prin natura bunurilor și serviciilor pe care le oferă și prin metodele de organizare și producție pe care le utilizează;
- angajează membrii cei mai dezavantajați ai societății (persoane excluse social), promovând astfel coeziunea socială, ocuparea forței de muncă și reducerea inegalităților [6].

În anul 2021 a fost creată Platforma pentru dezvoltarea antreprenoriatului social în Republica Moldova. Aceasta și-a pus drept scop:

- a. să dezvolte și să promoveze cultura antreprenoriatului social în Republica Moldova;
- b. să creeze un cadru normativ favorabil antreprenoriatului social și să valorifice potențialul acestui sector în dezvoltarea economică și socială. Să dezvolte un pachet de facilități fiscale și non-fiscale de stimulare a sectorului de antreprenoriat social în valorificarea potențialului pe care îl au în dezvoltarea comunitară întreprinderile sociale;
- c. să faciliteze accesul la piață și instrumente financiare specifice sectorului de antreprenoriat social din Republica Moldova.

În Republica Moldova funcționează câteva întreprinderi sociale precum: EduJoc, Dulce Pai, Eco Vox, Floare de Cireș Catering, Tinerii pentru Eco plastic etc, dar ele întâmpină o multitudine de probleme.

Chiar dacă Legea nr. 845/1992 prevede că statul acordă facilități fiscale întreprinderilor sociale și/sau întreprinderilor de inserție, Codul fiscal nu conține nicio normă care ar confirma acest lucru. Momentan, întreprinderile sociale și întreprinderile sociale de inserție sunt supuse aceluiași regim fiscal ca și o întreprindere clasică. În condițiile lipsei acestor facilități, o întreprindere socială (care este obligată să asigure reinvestirea profitului său în proporție de 90% sau a întreprinderii sociale de inserție care mai trebuie să asigure constant 30% din personalul său angajat să aparțină categoriilor defavorizate) este lipsită de orice motivație de a desfășura antreprenoriat social în condițiile legii [7].

Deși întreprinderile sociale au teoretic acces la piață (nu le este interzis să comercializeze produse și servicii), acestea nu sunt prezente pe piață și nici nu beneficiază de măsuri de srijin sau tehnologie pentru a depăși această barieră. Pe de altă parte, numărul redus de întreprinderi sociale dezvoltate în Republica Moldova nu le ajută să fie vizibile pe piață și să educe clienții în ceea ce privește achizițiile responsabile. Deși o mare parte din întreprinderile sociale oferă servicii practice de interes public, autoritățile publice centrale și locale preferă achizițiile de la companii clasice (de profit) [8].

Conform Raportului de analiză a situației actuale și a provocărilor în ceea ce privește dezvoltarea antreprenoriatului social în R. Moldova, avem un grad foarte scăzut al culturii antreprenoriatului social în R. Moldova. La moment există interes pentru creșterea acestui indicator din perspectiva ONG-urilor/ întreprinderilor sociale și a mediului academic, fiind implementate o serie de proiecte cu atragerea experților din alte țări. Chiar dacă există interes pentru continuarea activităților de antreprenoriat social, asociațiile obștești nu sunt destul de motivate/interesate să se înregistreze ca ÎS sau ÎSI. Există o serie de motive invocate care justifică lipsa interesului:

1. Insuficiența facilităților;
2. Concurența cu mediul de afaceri;
3. Cunoștințe limitate despre antreprenoriatul social;
4. Lipsa unui model de afaceri bine definit pentru inițiativele de antreprenoriat social;
5. Resurse umane;
6. Lipsa pieței de desfacere;
7. Promovarea deficitară a conceptului de antreprenoriat social [9, p.26].

Printre provocările cu care se confruntă azi antreprenoriatul social este lipsa unei legi speciale și a unei strategii naționale pentru dezvoltarea antreprenoriatului social, mecanismul nefuncțional de participare în cadrul achizițiilor publice rezervate pentru întreprinderile sociale și de inserție și accesul limitat la surse de finanțare private [10].

CONCLUZII

Antreprenoriatul social în Moldova se află în primele sale etape de dezvoltare și nu poate crește fără o serie de eforturi constante și susținute de toți actorii implicați. Pe lângă cadrul legislativ, este necesar să se inițieze măsuri concrete pentru crearea unui ecosistem favorabil dezvoltării: accesul

la diferite instrumente de finanțare și piețe, structuri de sprijin pentru afaceri, dezvoltare resurse umane și cercetare, facilități fiscale și non-fiscale diferențiate pe tipuri de întreprinderi sociale etc. Acest aspect, necesită parcurgerea unor pași importanți:

- Elaborarea unui document de politică publică sau a unui program național de dezvoltare a antreprenoriatului social
- Armonizarea legislației secundare cu Legea Antreprenoriatului Social
- Pilotarea unor programe de tipul: scheme de administrator de grant care să includă: formare / mentorat / finanțare / promovare / măsurare impact
- Elaborarea unei Strategii Naționale de Dezvoltare a Antreprenoriatului Social însoțit de un plan de acțiune multianual
- Colectarea periodică de date / cercetare / evaluare / dezvoltare resurse umane [11].

Antreprenoriatul social este un instrument util în atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030 la care și Republica Moldova a aderat.

Considerăm că antreprenoriatul social trebuie dezvoltat mai intens, deoarece este util în îmbunătățirea condițiilor de viață, contribuie la ocuparea forței de muncă, dezvoltarea serviciilor sociale în interesul comunității și oferă oportunități persoanelor din categoriile defavorizate ale populației de a se implica în activități economice și sociale, inclusiv la nivelul colectivităților locale.

BIBLIOGRAFIE

[1] Raport de analiză a situației actuale și a provocărilor în ceea ce privește dezvoltarea antreprenoriatului social în Republica Moldova, draft 1, 02.09.2019, p.30

Disponibil: https://antreprenoriatsocial.md/media/files/files/raport_de_analiza_antreprenoriat_social_0_2739266.pdf,

Accesat: 24.03.2024.

[2] Op.citată. p.30

[3] Lege nr. 223 din 02-11-2017 privind modificarea și completarea unor acte legislative, Publicat : 24-11-2017 în Monitorul Oficial Nr. 411-420 art. 689

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101472&lang=ro, Accesat: 25.03.2023

[4] Hotărârea Nr. 1165 din 28-11-2018 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și a listei genurilor de activitate ce constituie activități de antreprenoriat social, Publicat: 14-12-2018 în Monitorul Oficial Nr. 467-479 art. 1292

[5] <https://www.antreprenoriatsocial.md/index.php?l=ro> , Accesat: 25.03.2023

[6] https://eures.ec.europa.eu/social-enterprise-entrepreneurship-social-impact-2018-10-18_ro, Accesat: 25.03.2023

[7], Raport privind rezultatele studiului: Cunoștințe, atitudini și comportamente în domeniul antreprenoriatului social în Republica Moldova, 2022 p. 47

Disponibil: <https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2022/12/Final-report.pdf>, Accesat: 25.03.2023

[8] Cartea albă pentru antreprenoriatul social, recomandări pentru îmbunătățirea antreprenoriatului social în Republica Moldova, 2022, Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/1m-dRZgx5PjENWESNoO8Wix9ogF3S-oar/view>, Accesat: 25.03.2023

[9] Cadrul normativ privind antreprenoriatul social în Republica Moldova: constatări și recomandări, raport de analiză, *EU4Youth* - Valorificarea potențialului tinerilor antreprenori sociali din Moldova și Ucraina, 2021, p.97, Disponibil: https://eunighbourseast.eu/wp-content/uploads/2021/07/eunlocking-legal-analysis-report-mol_ro.pdf Accesat: 25.03.2023

[10] <https://www.bizlaw.md/antreprenoriatul-social-in-republica-moldova-care-sunt-prioritatile-de-dezvoltare>, Accesat: 26.03.2023

[11] https://antreprenoriatsocial.md/media/files/files/raport_de_analiza_antreprenoriat_social_0_2739266.pdf, Accesat: 26.03.2023

Coordonator științific: TIGHINEANU Alexandra, dr. conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, mun. Chișinău,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
Adresa: alexandra.tighineanu@ase.md

DREPTURILE PERSONALE LEGATE DE IDENTIFICAREA PERSOANEI

PERSONAL RIGHTS RELATED TO PERSONAL IDENTIFICATION

DOROȘ Diana, studentă, Specialitatea: DREPT

Academia de Studii Economice din Moldova,
mun. Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
email: dorosdiana188@gmail.com

Abstract: *Personal rights related to the identification of the person are internationally recognised rights in the European Convention on Human Rights. Thus, the right to a name, the right to domicile and the right to marital status are expressly stipulated. According to the ECHR, all these rights are included in the right to respect for private life, which is also enshrined in the Constitution of the Republic of Moldova. The institution of personal identification is complex and important because of its very applicability in all branches of law, where the person is in a legal relationship and has rights and obligations. We believe that respect for these rights arises from the need for a legal order in all the situations in which a person finds himself in the course of his life.*

Keywords: *personal rights, name, home, marital status, identification of the person.*

JEL CLASSIFICATION: K36

INTRODUCERE

Importanța prezentei lucrări rezultă din necesitatea permanentă a persoanelor de a fi identificate. Astfel, pentru a-i fi asigurată identitatea acesteia, persoana dispune de anumite drepturi cum ar fi dreptul la nume, dreptul la domiciliu, și dreptul persoanei la stare civilă. Omul participă în numeroase raporturi juridice, nu neapărat în raporturi civile, dar el este titular de drepturi și obligații în totalitatea cazurilor. În aceste împrejurări mereu se impune identificarea celor implicați.

Scopul cercetării constă în determinarea importanței identificării persoanei, determinarea atributelor legate de identificarea persoanei. Totodată, drept obiect este de a concluziona care este necesitatea și utilitatea practică a identificării persoanei.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

1. Analiza surselor bibliografice

În cadrul lucrării au fost cercetate surse precum CONVENȚIA CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI, Ghidul privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului, Constituția Republicii Moldova, Codul Civil, Codul Familiei al Republicii Moldova. Totodată au fost studiate și diversele rapoarte privind respectarea dreptului la nume (în special al copiilor), dreptul la domiciliu și stare civilă, dar am analizat și sursele electronice.

2. Metode de cercetare

Acest articol a fost elaborat cu ajutorul metodei analizei a legislației în domeniu precum și a diferitor manule, cărți și articole relevante subiectului dat. Adăugător am folosit metoda observației, unde am depistat care sunt drepturile personale legate de identificarea persoanei. Totodată, am folosit și metoda culegerii de informație relevantă prezentei lucrări.

3. Rezultatele obținute

În dreptul civil, principalele mijloace de identificare, numite și atribute de identificare, sunt: numele, domiciliul și starea civilă. Este important de reținut că, în „sistemul mijloacelor de identificare”, atributele de identificare ocupă locul pe care dreptul civil îl are în sistemul juridic, așa încât constituie „dreptul comun” în materia identificării omului. Pe de altă parte, de principiu, un mijloc de

identificare reglementat într-o anumită ramură de drept este folosit și în alte ramuri, păstrându-și semnificația.

Într-un al doilea sens, prin „mijloace de identificare” se înțeleg acele mijloace (înscrieri oficiale) prin care se dovedesc drepturile subiective ori calitățile care individualizează omul. Sunt astfel de mijloace de identificare: cartea de identitate, actele de stare civilă. Vom reține că „sistemul mijloacelor de identificare” a persoanei fizice promovează și exprimă juridic cele două coordonate de bază ale identității:

- a. Apartenența persoanei la grupul social (familie, societate);
- b. Singularitatea individului în sânul grupului social [1, p.111].

Identificarea oamenilor cu ajutorul numelui este tot atât de veche ca și apariția vieții sociale. Întra-adevăr, din cele mai vechi timpuri, numele a fost unul din elementele de bază prin intermediul căruia a avut loc individualizarea persoanelor fizice în cadrul societății [2, p.11]. În prezent, conform legii și practicii judecătorești prin nume se înțelege atât numele de familie cât și prenumele. Și, indiferent de raportul juridic în care se află persoana, la fel se va identifica persoana după numele de familie și prenume.

Convenția ONU privind Drepturile Copilului [3] stipulează în articolul 7 că copilul se înregistrează imediat după nașterea sa și are, prin naștere, dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, în măsura posibilului, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit de aceștia. În aceeași ordine de idei articolul 8 al aceleiași convenții menționează că statele părți se obligă să respecte dreptul copilului de a-și păstra identitatea, inclusiv cetățenia, numele și relațiile familiale, astfel cum sunt recunoscute de lege, fără nici o imixțiune ilegală. În cazul în care un copil este lipsit în mod ilegal de toate sau de o parte din elementele constitutive ale identificării sale, statele părți vor asigura asistența și protecția corespunzătoare pentru ca identitatea acestuia să fie restabilită cât mai repede posibil.

Spre deosebire de tratatele ONU instrumentele europene referitoare la drepturile fundamentale nu prevăd în mod explicit dreptul de a înregistra nașterea imediat după naștere sau dreptul la un nume de la naștere. În dreptul UE, dreptul la un nume a fost tratat din perspectiva libertății de circulație. Potrivit Curții de Justiție a Uniunii Europene, libertatea de circulație împiedică un stat membru al UE să refuze recunoașterea numelui de familie al unui copil așa cum este înregistrat într-un alt stat membru a cărui cetățenie o are copilul sau în care copilul s-a născut și a avut domiciliul. Conform dreptului CoE, refuzul înregistrării nașterii copiilor poate duce la o încălcare a articolului 8 din Convenție [4, p.63].

În cauza Johansson/Finlanda, autoritățile au refuzat să înregistreze prenumele „Axl Mick”, deoarece ortografia nu corespundea practicii de numire finlandeze. CEDO a acceptat că trebuie să se acorde atenția cuvenită interesului superior al copilului și că păstrarea practicii naționale de numire era în interesul publicului. Curtea a constatat însă că numele fusese deja acceptat în vederea înregistrării oficiale în alte cazuri și, prin urmare, nu putea fi considerat nepotrivit pentru un copil. De vreme ce numele era deja considerat acceptabil în Finlanda și nu se avansase argumentul că ar fi afectat negativ identitatea culturală și lingvistică a statului, CEDO a concluzionat că considerațiile de interes public nu prevalau asupra interesului de a înregistra copilul cu numele ales. Curtea a constatat, astfel, încălcarea articolului 8 din Convenție.

Experții din Republica Moldova afirmă că deși în ultimii ani au fost perfectate actele mai multor copii a căror naștere nu a fost înregistrată în termenii prevăzuți de legislație, numărul copiilor care nu au acte de identitate continuă să rămână alarmant de mare. Acești copii nu figurează în statistici, nu beneficiază de protecție, asistență medicală și alocații sociale. Cu toate acestea, autoritățile nu au făcut eforturi pentru a identifica toți copiii și chiar persoanele adulte care nu au acte de naștere și pentru a le facilita perfectarea acestora [5, p.119].

Fiind un drept personal neptarimonial, numele se caracterizează prin:

1. Opozabilitate erga omnes: dreptul la nume este unul absolut, astfel, impune restul persoanelor de a se abține de la orice acțiune ce ar tulbura pe titular în exercitarea dreptului;

2. Inalienabilitate: dreptul la nume nu se pierde, numele nu poate fi dobândit de un terț;
3. Personalitate: dreptul titularului de a și-l exercita personal;
4. Universalitate: dreptul la nume este recunoscut tuturor oamenilor i permite individualizarea lor în timp și spațiu;
5. Legalitate: numele este recunoscut prin lege;
6. Egalitate: numele este recunoscut în condiții egale oricărei persoane;
7. Intangibilitatea: nicio persoană nu poate fi lipsită de folosința sau exercițiul dreptului la nume;
8. Obligatorietate: persoane nu are doar dreptul de a purta un nume, ci și obligația;
9. Unitate: pentru individualizarea persoanei, numele de familie și prenumele trebuie folosite împreună [6, p.166].

Un alt drept personal legat de identificarea persoanei este dreptul la domiciliu. Conform art. 38 din Codul civil al Republicii Moldova [7], domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta își are reședința obișnuită. Se consideră că persoana își păstrează domiciliul atât timp cât nu și-a stabilit un altul. Reședința obișnuită demonstrează o legătură apropiată și stabilă a persoanei fizice cu locul vizat. La determinarea reședinței obișnuite se iau în considerare toate elementele de fapt relevante, în special durata și regularitatea prezenței persoanei în locul vizat, precum și condițiile și motivele acestei prezențe. Astfel, după toate aceste elemente putem ușor identifica persoana în spațiu.

În literatura de specialitate, se menționează importanța domiciliului în cazul moștenirii. Conform legislației în vigoare (art. 2166 CC) Locul deschiderii moștenirii este locul unde cel care a lăsat moștenirea își avea reședința obișnuită în momentul decesului, iar dacă această reședință obișnuită nu este cunoscută, locul de aflare a bunurilor sau a părții principale a acestora ca valoare.

Art. 8 din Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu poate fi interpretat ca garantând, în sine, dreptul la un anumit tip de permis de ședere; alegerea privind acordarea permisului este, în principiu, o chestiune care ține de competența exclusivă a autorităților naționale toate acestea, soluția propusă trebuie să îi permită persoanei în cauză să își exercite în mod liber dreptul la respectarea vieții private și/sau de familie. Măsurile de restricționare a dreptului de ședere într-o țară pot determina, în anumite cazuri, o încălcare a art. 8, dacă acestea cauzează repercusiuni disproporționate asupra vieții private și/sau de familie a persoanelor în cauză [8].

Prin extinderea interpretativă a drepturilor deja reglementate, dreptul la mediu a fost consacrat de jurisprudența C.E.D.O. ca un drept individual a cărui protecție indirectă este în concurs cu alte drepturi substanțiale supuse jurisdicției Curții, cel prevăzut de art. 8 fiind cel mai apropiat de semnificația componentei „mediului” pentru individ [9, p.170].

Un al treilea atribuit fiind starea civilă. Legislația națională nu definește starea civilă, dar autorii au încercat pe parcursul timpului să îi acorde proprie definiție. Astfel, Eugen Chelaru menționează că „Starea civilă este mijlocul de individualizare a persoanei fizice prin reunirea calităților personale cărora legea le conferă o asemenea semnificație. Cu același înțeles se mai folosește și expresia de „statut civil” al persoanei”. Autoarea Luiza-Cristina Gavrilă specifică că „Prin stare civilă înțelegem deci suma de calități și particularități, care, prin consecințele pe care legea le prevede, contribuie la individualizarea juridică și este o sumă de calități ale persoanei”.

Constituția Republicii Moldova [10] stipulează în articolul 28 că statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. Curtea a considerat că acele cauze care au ca obiect starea civilă sau statutul parental ale unei persoane intră în sfera vieții private și de familie. În special, aceasta a constatat că înregistrarea unei căsătorii, fiind o recunoaștere juridică a stării civile a unei persoane, privește, fără îndoială, atât viața privată, cât și viața de familie, și intră sub incidența art. 8 §1 Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Importanța instituției stării civile se poate face observată în cazurile în care încercăm să individualizăm o persoană dintr-un cerc de persoane sau de o altă persoană ce are aceleași nume de familie, prenume, patronimic chiar și domiciliu. Deci utilizate împreună cu alte atribute de identificare (nume, domiciliu, datele de stare civilă (data nașterii, căsătoria) pot fi determinante pentru individualizarea persoanei fizice [11, p.113].

În dreptul modern nu se mai pune problema luării în considerare în cuprinsul noțiunii de stare civilă a lui status libertatis. Noțiunea de stare civilă a persoanei are azi un alt înțeles decât noțiunea de status civitas din dreptul roman. Starea civilă a persoanei cuprinde elemente variate și complexe: interesează desigur cetățenia și filiația persoanei, dar, alături de acestea, interesează și alte evenimente intervenite în viața unei persoane prin care este precizat statutul său juridic, cum ar fi starea de căsătorit, de divorțat, starea de înfiat etc [12].

CONCLUZII

Drepturile personale de identificare reprezintă o cerință generală și permanentă, întrucât aceasta începe de la nașterea copilului și încetează odată cu moartea acestuia.

Necesitatea respectării drepturilor personale de identificare a persoanei rezultă din necesitatea individualizării persoanei. Statul este interesat ca fiecare persoană să fie identificată în multiplele raporturi juridice la care participă, în același timp existând și un interes personal, al fiecărui participant la raporturile juridice, de a fi individualizat ca titular de drepturi și obligații [13, p.84].

Referitor la necesitatea și utilitatea practică a identificării persoanelor și a respectării drepturilor personale legate de identificarea acesteia, literatura de specialitate enumeră:

1. Necesitatea generală;
2. Necesitatea permanentă;
3. Necesitatea personală;
4. Necesitatea socială.

În viziunea autorilor necesitatea generală reprezintă importanța practică pentru toate ramurile de drept. Acest fapt determină complexitatea instituției juridică, care cuprinde norme ce reglementează mijloacele de individualizare a persoanelor în toate raporturile juridice. Necesitatea personală se are în vedere faptul că identificarea persoanei o vizează doar pe ea. Necesitatea socială presupune că individualizarea persoanei este publică. Necesitatea permanentă rezultă din ideea că persoanele mereu se află în raporturi juridice ca titulari de drepturi și obligații.

Putem concluziona că respectarea drepturilor personale legate de identificarea persoanei este o obligație dar și o necesitate imperioasă, întrucât oamenii se află mereu într-o continuă dinamică, aceștia sunt subiecți ai raporturilor juridice din diverse ramuri ale dreptului.

Nu în ultimul rând, drepturile personale de identificare a persoanei sunt personal nepatrimoniale. Acestea îi permit individului să se identifice personal, dar în același timp se individualizează în raport cu semenii săi, ceea ce îl face unic ca subiect al unui raport juridic de drept și este titular de drepturi și obligații.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Dogaru, I. Cercel, S. Drept civil: persoanele, București: Ed. C.H. Beck, 2007, p.353
- [2] Lupulescu, D., Lupulescu, A. M., Identificarea persoanei fizice, numele de familie, domiciliul, actele de stare civilă, București: Lumina Lex 2002, p.339
- [3] Convenție internațională Nr. 52 din 20-11-1989 cu privire la drepturile copilului. Publicat: 30-12-1998 în Tratatul Internațional Nr. 1 art. 52. Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>, Accesat: 26.03.2023.
- [4] Manual de drept european privind drepturile copilului, 2015, p.272, Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_ROM.pdf, Accesat: 26.03.2023
- [5] Raport: drepturile omului în Republica Moldova, retrospectiva anilor 2009-2010, Chișinău: Promo-Lex, 2011, p.584
- [6] Gavrilesco, L. C., Drept civil – Persoanele: probele, prescripția, București: Ed. Universul Juridic, 2017, p.269
- [7] CODUL CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA, Publicat: 22-06-2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661,
- [9] Ignat, G., Influența CEDO asupra raporturilor juridice civile, București: ed. Hamangiu, 2015, p.336
- [10] Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27 august 1994. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994, modificată prin Legea din 03.2016, publicată în Monitorul Oficial nr. 78, art. Nr: 140.
- [11] Ardelean, G., Drept civil: Persoana fizică. Persoana juridică, Chișinău: Ed. Cartea Militară, 2021, p.303

- [12] Țaranu, L., Concepte juridice privind atributele de identificare ale persoanei fizice: aspecte comparative UE – RM, Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/143-147.pdf, Accesat: 26,03.2023
- [13] Urs, R. I., Carmen, I. T., Teoria persoanelor: subiecte de drept civil, București: Ed. Oscar Print, 2003, p.400

Coordonator științific: BÎCU Adelina, dr. conf. univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova, mun. Chișinău,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
Adresa: adelabacu@mail.ru

NATURA JURIDCĂ A ACȚIUNII PAULIENE LEGAL NATURE OF THE PAULIAN ACTION

ȚURCANU Alexandra, studentă, Specialitatea: DREPT

Academia de Studii Economice a Moldovei,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: turcanusanda963@gmail.com

Abstract: *The Paulian or revocatory action is one of the great institutions of the Roman-Germanic system of law, with a millenary existence, a veritable legal colossus, the Paulian action has remained a living institution with a particular practical use. The Paulian action is governed by Article 895 of the Civil Code and is the legal action whereby the creditor seeks a declaration that legal acts concluded by the debtor to the detriment of his interests, such as legal acts by which the debtor creates or increases his insolvency, are unenforceable. Thus, the paulian action enables creditors to be protected if the debtor diminishes the assets that may be subject to seizure in order to avoid payment of his debts. It is exercised by the creditor against the third-party acquirer of the disputed asset, its purpose being in national legal systems to restore to the debtor's assets an asset which has been fraudulently disposed of. In this perspective, a paulian action is an action which allows a creditor to obtain the unenforceability against him of an act of disposition of assets made by a debtor in order to fraudulently reduce those assets.*

Keywords: *paulian action (revocation), debtor, creditor, fraud, patrimony, assets, disput*

JEL CLASSIFICATION: K15

INTRODUCERE

Acțiunea pauliana este un instrument juridic prevăzut de lege pentru protecția intereselor creditorului împotriva fraudei debitorului. Acțiunea pauliană îi conferă dreptul de a împiedica pe debitor să-l prejudicieze prin actefrauduloase, deci prin acte încheiate cu terții îndreptate tocmai împotriva intereselor creditorilor, scopul acestora fiind de a împiedica plata creanțelor către cei din urmă.

Așadar, acțiunea pauliană este acea acțiune prin care creditorul solicită revocarea sau desființarea judiciară a actelor încheiate de debitor în fraudă drepturilor sale (Costin, 1980). De aceea ea se mai numește acțiune revocatorie.

La baza acțiunii revocatorii se află un element psihologic și anume, tendința debitorului aflat în dificultate de a încheia acte juridice cu terții fie pentru a prejudicia creditorii fie pentru a avea, eventual, un profit în viitor. Din punct de vedere juridic se consideră că temeiul acestei acțiuni îl constituie principiul executării cu bună-credință a obligațiilor (al.1 art.9 și al.2 art.572 CC al RM), cum și dreptul de gaj general pe care îl au creditorii chirografari asupra patrimoniului debitorului. De asemenea, având în vedere că actele frauduloase reprezintă în delict civil împotriva creditorilor, debitorul este ținut de a repara prejudicial astfel cauzat.

În doctrină se mai remarcă și faptul că acțiunea pauliană se îndreaptă împotriva terțului cu care debitorul a încheiat actul fraudulos. În această situație există anumite temeuri juridice și pentru răspunderea terțului și anume, dacă a fost de rea-credință - deci complice la fraudă- va fi obligat la repararea prejudiciului astfel cauzat, iar dacă a fost de bună-credință și a avut de câștigat datorită actului încheiat cu debitorul, va fi ținut conform principiului îmbogățirii fără justă cauză.

Acțiunea pauliană este o *acțiune personală*, chiar dacă este îndreptată împotriva unui act privitor la înstrăinarea unor drepturi reale imobiliare și urmărește, în esență, ca și acțiunea oblică, readucerea unor bunuri în patrimoniul debitorului pentru a permite creditorului executarea silită și asupra acelor bunuri.

La fel, este considerată a fi, într-o opinie, o acțiune în daune, deoarece urmărește indemnizarea creditorului pentru fraudă încercată de debitor și are ca efect revocarea actului fraudulos pînă la concurența creanței respective. Într-o altă opinie, este privită ca o acțiune în inopozabilitatea actului încheiat de debitor.

În lumina acestor considerații, am putea menționa că acțiunea pauliană se deosebește esențial de acțiunea oblică. Acțiunea oblică se exercită în numele debitorului, iar acțiunea pauliană este exercitată de creditor în numele său propriu. De aici rezultă că acel creditor care a exercitat una dintre aceste acțiuni fără rezultat o poate apoi exercita pe cealaltă. De asemenea, în cadrul acțiunii pauliene, pîrîtul nu poate opune excepțiile ce le-ar fi putut opune debitorului, deoarece creditorul o exercită în persoana proprie.

În cadrul acestui articol mi-am propus să abordez obiective precum analiza acțiunii pauliene în Republica Moldova, evidențierea trăsăturilor distinctive, valorificarea importanței temei în legislația națională. Cercetarea efectuată se bazează pe metoda dialectică a cunoașterii științifice a fenomenelor din realitatea înconjurătoare, reflectând relația dintre teorie și practică. Fundamentarea prevederilor și concluziilor cuprinse în lucrarea s-a realizat prin aplicarea complexă a următoarelor metode de cercetare : logică, comparativă și sistemică. Baza normativă a lucrării a constituit legislația civilă a Republicii Moldova, României și Federației Ruse. Baza teoretică a studiului au constituit lucrările științifice ale oamenilor de știință autohtoni în domeniul dreptului civil, precum și alte surse literare și materiale străine legate de problemele articolului.

Domeniul de aplicare a acțiunii pauliene

În principiu, prin acțiunea pauliană poate fi cerută desființarea oricărui act juridic, cu titlu oneros sau gratuit, prin care debitorul a micșorat gajul general al creditorilor, cum ar fi: înstrăinări de bunuri, cesiuni de drepturi, constituirea unei ipoteci, remiterea de datorii etc. prin acțiunea pauliană pot fi atacate și hotărârile judecătorești rămase definitive, prin care debitorul s-ar fi lăsat obligat în urma unor înțelegeri frauduloase încheiate cu adversarul său (Alexandrescu, 1898). Astfel, literatura de specialitate și practica judiciară admit posibilitatea revocării unei tranzacții judiciare pe calea acțiunii pauliene. Astfel, printr-o tranzacție care produce efecte constitutive ori translativ de drepturi poate avea loc micșorarea patrimoniului debitorului și prejudicierea creditorilor săi.

De asemenea, creditorii unui moștenitor pot cere revocarea actului de renunțare la moștenire, precum și a actului de acceptare a unei succesiuni insolubile, făcut în fraudă drepturilor lor. În schimb, actele prin care debitorul refuză să se îmbogățească nu pot fi revocate, cum este neacceptarea unei donații.

Nu pot fi revocate pe calea acțiunii pauliene următoarele acte:

- ✓ Actele care privesc drepturile personale nepatrimoniale;
- ✓ Actele privitoare la drepturile patrimoniale care implică o apreciere personal, de ordin subiectiv a debitorului;
- ✓ Actele referitoare la drepturile patrimoniale neurmăribile. Cu toate acestea, acțiunea revocatorie este admisibilă împotriva actelor juridice care privesc drepturi patrimoniale neurmăribile cînd ele au fost încheiate de debitor cu intenția de a fraudă interesele creditorilor. Este cazul unui contract de întreținere prin care debitorul își asumă o obligație excesivă ce depășește vădit nevoile beneficiarului; obligația debitorului va putea fi redusă, prin acțiune pauliană, în limitele normale ale nevoilor de întreținere a terțului, apărîndu-se astfel și interesele creditorului;
- ✓ Actele prin care debitorul angajează noi datorii, deoarece micșorarea patrimoniului are loc *ex nunc* ci se creează doar riscul unei eventuale insolvențe, cînd acele datorii vor deveni exigibile. În cazul în care s-a constituit o garanție, în doctrină s-a arătat că aceasta poate fi atacată pe calea acțiunii pauliene numai dacă a fost constituită independent de obligația principală și ulterior acesteia. În aceeași categorie sunt studiate și cazurile de opțiuni legale între drepturi ori acte, opțiuni stabilite de lege, deoarece creditorii nu pot invoca prejudicierea lor prin faptul că debitorul a ales o soluție dejavantajoasă. În sfîrșit, se consideră că plata unei datorii nu poate fi atacată prin

acțiunea revocatorie, deoarece prin aceasta se anulează un element pasiv al patrimoniului debitorului, chiar dacă plata făcută micșorează activul care urmează să se împartă între ceilalți creditori. Soluția se justifică prin aceea că plata unei creanțe exigibile este un act necesar. Desigur, plata făcută în mod fraudulos, în mod fictiv, în scopul de a păgubi ceilalți creditori ar putea fi atacată prin acțiunea pauliană.

Condițiile exercitării acțiunii pauliene

Pentru ca acțiunea pauliană să fie admisibilă se cer a fi întrunite următoarele condiții:

➤ Creanța celui care exercită acțiunea pauliană trebuie să fie certă, exigibilă și lichidă. De asemenea, în principiu, acțiunea pauliană poate fi introdusă numai de creditorii anteriori actului a cărui revocare se cere, pentru faptul că în momentul încheierii sale creditorul posterior nu avea un drept de gaj general asupra patrimoniului debitorului; un act anterior al debitorului, în general, nu poate fi prejudiciabil și nici fraudulos față de creditorii posteriori încheierii sale. De la această regulă se admite că există și o excepție în situația când debitorul a perfectat anterior cu intenția dovedită de a lipsi pe viitorii creditori de garanțiile pe care ei, fără să cunoască încheierea actului respectiv, le-au avut în vedere atunci când s-au hotărât să contracteze cu debitorul (Hamagiu, Georgean, 1928). În acest sens, practica judiciară a statuat că actul fraudulos de înstrăinare a unui bun săvârșit în scopul de a-l sustrage de la confiscare sau de la urmărire silită este revocabil, chiar dacă a fost încheiat înainte de începerea urmăririi penale, dar după săvârșirea faptei care a dus la confiscarea averii făptuitorului sau la plata de despăgubiri.

Dovada caracterului anterior al creanței debitorului față de momentul încheierii actului acărui revocare se cere poate fi făcută prin orice mijloace de probă. El nu trebuie să aibă, în acest scop, data certă. Față de actul fraudulos, creditorul respective are calitatea de terț propriu-zis. Pentru el, acel act are valoare de fapt juridic. Legat de această condiție, în literatura de specialitate se poartă discuții referitoare la faptul dacă, pentru exercitarea acțiunii pauliene, creditorul trebuie sau nu să aibă un titlu executoriu. Unii autori consideră că nu este necesar ca debitorul să aibă un titlu executoriu, deoarece acțiunea pauliană nu este un act de executare, ci de revocare a unui act fraudulos (Stătescu, Bîrsan, 2008). Alții apreciază că, dimpotrivă, această condiție este necesară pentru motivul că acel creditor, care nu a recurs la procedura executării silite, nu va putea dovedi insolvabilitatea debitorului (Costin 1989). Considerăm că acțiunea pauliană este o acțiune subsidiară, ceea ce înseamnă că ea este admisibilă numai după constatarea insolvabilității debitorului. Or, în acest scop, creditorul este obligat, în prealabil, să pornească procedura executării silite împotriva debitorului și numai fiind în imposibilitate de a-și realiza creanța va fi în măsură să dovedească faptul că actul respective îi este prejudiciabil. Așadar, necesități de ordin practic impun ca dreptul de creanță să fie constatat printr-un titlu executoriu.

În legătură cu caracterul exigibil al creanțelor, în doctrină s-a discutat în ce măsură creanțele cu termen și cele afectate de o condiție suspensivă pot conferi creditorului temeiul unei acțiuni revocatorii. Într-o opinie, ambele cazuri acțiunea trebuie refuzată. Într-o altă opinie, în cazul condiției suspensive, dreptul creditorului fiind nesigur, acordarea acțiunii pauliene nu s-ar justifica; în cazul creanței cu termen acțiunea ar putea fi exercitată deoarece creditorul aflat într-o asemenea situație are un drept valorificat, dar este necesar ca insolvabilitatea debitorului să poată fi stabilită fără executarea bunurilor acestuia, ținîndseama că în ipoteza creanței cu termen creditorul nu poate proceda la executare pînă cînd nu s-a îndeplinit termenul.

➤ Actul respectiv să fi fost încheiat în fraudă drepturilor creditorului, adică să-i fi cauzat un prejudiciu. Prejudiciul constă în faptul că, prin acel act, debitorul și-a cauzat o stare de insolvabilitate sau și-a agravat insolvabilitatea existentă (eventu damni). Dovada insolvabilității debitorului trebuie făcută de creditor. Astfel, așa cum am afirmat, acțiunea pauliană are un caracter subsidiar, în sensul că creditorul o va putea exercita numai după ce, urmărindu-l pe debitor, se stabilește că este insolubil. Astfel spus, acțiunea pauliană este admisibilă numai după ce creditorul a recurs, fără rezultat, la celelalte mijloace juridice prevăzute de lege pentru a obține realizarea creanței. Atunci cînd creditorul nu dovedește starea de insolvabilitate, terții pîrîți, în acțiunea pauliană, pot să învoce

excepția beneficiului de discuție (Hamagiu, Georgean, 1928).

Creditorul nu trebuie să dovedească însolvabilitatea debitorului atunci când acesta din urmă este în stare de faliment sau de insolvabilitate notorie. Rezolvarea este aceeași și în ipoteza în care debitorul este solvabil însă urmărirea bunurilor sale prezintă prea multe sau mari dificultăți, fiind litigioase, aflate într-o altă țară sau datorită uzurii fizice și morale n-ar putea fi valorificate prin vânzare silită (Hamagiu, Georgean, 1928).

În final, mai arătăm că insolvabilitatea debitorului trebuie să fie o consecință directă și exclusivă a actului atacat; prin urmare, acțiunea pauliană este inadmisibilă dacă insolvabilitatea a fost provocată de un caz fortuit posterior încheierii aceluia act, chiar dacă respectivul act fortuit, nu ar fi fost suficient pentru a produce această consecință în patrimoniul debitorului.

➤ Frauda debitorului. (Cîrcei, 1985) Noțiunea de fraudă a debitorului este controversată. Într-o primă opinie, prin fraudă se înțelege faptul că debitorul și-a dat seama, a cunoscut pur și simplu că prin actul care-l încheie își provoacă sau își agravează insolvabilitatea. Într-o altă interpretare s-a considerat că fraudă este sinonimă cu intenția sau dolul debitorului. Și în sfârșit, într-o concepție intermediară se apreciază că între intenția de a prejudicia pe creditor și simpla cunoaștere a insolvabilității sunt deosebiri numai de grad și nicidecum de esență, deoarece cunoașterea prejudiciului de către debitor implică și intenția de a vătăma.

Considerăm reală opinia potrivit căreia pentru existența fraudei (*consilium fraudis*) este suficient ca debitorul să fi cunoscut că prin încheierea actului își provoacă sau agravează insolvabilitatea, cauzând prejudiciu creditorilor săi. Frauda debitorului nu implică dolul contractual, deci fraudă comisă cu intenția de a prejudicia creditorul, ci numai conștiința debitorului cu privire la rezultatul actului său, adică provocarea ori sporirea insolvabilității sale, chiar dacă prejudicierea creditorilor nu a constituit scopul imediat al conduitei sale.

În doctrină s-a pus problema criteriilor potrivit cărora se poate stabili dacă actul a fost sau nu fraudulos. Într-o opinie se are în vedere valoarea morală comparativă a mobilurilor care au determinat săvârșirea actului respective. Într-o altă opinie este suficient ca debitor să știe că acționând într-un anumit fel va prejudicia pe creditorii săi. Pentru Josserand (Josserand, 1953) de exemplu, dacă rezultă că debitorul cunoscut rezultatul actului se poate prezuma că a vrut să păgubească pe creditorii săi și aceasta indiferent dacă actul este cu titlu oneros ori cu titlu gratuit.

➤ Complicitatea terțului dobânditor la fraudă debitorului. Această condiție este necesară doar în cazul în care creditorul cere revocarea unui act cu titlu oneros încheiat de debitorul său cu un terț. Complicitatea terțului constă în dovada faptului că și-a dat seama că prin acel act creditorii debitorului sunt prejudiciați, datorită insolvabilității acestuia din urmă. Acțiunea pauliană este îndreptată împotriva terțului dobânditor care are, în cadrul procesului, calitatea de pârât. În cazul actelor cu titlu oneros este necesar să se stabilească reaua-credința a terțului, participarea sa la fraudă, în sensul cunoașterii de către acesta a prejudicierii creditorului prin acele acte.

În cazul actelor cu titlu gratuit, condiția complicității terțului nu este necesară. Prin revocarea actului, terțul dobânditor nu are nimic de pierdut, de vreme ce nu a plătit un echivalent. Astfel, între interesul creditorului prejudiciat și interesul terțului, constând în apărarea unui avantaj patrimonial cu care s-a îmbogățit, din motive de echitate, se acordă protecție creditorului. Cu toate acestea, în urma admiterii acțiunii pauliene, terțul dobânditor cu titlu gratuit va putea fi urmărit numai pînă la concurența valorii cu care s-a îmbogățit (Hamagiu, N. Georgean, 1928).

Nu trebuie ignorat faptul că uneori terțul dobânditor înstrăinează, între timp bunul ce i-a fost transmis, altei persoane. Într-o astfel de ipoteză, subdobânditorul va avea același tratament juridic ca autorul său. Referitor la aceasta, o instanță a statuat: "în ce privește pe subdobânditori, li se aplică aceeași regulă ca la dobânditori. În consecință, actul va fi anulat dacă ei au dobândit cu titlu gratuit, indiferent de buna sau reaua lor credință, sau dacă, dobândind cu titlu oneros, au fost de rea-credință, adică au cunoscut fraudă săvârșită de înstrăinător". Menționăm că, indiferent de situații în care se află subdobânditorul, dacă actul încheiat de primul dobânditor cu debitorul este un act

împotriva căruia acțiunea pauliană nu este admisă, ea va fi inadmisibilă și față de subdobânditor (Hamagiu, Rosetti-Bălănescu, 2008).

Efectele acțiunii pauliene

Acțiunea pauliană are, în principal, efectul de a atrage revocarea actului fraudulos care, astfel, nu va mai putea fi opozabil creditorului și acesta va putea urmări bunul care constituia obiectul aceluia act. Dacă acțiunea pauliană este admisă de instanța de judecată, actul juridic atacat poate fi revocat. Efectele admiterii acțiunii pauliene trebuie analizate în raport cu terțul dobânditor, debitorul și ceilalți creditori ai debitorului (Costin, 1980).

- *Față de terțul dobânditor, actul juridic este revocat.* Efectul ei se va mărgini la repararea prejudiciului suferit de creditor. Terțul va putea oferi creditorului suma necesară pentru stingerea pretențiilor sale, păstrând astfel bunul respectiv. Revocarea are loc numai în limitele necesare realizării dreptului de creanță al creditorului reclamant. Așa se explică faptul că în cazul când prejudiciul este inferior valorii obiectului aceluia contract „terțul are dreptul de a păstra bunul dobândit, oferindu-i creditorului plata creanței. În schimb, dacă terțul a dobândit bunul cu titlu gratuit, el are obligația de restituire a acestuia.” (Costin, 1980)
- *Față de debitor, actul revocat continuă să rămână în ființă și să-și producă efectul în raporturile sale cu terțul contractant.* Revocarea actului operează exclusiv în raporturile dintre creditor și terț. Lucrul se întoarce în patrimoniul debitorului numai printr-o ficțiune grefată pe raporturile dintre creditor și terțul dobânditor. În consecință, ceea ce excede nevoilor de plată a creditorului aparține definitiv terțului. De asemenea, terțul dobânditor cu titlu oneros se va putea îndrepta împotriva debitorului printr-o acțiune în regres pentru a obține ceea ce a plătit creditorului.
- *Față de ceilalți creditori ai debitorului, admiterea acțiunii pauliene nu produce nici un efect.* Revocarea actului atacat profită numai creditorului sau creditorilor care au introdus acțiunea. Așadar, acțiunea pauliană are caracter individual. Aceasta se explică prin aceea că cel care a introdus acțiunea exercită un drept propriu și individual. Reclamantul nu prezintă nici pe debitor nici pe ceilalți creditori ai debitorului.

Natura juridică a acțiunii pauliene

Fără îndoială că acțiunea pauliană este o acțiune personală. Creditorul care o exercită nu invocă un drept al debitorului asupra bunului obiect al actului juridic atacat, ci un drept propriu; acest drept are caracter personal, deoarece legea nu le acordă creditorilor, pe temeiul gajului general, un drept real asupra bunurilor debitorului. În acest sens, putem observa un model de acțiune pauliană la Anexa 1.

Așa cum am arătat, admiterea acțiunii pauliene are ca efect revocarea sau desființarea totală ori, după caz, parțială a actului încheiat de debitor cu terțul. Unii doctrinari au afirmat că este o acțiune în anularea unui act juridic (Popescu, Anca, 1997). Alții au apreciat că este o acțiune în inopozabilitatea actului juridic încheiat de debitor în fraudă intereselor creditorilor săi (Stătescu, Bîrsan, 2008). Și în sfârșit, s-a mai spus că suntem în prezența unei acțiuni în repararea prejudiciului cauzat creditorului (Hamagiu, Georgean, 1928).

Împărtășim punctul de vedere potrivit căruia acțiunea pauliană este o acțiune în reparare. Fundamentul ei juridic față de debitor constă, pe de o parte, în dreptul de gaj general al creditorului, iar pe de altă parte, în ideea că debitorul a săvârșit, prin actul încheiat, o faptă ilicită împotriva creditorului, cauzându-i un prejudiciu ce trebuie reparat. Față de terța persoană care a încheiat actul fraudulos cu debitorul, fundamentul juridic al acțiunii pauliene diferă, după cum este cu titlu oneros sau cu titlu gratuit. Când actul este cu titlu oneros, revocarea poate fi dispusă numai dacă terțul dobânditor este de rea-credință. Fiind de rea-credință, acțiunea pauliană se întemeiază pe principiul răspunderii civile delictuale. Dacă actul juridic este cu titlu gratuit, acțiunea pauliană își are fundamentul pe principiul conform căruia nimănui nu-i este permis a se îmbogăți pe nedrept în detrimentul altuia și va avea ca urmare revocarea actului, indiferent că terțul este de bună sau de rea-credință. Așadar, și într-un caz și în celălalt, acțiunea pauliană este menită să asigure repararea

prejudiciului cauzat creditorului. Revocarea actului nu este un scop în sine. Ea este mijlocul juridic adecvat de reparare a prejudiciului cauzat creditorului prin încheierea actului fraudulos de către debitor cu terțul dobânditor.

CONCLUZII

Acțiunea pauliană este unul, dintre multe alte mijloace juridice, la care poate recurge creditorul pentru a corecta conduită necorespunzătoare a debitorului, atunci când acesta din urmă prin acțiunile sale frauduloase compromite posibilitatea satisfacerii dreptului de creanță a creditorului din activele patrimoniului debitorului.

Acțiunea pauliană oferă un sprijin foarte mare creditorilor urmăritori să readucă în favoarea lor bunurile ieșite prin fraudă din activul debitorului. Problema cercetată, reprezintă o importanță deosebită, dat fiind faptul că privește asigurarea și securitatea raporturilor dintre creditor și debitor. Această problemă are nu numai o importanță juridico-morală dar și de dezvoltare economică. Progresul economic ar fi imposibil fără asigurarea drepturilor de creanță a creditorilor, nu întâmplător, după cum menționasem mai sus, de când au apărut raporturile comerciale, legiuitorul s-a preocupat de a acorda asigurări creditorilor.

În literatura de specialitate este expusă teza, că acțiunea pauliană conferă în anumite circumstanțe creditorilor un drept garanție, care urmărește a face inopozabil un act juridic fraudulos al debitorului față de creditori săi. Acest temei ce fundamentează acțiunea pauliană, decurge din principiul, că întreg patrimoniul debitorului, persoană juridică sau fizică, formează gajul general comun al tuturor creditorilor acestui debitor.

BIBLIOGRAFIE

1. Civil Code of the Republic of Moldova, No. 1107 of 06.06.2002. Published in the Official Gazette on 22.06.2002, No. 82-86.
2. The Code of the European Convention on Human Rights, Jean Luap Charierr
3. Commentary on the Civil Code of the Republic of Moldova, volume I, ed. "Arc", Chisinau 2005
4. The new Romanian Civil Code published in the Official Gazette, Part I no. 505 of July 15, 2011
5. Alexandrescu D., Explicația teoretică și practică a dreptului civil român în comparație cu legile vechi și cu principalele legislații străine, Tipografia Națională, 1898
6. Costin, M.N., Ursa, V. Dicționar de drept civil, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p.28
7. Hamagiu, C., Georgean, N. Codul civil adnotat, Editura ALCALAY, 1928
8. Cîrcei, E. Frauda în acțiunea revocatorie (pauliană) în literatura juridică și practica judecătorească, nr.7/1985,p.23-28
9. Dogaru I., Cercel S. Drept civil. Partea generală. București; C.H. Beck, 2007
10. Iosif R.Urs. Carmen Todică, Obligații civile, Editura Universității Titu Maiorescu, 2007
11. Popescu, R., Anca, P. Drept civil obligațional, Editura București, 1997, p.352-353
12. Stătescu, C., Bîrsan, C. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Editura Hamangiu, 2008
13. Josserand, L. Cours de droit civil positif francais, vol II, Paris, 1953,p.433
14. Hamagiu, C., Rosetti-Bălănescu, I., Tratat de drept civil roman, Editura C.H.BECK, 2008
15. <http://www.justice.md>
16. <http://www.juristconsulting.ro>
17. <http://www.scribd.com>
18. <https://www.bizlaw.md/wp-content/uploads/2017/01/Pregătirea-cauzelor-civile-pentru-dezbaterile-judiciare.pdf>
19. https://www.inj.md/sites/default/files/new/23/30-35_37.pdf

Anexa 1

Judecătoria Chișinău, sediul Botanica
CREDITOR: SRL BALASTON
m.Chișinău, str.Pandurilor 23, nr.4

DEBITOR: SRL KAROSIT
m.Chișinău, str.Navigației 77, nr.65

TERȚ: SRL BADERMAN

CERERE

de chemare în judecată privind inopozabilitatea
contractului de vânzare-cumpărare între debitor și subdebitor

În fapt, sunt creditorul pârâtului SRL KAROSIT, care îmi datorează suma de 1000000 (un milion) lei, dovadă pe care o fac cu Contractul de vânzare-cumpărare nr.24 din 24.03.2019.

Știindu-se urmărit, pârâtul SRL KAROSIT a înstrăinat TERȚ-ului bunul prevăzute în contractul pe care l-a încheiat cu titlu oneros cu.

Prin această înstrăinare eu am suferit un prejudiciu actual și personal, datorită faptului că pârâtul SRL KAROSIT și-a provocat starea de insolvabilitate.

Voi dovedi complicitatea la fraudă a terțului dobânditor, care a cunoscut existența creanței mele și a achiziționat bunul tocmai pentru a zădărnici încasarea ei.

De aceea, vă rog să admiteți acțiunea și să desființați contractul atacat, urmând ca bunul să revină în patrimoniul debitorului meu SRL KAROSIT, pentru a putea fi urmărit în vederea executării creanței pe care o am împotriva lui.

În drept, îmi întemeiez acțiunea pe dispozițiile art. 895-900 C. civ.al Republicii Moldova, raportat la art. 380 C. proc. civ.al Republicii Moldova

Depun acțiunea în trei exemplare, două pentru a fi comunicate pârâtului și terțului, copia actului prin care îmi dovedesc calitatea de creditor al pârâtului, cât și copia actului fraudulos încheiat de pârât și terț, dovada achitării taxei de stat în valoare de 24500 (douăzeci și patru mii cinci sute) lei.

25.03.2023

Semnătura _____

Coordonator științific: GÎSCA Veronica, dr.conf.univ.,
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: veronicagisca1911@gmail.com

REINTEGRAREA SOCIALĂ A PERSOANELOR CONDAMNATE LA PEDEPSE PRIVATIVE DE LIBERTATE

THE SOCIAL REINTEGRATION OF PERSONS CONDEMNED TO PRISON PENALTIES

ȚURCANU Alexandra, anul II, DREPT,

Academia de Studii Economice a Moldovei,
strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: turcanu.alexandra@ase.md

Abstract. *Successful reintegration of prisoners into society depends on a complex of factors related to biological, psychological, social, that have a decisive impact and the final results lead to adaptation or social maladjustment. Adapting the person released from detention to the conditions and social relations is done through assimilating the information, requirements, respective pro-social standards and social adjustments to a new environment. Namely in case of failure of assimilation and accommodation occur reintegration issues. Therefore, one of the main aims of correction establishments is to prepare convict who is serving a sentence of imprisonment for life in freedom.*

Key-words: *reintegration, society, prisoners, problems, factors*

JEL CLASSIFICATION: K-19

INTRODUCERE

Anual, în Republica Moldova, circa 2000 de persoane sunt eliberate din instituțiile penitenciare. Din cauza izolării de lungă durată și restricțiilor impuse de regimurile de detenție, majoritatea dintre deținuți, pomenindu-se față în față cu realitatea de după gratii, se simt frustrați, consternați și anxioși. Problemele care apar odată cu eliberarea din mediul penitenciar vin să se amplifice pe fundalul unor relații proaste cu familia, comunitatea, lipsei actelor de identitate și a unui loc de muncă care să le permită un trai decent etc. Statisticile atestă că circa 50% dintre persoanele private de libertate din Moldova comit infracțiuni repetat. O rată atât de înaltă a recidivei infracționale ne demonstrează elocvent faptul că pedeapsa penală de privațiune de libertate nu a dat un rezultat pozitiv – condamnatul nu a învățat nimic, nu și-a schimbat comportamentul și, astfel, perioada petrecută după gratii nu a fost suficientă pentru a înțelege și a aprecia eficient valorile vieții, ci o simplă petrecere a timpului pe contul statului. Acest lucru confirmă că utilizarea frecventă a metodelor represive (supravegherea și izolarea) în detrimentul celor de resocializare este cauza ajungerii repetate a persoanelor în penitenciare.

La elaborarea prezentului studiu, s-a ținut cont de următoarele **obiective**:

- ✓ sistematizarea experienței obținute pentru a îmbunătăți atât planificarea activității de reintegrare, cât și rezultatele viitoare în domeniu;
- ✓ prezentarea factorilor și metodelor de cercetare a problemei;
- ✓ oferirea de soluții și propuneri în vederea reintegrării ex-condamnaților în societate.

În vederea cercetării cât mai aprofundate și ample a obiectivelor, au fost selectate metode adecvate de cercetare științifică: *metoda logică*, utilizată constant pe tot parcursul studiului (analiza deductivă, clasificări, definiții) ce stă la baza studiului și a sintezei care a rezultat cu argumentarea concluziilor; *metoda comparativă*, datorită căreia s-a efectuat un studiu în sens comparat cu legislația altor țări, decât cea națională; *metoda observației*, s-a efectuat sintetizarea și am accentuat partea obiectivă și negativă a temei analizate.

ASPECTE CONCEPTUALE

Ispășirea pedepsei duce nu doar la schimbarea statutului social al persoanei, ci și la pierderea multor roluri și legături sociale pe care le-a avut. De aceea, după cum am menționat, unul dintre scopurile principale ale așezămintelor de corecție este de a pregăti condamnatul, care execută pedeapsa privativă de libertate, pentru viața la libertate. Viața deținuților este strict reglementată, fapt ce nu le permite să rezolve de sine stătător multe probleme cotidiene. După eliberare fiecare va trebui să-și rezolve singur problemele, restaurând stereotipul de comportament de până la condamnare [7, p.28]. Fiind liberat din detenție, fostul condamnat se pomenește într-o situație deosebit de dificilă, determinată de condițiile de viață nespecifice celei din penitenciar. O detenție îndelungată îl dezvăță inevitabil pe condamnat să lupte cu greutățile care apar sub influența diferitor împrejurări în viața de zi cu zi. Consecințele negative ale unei detenții îndelungate devin vădite în special, după ispășirea pedepsei. Ele influențează considerabil asupra resocializării celor liberați, și asupra posibilității încadrării lor rapide și depline într-o viață normală la libertate [8, p.41]. Adaptarea socială se consideră reușită atunci, când au fost refăcute toate relațiile sociale utile ale infractorului și nu prezintă deviații. Persoana se adaptează normal, dacă rupe toate relațiile cu lumea criminală. Actualmente, în multiple țări, principalele orientări în materie de tratament și recuperare socială și morală a delincvenților, se caracterizează prin importanța contextului social, familial și comunitar în care se derulează procesul de resocializare, în vederea evitării pe cât posibilă a efectelor negative ale „etichetării” și „stigmatizării” delincventului condamnat.

De asemenea, noile modele de tratament a delincvenței accentuează importanța aspectului evolutiv și continuu al reeducării delincventului, ca și participarea și implicarea crescândă a comunității în rezolvarea dificultăților de tratament aplicate delincvenților, concomitent cu „umanizarea” formelor și modalităților “clasice” de terapie și profilaxie existente (măsuri educative, medicale și penale) [9, p.45]. Deoarece persoana se poate adapta atât într-un mediu cu orientare pozitivă, cât și negativă, ținem să menționăm că, în acest caz, este vorba despre o adaptare socială a persoanei liberate, care constă într-un mod de viață social-acceptabil și cinstit. În acest context, persoana, liberată din detenție, trebuie să fie pregătită de a depune eforturi volitiv-emoționale pentru soluționarea problemelor ce-i stau în față. Fostul condamnat trebuie să-și revizuiască sistemul de valori, să fie gata pentru a-și restabili familia, relațiile cu rudele și alte relații social-utile; să se orienteze în căile de soluționare a situațiilor de conflict în anturajul apropiat, la serviciu, să aibă închipuire la ce organ de stat trebuie să se adreseze într-un caz sau altul, să-și cunoască drepturile, obligațiile și să le respecte [10, p.8].

Așadar, resocializarea condamnaților, care au executat pedeapsa cu închisoare, este destul de dificilă, deoarece pierderea multor relații sociale și calități social-utile poartă un caracter profund, uneori ireversibil [11, p.86]. În acest caz, după cum remarcă Rîbak M.S., resocializarea include trei aspecte de bază: socializare “secundară” (debarasarea de obișnuințele negative din închisoare și obținerea unor deprinderi social-utile); adaptarea socială (acomodarea la noile condiții de viață); reabilitarea socială (restabilirea statutului social pierdut).

Analiza esenței și conținutului procesului de adaptare socială al persoanelor liberate din detenție, precum și analiza legităților sale social-psihologice demonstrează că acest proces, este însoțit de multiple probleme. Fostul condamnat este nevoit să înfrunte anumite obstacole atât interne, subiective, cât și externe, care nu depind de el. Acestea pot fi divizate convențional în două categorii. Prima categorie cuprinde probleme ce țin de soluționarea necesităților vitale privind hrana, îmbrăcămintea, locul de trai și de muncă, adică crearea condițiilor externe de viață ale subiectului. A doua categorie ține de înscrierea persoanei liberate în noul micromediu – familia, colectivul de muncă, anturajul apropiat. În prima categorie, de regulă, predomină situațiile determinate de împrejurări obiective ce nu depind de voința persoanei liberate (lipsa locuinței, probleme de angajare la serviciu, probleme de sănătate). În cea de-a doua, rolul determinant îl joacă calitățile personale ale fostului condamnat și comportamentul său, adică factorii subiectivi. Probabilitatea cea mai mare ca persoana

eliberată să săvârșească iarăși o infracțiune există în primii trei ani, iar cele mai multe infracțiuni sunt comise în primul an de la eliberare, constituind 52,4%. După aceasta intensitatea recidivei scade. Anume în această perioadă este necesară o activitate intensă în vederea monitorizării procesului de adaptare socială a celor eliberați, a comportamentului lor uzual, în locurile sociale, după sfera de comunicare.

Psihologul rus Vasiliev afirmă că reușita adaptării condamnatului depinde de cel puțin, trei grupe de factori:

1. Factorii care se referă la personalitatea infractorului: concepțiile sale despre lume, inteligența, cultura generală și juridică, moralitatea, cunoștințe profesionale, etc.;
2. Factorii ce se referă la mediul unde va nimeri persoana eliberată: Prezența locuinței, locului de muncă și relațiile cu colectivul, prezența vizei de reședință, familia și relația cu aceasta, etc.;
3. Factorii ce privesc condițiile în care s-a aflat condamnatul în instituția de detenție - structura colectivului, organizarea procesului de muncă, instruirea, influența educativă a administrației, structura grupurilor mici din care facea parte condamnatul [12, p.385].
4. În opinia altor autori reușita adaptării sociale depinde de: încadrarea persoanei liberate în munca social-utilă și instruirea sa; stabilirea unor relații familiale sănătoase, inclusiv cu părinții; restabilirea relațiilor sociale comunicative; consolidarea valorilor morale ca factori ai comportării sociale.

Axarea rezultatelor corijării depind de un complex de factori obiectivi și subiectivi, cum ar fi:

1. Influența pe care a avut-o executarea pedepsei și aplicarea față de el a măsurilor educative;
2. Gradul de pregătire juridico-morală și psihologică pentru a trăi în condiții sociale noi;
3. Eficacitatea organelor de stat, a colectivelor de muncă și a organizațiilor obștești cu care vor contribui la organizarea condițiilor de muncă și de trai precum și la efectuarea controlului asupra comportamentului și activității fostului condamnat

Adaptarea la mediul penitenciar este dificilă din cauza privațiunilor la care este supus deținutul și, deoarece, trebuie să se adapteze la noi reguli și comportamente. O dată cu intrarea în penitenciar, individul resimte, într-o măsură mai mare sau mai mică, în funcție de vîrstă, de structura sa psihologică, de gradul de maturizare socială și de nivelul de cultură, efectele privării de libertate și reacționează într-un mod personal la această nouă situație. Personalitatea deținuților cunoaște sau tinde să înregistreze un proces de degradare [3, p. 245]. Pe lângă multiplele probleme de ordin personal ale deținuților, extrem de dificile, cum sunt cele de: izolare, renunțare la modul obișnuit de viață, îndepărtare temporară de familie și societate, limitarea exercitării anumitor drepturi, obligativitatea respectării unui program, probleme de sănătate, muncă și alte necesități, lasă urme și după eliberare. Ex-deținuții, fiind considerați persoane defavorizate, au nevoie de ajutor din partea instituțiilor statale, centrale sau locale, pentru integrarea mai rapidă în societate, inclusiv pe piața muncii [4, p. 3-4]. Comunitatea joacă un rol esențial în procesul de reintegrare, iar membrii societății trebuie să găsească un echilibru între frica și neîncrederea cauzată de reintoarcerea prizonierilor și să le ofere suport social și servicii pentru aceștia [6, p.12].

Pentru rezolvarea problemelor ex-deținuților se cer intervenții de natură: materială, psihologică, educațională, spirituală.

Intervențiile de natură materială pot consta în: îmbrăcăminte, produse alimentare, de curățenie, masa gătită, ajutorarea în efectuarea anumitor acțiuni ce necesită o cantitate mare de material (în genere de construcție); se propune a nu se oferi sume de bani pentru a putea evita crearea de dependență economică sau stare de leneveală și de neîmplicare în acțiunile societății, pe piața muncii.

Intervențiile de natură psihologică pot consta în întâlniri cu beneficiarul și discuții și analize pe tema problemelor întâmpinate de acesta, pe o perioadă de timp. Cele legate de latura educațională pot fi: cursuri de instruire pentru o meserie, cursuri pentru cei ce nu au terminat o școală, nu au o diplomă, excursii educative și de formare profesională, cursuri de pregătire parentală și socio-relaționare, idee stipulată și de cadrul legal [2].

Referitor la *intervențiile de natură spirituală*, putem avea în vedere partea morală și religioasă a fiecărei persoane, stabilirea unei relații cu ceea ce înseamnă mesajul și credința, oferindu-i-se acestuia

posibilitatea să găsească în aceste practici o concretizare și un scop al formării sale [5, p.40-43]. Beneficiile colaborării cu reprezentanții societății civile directe sau indirecte, imediate ori îndepărtate, economice sau spirituale, se constituie de fapt într-o punte de legătură între demersurile sistemului penitenciar de a susține persoanele condamnate în efortul lor de revenire la normalitate, pe de o parte, și disponibilitatea comunității de a-i prelua, revaloriza, reintegra pe cei excluși din cauza comportamentului lor antisocial, pe de altă parte [3, p.270].

CONCLUZII

Oricare ar fi strategiile sau programele utilizate pentru a facilita reintegrarea foștilor deținuți, este unanim acceptat că aceștia au nevoie de ajutor pentru o integrare reușită. Pentru a se descurca și a trăi în societate, foștii condamnați trebuie să fie implicați în activități sociale, într-un mediu constructiv și benefic, necesitând o comunicare continuă cu familia, organizațiile implicate și cu comunitatea.

În această ordine de idei, considerăm a fi necesară coordonarea activității instituțiilor de stat și obștești menite să acorde ajutor social persoanelor eliberate, idee de bază a cadrului normativ [1], să apere drepturile lor constituționale etc. În prezent, în procesul soluționării acestor probleme apar multiple obstacole, datorită divizării departamentale, lipsei sau interacțiunii insuficiente între subdiviziuni, lipsei structurilor organizaționale, scopul de bază al cărora ar fi, prioritar, lucrul social-psihologic, profilactic, juridic și de reabilitare.

De aceea, se impune necesitatea stabilirii unor acorduri de colaborare între instituțiile penitenciare, oficiile de executare, organele de poliție, agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, ONG-uri. Cele menționate ne permit a concluziona că problema resocializării persoanelor eliberate nu este una specifică, a cărei soluționare este posibilă doar cu forțele instituțiilor penitenciare și a altor organe de stat, dar prezintă în sine o problemă socială importantă, ce necesită implicarea întregii societăți.

BIBLIOGRAFIE:

1. Legea Republicii Moldova cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție, Nr. 297-XIV din 24.02.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41/171.
2. Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, Nr. 102 din 13. 03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 15.04.2003, nr. 70-72/312.
3. Neamțu, G., Stan, D., *Asistența socială*, Polirom, Iași, 2005.
4. Pintican, I., *Egalitatea de șanse, resursă pentru viitor mai sigur*, Bistrița, 2013.
5. Raport de monitorizare și evaluare a activității de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. Institutul de Reforme Penale, Chișinău, 2009.
6. Spoială, Al., *Probațiunea și reintegrarea socială a infractorilor*, Cartea Universitară, Bistrița, 2007.
7. Михлин А.С., *Изучении личности в ИТУ*, Москва, 1975. p. 28
8. Бобылев И. Ю., *Влияние длительных сроков лишения свободы на ресоциализации осужденных*. În: Исполнение наказаний и социальная адаптация освобожденных Сборник научных трудов ВНИИ МВД РФ, Москва: Изд ВНИИ МВД СССР, 1990, p. 41.
9. Ciobanu. I. Groza., *Politica penală – etape, obiective și direcții de acțiune*. În „Revista Națională de Drept”, 2002, nr. 5, p. 45.
10. Rusu O., *Probleme organizatorico-juridice ale adaptării sociale a persoanelor eliberate diu locurile de detenție*. În: Legea și viața. 2009. nr. 5 (2009), p. 8
11. Шмаров И. В., *Преодоление последствий отбывания уголовного наказания*. În: Советское государство и право, 1997, nr. 2, p. 86.
12. Литвишков В.М., Миткина А.В., *Пенитенциарная педагогика*, Курс лекции Москва: Изд. МПСИ, 2004, p. 385.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asist.univ., drd.

Academia de Studii Economice a Moldovei,
strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: codreanu.alina@ase.md

În redacția autorilor
Machetare: Staver Liliana
Roșcovan Nina